

Zondagskinderen

**Kanttekeningen bij de
Heidelbergse Catechismus**

H. Veldkamp

**Deel. 1
(Zondag 1 - 22)**

www.christelikemedia.org

Inhoud

Kopierecht	6
TER INLEIDING.....	7
ZONDAG 1.....	8
De lastige vrager.....	8
Van slaven die heren zijn.	10
Geloofsverzekerdheid.....	12
Hogere wetenschap.....	13
ZONDAG 2.....	15
De moeilijke kennis.....	15
De persoonlijke vraag.....	16
De ellende van de ellende.....	17
De grote schoonmaak.	18
Van wilde beesten en tralies.	22
ZONDAG 3.....	26
De diagnose.	26
De afwijking.	27
Erfelijk belast.	31
Er moet een wonder gebeuren.	34
ZONDAG 4.....	36
Ruïne en wederopbouw.	36
De eerste tegenwerping.	37
De tweede tegenwerping.	41
De derde tegenwerping.....	43
ZONDAG 5.....	46
Het opschrift.....	47
Belijdenis van schuld.....	48
Gebed om uitkomst.	49
Verlangen naar gemeenschap.	50
Gods antwoord.	51
Ons bankroet.	52
Wat nu?	54
Het wonder	55
ZONDAG 6.....	56
Waarom?	57
Heilig moeten.	58
Geven en nemen.	59
Het volle licht.	60
De geschiedenis der Godsopenbaring.	62
ZONDAG 7.....	65
Wel of wee.	66
Het lichaam van Christus.	68
Wat is een waar geloof?	69
Wat het niet is.....	70
Wat het wèl is.....	71
Het stellig weten.....	72
Het vaste vertrouwen.....	73
Nodig te geloven.	76

ZONDAG 8.....	79
De indeling der 12 artikelen.	79
Rijk in God.	80
Onze schepping.	80
Onze verlossing.	81
Onze heiligmaking.	81
De moeilijkheid.	82
De eenheid in de Drieheid.	83
De Drieëenheid en de zaligheid.....	84
ZONDAG 9.....	86
Hoofdzin en bijzin.	86
De Vader van Christus is mijn Vader.....	88
De Schepper van hemel en aarde is mijn Vader.	90
Geloofsrust.	91
ZONDAG 10.....	96
De Catechismus over de voorzienigheid Gods.....	96
Wat de voorzienigheid Gods niet is.	97
Wat de voorzienigheid Gods wel is.....	99
Gods hand.....	100
Het wonder.	102
Gods regering.	103
Vruchtbaar weten.	104
In alle tegenspoed geduldig.....	105
In voorspoed dankbaar.	106
Vertrouwen voor de toekomst.	106
ZONDAG 11.....	108
De getuigenis van Jezus.	108
Jezus is Zaligmaker.	109
Jezus is de ware Zaligmaker.....	111
Jezus is de enige Zaligmaker.....	113
Jezus is de volkomen Zaligmaker.	114
ZONDAG 12.....	117
De drie ambten van Christus.	117
Christus als Profeet.....	118
Christus als Priester.	120
Christus als Koning.	121
Buiten de orde.	123
Het ambt der gelovigen.	124
Verhouding tussen algemeen en bijzonder ambt.....	125
Passiviteit en activiteit.....	126
De bediening van het ambt der gelovigen.	126
De christen als profeet.....	127
De christen als priester.	128
De christen als koning.	129
ZONDAG 13.....	131
De afstand.....	131
De gelijkheid.	133
Christus de Here.	135
Waarmee heeft Christus ons gekocht?	137
ZONDAG 14.....	139
Aangenomen.....	139

Van liefde en haat.....	141
De mens Jezus.	143
De "nuttigheid".....	145
ZONDAG 15.....	148
Het wordeke "geleden".....	148
Pilatus.....	152
De vloek.	153
ZONDAG 16.....	155
Ik kan niet anders!.....	156
Gods gerechtigheid.....	157
Gods waarheid.....	157
De verzwegen deugd.	158
Het graf.....	159
Kerk en kerkhof.....	159
Het "onvoordelige" voordeel.....	162
Nedergedaald ter helle.....	164
ZONDAG 17.....	166
Feit en nut.....	166
De dood overwonnen.....	167
De buit van 't overwonnen land.....	168
Het nieuwe leven.....	169
Onze zalige opstanding.	171
ZONDAG 18.....	173
Die hemel en aarde verenigt tezaam.....	174
Die nimmermeer wijkt.....	176
Het blijft dus zo.	177
Onze Voorspraak.....	178
Ons vlees in de hemel.....	179
Zoeken wat daarboven is.....	179
ZONDAG 19.....	181
Het duizendjarig rijk.....	181
De zegeningen van het duizendjarig rijk.....	185
De afsluiting van het duizendjarig rijk.....	188
ZONDAG 20.....	190
Als de dauw.....	190
Tezamen met.	191
Ook mij gegeven.	192
Christus en al Zijn weldaden.....	195
Die eeuwig blijft.....	196
ZONDAG 21.....	198
Una Sancta.....	199
De heilige, algemene, christelijke kerk.	200
Wat is de kerk nu eigenlijk?	202
Ben ik een lid van de kerk?	205
Ben ik lid van de goede kerk?	206
Ben ik een goed lid van de kerk?	207
De gemeenschap der heiligen.....	208
De verticale lijn.	210
Het wonder der gemeenschap.....	212
De horizontale lijn.....	213
De vergeving der zonden.....	216

Wal God vergeeft.	218
Waarom God vergeeft.	220
Hoe God vergeeft.	222
Waartoe God vergeeft.	224
ZONDAG 22.....	226
De enige troost.	226
Mijn ziel en mijn vlees.	227
De ziel na dit leven.	229
Dit mijn vlees.	230
Het eeuwige leven.	231

Kopierecht

Ek het alles in my vermoë gedoen om te probeer bepaal wie die huidige kopiereghouer is, maar het helaas geen sukses hiermee gehad nie.

Ek het in die eerste plek die uitgewer van die derde druk (Wever van Wijnen BV, Franeker) gekontak. Hulle advies was dat die kopiereg oorgegaan het na die seun van die outeur, admiraal Veldkamp en het aanbeveel dat ek die Nederlandse Vloot kontak aangesien admiraal Veldkamp, so ver hulle bewus was, ook reeds oorlede is.

Kontak met die Vloot en via hulle met die Veteraneninstituut, het ook geen nuwe leidrade opgelewer nie, daarom het ek besluit om tog maar die boek elektronies te verwerk en gratis te versprei in PDF en e-Sword formaat.

Ek is daarvan oortuig dat ds. Veldkamp persoonlik geen beswaar sou hê dat Zondagskinderen sal voortleef nie. Hierdie bly 'n kosbare stuk werk en verdien om bewaar te word.

Indien iemand, wat hierdie weergawe onder oë kry, bewus is van oorlewende nasate van ds. Veldkamp, sal ek dankbaar wees as dit onder my aandag gebring kan word.

Willem Swanepoel

wjswanepoel@telkomsa.net

TER INLEIDING

Ter inleiding een drietal opmerkingen ter verantwoording.

De eerste is, dat de belijdenis der kerk — en dat is de Catechismus — wil ze haar kroon niet verliezen, steeds spreekt en spreken moet de taal van het *heden*.

Dat "heden" maakte de vraag van het onderscheid tussen het Avondmaal des Heren en de Paapse mis zo buitengewoon actueel, en het deed tevens in alle droefenissen, vervolging en brandstapels met opgestoken hoofde de Here Jezus als een Rechter uit de hemel verwachten.

Dit nuchtere feit verklaart dit boek, dat aan de belijdenis der kerk niets wil en aan de waarheid niets kan veranderen (want de waarheid is in zekere zin boventijdelijk en de taal van het Schriftuurlijk geloof spreekt voor alle tijden).

Een tweede feit, dat moeilijk weersproken kan worden, is, dat de belijdenis nooit abstract is, maar steeds concreet, nooit onpersoonlijk, maar altijd persoonlijk. Zij laat niet toe, dat de stem van de enkeling verloren gaat in de massa en dat de individuele mens zich listig verbergen kan achter de muur van het "geheel". Het is met name de Catechismus die een zekere voorliefde heeft voor de eerste en tweede persoon. Het "tua res agitur", het gaat om uw zaak, wordt daar bijna op elke bladzijde beklemtoond.

Het schijnt niet overbodig dat voor dat "ik geloof" en "wat baat het u" enige bijzondere aandacht wordt gevraagd.

In de derde plaats schijnt mij de "aversie" van een Catechismus-prediking gevolg te zijn van gebrek aan eenvoud. Wij plegen de dingen veel ingewikkelder te maken, dan ze zijn.

Voor de rest spreekt de titel voor zichzelf. Dat de kinderen des Verbonds van 8 tot 80 jaar met het bezit van de 52 "Zondagen" van de Catechismus hartelijk te feliciteren zijn en echt "Zondagskinderen" mogen heten, is iets waarvan de schrijver hoopt dat men bij het lezen al dieper onder de indruk komen zal.

ZONDAG 1

Vraag 1. ¹

Wat is uw enige troost, beide in het leven en sterven?

Antwoord:

Dat ik met lichaam en ziel, beide in het leven en sterven^a, niet mijn^b, maar mijns getrouwen Zaligmakers Jezus Christus eigen ben^c, Die met Zijn dierbaar bloed voor al mijn zonden volkomenlijk betaald^d en mij uit alle heerschappij des duivels verlost heeft^e, en also bewaart^f, dat zonder den wil mijns hemelsen Vaders geen haar van mijn hoofd vallen kan^g, ja ook, dat mij alle ding tot mijn zaligheid dienen moet^h; waarom Hij mij ook door Zijn Heiligen Geest van het eeuwige leven verzekertⁱ, en Hem voortaan te leven van harte willig en bereid maakt^k.

^a Ro 14:8,

^b 1Co 6:19,

^c 1Co 3:23; Tit 2:14,

^d 1Pe 1:18,19; 1Jo 1:7; 1Jo 2:2,12,

^e Heb 2:14; 1Jo 3:8; Joh 8:34-36,

^f Joh 6:39; Joh 10:28; 2Th 3:3; 1Pe 1:5,

^g Mt 10:30; Lu 21:18,

^h Ro 8:28,

ⁱ 2Co 1:22; 2Co 5:5; Eph 1:14; Ro 8:16,

^k Ro 8:14; 1Jo 3:3

Vraag 2.

Hoeveel stukken zijn u nodig te weten, opdat gij in dezen troost zaliglijk leven en sterven moogt?

Antwoord.

Drie stukken^a. Ten eerste: hoe groot mijn zonden en ellende zijn^b. Ten andere: hoe ik van al mijn zonden en ellende verlost worde^c. En ten derde: hoe ik Gode voor zulke verlossing zal dankbaar zijn^d.

^a Mt 11:28-30; Eph 5:8,

^b Joh 9:41; Mt 9:12; Ro 3:10; 1Jo 1:9,10,

^c Joh 17:3; Han 4:12; Han 10:43,

^d Eph 5:10; Ps 50:14; Mt 5:16; 1Pe 2:12; Ro 6:13; 2Ti 2:15.

De lastige vrager.

De eerste Catechismusvraag informeert zonder omwegen naar uw enige troost in leven en

¹ Die oorspronkelijke het nie die teks van die Kategismus ingesluit nie. Ek het egter gedink dat dit nuttig kan wees om die teks byderhand te hê – Willem Swanepoel.

sterven. Geleerde mensen schudden daar bedenkelijk het hoofd over. Zijn van oordeel, dat het veel beter is het "onderwijs in de christelijke religie" te beginnen met de vraag: Wie is God? of: Wat betekent het Verbond voor u? Of iets dergelijks. Dat is een kwestie van opzet en methode, en men kan daar zwaar over debateren. Onder al die betogen door blijft de lastige vrager van Zondag 1 maar hardnekkig op z'n stuk staan, door nu al bijna vier eeuwen lang het ene "opgroeiend geslacht" na het andere onrustig te maken — of rustig te maken, al naar men het bekijken wil — met z'n vraag op de man af zó in te kleden en niet anders. Hóe een mens hier in 't nauw gedreven wordt, voelt ieder die zich niet bij voorbaat tegen gewetensvragen pantsert, maar eerlijk zowel het leven als het sterven onder ogen wil zien. Zo wordt direct al een aanvang gemaakt met het toetsen van de kwaliteit van uw troost. *Welke* is die? *Dat* u althans ergens troost zoeken moet, wordt als vanzelfsprekend verondersteld. Dat betwijfelt ook geen ernstig mens. De nood van het leven en het raadsel van het sterven dwingen er eenvoudig toe, een steun te zoeken, waar men houvast aan heeft. Het vraagteken van het leven roept om een oplossing, het slop van het sterven om een uitweg. De Catechismus noemt dit kortweg "troost". Het is niet maar kinderachtig doch struisvogelpolitiek om die troost te vervangen door afleiding, die de pijn wel 'n ogenblik doet vergeten, maar niet doet ophouden. Goed, dat staat dus vast. De vraag is nu maar: *welke* is uw troost? Komt u er eens open en eerlijk mee voor de dag! 't Zou toch kunnen zijn, is 't niet, dat het "mene tekel" er op geschreven stond, en 't is niet raadzaam, de "pelgrimsreis naar de eeuwigheid" te aanvaarden met een rietstaf die de hand doorboort, 't Is maar een vraag, maar dan toch de moeite van het stellen waard: *welke* is uw enige troost in leven en sterven? Nu, wie niet graag in z'n rust gestoord wordt, vindt een onderhoud, dat zó begint, van meet af lastig, zo niet irriterend.

Moet de man, die hier aan het woord komt, je bovendien nog onder vier ogen nemen en je recht in de ogen kijken met z'n: *welke* is uw enige troost? Dit is dus strikt persoonlijk. Het is mogelijk op de vraag naar "de" enige troost vlot en vaardig een antwoord te geven en zelf buiten schot te blijven. Zo iets gebeurt op examens. Maar hier is geen examiner aan 't woord, doch komt er zo gezegd een ouderling op huisbezoek, die met bezittelijke voornaamwoorden opereert, omdat hij graag van uw persoonlijk bezit op de hoogte wil zijn. Niet als inquisiteur, maar als zieleherder, die een erg onbevredigd gevoel zou hebben als het geestelijk gesprek in de sfeer van neutraliteit en onpersoonlijkheid was blijven hangen.

En onze ouderling-op-huisbezoek, genaamd Heidelbergse Catechismus, bekommert er zich met z'n vrijmoedig onderzoek gans niet om, *wie* hij voor heeft. Hij zondert niemand uit. Zou dit even dringend voorleggen aan de sterke jongeman die het leven aandurft, als aan de grijsaard die met één voet al in het graf staat; in het patriciërshuis waar men zich in weelde baadt, en daar waar armoede 'n gedurige dreiging is, en men de honger van gisteren nog voelt aan de karige dis van heden; van die troost gewaagt hij aan het ziekbed van de lijder, maar evenzeer daar waar het leven schijnbaar altijd zonder tegenslag verloopt, en met z'n "uw" kijkt hij van de een naar de ander, omdat hij terecht van mening is dat deze "troost" niet een toevluchtsoord voor onbehuisden is, geen asyl voor stumpers en lijders, maar noodzakelijk bezit voor iedereen, klein of groot, rijk en arm. Want ons ongeluk is niet deze of die benarde levensomstandigheid, maar ons ongeluk is de zonde. En de zonde heeft ons *allen* tot grote stumpers gemaakt.

Vandaar deze algemene rondvraag: *welke* is uw enige troost? En welke de *uwe*? En zo maar voort, de hele kring langs.

Intussen zijn we hiermee van onze lastige bezoeker nog niet af. Hij zou ook wel willen weten, welke uw *enige* troost is, en wil dus maar zeggen, dat het kiezen of delen is. Ons levenshuis bevat geen drie of vier nooduitgangen. Men zal verstandig doen alle quasi-troost-parelen die er in omloop zijn, weg te doen, om de parel van grote waarde te kopen. De enige troost. Dit is

fors gezegd en eerlijk en radicaal, zoals trouwens heel de Catechismus één luide roep is: mensen, kijk toch geen twee kanten tegelijk uit. Het is òf het een, òf het ander.

De enige troost is daaraan te herkennen, dat hij steun en houvast biedt zowel in het leven als in het sterven. Dat is alleen de bodem waarop ik staan, en het materiaal waarmee ik werken kan. Waarmee ik het leven àankan en het sterven aandurf. Al het andere is waardeloos. Wat heb ik aan een "troost", die zon in het leven brengt, maar mij aan de poort van de dood eenzaam laat staan, en wat aan een "troost", die als een soort ouderdomsrente aan het eind van de levensbaan op me ligt te wachten, maar in mijn ploeterend levensbestaan zelf niet de minste wijziging brengt. Zo ongeveer hoor ik de "onderwijzer" (zoals men dat vroeger zei) redeneren, en zo wordt ons het vuur na aan de schenen gelegd. De man moge dan in de methodiek niet erg geleerd zijn, z'n vragen getuigen niettemin van verstandige wijsheid. Wie niet graag in z'n rust gestoord wordt, krijgt het er maar knap moeilijk mee. Wordt in elk geval genoopt tot nadenken, want de vrager laat maar niet los. Inderdaad. . . . 'n lastige vrager!

Van slaven die heren zijn.

Het antwoord op bovenbedoelde vragen kon evengoed door een kind gegeven zijn als door een man van gerijpte levenswijsheid. Dit is trouwens geen tegenstelling, want de ware, gelovige levenswijsheid bestaat daarin, dat men "wordt gelijk een kindeke". Vandaar deze kinderlijke overgave, die het uitspreekt: ik behoor de Here Jezus toe. Daar is feitelijk alles mee gezegd. Dit is mijn troost, in druk mij toegezegd. De gerijpte levenswijsheid blijkt anderzijds uit het feit, dat degene die hier van antwoord dient, afgeleerd heeft met zichzelf verstopper te spelen. Het is immers een staaltje van gelovige eerlijkheid, te verklaren: ik ben niet *mijn*, maar mijns getrouwen Zaligmakers eigendom. Dat is m.a.w. ik ben *van mijzelf* verlost. Er is wel op te letten, dat dit de eerste en grote tegenstelling is. De neiging bestaat, om daarover heen te draven, om daarna breed uit te weiden over de verlossing "uit alle geweld des satans". Dat komt natuurlijk, omdat we van *onszelf* liefst niet al te veel kwaad willen horen. De duivel heeft een brede rug, en er is al heel wat op zijn rekening geschreven, wat op ons eigen credit thuis hoort. Dat is niet eerlijk, en daarom houd ik zo van de Catechismus, die er over juicht: ik ben van mijzelf verlost, ik ben m'n eigen slaaf niet meer. Met een zeker euphemisme noemt men dat slaaf-van-zichzelf-zijn ook wel "eigen heer en meester zijn", maar dat is 'n tragische vergissing, als daarmee bedoeld wordt, dat dit zoveel als "vrijheid" betekent. De mens die zichzelf tot heer en meester óver zichzelf heeft uitgeroepen, is meer slaaf dan heer, omdat hij de natuurlijke vijand van zichzelf is. Wie de zonde doet is een dienstknecht der zonde. Het "eigen ik" is de grootste tiran die er bestaat. De grote dictator "Ik" knecht en knauwt niet alleen de ziel van z'n bezitter, maar is ook een schrik en groot verdriet van heel de omgeving. Wie z'n eigen heer en meester is, is zichzelf niét meer meester, en brengt overal verwoesting, niet het minst over z'n eigen ziel. Zodat het al met al best te begrijpen is, dat deze verlostte zo hoog jubelt over de verlossing van zichzelf! Hij is erg blij, dat hij niet meer zichzelf toebehoort, maar de Zaligmaker. Te zeggen: "ik hoor bij Jezus Christus", is nog niet helemaal hetzelfde als "ik hoor bij de kerk". Deze twee kunnen samenvallen, maar óók een heel eind uit elkaar liggen. Men weet in elk geval van iemand die belijdt: ik hoor Christus toe, ook direct dat hij een goed, trouw en vooral een levend lid van de kerk is. Het omgekeerde is nog niet altijd even zeker. Als ik dus wil, dat iedereen precies weten zal waar het met mij aan toe is, zeg ik niet: ik ben van de kerk, maar ik ben van Christus, 'k Heb alles verloren, maar Christus verkoren, Wiens eigen ik ben.

Wiens *eigen* ik ben! Het zou de schijn kunnen hebben, dat de belijdenis: Christus is mijn Eigenaar, on ik ben Zijn eigendom, Zijn slaaf, Zijn lijfgeene, terstond met zich meebracht, dat het met mijn vrijheid nu uit is. Maar zó kan alleen maar denken wie de paradox niet verstaat: Onder Zijne *heerschappij* zijn wij zalig, zijn wij *vrij*! Men zal dan ook wel iets

anders bedoelen dan: z'n vrijheid kwijt zijn. Er zijn namelijk twee begrippen, die nog al met elkaar verward worden, en die zijn: vrijheid en ongebondenheid. Die twee zijn natuurlijk niet aan elkaar gelijk. Elke ware vrijheid is gebondenheid en elke ongebondenheid is slechts een schim van de vrijheid. Wat is vrijer dan een vis in het water, maar aan dat water is hij gebonden, en dat is niet z'n gevangenis maar z'n vrijheid en z'n element. Wie dus aan Christus gebonden is, raakt z'n vrijheid niet kwijt, maar komt in z'n eigenlijk element en bereikt z'n ware bestemming, omdat Christus terugvoert naar God, bij Wie wij horen, zoals de vis in het water en de vogel in de lucht. Daar buiten is de dood. Men kan hoogstens zeggen, dat de mens die het eigendom van Christus geworden is, een stuk van z'n ongebondenheid verliest, maar dit verlies is enkel winst. Gebondenheid aan Christus is dus helemaal niet beklagenswaardig, óók al niet omdat moeilijk uit te maken valt, of een gelovige nu eigenlijk eigendom of eigenaar van de Zaligmaker is. Beide wisselen voortdurend met elkaar af, zodat het in de Schrift in één adem heet: Gij zijt mijn *toevlucht* en mijn *deel*, d.i. mijn Eigenaar en mijn Eigendom. Als het kind schreiend tot moeder de toevlucht neemt, dan sust moeder: stil maar, kind, je bent *mijn* kind, mijn eigen kind. En als straks de tranen gedroogd zijn, en het kind triumfantelijk op moeders schoot zit als op een troon, dan zijn de rollen omgekeerd, en is de vluchteling een kleine koning, en de rechtmatige bezitter van moeder geworden. Terwijl de heren der wereld in de grond slaven zouden zijn, schemert hier al iets door van de waarheid dat de slaven van Christus heren der wereld zijn. Dat komt straks nóg duidelijker uit. Eerst horen we nog iets van de schone vrijheid die de door Christus verlost mens bezit. Ze wordt naar *twee* kanten beschreven, en wel als een verlost-zijn van de *schuld* der zonde en van de *macht* der zonde. Men hore naar de woorden van graniet: "Die met Zijn dierbaar bloed voor *al* mijn zonden — en niet voor enkele — volkómen (en niet ten dele) heeft betaald". Dit is wat je noemt *troost*! Wat het sterven zo angstig maakt is de *zonde*. Wat de mens echter troosten kan is dan ook niet welvaart, vrijheid en brood, maar verlossing van de *zónde*. Christus bepaalt er Zich niet toe, de gevolgen der zonde te lenigen of de pijn wat te stillen, maar Hij heeft, zoals 't Avondmaalsformulier het zo mooi zegt: de *oorzaak* van onze honger en kommer, namelijk de zonde weggenomen. Dat is de verlossing van de schuld der zonde.

Daar moet dan als tweede noodzakelijkheid bijkomen: de verlossing van de *macht* der zonde, en dat wordt dan ook prompt beleden in de volgende woorden: "en mij van alle geweld (of heerschappij) des satans verlost heeft". Dit laatste hoort er noodzakelijk bij, zoals het licht bij de zon hoort. Men *vóélt* dat terstond. Wat te zeggen van iemand die roemt in de vergeving der zonden, maar die dagelijks z'n oude zonde-leven de vrije teugel laat. Dat klopt niet. Daar wringt iets. De verlossing van de schuld der zonde krijgt om zo te zeggen vlees en bloed in het feit dat de macht der zonde in mijn leven gebroken is. Het is met uw hoge sprongen gedaan, heer Satan! Men hoort de Catechismus niet zeggen, dat de verlost nu helemaal van de zonde af is, maar alleen dat het uit is met de *heerschappij* van de macht der duisternis. De zonde *is* er nog wel aanwezig, maar ze voert geen heerschappij meer. Het is er mee als met oproerige elementen in de Staat. Ze roeren zich wel, deze revolutionnaire misdadige elementen, maar pas op, laat deze minderheden geen greep doen naar de macht. Dan is de ellende niet te overzien. Christus *zórgt* daar wel voor! Hij houdt de teugel. Hij omklemmt het roer. Wie regeert er eigenlijk mijn leven, is daarom de vraag die steeds weer om een antwoord roept. Dit antwoord wordt hier gegeven: en mij van alle heerschappij des duivels verlost heeft.

We hebben de Catechismus horen roemen: dat ik met *lichaam* en *ziel* het eigendom van Jezus Christus ben.

Over de verlossing der *ziel* hebben we dan nu het een en ander vernomen.

Nu komt het *lichaam* aan de orde.

"En alzo bewaart, dat zonder de wil mijns hemelsen Vaders geen haar van mijn hoofd vallen kan."

Vrijstelling van leed wordt óók zelfs aan de kinderen Gods niet beloofd, maar wèl, dat *zonder de wil des hemelsen Vaders* geen haar van hun hoofd vallen zal. Deze toezegging is hun genoeg, meer dan genoeg, omdat zij weten, dat *die* wil altijd en alleen *goed* is.

"Ja ook, dat mij alle ding tot mijn zaligheid dienen moet".

Dit is toch wel gelovige levensdurf. Deze mens kan het leven aan. Hij is onder alle moeilijkheden rustig, omdat niet die levensomstandigheden hem regeren, maar hij die omstandigheden regeert en zet naar zijn gelovige wil. Zoals Michel Angelo van een blok graniet zei: daar zit een engel in verborgen, die ik er met m'n beitel uithalen moet. Alle teleurstellingen en verdrietelijkheden worden zo engelen, die er voor zorgen moeten, dat ik mijn voet aan geen steen stoot. Zo gaat de christen het leven door als een wandelend raadsel, "als onbekenden en nochtans bekend, als stervende en zie, wij leven, als getuchtigd en niet gedood, als droevig zijnde doch altoos blijde, als armen doch velen rijk makende, als niets hebbende en nochtans alles bezittende" — inderdaad: de slaaf van Christus maakt op zijn beurt "alle ding" door het geloof tot zijn dienstknecht, die zijn zaligheid dienen moet. De slaaf is heer, de lijfeigene koning geworden. Wie is er nu eigenlijk heer en meester in deze wereld?

Geloofsverzekerdheid.

Het ongehoord massieve antwoord op de eerste Catechismusvraag eindigt met de betuiging: "Waarom Hij mij ook door Zijn Heilige Geest van het eeuwige leven verzekert, en Hem voortaan te leven van harte gewillig en bereid maakt".

Het werd inderdaad tijd dat dit er bijkwam, want anders zou men nog eens kunnen denken, na alles wat gezegd is, dat de troost van Christus' eigendom te zijn, er alleen was voor dit leven. Terwijl toch met zoveel nadruk gevraagd was naar de enige troost in leven en *sterven*. Nu, hier is het dan. De overgegeven christen is niet alleen van het tijdelijk leven verzekerd, zodat hij rustig alle ding aan zich dienstbaar maakt, maar hij is ook "van het eeuwige leven verzekerd". Omdat voor alle schuld volkomen is betaald, heeft de zonde z'n prikkel verloren, en is het eeuwige leven zeker gesteld.

Door het zó te zeggen, is het gevaar voor misverstand niet uitgesloten. Er heerst namelijk over 't algemeen een te beperkte opvatting over "het eeuwige leven". In deze zin nl., dat het "eeuwige leven" gelijk en gelijkvormig wordt gedacht aan het leven "hiernamaals". Zo is het natuurlijk niet. De eeuwige vreugde komt in de hemel wel tot haar volle en onbelemmerde ontplooiing, maar ditzelfde troostboekje zal ons later leren, "dat ik hier het beginsel der eeuwige vreugde in mijn hart gevoel". De kiem van het eeuwige leven wordt dus hier reeds gelegd, aan deze zijde van het graf. Die in Mij gelooft, zegt Jezus, *heeft* het eeuwige leven, en niet: die zal het krijgen. Het eeuwige leven is dat nieuwe, geheel andersoortige leven, dat bij de wedergeboorte ontstaat, en daarna nooit meer verwelkt. Het is "eeuwig".

Dit nieuwe, andere leven, dit eeuwigheidsleven in de eeuwigheidsmens bewijst zijn andersoortigheid daarin, dat het, zoals de Catechismus opmerkt, "Hem voortaan te leven van harte willig en bereid maakt". Het oude, natuurlijke leven maakt de mens enkel bereid voor *zichzelf te leven*. Het nieuwe, wedergeboren leven maakt bereid voor de Here te leven.

Dit is het principiële verschil. Het leven is op een andere spil gezet.

En zo is het ook niet meer moeilijk uit te vinden, op welke wijze de Heilige Geest van dit "eeuwige leven" verzekert. Niet natuurlijk door hoorbare stemmen of aparte ingevingen.

Maar de andere richting die mijn leven nam, het andere middelpunt waaromheen het zich beweegt, is waarborg, bewijs, verzekering van het eeuwige leven. En dit andere leven is niet mijn kloek besluit, maar het werk en het zegel tevens van de Heilige Geest. Zo loopt het "zelfonderzoek" over de vraag: voor wie leef ik eigenlijk? Voor mijzelf of voor Hem. En dan geheel voor Hem! Hij is mijn liefde waardig. Blijde geloofsverzekerdheid van het eeuwige leven, en een levenshouding waarin alles zich om het eigen "ik" groepeer, staan tegenover elkaar als een gebed en een vloek. De adelbrief van de burgers van het koninkrijk der hemelen wordt hun leesbaar voorgehouden in de simpele woorden: Hem voortaan te leven!

Maar dan leze men deze brief niet verkeerd. Daar staat niet in, dat het nieuwe leven dit is, dat het zonder enige struikeling nooit iets anders doet dan voor de Here. Maar wel, dat de mens, die het eeuwige leven heeft, van harte *gewillig* en *bereid* is, om alzo te doen. De wil is omgebogen naar Gods wil toe. Het hart is tot een goede bodem bereid gemaakt, om vrucht te dragen. Maar het goede, dat ik *wil*, *doe* ik nog niet altijd. Integendeel, het kwade, dat ik niet wil, dat doe ik.

Daarom ziet de verlost mens naar de voltooid verlossing met groot verlangen uit, en die het beginsel der eeuwige vreugde bezit spreekt z'n heimwee naar de volkomen zaligheid uit in het gebed: Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van het lichaam dezes doods? Ik dank God door Jezus Christus onze Heer, die getrouwe Zaligmaker, Wiens ik ben, Welke ik ook dien!

Hogere wetenschap.

De grote kunst is niet, schatten te *bezitten*, maar van en uit z'n rijkdom te leven. Deze schone levenskunst heeft geen gierigaard ooit geleerd. Hij verkommert bij z'n overvloed. Evenzo elke bezitter van de Catechismus, die deze schat der eeuwen enkel in z'n kerkelijke archieven weet, en onder z'n symbolen rangschikt. Het is daarom lang geen overbodigheid, als in de tweede vraag van Zondag 1 — daar is die lastige vrager weer — geïnformeerd wordt naar het zalig *leven* (en dan natuurlijk ook het zalig *sterven*) *in* deze troost. Het parool om zuinig te wezen met je voorraden, wordt in het koninkrijk der hemelen nooit uitgegeven. Integendeel luidt hier het gebod: leef royaal, dat is: koninklijk! Geniet van de schatten die ge hebt, en geniet er zo volop van, dat ge zalig, gelukkig, leven en sterven kunt. Want Christus is niet gekomen om de Zijnen mondjesmaat te geven, maar mild en overvloedig.

Voor dit rijkelui's leven van de christen is echter *wetenschap* vereist. Geen geleerdheid, geen boekenwijsheid, maar 'n geheiligd verstand, dat men nog beter wijsheid noemen kan, het "nodig weten" van drie "stukken", even eenvoudig als diepzinnig: ten eerste hoe groot mijn zonde en ellende zij; ten tweede hoe ik van al mijn zonde en ellende verlost worde, en ten derde hoe ik Gode voor zulk een verlossing zal dankbaar zijn. Dit is het abc van de christen. Met dit alfabet kan hij heel de heilsleer ontcijferen. Het is geen gewone, maar hogere wetenschap, door de Heilige Geest geleerd. En ieder, die hier ter school gaat, blijft tot aan z'n grijsheid toe "kind". Hij raakt nooit uitgestudeerd. Niemand heeft het eerste "stuk" onder de knie, om dan maar aan het tweede te beginnen, en vervolgens aan het derde. Zelfs zij, die in de hoogste klas zijn aangekomen, bemerken tot hun beschaming, hoe weinig ze nog van de allereerste beginselen weten. Hóe groot nu eigenlijk mijn zonden en ellenden zijn, peilt niemand ten volle. Hoe groot de verlossing is, kunnen alle heiligen samen niet uitspreken, en zomin een bruid precies kan zeggen *hoe* lief zij haar bruidegom wel heeft, kan de verlost mens het uitspreken hoe hij Gode zal dankbaar zijn voor de ontvangen verlossing.

Dat we niettemin enigermate in deze drie stukken moeten "ingeleid" zijn, om de enige troost te genieten, en van onze rijkdom te leven, zal niemand kunnen ontkennen. Wie nooit iets van de diepte zijner ellende begrepen heeft, is als de rijke jongeling, die maar één slagwoord kent: wat ontbreekt mij nog? Die gezond zijn, hebben de medicijnmeester niet van node, maar die

ziek zijn. Anders gezegd: wie het stuk der ellende haastig wil overslaan, komt aan dat der verlossing niet eens toe.

Dit eerste stuk is dus wel "nodig" te weten.

Maar niet minder het tweede: hoe ik van al mijn zonde en ellende verlost worde. Het stuk der ellende zonder dat der verlossing is als een put zonder opening, een nacht zonder dageraad. Bovendien worden er wel drie, vier wegen ter verlossing gewezen. Ik sta op een kruispunt van wegen. De een zegt: zie hier is de Christus, en een ander roept: zie daar is Hij. Welke weg moet ik inslaan, om niet te verdwalen. Leer mij, o God van zaligheden, *hoe* ik van mijn zonde en ellende verlost worde!

Het derde stuk, dat der dankbaarheid, wordt er niet bijgevoegd, om het drietal vol te krijgen. Het is even "nodig" als het eerste en het tweede. Een "ondankbaar" christen, dus een, die zich niet bekeert — want daar begint het stuk der dankbaarheid mee — is een vierkante cirkel. De dankbaarheid is de rijke vrucht van het geloof en een geloof zonder deze vrucht is dood. Wie niet dankbaar is, is niet verlost, en heeft nimmer z'n ellende geproefd. Men kan nooit zeggen: van deze drie stukken ken ik er een, of wilt ge twee, maar het derde stuk smaakt me niet. Men kent ze alle drie of geen van drieën. Wie z'n hoofd kwijt is, is dood, ook al houdt hij z'n armen en benen over. En aangezien al deze drie stukken "hoofd"stukken zijn, kan er geen een gemist.

ZONDAG 2

Vraag 3.

Waaruit kent gij uw ellende?

Antwoord.

Uit de wet Gods^a.

^a Ro 3:20

Vraag 4.

Wat eist de wet Gods van ons?

Antwoord.

Dat leert ons Christus in een hoofdsom, Mattheüs 22:37-40: "Gij zult liefhebben den Heere, uw God, met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand, en met geheel uw kracht. Dit is het eerste en het grote gebod. En het tweede, aan dit gelijk, is: Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Aan deze twee geboden hangt de ganse Wet en de Profeten"^a.

^a De 6:5; Le 19:18; Mr 12:30; Lu 10:27.

Vraag 5.

Kunt gij dit alles volkomenlijk houden?

Antwoord.

Neen ik^a; want ik ben van nature geneigd God en mijn naaste te haten^b.

^a Ro 3:10,20,23; 1Jo 1:8,10,

^b Ro 8:7; Eph 2:3; Tit 3:3; Ge 6:5; Ge 8:21; Jer 17:9; Ro 7:23.

De moeilijke kennis.

We moeten er op letten, dat de kennis der ellende geen gemeengoed is van iedereen, en dat ze niet behoort bij de "algemene ontwikkeling". De kennis van de mensen is in de laatste tijd als met sprongen vooruit gegaan. Er zijn niet veel geheimen meer, die de moderne mens niet aan de natuur ontfutseld heeft. Hij heeft in de atoomenergie zelfs de oerkracht der wereld ontdekt. Maar in de kermis der ellende is hij in doorsnee even weinig gevorderd als een dienstbode in Latijn. Iemand heeft eens gezegd:

Eens was ik een vreemdeling voor God en mijn hart, Ik kende geen zonde en voelde geen smart.

maar het staat te vrezen, dat het getal legio is van hen, die nog steeds vreemdeling zijn voor God en hun hart.

't Is dan ook geen kwestie van studie.

De geleerdste kan in dit stuk ontzettend dom wezen, terwijl de eenvoudige wijsheid is

geleerd. Het is niet door de scherpzinnigheid van onze geest, maar door de "ontdekking" van Gods Geest dat ons een antwoord wordt gegeven op de vraag: hoe groot mijn zonden en ellende zijn. Niet direct een compleet en afdoend antwoord. Dat zouden we niet eens kunnen verwerken. Iemand heeft eens gebeden: "Here, ontdek mij aan mijn zonden, maar niet aan allemaal tegelijk". U zult dat kunnen verstaan. De berg van zonden is zó groot en de afgrond der ellende zó diep, dat we er van duizelen zouden, als we er zo in één keer pardoes voor werden geplaatst. Gods Geest werkt altijd geleidelijk. Jezus nam toe in kennis en wijsheid, en zo zal ieder die de Here Jezus liefheeft langzamerhand toenemen, niet alleen in het telkens weer opnieuw ontdekken van schatten in Christus, maar ook in het steeds duidelijker waarnemen van eigen ellendigheid. De paradox van het geloof is, dat de christen elke dag heiliger en elke dag slechter wordt. ... hij ziet telkens meer slechtheid, wat vroeger voor hem verborgen was. De genezen blinde zag de dingen eerst vaag: hij zag de mensen als bomen wandelen, maar later kreeg hij de juiste blik op alle details. Zo zal, als het goed is, de vage en algemene schuldbelijdenis bij ons al meer plaats maken voor de gedetailleerde. We leren ook de kleinste afwijkingen al duidelijker zien en belijden. Toen Zacheüs voor het eerst christen werd, sprong hij om zo te zeggen terstond in het stuk der dankbaarheid, en wilde hij het leed goedmaken, dat hij anderen berokkend had. Later zal hij wel beter begrepen hebben, dat hij door z'n zonde meer kapotgemaakt had, dan hij aanvankelijk had vermoed, en dat de zonde óók verwoestingen aanricht, die helemaal niet meer goed te maken zijn. En zo is hij van zelf weer teruggeworpen op het stuk der ellende, waar we altijd weer mee beginnen moeten en nooit mee klaar komen.

De persoonlijke vraag.

Waaruit kent gij uw ellende?

Het is de moeite waard bij deze vraag eerst even stil te staan, alvorens op het antwoord in te gaan. Wat bij die vraag namelijk opvalt, is, dat het bestaan der ellende als axioma wordt aanvaard, en de Catechismus ook niet de geringste poging doet daarvoor bewijzen bij te brengen. Men bewijst ook niet dat de zon aan de hemel staat. Daarom wordt ook niet geïnformeerd: is u ellendig? maar: waaruit kent ge uw ellende? Of u daar nu weet van hebt of niet, of de ellende u als een loden last op de schouders drukt of dat u er met luchtige lach over heen loopt, daar wordt het *feit* nu eenmaal niets anders van. De zon blijft schijnen, ook al doet u de beide handen voor de ogen, en de ellende blijft schrijven, ook al zoudt u haar volkomen negeren.

De vraag is alleen maar, of u de ellende kent of althans wilt leren kennen.

Dus: waaruit kent gij uw ellende?

Gij! De vraag is dus weer persoonlijk gericht en raakt ons *allen*!

Bedoeld worden niet alleen de grote mensen, die zo al 't een en ander hebben meegemaakt in hun leven, maar evengoed de kinderen.

De kinderen, daar houdt de Bijbel ook rekening mee. Ze horen er ook bij, en al zal er in de preek heel wat gezegd worden, wat zij nog niet begrijpen, laten ze althans dit onthouden, dat de ellende ook niet buiten hun jonge, blijde leven staat. Ze zitten er óók midden in, zoals het Doopsformulier al zo ontroerend begint met de belijdenis, dat wij *met onze kinderen* in zonde ontvangen en geboren zijn, en daarom kinderen des toorns zijn, die in het rijk Gods niet kunnen komen zonder het wonder. . . . der wedergeboorte.

Gij! Dat zijn niet alleen de armen en berooiden, de miserabelen en de verworpenen der aarde, maar ook degenen die zich in weelde baden (voor zover dat nog gaat tenminste). Gij! dat zijn

niet alleen de misdadigers, die verwoestingen aanrichten, maar evengoed de keurig-nette kerkmensen, de gemeente met haar dominees, ouderlingen en diakenen. Wij allen dus, zonder uitzondering. Fatsoenlijke kerkleden, notabelen en geachte burgers, die voor God niets meer te zeggen hebben dan: ik ben een groot beest bij U! Als wij de Catechismus een getuigschrift vragen, een bewijs van goed gedrag om zo te zeggen, dan heeft het deze inhoud: van nature geneigd God en de naaste te haten; onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad.

De ellende van de ellende.

Het is nu zomaar duidelijk, dat hier niet aan stoffelijke, maar aan geestelijke ellende gedacht wordt.

Er wordt heel wat gepraat over ellende. Op maatschappelijk en sociaal terrein. De ellende die er is en die er komen zal bij een nieuwe oorlog. De ellende die u tegengrijnst in de gevangenissen, ziekenhuizen en gestichten. Is dat nu *de* ellende? 't Lijkt er niet op! Dat is de napijn van de kwaal, maar de eigenlijke kwaal ligt veel dieper. Christus heeft de oorzaak van onze honger en kommer, dat is de *zonde*, weggenomen. Daar hebt u de juiste verhouding. Honger en kommer zijn de gevolgen, de zonde is de oorzaak. Honger en kommer kunnen erg zijn, de zonde is nog veel erger. De zonde is de ellende van de ellende.

De meeste mensen hebben daar geen weet van, en hebben er geen kijk op. Zij praten het honderd uit over alle mogelijke ellenden, alsof dat het eigenlijke is, maar wat nu precies ellende is, daar weten ze nog niets van. Dat gaat er precies mee als met wat er zo geleden is tijdens de oorlog en de bezetting. Zij, die in de concentratiekampen gezeten hebben en er wonder boven wonder weer levend uitgekomen zijn, hebben iets van de ellende gezien en meegemaakt. Hier was 't ook wel erg soms, vooral tijdens de hongerwinter en tijdens de overstromingen op Walcheren. Maar vergeleken met de hel van Dachau en zo, moeten de thuisblijvers zeggen: we hebben er eigenlijk nog niets van geweten. Zo leven zij, die tot over de oren in de ellende gezeten hebben of nog zitten, maar aan de ellende der *zonde* niet ontdekt zijn, in volslagen onwetendheid van wat nu eigenlijk ellende is.

Van deze geestelijke onwetendheid beschuldige men niet alleen "de wereld". Ons kerkvolk weet er ook nog zo weinig van.

De verhoogde Heiland heeft een een hele *kerk* in staat van beschuldiging gesteld, toen Hij schreef aan Laodicea: "gij zegt: ik ben rijk en verrijkt geworden, en heb geens dings gebrek; en gij *weet niet*, dat ge zijt *ellendig* en jammerlijk en arm en blind en naakt".

Dat kan dus ook! Dat wij er met Bijbel en Catechismus en al geen weet van hebben, en een hoge borst opzetten, en stoffen op onze trouw en weet ik niet wat al, en glad vergeten, dat God niet de gereformeerden rechtvaardigt, maar de goddelozen, ja inderdaad. . . . goddelozen!

Daarom is er vóór de vraag: *waaruit* kent ge uw ellende, reden voor de vraag: kent ge uw ellende! Dat is de praelabele kwestie. En zonder die kennis zullen we met een hele hoop Bijbelkennis de dood in de armen lopen.

Er is een gescherpt oog voor nodig om te zien wat ellende is.

De Heiland heeft eens de ellende ten voeten uit getekend, toen Hij Zijn hoorders voerde in een patriciërshuis, waar een rijk man elke dag overdadig en prachtig leefde. Dat was nu één hoop ellende. Dat zoudt ge niet zeggen, maar toch is het zo. Niet omdat deze man na z'n dood regelrecht naar de hel ging. Want zelfs in de hel heeft die rijkaard z'n ellende nog niet gepeild. Wat die man op aarde altijd geweest was, 'n egoïst die voor zichzelf leefde, en zich om niets en niemand bekommerde, dat bleef hij ook in de hel. Toen wilde hij immers dat een

boodschapper naar de aarde zou gaan, om z'n broeders te zeggen, niet dat ze zich bekeren moesten, en de Here Jezus gaan liefhebben, maar dat ze oppassen moesten niet in de hel te komen. Dè ellende van een mens is, dat hij, geschapen om voor de Here te leven, leeft voor zich zelf. Dat hij zich weinig of niet bekommert om God, en alleen maar bang is voor z'n eigen leven. Onze ellende is: ons egoïsme!

Paulus heeft daar iets van gezien! Wanneer voelt hij zich diep ellendig? Wanneer barst hij uit in de klacht: ik ellendig mens, wie zal mij verlossen? Is het als hij in de gevangenis zit?

Neen, dan zingt hij Gode lofzangen!

Maar hij peilt de diepte zijner ellende dan, als hij z'n verwrongen leve» ziet in het licht van Gods wet. Als hij tot de ontdekking komt dat hij vleselijk is, verkocht onder de zonde. Als hij de kale onvruchtbaarheid ziet van z'n egocentrisch leven, waar zoveel van hemzelf in is, en zo weinig voor de Here: het goede dat ik wil, doe ik niet, maar het kwade, dat ik niet wil, dat doe ik. En als Paulus dit zegt, die meer gearbeid heeft dan wij allen, wat moeten u en ik dan? Kijk, dit is nu wat de Catechismus noemt: geneigd God en de naaste te haten. En dat is onze ellende! Dat de mens, die tot liefhebben geschapen is, haat. Dat een kind van God zelfs van nature zijn Vader in de hemelen haat. Dat ons leven dus precies het tegendeel is geworden van wat het moest zijn!

Zo ontaard ben ik dus. ... ik ellendig mens!

Die ellende hebben de profeten dan ook steeds zien liggen op de bodem aller vragen. Als er een sprinkhanenplaag op komst is, klaagt Amos niet over de *materiële* ellende, die hierdoor teweegebracht wordt. Hij spreekt niet: Here, neem die plaag weg! Maar wel: Here, neem de zonde weg, die de plaag veroorzaakte. Hij roept niet: Here, geef! Maar wel: Here, vergeef!

Het "ex profundis" (Ps. 130) is zeer stellig gedicht uit de diepten van onnoemelijk lichamelijk lijden, maar het dieptepunt — tegelijk hoogtepunt — van deze psalm wordt bereikt aan het slot: Hij zal Israël verlossen van alle *ongerechtigheden*.

De grote schoonmaak.

Nu, waaruit kent ge deze ellende?

Uit de wet Gods!

Voor de kennis van maatschappelijke ellende, huiselijke ellende, oorlogsellende hebben we heus de wet Gods niet nodig. Die ellende zie je zó maar. Als je beide ogen en oren goed openzet. Maar je eigenlijke, naakte, zondaarsellende zie je niet zo maar! Daar zijn verlichte ogen van het verstand voor nodig. Daar is het gebed voor nodig: "ontdek mijn ogen, opdat ik aanschouwe de wonderen Uwer wet". Er was eens een kind, dat aan z'n moeder vroeg: doet u alstublieft de gordijnen dicht, want er komt zoveel stof in de kamer als de zon er in schijnt! Nogal dom van zo'n kind, vindt u niet? Het wist niet eens, dat al die stofjes er ronddwarrelen, ook als de zon er *niet* in scheen, maar dat dit pas goed zichtbaar werd door het alles ontdekkende zonlicht! Zulke domme kinderen zijn wij feitelijk allemaal! Zonder het ontdekkende licht van de wet zijn we onwetend en blind. We zijn er ons totaal niet van bewust, dat het zo ontzettend stoffig en rommelig is in de kamers van ons hart. We zijn integendeel nogal aardig tevreden over onszelf. We wonen op een uiterst nette gereformeerde stand, en iedereen mag onze spulletjes komen bekijken. Bij de burens is 't een vreselijke bende, maar bij ons, ziet u! Totdat we van die duizelingwekkende hoogte der zelfgenoegzaamheid aftuimelen, als het licht van Gods wet benauwend en eerlijk heel de vuile, stoffige rommel van ons eigen levenshuis ons laat zien. ... ik ellendig mens!

In Rom. 7:8 schrijft Paulus het merkwaardige woord, dat zonder de wet de zonde dood is. Dat wil zeggen, dat ze wel aanwezig is, zoals Prof. Greijdanus in z'n commentaar opmerkt, maar ze is niet actief, ze openbaart zich niet en rijst voor het bewustzijn niet op als zonde. Zoals een tijger, die op zijn prooi ligt te loeren, schijnbaar dood kan zijn, maar dan opeens ontwaakt uit z'n schijndood en z'n vreselijke muil openspert. Uw radio is een dood ding, maar als u haar "aanzet" kan er ineens een kakophonie van allerijkelijkste jazzklanken uit te voorschijn springen. Het is gewoonweg verschrikkelijk, wat er aan goddeloosheid openbaar komt als de zon van Gods wet schijnen gaat in ons leven, precies zoals er allemaal rommel te voorschijn komt bij de grote schoonmaak. Haalt u de kasten, de zolder en de kelder maar eens leeg. Hoe beter we toekijken, hoe meer er voor de dag komt, tot in ons onderbewuste en droomleven toe. Zelfs onze "heiligste verrichtingen" zien er zo glinsterend niet meer uit als we vroeger dachten. Neemt u alleen maar het gebed. Wat zijn die gebeden, als we ze ontleden, door en door egocentrisch! Bij het vele waarover we vergiffenis vragen, mogen we ook wel onze gebeden betrekken. Here, vergeef mij mijn gebed!

De wet Gods is eerlijk. Ze zegt ons: Zo misvormd ziet ge er uit!

Schrikt u niet van u zelf?

Om gebouwd te worden, dienen we daarom eerst tot de grond toe te worden afgebroken door de wet Gods. Zo worden we gebroken mensen. Die roepen om verlossing.

Want die gezond zijn, hebben de medicijnmeester niet van node, maar die ziek zijn!

Het zwaarste der wet.

De tweede vraag van deze Zondagsafdeling luidt: wat eist de wet Gods van ons?

Dit blijft alle eeuwen door en onder alle omstandigheden *de* grote levensvraag. De norm die God in Zijn wet gesteld heeft voor ons leven, is de enig juiste, en het is niemand geoorloofd de vraag: wat wilt Gij dat ik doen zal, te ontduiken, of er iets anders voor in de plaats te stellen. Toch wordt dit menigmaal gedaan.

Wij hebben de leringen van het nationaal-socialisme gehoord, dat zich van de wet Gods niets aantrok, maar het "belang van de staat" als hoogste norm voor het handelen verhief. In de naoorlogse jaren is onder invloed van het socialisme deze leus wel wat gedemocratiseerd, maar in wezen niet veranderd. Men paradeert nu met de volkswil of de dynamische ontwikkeling in het wereldgebeuren, waarbij men zich moet aanpassen, en die de richtlijnen voor het handelen moet aangeven.

De "reactionnaire" Catechismus blijft ondanks dit alles hardnekkig de simpele vraag stellen: wat eist de *wet Gods* van ons!

Het gezag van Gods wet blijft voor de Catechismus het hoogste gezag. Overheden en onderdanen hebben zich daarvoor alleen te buigen.

Het is intussen de bedoeling van de Catechismus thans niet, op de wet Gods als norm voor ons handelen en regel voor ons leven de volle nadruk te leggen. Dan zouden de tien geboden een voor een moeten worden uitgestald, en in al hun majesteit geproclameerd. Dat gebeurt hier nu niet.

Later wel, in het "stuk der dankbaarheid", maar nu bepaalt de Catechismus zich er toe, de wet in haar hoofdsom of hoofdinhoud te laten zien. Immers, het antwoord luidt: "Dit leert ons Christus in een hoofdsom: gij zult liefhebben de Here uw God met geheel uw hart, en met geheel uw ziel, en met geheel uw verstand. Dit is het eerste en het grote gebod en het tweede, hieraan gelijk, is: gij zult uw naaste liefhebben gelijk uzelf. Aan deze twee geboden hangt de ganse wet en de profeten".

De hoofdinhoud der wet blijkt dus de *liefde* te zijn.

Het eerste gebod luidt: gij zult liefhebben!

Het tweede gebod luidt: gij zult liefhebben!

Het derde gebod luidt: gij zult liefhebben!

En zo gaat het maar door tot het tiende gebod toe!

Er zijn sommige mensen, die zich bij het horen hiervan genoegelijk in de handen wrijven met de gedachte: dat valt dus wat mee, en met een gezicht van "heb ik het al niet gezegd?" Liefhebben! Dat is wat anders dan die enge en eigenwijze christenen willen, die altijd de puntjes op de i zetten! Als ik God maar liefheb, ziet u, dan komt het op de details niet zo aan, en dan kun je wel wat liefhebben. Op 't stuk van kerk en kerk-gaan bijvoorbeeld. Ja, zulke rare mensen zijn er inderdaad, die liefhebben verwarren met liefhebben! Alsof liefde geen gehoorzamen betekende en gehoorzaamheid liefhebben. Een kind, dat z'n ouders zegt lief te hebben, kan die liefde alleen maar bewijzen, door z'n ouders te gehoorzamen. Het komt in de dienst van God inderdaad op de komma's en de punten aan. En op de details. Wie dus meent, dat de omschrijving van de eis der wet als "liefhebben" dient om de concrete eisen der wet te vervagen tot enkele algemeenheden, vergist zich wel zeer.

De bedoeling is niet om de eis der wet te *verzwakken*, maar juist te *verscherpen*.

Waaruit kent ge uw ellende? Uit de wet Gods! Goed, zegt de Catechismus, maar nu gaan we een stapje verder. We dalen nu nog wat dieper af! Weet u wel wat die wet eist? Niet, dat u dit wel doet, en dat niet doet, maar dat we liefhebben! Wij kunnen wel gemakkelijk allerlei dingetjes doen, die er op 't oog keurig uitzien, maar we kunnen die doen met een liefdeloos hart. En nu eist Gods wet, dat al ons doen en laten gedragen worde door de liefde. Dat onze secure wetsbetrachting niet door ons gedragen wordt als een bloem in het knoopsgat, maar opbloeit uit de wortel der liefde! Dat is niet: hoe serieus doe ik Uw wet, maar: hoe lief heb ik Uw wet! Nu, daar gaan we! Zit achter geheel onze wetsbetrachting de liefde? Is dat de stuwkracht van ons leven? U weet beter! Nu, zo wordt door de wet de kennis der ellende verdiept. U klaagt u zelf aan voor God en de mensen! U belijdt: Here, ik doe dit nu wel allemaal, maar waar is mijn liefde? De Farizeeërs, weet u, die waren ook zo sterk in de geboden! *Tien* geboden? Mensen nog toe, lang niet genoeg! Ze hadden er wel honderd en meer. Ze rafelden dat al maar meer uit! Maar de Heiland kijkt ze bedroefd aan, en verwijt: ge geeft zelfs de tienden van de moeskruiden, en ge zijt buitengewoon preciese mensen, maar ge laat na het zwaarste der wet: de liefde!

We denken onwillekeurig aan de rijke jongeling. Hij kan heel wat tillen, maar aan de liefde vertilde hij zich. Voor het *doen* van alle geboden kreeg hij een tien, maar voor de liefde een nul.

En aangezien de liefde de hoofdsom en dus het hoofdvak is, moest hij voor dit examen zakken en bedroefd heengaan. De Farizeeërs hadden hem cum laude doen slagen, maar ja, *Christus* examineert nu eenmaal op Zijn manier, en Hij stelt heel andere eisen. Als ge de wetgeleerden vraagt: Wat eist de wet Gods van ons? nu, dan zijn ze zo nog maar niet klaar, want dan gaan ze de wetsbepalingen tot in het eindeloze uitspinnen, maar Christus is er in een paar woorden mee gereed. Wat eist de wet Gods van ons? Dat leert ons *Christus* in een hoofdsom: gij zult *liefhebben*.

Die rijke jongeling van zoeven is geen legendarische figuur. Er zijn nog velen die staan te tellen en te rekenen: een dief ben ik niet en geen doodslager, een vloeker evenmin. Wat is dat toch een jammerlijke rekensom! Alsof ik bewezen heb, God en mijn naaste *lief te hebben*, door niet te vloeken of te stelen. Dat is zo negatief allemaal. En Gods eisen zijn positief! Gij

zult liefhebben!

Neemt u bijvoorbeeld het vierde gebod. Gedenkt de Sabbatdag, dat gij die heiligt!

Het hart van dit gebod is dus ook: gij zult liefhebben. Heb ik nu bewezen God lief te hebben door tweemaal naar de kerk te gaan, en mijn dagelijkse werk te laten staan? Zeker, daar kan een groot stuk liefde in schuilen. Maar het kan óók wezen, dat het met de liefde niets te maken heeft. Een onomstotelijk bewijs van liefde is het in elk geval niet, als ik op Zondag geen werk doe. Wèl als ik in de week geen boos werk doe. U weet wel: dat ik al de dagen mijns levens van mijn boze werken viere.

Gij zult liefhebben dus. God allereerst en boven alles.

Liefhebben, dat is geen mystieke aandoening van het *gevoel*, maar gij zult liefhebben de Here uw God met geheel uw *hart*. En uit het hart zijn de uitgangen des levens. En met geheel uw *ziel*, d.w.z. met uw willen en begeren. En met geheel uw *verstand*, dat is dat geheel uw denkkraft zich concentreert op *God*. En met al uw *krachten*, dat is God liefhebben ook met uw handen en voeten. God eist dus de ganse mens op. Er is niets in ons mensenbestaan, wat niet van deze liefde doorgloeid moet zijn.

Maar ook dan zijn we er nog niet.

Want het tweede (gebod), aan dit (eerste) gelijk, is: gij zult uw naaste liefhebben gelijk u zelve. Deze twee geboden zijn dus aan elkander gelijk. Ze zijn de twee kanten van één medaille, ze horen bij elkaar, zoals liet licht hoort bij de zon. Ze zijn van elkaar nooit los te maken. Men heeft altijd gepoogd, en men probeert het ook nu weer, de naastenliefde te isoleren, en los te maken van de liefde tot God. Men dweept dan met humaniteit. Mensen, die zich practisch aan God niet storen, werpen zich dan op als beoefenaars en predikers der ware naastenliefde. De kerk zit versteend in het dogma, maar zij zijn de profeten der barmhartigheid!

Wat een grote vergissing is dit z.g. christendom van de daad toch! Zover het humanisme verwijderd is van het christendom, zo weinig heeft deze humaniteit, losgeweekt van het eerste gebod, met waarachtige naastenliefde te maken.

Alle ware naastenliefde moet wortelen in de liefde tot God.

De humane mens, die zo vriendelijk is, en zoveel weldoet, levert niet het bewijs dat hij de naaste liefheeft, maar levert alleen het bewijs, dat God hem nog liefheeft. Dat God in Zijn algemene genade nog remmen en teugels aanlegt, en er voor zorgt, dat deze humane mens nog het beest niet uithangt, en dat deze wereld nog geen hel wordt. Dat er nog een behoorlijke samenleving mogelijk is, en dat er allerlei hulpacties op touw gezet worden, en er prachtige staaltjes van zelfopoffering gegeven worden ook in de wereld die God niet liefheeft, komt niet daarvan, dat de mens nog liefheeft, maar dat God het tegendeel, de uitbarsting van haat, nog verhindert.

De barmhartigheid die opbloeit uit de liefde tot God is schoon, maar de barmhartigheden der goddelozen (in de zin van: zonder God) zijn wreed.

Dus: gij zult uw naasten liefhebben.

Uw naasten! Dat zijn alle mensen, die uw pad kruisen. Niet alleen de sympathieke en prettige mensen, die u ook liefhebben. Maar ook die vervelende en nare en lastige mensen! Indien gij liefhebt, die ü liefhebben, wat loon hebt gij? Nee, die naasten zult gij liefhebben. Niet slechts dulden, maar liefhebben. Hoe liefhebben? Door ze niet te belasteren, niet te benadelen, niet te bestelen? Ach, dat is ook weer negatief. Daar is ook weer geen bewijs van *liefde* mee gegeven. Maar dat ik zijn eer en goed gerucht naar mijn vermogen voorsta en

bevordere. Kortom: met hem handele, als ik wilde dat men met mij handelde. Altijd vragen: als ik nu eens in zijn plaats stond, hoe zou *ik* het dan graag hebben? Derhalve: gij zult uw naasten liefhebben als u zelven.

Als u zelven!

Niemand heeft ooit zijn eigen vlees gehaat, en zo we dan niet allemaal egoïsten zijn, we doen toch dagelijks heel wat voor ons eigen belang. Wat doen we niet allemaal voor onszelf, en wat ploeteren we daar niet voor! Nu, zo wil het Christus: dat we even hard draven voor de naaste als voor ons zelf. We *behoeven* de naaste niet méér liefhebben dan onszelf, maar we *mogen* hem niet minder liefhebben. Gelijk! Voortdurend zó leven en handelen en zinnen alsof *ik* die naaste ben, en alsof mijn naaste "ik" ware!

Ziedaar het gebod: gij zult uw naaste liefhebben als u zelven!

Zoeven was de rijke jongeling aan het woord. ... is hij er soms nog?

Aan deze twee geboden hangt de ganse wet en de profeten. Hangt er aan. Zoals de vrucht aan een boom hangt. Pluk die vrucht er af, en ze mist haar voedingskanalen. Het is de liefde alleen die aan wet en profeten inhoud en kleur geeft. De wet zonder de liefde is als een afgeplukte bloem. Ze kan nog een ogenblik nabloeien in een vaasje, maar moet straks onherroepelijk verdorren. Zo'n verdorde en verschrompelde boel was het geworden met de Farizeërs en Schriftgeleerden, die de wet hadden overgehouden, maar de liefde verloren. Vorm zonder inhoud, schijn zonder wezen, gepleisterde graven!

Laat ons goed bedenken, dat de liefde teer is. Wet en profeten hangen er aan, maar het kan o zo spoedig gebeuren dat de broze draad breekt. Er kan de nauwgezetste plichtbetrachting zijn, maar als de band met de liefde is doorgesneden, is feitelijk alles kapot.

Al ware het, dat ik met tongen der mensen en der engelen sprak,
maar de liefde niet had,
ik ware schallend koper
of een schetterend cimbaal.

Al ware het, dat ik profetische gaven had, en alle geheimenissen,
en alles wat te weten is, wist,
en al het geloof had, zodat ik bergen verzette,
maar had de liefde niet,
ik ware niets.

Al ware het, dat ik al mijn bezittingen uitdeelde,
en al ware het, dat ik mijn lichaam gaf, om te worden verbrand,
maar had de liefde niet,
het baatte mij niets.

Van wilde beesten en tralies.

Kunt gij dit alles volkomenlijk houden? — luidt de laatste vraag.

"Dit alles", dat is de wet tot op de bodem gepeild. ... de eis der liefde! Zeker, God vraagt voor Zichzelf en voor Zijn wet ook eerbied, ontzag, onderwerping, maar Hij vraagt boven alles de liefde. Hij nodigt: Mijn zoon, geef Mij uw *hart*. We zouden Hem willen aanbieden met onze handen voor Hem te werken, en we zouden onze voeten willen schoeien met bereidheid des evangelies, maar dat kan allemaal nog buiten het hart omgaan, ziet u? Daarom houdt de Here vast aan Zijn eis: geef Mij uw *hart*. Dan is Hij er in elk geval zeker van, dat ge ook uw hand en voet, uw gaven en krachten, uw bezit en uw kinderen tot Zijn beschikking stelt, want uit

het hart zijn de uitgangen des levens. Jezus heeft eens aan Petrus gevraagd: hebt gij Mij lief? Het zou voor Petrus heel wat gemakkelijker geweest zijn, als Jezus iets anders gevraagd had. Op de vraag of we Hem kennen, of het een en ander voor Hem doen, hebben we wel vlot en vaardig een antwoord, maar de vraag naar de liefde trekt zo diep door, en dat maakt Petrus niet weinig onrustig.

God vraagt dus de liefde. De afgod vraagt daar niet naar. Hitler — eens de afgod der Duitsers — vroeg alleen maar gehoorzaamheid. Het "bevel" was alles. De man die zelf geen liefde gaf, vroeg ook geen liefde. Als de bevelen maar opgevolgd werden. En als er maar orde en tucht was! De Here is van zulke gedwongen diensten niet gediend. Wie niet vrijwillig blijven wil, moet maar heengaan. Daarom vroeg de Heiland ook eens aan Zijn discipelen: wilt gijlieden óók niet heengaan? Zijn volk is zeer vrijwillig ten dage Zijner heirkracht. De oudste zoon, die geen kind, maar knecht in huis was, is het beeld van de Farizeër. Hij behoort in het koninkrijk Gods niet thuis.

Intussen spéélt de liefde niet met "orde en tucht".

Onder de eigenschappen die Paulus in 1 Cor. 13 aan de liefde toekent, had hij ook kunnen noemen: zij is stipt en nauwkeurig.

Terecht vraagt de Catechismus dan ook: kunt gij dit alles *volkomenlijk* houden. Het is ten enenmale ontoelaatbaar — en voor de liefde ook ondenkbaar — er even aan te tippen, of er een slag naar te slaan. God kan met niet minder genoegen nemen, dan met het *volkomene*.

Het beschamende antwoord op deze vraag luidt: "neen ik, maar ik ben van nature geneigd, God en mijn naaste te haten".

Dit is het, wat niet een natuurlijk mens, maar de ontdekte zondaar van zichzelf belijdt, zoals straks nader blijken zal. Het antwoord wordt niet gegeven op de vraag: *Houdt* gij dit alles volkomen? maar: *kunt* gij dit alles volkomen houden? Neen ik! Niet alleen het *doen*, maar zelfs het kunnen is afwezig. Ik heb *in mijzelf*, gesteld dat ik het zou willen, niet de macht er toe!

Wat een ravage heeft dan toch de zonde in ons mensenleven aangericht. Het is een complete revolutie! De mens, tot liefhebben geschapen, haat!

Hierin is de mens nog erger dan het dier. De leeuw verslindt, de tijger verscheurt, de panter loert op z'n prooi, maar de mens doet, wat het dier niet eens kan.... hij haat. Hij stek z'n verstand in dienst van z'n haat. De haat inspireert hem tot het uitvinden van de vernuftigste vernielingswerktuigen. In deze wereld triumpheert de haat.

De haat van de mens richt zich allereerst tegen God.

Nietzsche was de profeet van de haat tegen God. Hij heeft z'n hele leven met God overhoop gelegen, en men krijgt bij het lezen van z'n werken de indruk, dat hij gedacht heeft: waarmee kan ik God nu het meest grieven?

De poging van Nazi-Duitsland om de godsdienst uit te roeien, was in haar wezen haat tegen God, en de uitbarsting van de explosieve stoffen door de filosoof Nietzsche gelegd. Maar niet alle haat tegen God openbaart zich in vloek en laster en vervolging. De haat is venijnig, en de meest vinnige uiting van de haat is het negeren van God. Men vloekt en raast dan niet, maar doet eenvoudig of God er niet is. Of Hij lucht is. Een ander kan u niet meer beledigen, dan wanneer hij langs u heen loopt, en doet of u niet bestaat. Dit is de hautaine houding van de haat. Zo uit hij zich in de hooggeroemde "neutraliteit". Deze "neutraliteit" schakelt God uit. Dit is een terrein, zegt men dan, waar God buiten blijven moet, 'n soort niemandsland. Alsof er ook maar iets is, waar God buiten kan blijven! Weet u, dat de z.g. neutrale school, en het

neutrale dagblad en de neutrale bond de ergste uitingen zijn van haat tegen God, omdat men Hem daar eenvoudig negeert?

De haat richt zich vanzelfsprekend ook tegen de mens! Wie God niet vreest, ontziet ook geen mens, en terecht gewaagt de Catechismus van haat tegen God en de naaste. De concentratiekampen zijn de opgerichte tekenen van die haat. Evenzo het steeds voortschrijdende egoïsme, waarbij ieder z'n eigen belang zoekt, en ieder zichzelf het naast is.

De vraag kan opkomen, of dit wel een getrouw beeld is van de mensheid.

U interrompeert: wat ge daar genoemd hebt, zijn de excessen. Er zijn nu eenmaal altijd en *overall* extremisten, *maar* het is toch *ongeoorloofd* zomaar te generaliseren! Ging er niet een kreet van verontwaardiging in de hele wereld op over de wreedheden van het nazidom, en is er niet een ernstig streven om tot ontwapening en beëindiging der oorlogen te komen? Zijn de mensen werkelijk zo slecht?

U weet, dat er velen zijn, die deze vraag ontkennend beantwoorden. Dit zijn de z.g. humanisten, die altijd nog hopen op een tijd dat het "betere in de mens" triumferen zal, en dan zal eindelijk alles goed worden.

Deze hoop is ijdel. De Bijbel weet niets van dit "betere" in de mens, maar alleen dat het gedichtsel zijns harten ten allen dage alleenlijk boos is. Wat wij in de toekomst te verwachten hebben, is geen verbetering, maar voortschrijdende decadentie. De wereldgeschiedenis loopt niet uit op de "Uebermensch" maar op het "Beest".

Dat er nog iets goeds in deze wereld is, is alleen te danken aan de teugels der "gemene gratie", waarover we reeds gesproken hebben.

Denkt u eens aan de tralies voor de leeuwenkooien in "Artis".

Die leeuwen blijven er even goed wilde dieren om, ook al zitten ze achter de tralies. Hun aard wordt er niet door veranderd. Het enige is, dat die tralies hen *verhinderen* hun verscheurend werk te doen.

Nu heeft God ook tralies voor ons leven gezet. De tralie van de Overheid, die het kwaad straft; de tralie van de publieke opinie en van het fatsoen: de tralie van het geweten. De mens verandert niet door die tralies, zijn aard blijft dezelfde, maar hij doet nu niet, wat hij wel zou doen, als al die tralies wegvielen. Stel u maar eens voor, dat de politie niet meer ingreep, en het geweten niet meer sprak. En dan vooral: wat de mensen er van zeggen. In Jeruzalem waren de priesters en de levieten de barmhartigheid zelf, maar op de eenzame weg, waar niemand ze zag, lieten ze de halfdode hulpeloos liggen! Wat zijn we toch nog beklagenswaardig, als we alleen van buiten af geremd worden door die tralies, en niet van binnen vernieuwd door Gods Geest! Die algemene genade is van grote betekenis, maar ze is niet zaligmakend. Alleen de vernieuwing-van ons hart heeft betekenis voor de eeuwigheid! Maar daar gaan we nu, in het stuk der "ellende", niet verder op in. Wat de ellende in deze wereld nog vergroten zal, is het feit — en de Schrift zegt ons duidelijk, dat die tijd komt — dat al die "tralies" worden weggebroken. Dat de zonde zich in al haar schaamteloosheid vertoont, dat de gewetens met brandijzers worden toegeschroeid, dat alle banden worden gescheurd en alle touwen verbroken. Dit is de tijd, dat de antichrist, de mens der zonde, regeren zal, en indien deze tijd niet verkort werd om der uitverkorenen wil, geen vlees zoude behouden worden!

Het antwoord van de Catechismus is van treffende juistheid, als beleden wordt: ik ben *van nature* geneigd, God en de naaste te haten. Dit kan de "natuurlijke" mens niet zeggen, want zijn natuur is ongebroken. Met de christen is het evenwel anders gesteld. Als hij zou zeggen: ik *haat* God en mijn naaste, dan zou hij liegen, en de genade Gods miskennen. Op Jezus' vraag: hebt gij Mij lief? kon Petrus toch niet antwoorden: *neen*, Here, ik heb U niet lief? Dat

had hij wèl. En allen, die Zij?i naam ootmoedig vrezen, zingen uit volle borst en in waarheid: God heb ik lief.

Beoordeelt men hen naar hun daden, dan schijnt de liefde vaak heel ver weg te zijn, maar diep in hun ziel weten ze toch de liefde tot God aanwezig. En als ze zich ergens over bedroeven, dan is het over die jammerlijke tweespalt in hun leven!

We zitten hier nog midden in het stuk der ellende.

Het is erg genoeg, dat de christen nog van zichzelf belijden moet, dat hij "van nature" geneigd is, God en de naaste te haten. Geneigd! Daar helt z'n natuur dus telkens weer naar over! Als ik het goede wil doen, ligt het kwade mij bij!

Maar door deze duisternis en zonde breekt toch reeds het licht der genade!

Van nature geneigd!

Maar door Gods genade vind ik een andere wet in mij, en niet uit eigen initiatief, doch door Zijn kracht bid ik: neig mijn tot de zonde geneigde hart tot de vrees van Uw naam. En daar vind ik ook mijn lust in.

Zo breekt door de ellende de verlossing in Christus zich baan, en het oog des geloofs ziet uit naar de tijd, dat de gebrokenheid van het leven wordt samengevoegd tot de schoonste harmonie, als vervuld wordt hetgeen gesproken is: Zie, Ik maak alle dingen nieuw!

ZONDAG 3

Vraag 6.

Heeft dan God den mens alzo boos en verkeerd geschapen?

Antwoord.

Neen Hij; maar God heeft den mens goed^a en naar Zijn evenbeeld geschapen^b, dat is in ware gerechtigheid en heiligheid, opdat hij God zijn Schepper recht kennen, Hem van harte liefhebben en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen^c.

^a Ge 1:31,

^b Ge 1:26,27,

^c Eph 4:24; Col 3:10; 2Co 3:18.

Vraag 7.

Vanwaar komt dan zulke verdorven aard des mensen?

Antwoord.

Uit den val en de ongehoorzaamheid onzer eerste voorouders, Adam en Eva, in het paradijs^a, waar onze natuur alzo is verdorven geworden, dat wij allen in zonden ontvangen en geboren worden^b.

^a Ge 3:1-24; Ro 5:12,18,19,

^b Ps 51:5, Ge 5:3 (Ps 51:5 NBG = Ps 51:7 Statenvertaling)

Vraag 8.

Maar zijn wij alzo verdorven, dat wij ganselijk onbekwaam zijn tot enig goed en geneigd tot alle kwaad?

Antwoord.

Ja wij^a; tenzij dan dat wij door den Geest Gods wedergeboren worden^b.

^a Ge 6:5; Ge 8:21; Job 14:4; Job 15:14,16,35; Joh 3:6; Jes 53:6,

^b Joh 3:3,5; 1Co 12:3; 2Co 3:5.

De diagnose.

Zondag 2 heeft de beschamende belijdenis afgelegd, dat wij allen van nature geneigd zijn, God en onze naaste te haten.

Daar staan we nu als geschonden mensen in een geschonden wereld. Er is wat kapot in ons leven. Beter gezegd: er is heel veel kapot, want Zondag 3 laat het hier nog niet bij zitten, maar geeft ons het weinig eervolle getuigschrift mee: onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad!

De vraag ligt voor de hand: hoe komt dit toch zo? Reeds de kinderen vragen: vader, waarom

is dit zus, of moeder, hoe komt dat zo?

De Catechismus smooit deze drang naar weten niet, en stelt nu met ons een onderzoek in naar de *oorsprong* van ons verwrongen bestaan.

Eerst *negatief*, door te verklaren, dat we de schuld vooral *niet* op God moeten werpen, want we zijn gaaf uit de handen van de Schepper te voorschijn gekomen. God heeft de mens goed en naar Zijn evenbeeld geschapen !

Vervolgens *positief*, door ons op liet hart te binden, niet aan God te verwijten, wat we aan *onszelf* te wijten hebben. We moeten, zo wil de Catechismus zeggen, toch vooral dicht bij huis blijven: al die ellende is voortgesproten uit "de val en ongehoorzaamheid van Adam en Eva in het paradijs, waar onze natuur alzo is verdorven, dat wij allen in zonde ontvangen en geboren worden".

Het is natuurlijk de bedoeling van de Catechismus niet, 't bij een zuiver *historisch* onderzoek te laten.

Dat ligt ons anders wel. We houden ervan, de Bijbel antiek te maken en zelf buiten schot te blijven. We duiken dan met de Catechismus onder in de historie, grijpen terug naar de grijze oudheid, wandelen door de lanen van het paradijs, en vragen ons verwonderd af, hoe Adam en Eva toch zo fout konden zijn. Zo blijft de geschiedenis der zonde historie, we zijn er zelf niet in betrokken evenmin als Pilatus in de moord op Jezus betrokken wilde zijn.

Zo pas werd gezegd, dat de Catechismus ons aanraadt, dicht bij huis te blijven. Oppervlakkig gezien, lijkt dat niet zo. Integendeel schijnen we er zelf heel weinig in betrokken te worden, en komen we verder van huis. Immers, we worden helemaal teruggebracht tot het begin van de schepping, en Adam en Eva worden als de schuldigen aangewezen. We moeten evenwel vooral niet over het hoofd zien, dat de Catechismus deze beide delinquenten "onze voorouders" noemt. Hier wordt dus niet het drama opgevoerd van een ver volk of een vreemde natie, maar van onze eigen familie. Mensen, doe niet zo verwonderd, en vooral niet zo hooghartig, 't zit in je eigen familie, en. . . in je eigen hart. Dus, toch dicht bij huis!

We moeten er in de tweede plaats voor oppassen, dat we met dit onderzoek naar de oorsprong van het kwaad geen intellectualistisch bedrijf gaan plegen. De Catechismus organiseert met z'n vragen: vanwaar dit en hoe komt dat, geen intelligentiewedstrijd. Dan bevredigt het ons kennen, maar het raakt het hart niet! Nee, de Catechismus vervult hier de functie van een dokter die de diagnose stelt. Wil hij de juiste medicijnen voorschrijven, dan moet hij eerst weten, waar de koorts vandaan komt en waar de haard schuilt. Ik heb onder m'n patiënten een t.b.c-lijder, die regelmatig tegen de gang naar het consultatie-bureau opziet. Het gaat nu zo goed, en als hij weer doorgelicht wordt, vindt die dokter misschien weer een afwijking. Dat is natuurlijk struisvogelpolitiek! Die moeten wij nu maar niet gaan voeren. We moeten ons nu maar eens laten durven doorlichten, en we moeten de moed hebben de juiste diagnose te laten stellen. We zijn hier nu toch bezig in het "stuk der ellende", en zal het medicijn der verlossing ons geboden worden, dan moet er eerst een diep onderzoek ingesteld naar de verborgenste oorsprongen en dan moet alles maar eens open en eerlijk gezegd worden. Dan, bepaald rooskleurig ziet het er niet uit. Het is integendeel ontstellend, wat er allemaal voor de dag komt.

De afwijking.

Hoe krom een lijn loopt, constateert men het best, als men er een rechte lijn naast trekt. Wij zouden misschien niet eens verbijsterd zijn over het kromme van ons verworpen leven, als de Bijbel niet de rechte lijn trok van de door God gewilde mens. Contrasten spreken altijd een

duidelijke taal. Het is een mooie greep van de Catechismus, met deze contrasten te werken. Hij laat ons zien, hoezeer wij aan het ideaal ontzonken, en hoe groot onze zonde en ellende zijn, door ons heel ernstig te zeggen: zo is het eens geweest, en zo behoort ge eigenlijk te zijn. Hoe? Wel, zoals God u geschapen heeft. Niet slecht dus, maar goed! Niet een wan-gedrocht, maar Gods evenbeeld!

Zo gezien is de afwijking van de rechte lijn wel zeer groot! Voordat we dit nader gaan bekijken, willen we eerst onze aandacht geven aan de vraag, die tot de tekening van de ideale mens aanleiding gaf.

Die vraag luidt: "Heeft dan God de mens alzo boos en verkeerd geschapen?" Alleen reeds het feit, dat zulk een *gedachte* bij de mens kan opkomen, bewijst hoe verkeerd en boos hij is. Niet, dat de opstellers van de Catechismus dit zelf in ernst bedoeld hebben. Voor hen betekende het stellen van deze vraag niet meer dan een aanloopje om te komen waar ze wezen wilden. Maar er zijn *genoeg anderen, die bereid zijn de vraag in* alle ernst over te nemen, en bevestigend te beantwoorden. Kunt u zich voorstellen, dat bij een kind dat ernstig ziek is, en van de morgen tot de avond door de liefdevolle zorgen van z'n moeder omringd is, de gedachte kan opkomen: zou mijn moeder mij misschien vergif gegeven hebben? Zou zij graag willen, dat ik dood ga? Als een kind zo dacht, zou het al een heel abnormaal of slecht kind wezen! Niettemin zijn er mensen die God zien als de oorzaak van het kwaad! Dwars tegen alle feiten in! Ondanks al Gods geduld en liefde en zorgvolle bemoeiing met het mensenleven! Maar ze denken het toch. En zeggen het ook! U weet misschien, dat bij de Marxistische revolutie in Rusland leuzen als "God is het kwaad" en "Godsdienst is opium voor het volk" opgeld deden. Maar u hoeft heus niet alleen aan de bolsjewisten en dergelijk gespuis te denken. Er zijn "vrome" mensen, die van alle communisme zouden gruwen, die er precies zo over denken. Ze geloven dat natuurlijk zelf niet, en u staat er misschien raar van te kijken, maar toch is het zo! Want zegt u nu zelf: als iemand de verantwoordelijkheid voor zijn onbekeerlijkheid afwijst door er op te wijzen, dat "God het moet doen" en zich met vrome woorden achter de menselijke onmacht en de goddelijke verkiezing verschuilt, is dat dan soms niet een erbarmelijke poging om de schuld van zich zelf op God af te wentelen, en is dat niet een wat dierbaarder melodie op hetzelfde lied? Het natuurlijke hart is overal even boos, of het nu de liederen der revolutie meezingt of de psalmen van Datheen meeneuriert, zich achter de rode vlag of achter Gods altaar verbergt.

En nu het antwoord op de vraag, of de oorzaak onzer ontredde misschien bij de Schepper ligt. "Neen Hij, maar God heeft de mens goed en naar Zijn evenbeeld geschapen, dat is in ware gerechtigheid en heiligheid". Daar volgt dan nog iets op, maar we laten dat even tot straks rusten, want dit is alles omvattend.

De boze en verkeerde mens was dus eens goed. De Catechismus houdt niet — evenmin als de Schrift trouwens — van superlatieven. De dienstknechten in de gelijkenis, die met hun talenten gewoekerd hebben, krijgen geen daverende loftuitingen te horen, maar 't heet heel simpel: wel, gij *goede* en getrouwe dienstknecht. In dezelfde geest belijdt de Catechismus van de eerste mens dat hij goed was. Meer niet. Niet uitnemend of voortreffelijk, maar *goed*. Daar is alles mee gezegd. De hoogste lof, die de Schrift aan God weet te geven, is ook dat Hij *goed* is. God is goed, looft Hem te saam, met gezang en snarenspeel. De liefde heeft niet veel woorden nodig. De mens, die God in de ogen heeft gezien en heeft ontwaard, dat Hij vriendelijke ogen heeft, kan alleen maar stamelen: o God, wat zijt Gij toch goed. Hij zou er ook wel een boek over willen schrijven, maar dat kan hij niet. Daarom zegt hij alleen maar: God is goed, en daar heeft hij dan evenveel mee gezegd.

Omdat God goed is, schept Hij een goede mens.

Volgens schoolrapporten wordt "goed" geloof ik op een acht gewaardeerd. Dat kan dus nog twee punten beter. Maar de mens kan niet beter geschapen zijn. Hij is zonder meer goed, gaaf, af! Dat gold van alle schepselen. Niet alleen van de mensen, maar ook van de dieren en bomen en bloemen. Die waren ook allemaal goed. Ook de engelen. Wat nu een mens niet beter maakte, maar wel onderscheidde van alle andere schepselen, was, dat God hem schiep naar Zijn beeld. God heeft de mens goed *en naar Zijn evenbeeld* geschapen! Hij is niet een beelddrager Gods, zoals u zo dikwijls hoort zeggen, maar hij *is* het beeld Gods. Zoals een kind het sprekend evenbeeld van z'n vader kan zijn, en u in dat kind de trekken van z'n vader terugvindt, zo vertonen dan de kinderen Adam en Eva de trekken van hun hemelse Vader.

Er zouden vele te noemen zijn, maar de Catechismus bepaalt zich slechts tot een tweetal, nl. gerechtigheid of rechtvaardigheid en heiligheid. De deugden die God sieren, vertoont de mens ook. Wil men gerechtigheid de koninklijke deugd noemen, dan is de heiligheid de priesterlijke deugd. De mens is goed, hij wil goed, hij doet goed, Adam, de zoon van God!

Doelloos doet God niets. Hij heeft met Zijn schepping een doel, en niet het minst met de mens. Vandaar dat de Catechismus thans vervolgt met een "opdat". Hij heeft de mens zo geschapen: *opdat* hij God zijn Schepper recht kenne, Hem van harte liefhebbe, en met Hem in de eeuwigte zaligheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen.

Men heeft er van ouds op gewezen, dat het drievoudig ambt van de mens reeds met zijn schepping gegeven is, en de Catechismus brengt dat hier ook op schone wijze onder woorden. De mens was geroepen om God profetisch te *kennen*, priesterlijk *lief te hebben* en koninklijk met Hem te leven. Maar waar alles op uitloopt, en wat het eigenlijke scheppingsdoel is, dat is toch dit: *om Hem te loven en te prijzen*.

God te loven, Zijn eer te zoeken, dat is het enige wat aan het leven zin en betekenis geeft.

Wij leven hier niet voor ons zelf, maar voor God. Het doel van het leven is niet vooruit te komen en goed z'n brood te hebben of een naam te maken in de wereld, maar God is het doel van ons leven.

Als we heel ons leven hard gezwoegd hebben, en er was niet dat op ons te zeggen, maar God was er niet in, en Zijn eer niet ons hoogst bedoelen, dan heeft dat leven z'n doel gemist en is het voor de eeuwigheid mislukt. De Schrift spreekt daarvan op elke bladzijde.

Psalm 150 wekt ons niet minder dan 13 maal op, God te loven. Dat is geen dichterlijke uitbundigheid, maar slechts de muzikale vertolking van wat Paulus zegt: hetzij dat gijlieden eet, hetzij dat gijlieden drinkt, hetzij dat gij iets anders doet, doet het alles ter ere Gods.

En wat is daarvan nu terecht gekomen?

Als we eerlijk zijn, moeten we erkennen, dat ons leven volkomen egocentrisch is geworden. Zelfs in onze heiligste verrichtingen, in onze gebeden, betrekken we nog liefst God in onze eigen belangen; ben ik de architect, Hij is de aannemer, die mijn plannen moet uitvoeren. Er is een tijd geweest dat Israël van God zong, en Hem loofde: de Here heeft het paard en zijn ruiters in de zee verdronken. Dat was de tijd der jeugd, de eerste liefde. Later, toen ze gezeten en geëerde burgers geworden waren in het Beloofde Land, zongen ze: Saul heeft z'n duizenden verslagen en David z'n tienduizenden. Van God zong niemand meer. Alleen menselijke namen vervulden de lucht. Vanaf die tijd was dan ook Saul tegen David en vrat de naijver en de jalousie het lichaam der kerk kapot.

God te loven en te prijzen? Jawel, maar wie de werkelijkheid wil zien, zal instemmen met de belijdenis:

Voor U, almachtig God, belijden

wij onze allergrootste schuld:
dat w'in de schijn voor U te strijden,
meest van onszelven zijn vervuld.

Dat wij Uw wil en welbehagen
wel kennen, doch er niet naar doen,
en nauwlijks naar Uw dienst nog vragen
dan voor de vorm en om 't fatsoen!

Dit is de ellende van onze ellende!

Wij zijn geschapen om voor God te leven, en we leven practisch uitsluitend voor ons zelf. De Schrift rekent dit de mensen als de ernstigste zonde toe.

Als het "mene tekel", het dodenschrift op Belsazars feestwand geschreven wordt, is dat *niet* om z'n lichtzinnigheid, maar, zoals Daniël verklaart: die God, in Wiens hand uw adem is, en bij Wie al uw paden zijn, hebt gij *niet verheerlijkt*. Herodes wordt van de wormen gegeten. *omdat hij Gode de eer niet gaf*.

Jammerlijk genoeg spreekt dit onze conscientie nog niet sterk toe.

Zonden als diefstal, echtbreuk, moord, enz. vinden we heel erg, maar dat in ons leven alles om onszelf draait, en dat we *nalaten* God de eer te geven, die Hem toekomt, och, dat bezwaart ons niet zo buitengewoon. We plegen om heel andere dingen "bezwaard" te zijn!

Weet u waaróm deze afwijking zo ernstig is?

Omdat een leven, dat niet op God gericht is, z'n doel voorbijgeschoten, en daarom totaal mislukt is. De mens, die wel z'n eigen belang, maar niet Gods eer zoekt, is een levensmislukking, een gederailleerde, ook al is hij nog zo "geslaagd". Toen de wijngaardenier besloot, de vijgeboom uit te houwen, was dat *niet*, omdat die boom giftige vruchten gaf, maar omdat hij *geen* vrucht gaf. Deze boom, die onnut de aarde beslaat, dient uitgehouden en in het vuur geworpen te worden. Van de mensen, die in de dagen van Noach en van Lot door het gericht overvallen werden, zegt Jezus: zij aten, zij dronken, zij huwden en werden ten huwelijk gegeven, zij kochten en verkochten, zij bouwden en plantten. Dat ziet er nogal onschuldig uit. Maar zo onschuldig was het niet, als het leek. Hun zonde school *niet* in wat ze deden, want men kan niet zeggen dat eten en drinken, kopen en verkopen en zo zondige dingen zijn, maar de zonde zat in wat ze *niet* deden. Ze verheerlijkten God er niet in. Ze deden zelfs alsof God er niet was. Ze negeerden Hem eenvoudig. Ze gebruikten Gods gaven, maar aan God Zelf dachten ze niet. Er is geen zonde, die God meer vertoornt dan de lastering Zijns naams. En men lastert Gods naam nooit meer dan door Zijn naam dood te zwijgen.

Als een mens Gods gaven gebruikt zonder God daarin te eren, is dat niet alleen een ernstige belediging van God, maar dan betekent dat ook de ontadeling van de mens. Wie alleen maar zint op de vraag: wat zullen we eten, en wat zullen we drinken, is gezonken tot 't peil van een dier. De decadentie van de moderne mens ligt niet zozeer in z'n dancing en jazz-band, maar ten principale in het feit dat hij God uit z'n gezicht verloren heeft, want de mens heet Adam, de zoon van God, geschapen naar Zijn beeld!

En als u nu niet het hoofd schudt over deze boze wereld, die God kwijt geworden is, maar eerlijk nagaat, hoe weinig plaats God in uw leven heeft, en hoe het zoeken van eigen eer meer van uw inspanning dan het loven en prijzen van God, verstaat u dan hoever de kromme lijn van uw leven is afgebogen van de rechte lijn die God trok, en hoe groot uw zonde en ellende zijn?

Erfelijk belast.

Deze Catechismusafdeling laat ons de ellende niet alleen zien door het schrille contrast te tekenen tussen ideaal en werkelijkheid, hoe het eens was, en hoe het nu geworden en verworpen is, maar vertelt ons ook, dat die afschuwelijke kwaal waaraan we lijden en die zonde heet, een kwestie van erfelijke belasting is. Het is een heel gecompliceerde, en verouderde geschiedenis. We zijn er allemaal mee geboren. Onze ouders en grootouders leden er ook al aan, zover wij kunnen teruggaan in de geschiedenis, tot Adam en Eva toe. Vanwaar komt dan zulk een verdorven aard des mensen? Van de val en ongehoorzaamheid onzer eerste voorouders Adam en Eva in het paradijs, waar onze natuur alzo verdorven is, dat wij allen in zonde ontvangen en geboren worden.

Wat de denkende geest van de mens nooit kan vinden, *openbaart* ons het eerste Bijbelboek: Genesis. Dat is: geboorte, wording, oorsprong. Wie weten wil, hoe onze aarde geboren werd en het hemelgewelf, wie naspeuren wil het ontstaan van dat wondere volk dat overal woont maar nergens thuis is, de Joden, die moet niet het boek der wetenschap naslaan, want dat brengt gewoonlijk op een dwaalspoor. Het Woord van God verspreidt over deze wordingen licht, het boek der geboorten. Genesis. En wie de kronkelende stroom der zonde tot z'n oorsprong na-speuren wil, moet ook dit boek der oorsprongen tot gids nemen. Genesis verklaart de zonde niet, want zij is onverklaarbaar. Maar dit eerste Bijbelboek wijst de oorsprong der zonde aan, en ontdekt iets van haar wezen. De bron der ongerechtigheid ontspringt daar, waar we haar het allerlaatst zoeken zouden: in het paradijs, de hof van God, het lustoord der mensen. Dit paradijs wordt de plek des onheils. Hier komt de koning ten val. Hier wordt de goede mens slecht en ongehoorzaam. Hier klinkt de eerste revolutiekreet. Van hieruit sluipt het monster der zonde over de hele wereld. Hier begint het drama der zonde.

De Catechismus spreekt niet van de zonde onzer voorouders, maar van hun "val en ongehoorzaamheid".

Daarmee wordt de zonde nader gespecificeerd. Ze wordt in haar aard getekend.

In zekere zin zijn dit woorden van gelijke draagwijdte. De zondeval van de mens is zijn ongehoorzaamheid. Zijn ongehoorzaamheid is zijn val. Maar toch is er tussen deze woorden ook een kenmerkend onderscheid. We mogen onze Catechismus er dankbaar voor zijn, dat hij spreekt van val en ongehoorzaamheid. Op deze wijze wordt ons inzicht in de juiste toedracht der zonde verhelderd. Bij "val" denkt men onwillekeurig aan een onheil, een ramp. Het is min of *meer* passief. Maar de zonde is ook actief. Zij is ongehoorzaamheid! De zondaar is niet maar beklagenswaardig slachtoffer, product van de omstandigheden, niet toerekenbaar voor z'n daden, hij is ook misdadiger. Ten volle toerekenbaar, en verantwoordelijk. De zonde is niet een onopzettelijke, maar opzettelijke misdaad. .. . val en ongehoorzaamheid! U kent de geschiedenis!

God heeft Zijn kinderen gezet in de volle weelde. Het paradijs is de tuin van overvloed. Zij mogen vrijelijk eten van alle bomen in de hof! Behalve van een! Niet, omdat dit een heilige boom was, en nog minder omdat die boom giftige vruchten droeg (God zag al wat Hij gemaakt had, en het was zeer goed). Nee, die boom der kennis was een boom gelijk alle andere bomen. Een doodgewone boom. Daar moeten de kinderen afblijven, enkel en alleen omdat hun Vader dit gezegd heeft. Anders nergens om. 't Is dus simpel een kwestie van *gehoorzaamheid*. Maar gehoorzaamheid is de vrucht der *liefde*.

Wie lief heeft, gehoorzaamt, wie niet gehoorzaamt, heeft niet lief.

Men noemt daarom dat gebod van die boom het proefgebod. God wil de mensen testen op hun liefde. Zij hebben de levenswet van God ontvangen, dezelfde wet, die wij ook hebben, zij het in andere vorm, waarvan de hoofdsom is: gij zult liefhebben.

Liefde is niet iets wat in de ruimte zweeft. Er is niets concreter dan de liefde. Daarom zal de liefde op dat concrete punt uitkomen, 't Is maar een kleinigheid. Alleen maar 'n kwestie van eten of niet eten van een bepaalde vrucht. Maar de liefde zit juist in die kleinigheden van het leven. Als deze paradijskinderen hun Vader liefhebben, dan zullen ze de puntjes op de i moeten zetten, en liever hun hand afhouden en hun oog uitrusten, dan van deze vrucht eten. Ze zullen van die boom afblijven. Waarom? Omdat God het gezegd heeft, daarom! Waarom heeft hun Vader dit nu juist verboden? Aan die boom hangen toch precies dezelfde vruchten als aan alle bomen van de hof? Ja, dat weten die kinderen ook niet. Dat willen ze ook niet weten, en dat behoeven ze ook niet te weten.

Zie, dit was nu de schone gehoorzaamheid geweest, de van God gewilde liefde, die de Vader Die in de hemelen is, verheerlijkt.

God had natuurlijk de mensen kunnen *dwingen* Hem te gehoorzamen en zodoende de val kunnen verhinderen. Ja, wat God niet allemaal *kan*! Maar een afgedwongen gehoorzaamheid *begeert* Hij niet. Het zijn niet twee *slaven*, Adam en Eva, maar twee kinderen van God. De Here vraagt de kinderlijke liefde in vrijwillige overgave, Hem ten offer gebracht.

Het ongelooflijke is gebeurd!

Waar de Vader niets anders had mogen verwachten, dan dat het kind voor Hem gekozen had, viel die keus juist andersom uit — de mens prefereert de duivel boven God. Hij verlaat de liefde van zijn Vader, en sluit vriendschap met zijn doodsvijand. Hij waagt de stap om als God te zijn, en. . . hij valt! De doorzichtige leugen heeft meer vat op hem dan de klare waarheid. De ijle voorspiegeling bekoort hem meer dan de zekere belofte. Het is alles zo raadselachtig, zo onverklaarbaar. Toch is het allemaal precies zo gebeurd — de val en ongehoorzaamheid onzer eerste voorouders, Adam en Eva, in het paradijs!

Men kan deze zonde met allerlei namen noemen: ongeloof, hoogmoed, bondsbreuk, ondankbaarheid, revolutie, enz. Maar de Catechismus bepaalt zich er toe, van heel ordinaire ongehoorzaamheid te spreken. Dat is verstaanbare taal, en dat spreekt ons zo maar toe. Gehoorzaamheid of ongehoorzaamheid is en blijft het grote dilemma.

De eerste vrucht van bekering is gehoorzaamheid.

Het eerste wat Paulus na z'n bekering vraagt, is: wat wilt Gij Here, dat ik doen zal. Het Doopsformulier zegt, dat Verbondsaanvaarding betekent, dat wij vermaand en verplicht worden tot een nieuwe gehoorzaamheid.

Wie zich naar God toekeert, is gehoorzaam.

Wie zich van God afkeert, is ongehoorzaam.

Terstond bij haar geboorte heeft de zonde zich als ongehoorzaamheid aangediend, en ze zal dat blijven doen tot aan de jongste dag. De ongehoorzaamheid is de wereldzonde geworden. Zij ligt als een loden last op de mens. Zij maakt alle mooie dingen stuk. Zij is de grote moordenares. Wij, u en ik, komen er alleen onder vandaan, als Gods Geest ons wederbaart en de gehoorzame Zoon van God ons gehoorzaam maakt.

Maar ik zou vooruitlopen op de derde vraag, en zover zijn we nog niet. De Catechismus voegt er eerst nog aan toe: "waar onze natuur also is verdorven geworden, dat wij allen in zonden ontvangen en geboren worden".

De zonde bleef tot het eerste mensenpaar dus niet beperkt. Zij hield bij de grenzen van het paradijs geen halt. Wij zijn allen in die val meegesleurd. De zonde heeft niet slechts het kleed besmeurd, maar de *natuur* aangetast, en tot de grond bedorven. Adams natuur is onze natuur. De zonde is radicaal. Ze neemt geen halve maatregelen. Ze bederft en verderft alles en allen.

Onze natuur is niet maar beschadigd, verminkt, maar bedorven, ons leven ontredderd. Waar wij teruggrijpen in ons leven, het is over de hele linie mis. De zonde staat niet geïsoleerd in ons leven, is geen intermezzo of pauze of tijdelijke storing. Neen, 'k ben in ongerechtigheid geboren.

't Is niet alleen *dit* kwaad, dat roept om straf. Mijn zonde maakt mij 't voorwerp van Uw toorn Reeds van het uur van mijn ontvangenis af.

We zijn erfelijk belast, en er is geen uur, geen moment van ons leven aan te wijzen, dat de boosheid en de verdorvenheid er niet was.

Zo worden wij hier regelrecht in de "val en ongehoorzaamheid onzer eerste voorouders, Adam en Eva in het paradijs" betrokken. Hebt u wel gemerkt, dat de toon in de Catechismus al persoonlijker wordt? Eerst werd in 't algemeen gesproken over de mens. Toen werden er namen genoemd, Adam en Eva. Maar dan gaat het over "onze" en "wij". Zo maar, zonder enige overgang. Hier geldt het "tua res agitur". Als we nog de illusie zouden koesteren als min of meer geïnteresseerde toeschouwers op de tribune plaats te kunnen nemen, worden we daar vandaan gehaald, en zonder meer in de beklagdenbank gezet.

Is dat recht en billijk, dat die ongehoorzaamheid van twee mensen uit een grijs verleden zo maar ons voor de voeten wordt geworpen? En dat wij zo aan Adam vastgekoppeeld worden alsof zijn misdaad de onze was?

Als wij over deze dingen nadenken, is het gevaar niet denkbeeldig, dat we 't met ons verstand willen gaan uitpuzzelen, het mysterie overhoop lopen of ons op willen werken tot advocaten van God. En God heeft geen advocaten nodig. Indien ergens, dan geldt hier het woord: indien gij niet wordt gelijk de kinderkens! Als wij echt kinderen worden, dan gaan we niet filosoferen over redelijkheid of billijkheid. Dan kost het ons helemaal geen moeite, om ons in de geschiedenis van vader Adam en moeder Eva in te leven, alsof wij er zelf bij geweest waren, ja alsof wij het zelf gedaan hadden. Dan voelen we de schande van onze intiemste familie als onze eigen schande aan. We vinden het geen vreemde geschiedenis, en dat ons hele leven van de geboorte af verworden is, aanvaarden we als onze schuld.

We zijn het trouwens met vader en moeder Adam en Eva zo roerend eens. We zouden precies zo gedaan hebben. En we *doen* nog precies zo elke dag. De revolutie zit ons diep in het bloed, ook al noemen we ons anti-revolutionnair. De ongehoorzaamheid schudden we niet als een giftige adder van ons af, maar we hebben er werkelijk plezier in soms. De revolutie in de wereld, de revolutie in de kerk en de revoluties in het kleine wereldje van ons hart zijn onze permanente approbatie van de paradijsrevolutie. We zeggen: wij willen ook zo wezen, hun zonen — diep ontaard!

Tegenover de revolutie staat het evangelie.

Jezus Christus, de tweede Adam, heeft *goed* gekozen, en Hij is gehoorzaam geweest. Zelfs tot de dood des kruises!

Onze ongehoorzaamheid wordt door Zijn gehoorzaamheid verzoend, en waar wij allen in Adam verdorven zijn, worden wij in Christus gerechtvaardigd en geheiligd en verheerlijkt.

Allen door één!

Onbillijk? Onredelijk? Wie haalt dat in z'n hoofd, als hij het evangelie hoort: wie in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven, en "alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eengeboren Zoon in de wereld gezonden heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft (hoe bedorven zijn natuur ook is) *niet* verderve, maar het eeuwige leven hebbe!"

Ik spreek hier van de verlossing, en zou haast vergeten, dat we nog midden in het stuk der

ellende zitten. Maar ik kon er niet van zwijgen, u excuseert deze voorbarigheid wel!

Er moet een wonder gebeuren.

Wij komen nu op de laatste vraag: Maar zijn wij dan also verdorven, dat wij ganselijk onbekwaam zijn tot enig goed en geneigd tot alle kwaad? Waarop het beschamende antwoord volgt: Ja, wij, tenzij dan dat wij door de Geest Gods wedergeboren worden. Er zijn er, die van oordeel zijn, dat een mens, geestelijk gesproken, kerngezond is. Anderen gaan niet zover; ze stemmen toe dat hij een lelijke deuk gekregen heeft, laten we dus zeggen: hij is ziek. En weer anderen geloven ook dat niet, maar verklaren hem voor dood.

Zo spreekt de Schrift: dood in zonden en misdaden. Dit is dan ook vanzelfsprekend de gereformeerde belijdenis. Deze belijdenis is waar, en daarom weinig flatteus. Zoals de dode niets meer kan, niet zien, niet horen, niet lopen, zo is de gevallen mens *onbekwaam*, absoluut niet meer in staat, tot enig goed. Een lijk kan nog wel een lijklicht verspreiden, en daarom voegt de Catechismus er aan toe: geneigd tot alle kwaad. Dat is het proces der ontbinding!

Dat moet ons dan maar overkomen, dat we zo'n getuigenschrift meekrijgen. Ondergetekende verklaart, dat. . . onbekwaam is tot enig goed en geneigd tot alle kwaad.

Het erge is, dat dit getuigenis waar is.

Om het een beetje te verzachten, werd vroeger nog weleens de onderscheiding gemaakt tussen burgerlijk goed en godsdienstig goed. Iemand zou — zo luidt de gedachtengang — op maatschappelijk terrein nog wel iets behoorlijks kunnen presteren, maar op religieus gebied niet.

Dat is natuurlijk fout. Als wij ons herinneren, welke maatstaven de Catechismus elders (Zondag 33) aanlegt voor wat "goed" is, nl. dat de *bron* moet zijn het geloof, het *doel* Gods eer en de *norm* Gods wet, dan smelten al *onze* goede werken weg als sneeuw voor de zon. Dan blijft er van de meest verheven daden, die overal toegejuicht worden, niets over. Dan zijn onze beste werken een "wegwerpelijk kledingstuk", oude vossen, waar men niets meer mee kan.

En de keerzijde is even waar: geneigd tot alle kwaad!

Niet, dat wij allemaal alle kwaad bedrijven tot in de allerinfaamste perfectie. Er zijn tralies die het wilde dier de weg versperren. Er zijn teugels die het weerstrevende paard in toom houden. Gelukkig! De Catechismus beweert dan ook niet, dat wij alle kwaad *doen*, maar dat we er toe geneigd zijn. We hellen altijd weer naar de verkeerde kant. Er is, diep weg in ons hart en vooral ook vlak beneden de oppervlakte, de neiging tot het kwaad. Nee, tot alle kwaad! Er is niets zo pervers, of we zijn er toe in staat, 't Is dat we tegengehouden worden! 't Is dat God ons de voet dwars zet. Maar anders! We moeten maar niet dik doen of uit de hoogte doen. Als we onszelf zo'n beetje kennen, proberen we zelfs niet meer een stand op te houden. Wie meent te staan, zie toe, dat hij niet valle. Petrus zou Jezus ook nooit verloochenen, weet u wel? Dat bestond niet. Hij was tot veel in staat, maar tot dat zeker nooit. Als hij — in later jaren — onze Catechismus eens gekend had, en gelezen: onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad, zou hij hevig "ja" geknikt hebben — zo was het nu precies!

De Catechismus voegt aan deze verootmoedigende belijdenis nog toe: tenzij wij door de Geest Gods wedergeboren worden.

Wij kunnen deze woorden op verschillende manieren lezen.

We kunnen dat zo lezen: 't is wel heel erg met ons gesteld, maar er is nog een lichtpuntje! Als

we 't zo lezen, dan lezen we 't fout. Er zijn wel lichtpunten, gelukkig, maar dat is hier nog niet aan de orde. De Catechismus is bezig onze *ellende* ons heel diep te laten voelen. En daarom willen deze laatste woorden met "tenzij" zo gelezen worden: ik wist wel, dat het heel erg was, maar zo erg, nee, dat had ik nog niet gedacht.

Tenzij wij door de Geest Gods wedergeboren worden, dat wil nl. met andere woorden zeggen: tenzij er een wonder gebeurt.

De wedergeboorte is een wonder Gods. Het staat te vrezen, dat wij dat langzamerhand gaan vergeten. Het woord wedergeboorte heeft voor ons nauwelijks geheimen meer. Vooral in de verbinding "veronderstelde wedergeboorte", weten we er alles van. Het is bij ons om zo te zeggen, kind in huis geworden. We hebben het precies begrepen!

Weet u nog, hoe weinig Nicodemus er van begreep? Toen hij voor 't eerst het woord wedergeboorte hoorde, voelde hij terstond: dat is een wonder! Dat is feitelijk iets onmogelijks. Hoe kan dat nu? Kan een mens wederom in de moederschoot ingaan, en geboren worden? Voor hem stond dus wederom-geboren-worden op één lijn met het onmogelijke!

Dat is het, wat de Catechismus ons nu diep wil doen voelen.

Ik denk mij een dokter, die bij het bed staat van een ongeneeslijke patiënt. Hij weet, dat z'n patiënt vol verwachting is van het leven. Maar hij moet z'n hoofd schudden, en verklaren: hier is geen hoop meer. Tegelijk zich bewust van de beperktheid der menselijke wetenschap, wil hij er nog wel aan toevoegen: tenzij er een wonder gebeurt!

Nu, zo erg is het met ons gesteld. Nu de diagnose gesteld is, moet het hoge woord er uit! Onze ellende is zo groot, dat er geen hoop meer bestaat. Tenzij er een wonder gebeurt! Tenzij wij door de Geest Gods wedergeboren worden!

Dat de enige weg de noodzakelijkheid der wedergeboorte is, maakt ons heel klein en beschaamd. Het betekent immers, dat er niet maar iets defect is, dat er iets hersteld moet worden, maar dat ons leven in de wortel bedorven is, en van de grond af opgebouwd moet worden. We moeten weer helemaal opnieuw beginnen. Van al het onze deugt niets. Hetgeen de doodsteek betekent voor het humanisme, dat al zo oud is, en zich telkens weer in een nieuw kleed aandient.

Tenzij er een wonder gebeurt, zeiden we zopas.

Gelukkig *doet* God dit wonder!

Wanneer u, na dit alles gehoord te hebben, belijdt: 'k verberg geen kwaad, dat in mij wordt gevonden, maar ik belijd na ernstig overleg mijn boze daan — dan behoeft u geen ogenblik langer op dit wonder te wachten. Dit wonder is aan u geschied. Het was Gods Geest, Die u aan uw ellende ontdekte. Deze kennis der ellende is geen voorwaarde tot, maar vrucht van de wedergeboorte.

Zo is er maar niet een lichtpunt, maar het wordt alles licht.

ZONDAG 4

Vraag 9.

Doet dan God den mens niet onrecht, dat Hij in Zijn wet van hem eist wat hij niet doen kan?

Antwoord:

Neen Hij^a; want God heeft den mens also geschapen, dat hij dat kon doen^b; maar de mens heeft zichzelf en al zijn nakomelingen, door het ingeven des duivels^c en door moedwillige ongehoorzaamheid, van deze gaven beroofd.

^a Eph 4:24,

^b Ge 3:13; 1Ti 2:13,14,

^c Ge 3:6; Ro 5:12.

Vraag 10.

Wil God zulke ongehoorzaamheid en afval ongestraft laten?

Antwoord:

Neen Hij, geenzins; maar Hij vertoornt Zich schrikkelijk^a beide over de aangeboren en werkelijke zonden, en wil die door een rechtvaardig oordeel tijdelijk en eeuwiglijk straffen^b; gelijk Hij gesproken heeft: Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen^c.

^a Ge 2:17; Ro 5:12,

^b Ps 50:21; Ps 5:5; Na 1:2; Ex 20:5; Ex 34:7; Ro 1:18; Eph 5:6 (* Ps 5:5 AV = Ps 5:6 SV),

^c De 27:26; Ga 3:10.

Vraag 11.

Is dan God ook niet barmhartig?

Antwoord:

God is wel barmhartig^a, maar Hij is ook rechtvaardig^b; daarom zo eist Zijn gerechtigheid dat de zonde, welke tegen de allerhoogste majesteit Gods gedaan is, ook met de hoogste, dat is met de eeuwige straf aan lichaam en ziel gestraft worde.

^a Ex 34:6,7 ;Ex 20:6,

^b Ps 7:9; Ex 20:5; 23:7; 34:7; Ps 5:4,5; Na 1:2,3; (* Ps 7:9 AV = Ps 7:10 SV, Ps 5:4 AV = Ps 5:5 SV, Ps 5:5 AV = Ps 5:6 AV).

Ruïne en wederopbouw.

Er staan in onze Catechismus welgeteld maar drie Zondagen over de ellende, en dat terwijl de Catechismus over de verlossing veel langer doet, te beginnen met Zondag 5 en eindigend bij

Zondag 31. Dit is dus een belangrijke onevenredigheid. Het vermoeden is niet gewettigd, dat de opstellers van de Catechismus van oordeel waren, dat het stuk der ellende zo belangrijk niet is en daarom maar even en passant afgehandeld moet worden. Dat gebeurt trouwens ook niet. Wie de Catechismus onbevangen leest, zal moeten toestemmen, dat de ellende zeer grondig wordt bekeken. Alle verschrikkingen en ellenden van ons menselijk bestaan worden ons stuk voor stuk voor ogen gehouden. Het zal niemand gelukken zich nog op de been te houden. De waarheid wordt ons onverbloemd voorgehouden en deze is van dien aard, dat er niets, maar dan ook niets van ons overblijft.

Toch kunnen we best begrijpen, dat de Catechismus veel langer werk heeft om het stuk der verlossing uiteen te zetten. Toen de dijken van Walcheren gebombardeerd werden, was dat in een minimum van tijd gebeurd. Wat gisteren nog de tuin van Zeeland was, was de volgende dag één troosteloze watervlakte. Na enige jaren was Walcheren wel weer droog, maar het was een land zonder glorie. Er stond nauwelijks nog een enkele boom of struik. Een kale vlakte met geschonden huizen en dorpen en steden. Van wederopbouw was nog weinig te bespeuren. Het ging in elk geval ontzettend langzaam. Het zou jaren en nog eens jaren duren, voordat weer hersteld was, wat in één enkele nacht werd verwoest.

Dit is duidelijk, nietwaar?

Nu, dan begrijpt u ook zó maar, waarom de "ellende" maar 3 en de "verlossing" 27 Zondagen telt. De geschiedenis van de "val" is gauw genoeg verteld. Het drama heeft zich misschien in één uur of korter voltrokken. De verlossing is de wederopbouw van ons menselijk geslacht. Eeuwenlang is de komst van de Here Jezus Christus voorbereid. De eeuwigheid zal te kort zijn, om er over uitgedacht en uitgesproken te raken. Alle heiligen samen zullen de lengte, diepte en hoogte niet kunnen omvatten.

Nu, wat wil men dan dus eigenlijk? Het moet ons nog verwonderen dat de Catechismus er in 27 Zondagen mee klaar komt. Daar is zo ontzettend veel van te zeggen, en men kan ook zo maar merken, dat het de Catechismus een lieve lust is er breedvoerig bij stil te staan.

Het is nu maar te hopen, dat het ons ook een grote blijdschap is, straks veel van de Heiland te horen, en daarin te genieten. Maar dit kan alleen en uitsluitend, als we uit het stuk der ellende — hoe kort dan ook — geleerd hebben onze schuld en verantwoordelijkheid en Gods billijke straf volkomen en van harte te beamen. Zonder dat komen wij nooit tot Christus en Zijn verlossing. En vlot gaat dat laatste in de regel niet.

Het is ongelooflijk, hoeveel moeite het de Here moet kosten om zondaren op de knieën te brengen. We wringen en schuren daar altijd weer tegen aan en we hebben een hoofd en hart vol bedenkingen en tegenwerpingen. We proberen altijd weer een stand op te houden, welke we helemaal niet bezitten, en onze figuur zo goed mogelijk te redden.

Men heeft in Zondag 3 reeds enkele symptomen kunnen ontdekken van dat tegenspartelen toen gevraagd werd: heeft God de mens alzo boos en verkeerd geschapen?

In Zondag 4 komt dit nog duidelijker aan het licht. Tegen de waarheid Gods worden niet minder dan een drietal bedenkingen ingebracht.

De eerste is, dat het toch eigenlijk onrechtvaardig is, dat God in Zijn wet van de mens eist, wat hij niet doen kan.

De eerste tegenwerping.

We hebben in Zondag 3 beleden, onbekwaam te zijn tot enig goed. Niettemin eist God: doe het goede. De tegenwerping ligt dus voor het grijpen: doet dan God de mens niet *onrecht*, dat

Hij in Zijn wet van hem eist, wat hij niet doen *kan*?

Alweer iemand dus, die klaagt dat er geen recht meer in de wereld is en dat hem schandelijk onrecht is aangedaan.

De aanklacht krijgt hier een te ernstiger karakter, omdat het vermeende onrecht komt van de kant van God en niet van die der mensen.

Dat de ene mens de ander onrecht doen kan en ook inderdaad doet, is wel voor geen tegenspraak vatbaar. We zijn de afschuwelijke bezettingstijd nog niet vergeten, toen het recht met voeten getreden werd. Het recht was machteloos en de macht was rechteloos. Op de meest elementaire mensenrechten werd geen acht meer geslagen. Het recht gaat op deze aarde nog altijd z'n via dolorosa. Er worden machtige protocollen opgesteld over het zelfbeschikkingsrecht der kleine naties, maar zodra zo'n kleine natie er zich op beroept, krijgt ze nul op 't request!

Als wij daarover klagen, dat de ene mens de rechten van de andere mens niet ontziet, dan klagen wij daar terecht over. Een andere kwestie is, of we in deze klachten niet schandelijk eenzijdig zijn. Wij hebben er een open oog voor, dat *wij* in onze rechten worden gekrenkt, maar we bekommeren ons er gewoonlijk weinig om, dat *God* in Zijn rechten wordt gekrenkt.

We klagen, als *ons* wordt onthouden, wat ons *rechtens* toekomt, maar we horen er zelden over klagen, dat *God* wordt onthouden, wat Hem *rechtens* toekomt. En dat is toch zo ontzaglijk veel. De Here heelt recht op ons kennen en kunnen, ons hebben en houden, ons geld en goed, op alle arbeidslust van ons leven. Hoeveel *krijgt* Hij er in werkelijkheid van? Nog geen duizendste deel! De Here mag dan wel dagelijks klagen en vragen: doet dan de mens God geen onrecht, dat hij Hem niet geeft wat Hem toekomt?

Zo staan eigenlijk de zaken. Maar *wij* keren dat met grote virtuositeit om! Alsof er geen wolkje aan de lucht is, en alsof wij steeds Gode geven wat Godes is, bestormen wij de hemel met onze klacht, als we ook maar even vermoeden, dat wij in onze rechten worden tekort gedaan.

Niet alleen van de kant van mensen! Maar ook van Gods kant! Ja, werkelijk, zo vrijmoedig zijn we nog wel, dat we de mogelijkheid durven opperen, dat ons van Godswege onrecht wordt aangedaan. We zeggen tot deze vrager in de Catechismus niet: zwijg, wees stil; wat haalt ge in uw hoofd? Maar we vallen hem bij. We gooien de gedachte zelfs niet als ongerijmd weg, maar het ligt ons wel. We luisteren geïnteresseerd toe. De vrager krijgt een goedkeurend knikje. Hij brengt nu precies onder woorden, wat wij altijd gedacht hadden, maar we konden 't niet zo goed zeggen. Doet dan God de mens niet onrecht? Ja, juist, de man die het zo formuleert, wordt direct onze vrijgestelde van de bond van slachtoffers. Doet dan God de mens niet onrecht?

De lijst van klachten, die we hebben over onrechtvaardige behandeling, is lang!

Daar hebt u de uitverkiezing! Stel u een vader voor, die een paar van zijn kinderen vertroetelt en de rest verstoot — doet dan God de mens geen onrecht?

Daar is die grote heidenwereld, die nooit het evangelie gehoord heeft. Kunnen die mensen verantwoordelijk gesteld worden.... doet dan God de mens geen onrecht?

Om dan nog maar te zwijgen van die vele gevallen, dat het de goddeloze goed gaat en wij, nu, u weet wel, die mensen waarmee de Here het zo bijzonder goed getroffen heeft!. . .

Zo daveret het aan alle kanten!

En nu hier, dit geval, dat God van de mens eist in Zijn wet, wat Hij niet doen kan en hem

verantwoordelijk stelt voor wat radicaal boven zijn vermogen gaat. . . . doet dan God de mens geen onrecht?

Onrecht onderstelt in de eerste plaats dat men zekere rechten hééft en in de tweede plaats, dat die rechten met voeten worden getreden. Noch van het een, noch van het ander is sprake in onze verhouding tot God.

Daarom zou deze klacht voor kennisgeving kunnen worden aangenomen. De Catechismus is evenwel een kundig paedagoog. Hij gaat op de klacht, hoe onredelijk ook, met geduld en zachtmoedigheid in. Hij wil de eenvoudigen onderwijzen in Gods recht. Dit te meer, omdat de klacht een schijn van billijkheid heeft. Is het recht, dat men de lamme verwijt dat hij niet lopen kan? Mag men van een idioot een verstandig antwoord verwachten? Is het billijk, dat een oorlogsslachtoffer het hoogst in de belasting wordt aangeslagen? Ik noem maar enkele dingen, die zo oppervlakkig gezien, in dezelfde lijn liggen: is het recht dat God voor de onbekwame tot enig goed in Zijn wet van hem eist wat hij niet kan? Waar niet is, heeft de keizer zijn recht verloren!

Laten we dit nu even goed bekijken!

God eist dus iets van de mens in Zijn wet!

Wat eist God van de mens?

God eist: heb Mij lief! Niets meer en niets minder!

Maar als ge dat goed gezien hebt, laten we dan de vraag eens even omkeren! Zoudt u willen, dat God die eis *liet varen*? Zoudt u nog eerbied hebben voor een God, Die zei: gij behoeft Mij niet meer lief te hebben? Zou God daarmee niet zeggen, dat Hij niet aller liefde waardig was? Zou God daarmee niet ophouden God te zijn? Dat is het eerste.

Dan komt er in de tweede plaats bij, dat ons geweten duidelijk genoeg zegt, dat zó de kwestie eigenlijk niet zuiver gesteld is. Toen Adams geweten sprak, vluchtte hij voor God en was zich dus van zijn schuld ten volle bewust. Naderhand begon hij te redeneren en toen had iedereen schuld behalve hij. Hij betrok er zelfs God in: de vrouw die *Gij* mij gegeven hebt!

Als we ons geweten niet het zwijgen opleggen, dan weten we heel goed dat we niet weigeren God lief te hebben omdat we niet *kunnen*, maar omdat we dat niet *willen*. De diepste oorzaak is niet dat we niet bij machte zijn om God lief te hebben, maar dat we onszelf veel liever hebben dan God.

Onze onmacht is onze onwil.

Het is dogmatisch volkomen juist en zuiver: de mens *kan niets*! Hij kan niet eens God meer liefhebben. Daar is geen speld tussen te krijgen. Wie het zo bekijkt is zo zuiver in de leer als het maar kan.

Maar wie van die onmacht een uitvlucht maken wil, hoort zich op z'n vlucht door Christus tegengeworpen: Ik heb u willen vergaderen, gelijk een hen haar kiekens vergadert, maar gij hebt niet *gewild*.

Wij komen nu op het eigenlijke antwoord.

Dit luidt: "Neen het, want God heeft de mens also geschapen, dat hij dit konde doen, maar de mens heeft zichzelf en al zijn nakomelingen door het ingeven des duivels en door moedwillige ongehoorzaamheid van deze gave beroofd".

Het beeld mag als bekend verondersteld worden, dat dikwijls gebruikt wordt, om dit antwoord op te helderen.

Ik bedoel het beeld van die verkwister.

Een koopman had een partij goederen gekocht en met een zoet winstje weer verkocht. In plaats van eerst zijn rekening te betalen, ging hij zijn geld doorbrengen en werd doodarm. Deed de schuldeiser hem onrecht, toen hij hem de rekening presenteerde, ofschoon hij z'n schuld niet voldoen kon? Natuurlijk niet! Hij had zijn geld moedwillig en door ingeving des duivels er doorgebracht. Nu, zo'n verspiller en verkwister is de mens nu ook geweest; God heeft hem zo geschapen en met die talenten toegerust dat hij het doen kon. God doet hem geen onrecht, nu Hij het Zijne komt opeisen.

Dit beeld heldert veel op, maar is toch nog veel te zwak. De mens komt er nog veel te genadig af. De Catechismus zegt nadrukkelijk, dat hij zichzelf *en al zijn nakomelingen* moedwillig van die gaven heeft beroofd. Hij stort niet alleen zichzelf in 't ongeluk, maar ook al de miljoenen, die na hem komen. Hij is niet slechts zelfmoordenaar, maar ook massamoordenaar. Hitler offerde een volk van 70 miljoen op aan z'n krankzinnige machtsbegeerte. Ontelbare jonge levens joeg hij de dood in. Maar vergeleken met Adam is die man nog een kind in de boosheid. Adam sleept heel de wereld mee in zijn val. En hij doet dit met open ogen. Hij is er niet onkundig van, dat hij over het lot van allen beslist. Hij weet van de Verbondsbetrekking alles af. Hij is bekend met z'n hoogst verantwoordelijke positie. Het is hem duidelijk gezegd, dat we óf met hem allen zullen leven óf door zijn val allen zullen sterven.

Moedwillige ongehoorzaamheid — wat is dat erg!

De mens is geen slachtoffer. Hij weet wat hij doet en hij wil niet anders. Hij heeft er de euvele moed voor. Willens en wetens rijdt hij door het onveilig sein. Zijn daad is geen onbezonnenheid, maar misdaad.

Door het ingeven des duivels!

Dit is geen verontschuldiging, maar juist verzwaring van zijn misdaad. Want de leugen van de duivel was niet alleen dom, brutaal, godslasterlijk, maar bovendien zo doorzichtig. Wie in bezettingstijd vóór de Duitsers koos, toen de leugen en propaganda er duimen dik op lag, die werd z'n daad dubbel zwaar aangerekend. Aanvankelijk, toen de tong nog van fluweel scheen, was veler zwakheid alleszins verklaarbaar. Later niet meer. Toen zag iedereen: dit kan niet, dit is fout! De duivel kwam in 't paradijs eerst ook met zachte stem. Maar toen zijn leugens doorzichtig en grof werden en God ermee in 't gezicht geslagen werd, toen had de mens z'n krachtig: neen! moeten laten horen. Hij deed dit niet.

Zo werd hij collaborateur van de duivel en verrader van heel zijn nakomelingschap. De doodstraf is verdiend. Wie praat er toch van onrecht?

Het valt hen, die met aandacht de eerste vraag en het antwoord van Zondag 4 gelezen hebben, niet moeilijk, een "fout" in de redenering te ontdekken. Immers het woord "mens" wordt in tweeërlei betekenis gebruikt. In de vraag: doet dan God de mens geen onrecht, wordt kennelijk met die mens niet Adam bedoeld, maar worden u en ik bedoeld. In het antwoord: God heeft de mens also geschapen, dat hij dit konde doen, wordt niet de mens in het algemeen bedoeld, maar zeer beslist de eerste mens, Adam.

Men zou dus kunnen zeggen, de logica is zoek, de conclusie is fout, dit klopt niet. Het klopt intussen wel! Misschien niet voor het redenerend verstand, maar wel voor het geloof. De Catechismus is zó doordrongen van de eenheid van het menselijk geslacht, dat het hem precies gelijk is, welke mens hij vóór heeft. Adam, u of mij. Als die eerste mens Adam voor mij een vreemde was, dan is de tweede mens Christus Jezus dat ook.

Als het eerste Verbond mij niets te zeggen heeft, dan ook het Verbond der genade niet. Dat

Verbond der genade betekent niet, dat God belangrijke eisen laat vallen, maar dat de mens Christus Jezus nu doet, wat de mens Adam liet zitten. En dat nu niet de moedwillige ongehoorzaamheid van Adam, maar de vrijwillige gehoorzaamheid van Christus mij toegerekend wordt. Toegerekend! God rekent wonderlijk. Maar de som komt toch uit! Wat praten wij van fouten. God maakt geen fouten. Alleen de "mens" maakt fouten. Die fouten zijn misdaden en Christus wordt met de misdadigers gerekend. Geloofd zij de Vader van onze Here Jezus Christus, Die ons heeft wedergeboren tot een levende hoop, en al onze fouten heeft goedge maakt! Maar ik zou alweer haast vergeten, dat we nog in het stuk der ellende zijn!

De tweede tegenwerping.

Nu de misdaad met voorbedachten rade wettig en overtuigend bewezen is, kan de beklagde zich nog aan de strohalm vastklemmen, dat God zulk een ongehoorzaamheid en afval ongestraft wil laten.

Onder mensen is dit helaas mogelijk.

Herhaaldelijk wordt ons rechtsgevoel gekrenkt als we zien dat zowel nationaal als internationaal het recht struikelt op de straten. Er is zich reeds geruime tijd een gedachtenrevolutie bezig te ontwikkelen, waarbij het begrip "straf" steeds meer uit onze samenleving verdwijnt, omdat het begrip "recht" aan devaluatie onderhevig is.

De Catechismus schaamt zich voor dit "rechtlijnig" denken niet.

Hij is conservatief, ouderwets genoeg, om dit "ongestraft laten" als een gruwel te zien. De Catechismus stoort er zich ook geen zier aan, of men hem deswege bij de "reactie" wil indelen. Mensen mogen dan met gezag en recht een spel spelen, God denkt er niet aan! Integendeel: "God vertoornt Zich schrikkelijk, beide over de aangeboren en werkelijke zonden, en wil die met een rechtvaardig oordeel tijdelijk en eeuwig straffen, gelijk Hij gesproken heeft: Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen".

God vertoornt Zich schrikkelijk! Gods toorn behoort evenzeer tot Zijn wezen als Gods liefde. De vlam Zijner liefde koestert, maar de vlam van Zijn toorn verteert. Onze God is een verterend vuur!

Een God Die niet toornen kan, houdt op God te zijn! God kan over Zichzelf niet laten heenlopen. De zonde is aanranding van Zijn heilig wezen. Daarom vertoornt God Zich schrikkelijk!

Deze toorn van God brandt in tegen de *aangeboren* en de *werkelijke* zonden.

De aangeboren zonde is de zonde, waarmee we geboren zijn: zie ik ben in ongerechtigheid geboren, en in zonde heeft mij mijn moeder ontvangen.

Deze aangeboren zonde is geen excuus, zoiets van "ik ben nu eenmaal zo", dat is mijn karakter! Maar dit verzwaart juist onze schuld. Hoeveel we ook teruggrijpen in ons leven, het is overal schuld. Wie recht voor God staat, erkent dit ook als schuld. Hij komt tot de gruwelijke ontdekking: ik doe niet alleen zonde, maar ik *ben* zonde. Heel mijn wezen is ervan doortrokken. Hij legt er zich ook niet bij neer, dat zijn karakter nu eenmaal zo is, dat hij dat niet beteren kan. Hij weet, dat ook zijn karakter geheilgd moet worden door de Heilige Geest. En hij belijdt ook zijn aangeboren zonde.

Gods toorn gaat eveneens over de *werkelijke* zonden.

Is de aangeboren zonde een slechte akker, dan is de werkelijke zonde het onkruid dat op die

akker groeit.

Dit onkruid groeit welig.

Ontelbaar zijn de dadelijke en dagelijkse zonden, waardoor wij ons eigen leven besmeuren en dat van anderen krenken.

Het zijn de zonden van de daad, van het woord, van de gedachte. Wij doen wat God ons verboden heeft en laten na wat God ons geboden heeft. Het is met name deze laatste zonde van *nalatigheid*, die ons geweten nog te weinig verontrust.

Wij vinden zonden van overspel en diefstal heel erg, maar dat wij verzuimden de Here te verheerlijken, dat ons leven zo onvruchtbaar blijft, dat er zoveel voor onszelf en zo weinig voor de Here in is, daarover bekommeren wij ons niet al te zeer.

En dit was toch feitelijk de zonde van de "dwaze maagden", voor wie de deur gesloten werd. De haar opgedragen taak was, de komst van de Bruidegom luister bij te zetten. Fakkeldraagsters te zijn ter ere van de Bruidegom. Maar dáár stoorden ze zich maar weinig aan! Ze waren alleen op zichzelf bedacht, dat ze het feest mochten meemaken. Daarom hadden ze 't *voornaamste*, de olie, vergeten. Alleen maar verzuim! Maar vergeten is geen kwestie van het geheugen, maar van het *hart*. Die we liefhebben, vergeten we niet. Verzuim wijst op gebrek aan liefde. En wie de Here niet liefheeft, is een vervloeking! Zodoende moesten zij ook buiten blijven staan. Precies zoals die anderen, die de naakten niet hadden gekleed, de hongerigen niet hadden gevoed. Zij werden naar het eeuwige vuur verwezen!

Laten we toch oppassen met die zonde van nalatigheid, en ons hart controleren! God vertoont Zich schrikkelijk over de aangeboren en de werkelijke zonden, over echtbrekers en... . nalatigen, over lieden die geen tijd hebben voor dit en geen zin in dat, omdat ze alleen maar tijd moeten maken voor zichzelf! De onvruchtbare vijgeboom beslaat onnuttelijk de aarde. Houwt hem uit en werpt hem in het vuur.

"En wil die met een rechtvaardig oordeel *tijdelijk* en *eeuwiglijk* straffen."

Men kan dus in zekere zin ook van tijdelijke straffen spreken. Niet dat alle zonde en alle onrecht hier gestraft wordt. De wereldgeschiedenis is niet het wereldgericht. Veel blijft hier nog onverreft. Daarom bidden de zielen onder het altaar: "Hoelang, o rechtvaardige Rechter, oordeelt en wreekt Gij ons bloed niet van degenen die op aarde wonen?"

De dag van volledige afrekening toeft nog. Maar niettemin worden wij hier ook wel Gods straffende hand gewaar. De strafgerichten Gods gaan over de aarde. Hij straft de mens, precies als tijdens de plagen van Egypte, meestal met zijn eigen afgoden.

Deze "tijdelijke" straffen bedoelen de bekering. Die bekering blijft wel dikwijls uit! De mens wordt gestraft, maar hij voelt geen pijn. Maar God bedoelt het toch wel! Het is met pijnlijke verbazing, dat de Schrift telkens weer moet constateren, dat die op de aarde wonen zich niet bekeren van de werken hunner handen.

We moeten wel oppassen, dat we de oorzaak van "Gods oordelen over de wereld" niet uitsluitend bij de "goddeloze wereld" zoeken. Dan zou het boek Jona voor ons tevergeefs geschreven zijn. De verschrikkelijke storm brak los niet om de zonde van de heidense zeelieden, maar... . om een weggelopen profeet!

Als de tijdelijke straf geen bekering brengt, volgt de eeuwige straf. Hier is geen bekering meer mogelijk. Daarom spreekt Jezus met ontroerende ernst over het vuur, dat *niet* uitgeblust wordt en van de worm, die *niet* sterft.

Deze straf is verschrikkelijk.

Als iemand op sterven ligt en het erg benauwd heeft, troosten we er ons mee dat het gauw afgelopen is. Men kan niet altijd op sterven liggen. De eeuwige straf is altijd op sterven liggen en nooit sterven. Men kan er zich niet troosten met de korthed der dagen en dat het gauw afgelopen is. Het is nooit afgelopen. De worm sterft niet. Het vuur wordt niet uitgeblust. Wij gaan hier niet aan peuteren. Wij weigeren de vraag te stellen of deze eeuwige straf in overeenstemming is met de ernst der zonde. Wij buigen ons diep ontroerd voor de waarheid dat God met een *rechtvaardig oordeel* straft, tijdelijk, en. . . . eeuwige!

Als wij aan deze dingen denken, kunnen we niet dankbaar genoeg zijn voor het evangelie, dat ons spreekt van de verlossing, die in Christus Jezus is.

Christus heeft die eeuwige straf willen ondergaan. Hij is nedergedaald ter helle! Hij heeft Zijn plaats voor ons willen afstaan, en om ons binnen te laten, heeft Hij buiten willen staan. Om ons te voeren naar de hoogte van de hemel, heeft Hij willen afdalen naar de benedenste delen der hel.

Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen.

Die vervloekte heeft Jezus willen zijn. Hij ondervond: God is toornig op Mij, Hij vervloekt Mij!

De straf die ons de vrede aanbrengt, was op Hem!

In de eeuwigheid zullen we pas klaar bemerken, aan wat grote nood en dood wij ontsnapt zijn. Daarom zal in de hemel eeuwig weerklinken het lied van het Lam:

In het kruis zal 'k eeuwig roemen! En geen wet zal mij verdoemen; Christus droeg de vloek voor mij! Christus is voor mij gestorven, Heeft genâ voor mij verworven! 'k Ben van dood en zonde vrij!

Omdat Christus al onze krankheid op Zich genomen heeft en al onze straffen gedragen, mogen de gelovigen in de moeilijkheden die ze ondervinden, nooit meer spreken van straf. Dat is miskennis van het werk van Christus. Het is een belediging van God. God straft geen tweemaal. Als Christus al onze straffen gedragen heeft, dan heeft Hij dat volledig en volkomen gedaan. Acht het voor grote vreugde, mijne broeders, niet als gij gestraft wordt, maar als gij beproefd wordt!

Het is mogelijk, dat Gods straffende hand nog op u rust, maar dan heeft Hij Zijn doel, uw bekering, nog niet bereikt. Gij zijt dan nog van u zelf en niet van Hem! Bedenk dan heden, wat tot uw eeuwige vrede dient! Verhardt u niet, maar laat u leiden.

De derde tegenwerping.

Het is na dit alles bijna overbodig geworden om nog op de laatste tegenwerping in te gaan: is dan God niet barmhartig? De Catechismus is evenwel geduldig genoeg om de tegenspreker helemaal te laten uitpraten. Hij moet nu van zijn hart maar geen moordkuil maken en alles zeggen wat hij op het hart heeft. Nu dan, hier is het: is dan God niet barmhartig? Ge hebt daar juist gesproken over de toorn Gods en de vloek Gods en over tijdelijke en eeuwige straffen, maar is dat nu allemaal wel in overeenstemming te brengen met het evangelie van de *liefde* Gods?

Het antwoord op deze vraag luidt: "God is wel barmhartig, maar Hij is ook rechtvaardig. Daarom zo eist Zijn gerechtigheid, dat de zonde die tegen de allerhoogste majesteit Gods gedaan is, ook met de hoogste, dat is, met de eeuwige straf aan lichaam en ziel gestraft worde".

Men ontkomt niet aan de indruk, dat dit antwoord min of meer ontwijkend is. Het is stellig juist, maar niet over de hele linie bevredigend.

Het zou o.i. het leerboek ten goede gekomen zijn, als ook op de vraag naar de barmhartigheid Gods breedvoerig was ingegaan en niet terstond het zwaartepunt was verlegd naar de rechtvaardigheid Gods.

Op de vraag, of God niet barmhartig is, kan ieder feitelijk een afdoend antwoord geven. De geschiedenis van het volk Israël is één langgerekt bewijs van de barmhartigheid Gods. Als dit volk gedurig weer door eigen schuld in de moeite kwam en ze riepen in de nood tot de Here, dan hoorde God en Hij verlostte ze uit hun angsten. God is niet alleen barmhartig, maar Hij is onbegrijpelijk barmhartig. Zijn lankmoedigheid en geduld zijn zó groot, dat we ons wel eens verwonderd afvragen, hoe God dat allemaal verdragen kan.

Maar niet alleen het volk Gods is het levend bewijs van Zijn barmhartigheid. De wereld is het even goed.

Hij geeft brood in de mond dergenen die Hem lasteren. Hij vult met schatten de handen dergenen, die hun handen gebruiken om de ongerechtigheid te werken.

Geen moeder had ooit zóveel geduld met haar opstandige kind, als God heeft met de mensen. Hij wacht op hen, gelijk een man wacht op zijn vrouw, die hem smadelijk verlaten heeft. Is dan God niet barmhartig? Man, hoe kun je 't vragen: heel uw leven en mijn leven is één doorlopend bewijs van Gods barmhartigheid.

Wij moeten ons intussen geen verkeerde voorstelling maken van de liefde Gods. De meeste mensen denken, dat Gods liefde zich uitsluitend richt op de mens. En dat is niet zo. Gods liefde richt zich in de eerste plaats op Zichzelf. God kan niets meer liefhebben dan Zijn eigen naam en Zijn eigen eer. Dat gaat Hem boven alles. God hééft niet maar lief, maar Hij is liefde. Indien Hij iets of iemand liefhad boven of ten koste van Zijn eigen naam, dan zou God geen God meer zijn en Zijn liefde geen liefde meer zijn.

In de tweede plaats moet men Gods liefde niet verwarren met toegeeflijkheid. Toegeeflijkheid duidt op zwakheid. De liefde is sterk, Gods liefde bestaat niet daarin, dat Hij alles maar door de vingers ziet. Dat is een caricatuur der liefde. Ook de liefde van een vader of een moeder ziet niet alles door de vingers. Men kan gerust zeggen dat zulke ouders hun kinderen niet echt liefhebben. Ze zijn integendeel mee de schuld van hun ondergang. De liefde kan en moet daarom zeer streng zijn. Liefde kan toornen. De haat is hardvochtig, de liefde is streng maar lankmoedig.

Het is daarom alleen en uitsluitend liefde, als de Here ons zolang Zijn toorn doet prediken en gewaagt van tijdelijke en eeuwige straffen. Men kan het moeilijk barmhartigheid noemen, als een mens zijn medemens ongewaarschuwd naar het verderf laat gaan. Dat is de hoogste onbarmhartigheid. Daarom is die boodschap zo wreed en onbarmhartig, die vrede, vrede en geen gevaar roept. Die de eeuwige straf naar het rijk van de fabelen verwijst. Die u voorpredikt dat alles wel terecht zal komen.

Het is het bewijs van Gods hoogste barmhartigheid, dat Hij u eerlijk de klare waarheid doet horen. Dat Hij u de twee wegen voor ogen houdt, dat Hij u doet prediken een eeuwig wel en. . . eeuwig wee.

God is wel barmhartig, maar Hij is ook rechtvaardig.

God is zowel het een als het ander en Hij is beide volkomen. Hij is niet meer rechtvaardig dan barmhartig en Hij is evenmin meer barmhartig dan rechtvaardig. Wij mogen in God nooit de ene deugd tegen de andere uitspelen, en de ene eigenschap boven de andere verheffen. Als

God barmhartig is, dan is Hij dat geheel en ten volle, en als God rechtvaardig is, dan is Hij dat eveneens geheel en ten volle.

Er is op God niet af te dingen. Op Zijn barmhartigheid niet. En op Zijn rechtvaardigheid niet. Ze strijden niet met elkaar, maar ze zijn met elkaar in volkomen harmonie. Het kruis van Christus toont beide.

Dat God rechtvaardig is, bewijst wel het feit, dat Hij ook Zijn eengeboren Zoon niet gespaard heeft. Zelfs waar het Zijn eigen Kind betrof, heeft Hij niet het minst van Zijn rechtvaardigheid kunnen of willen afdoen. Christus heeft Zich *tot de dood* moeten vernederen vanwege de waarheid en de *rechtvaardigheid* Gods.

Anderzijds toont het kruis de *barmhartigheid* Gods.

Liever wilde Hij dat Eén stierf voor het volk, dan dat het gehele volk verloren ging.

Het kruis is het uiterste en hoogste offer.

"Ten laatste zond Hij Zijn eniggeboren Zoon."

Verder kan Gods barmhartigheid niet gaan!

En van het kruis klinkt de roep tot de wereld: Komt tot Mij, allen die vermoeid en beladen zijt, en Ik zal u rust geven. Want Mijn juk is zacht en Mijn last is licht.

Is God niet barmhartig? Op die vraag antwoorden wij uit de volheid van 't gemoed:

De Heer is goed en vriend'lijk en weldadig, Barmhartig, mild, lankmoedig en genadig, Hij doet Zijn gunst aan allen klaar bemerken, Zijn goedheid is verspreid op al Zijn werken.

ZONDAG 5

Vraag 12.

Aangezien wij dan naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf verdiend hebben, is er enig middel, waardoor wij deze straf zouden kunnen ontgaan en wederom tot genade komen?

Antwoord:

God wil aan Zijn gerechtigheid genoeg geschiede^a; daarom moeten wij aan haar, óf door onszelven, óf door een ander, volkomenlijk betalen^b.

^a Ge 2:17; Ex 23:7; Eze 18:4; Mt 5:26; 2Th 1:6; Lu 16:2,

^b Ro 8:4.

Vraag 13.

Maar kunnen wij door onszelven betalen?

Antwoord:

In generlei wijze, maar wij maken ook de schuld nog dagelijks meerder^a.

^a Job 9:2; Job 15:15,16; Job 4:18,19; Ps 130:3; Mt 6:12; Mt 18:25; Mt 16:26.

Vraag 14.

Kan ook ergens een bloot schepsel gevonden worden, dat voor ons betale?

Antwoord:

Neen; want ten eerste wil God aan geen ander schepsel de schuld straffen, die de mens gemaakt heeft^a; ten andere zo kan ook geen bloot schepsel den last van den eeuwigen toorn Gods tegen de zonde dragen en andere schepselen daarvan verlossen^b.

^a Eze 18:4; Ge 3:17,

^b Na 1:6; Ps 130:3.

Vraag 15.

Wat moeten wij dan voor een Middelaar en Verlosser zoeken?

Antwoord:

Zulk een, Die een waarachtig^a en rechtvaardig^b mens is, en nochtans ook sterker dan alle schepselen, dat is, Die ook tegelijk waarachtig God is^c.

^a 1Co 15:21,

^b Heb 7:26,

^c Jes 7:14; Jes 9:6; Jer 23:6; Lu 11:22 (* Jes 9:6 AV = Jes 9:5 SV).

Het opschrift.

Boven het tweede deel van de Catechismus, dat met Zondag 5 aanvangt en tot Zondag 11 doorloopt, staat als opschrift: "Van des mensen verlossing". Verlossing! Dat is een woord met een gouden klank! Verlossing voor gebonden en gevangenen! Wie nooit van z'n vrijheid beroofd was, kan de volle draagwijdte van de verlossing moeilijk verstaan. Binnen de verschrikking van vier troosteloze celmuren gaat men er *iels* van zien, wat vrijheid is; het is niet zo iets als een gepaste leuze of 'n geschikt onderwerp voor een redevoering, maar de allerkostelijkste gave van God, waar we in onbekommerde dagen met plompe schoenen overheen liepen. Als de Here de gevangenen Sions wederbracht, waren wij gelijk degenen, die dromen! Ja, dit laat zich verstaan. Daar zaten ze in hun gevangenis de dagen en uren te kauwen, zonder die te kunnen verteren. Elke nieuwe morgen rees zonder uitzicht, elke nieuwe dag verliep in grauwe eentonigheid. Ze keken uit naar de morgen en het bleef nacht. En toen op eens kwam het, als een droom! Wij lachten, juichten; onze tongen verhieven 's Heren naam en zongen.

Nu, daar gaat de Catechismus thans ook over zingen. Want dit "stuk" der verlossing is een lied, en we moeten trachten het mee te zingen. Waren we niet *allen* gevangenen? In Zondag 4 is gewaagd van "eeuwige straf" zelfs. Daar is een veroordeling tot levenslang nog kinderspel bij, want zelfs daar komt eens een eind aan. Maar de eeuwigheid kent geen einde en zelfs de dood, die 'n weldaad kan zijn om uit het lijden te helpen, blijft verre, omdat de eeuwig straf is een steeds in doodsnood verkeren, zonder ooit de laatste snik te geven. Ontzettend! Altijd die gevangenismuren! Geen enkel uitzicht meer: nooit, nooit, nooit! Nú laat het zich verstaan, dat het deel der verlossing een lied is en de dichter ervan bijna niet uitgezongen raakt; hier weidt mijn ziel met een verwonderd oog! Het stuk der ellende is een snik, een kreet, die wegsterft in het donker. Het stuk der verlossing is het nieuwe lied, dat eindeloos voortruist door al de bogen: Gij hebt ons Gode gekocht door Uw bloed! Er worden vele verlossingsliederen aangeheven — want elke godsdienst predikt op zijn wijze verlossing — maar de tonen klinken vals en hard. Alleen hier, waar de Bijbelse accoorden worden aangeslagen, is de zang zuiver. Niemand kan dwalen, die deze gids wil volgen, die nauwkeurig wijzen zal waar en hoe de weg der verlossing loopt.

Het is geen overtolligheid, dat het opschrift boven deze spreekt van *des mensen* verlossing. Behalve gebonden mensen, zijn er namelijk ook gebonden engelen, te weten de duivelen, maar *zij blijven* met eeuwige banden onder de duisternis bewaard. Christus is mens, maar geen engel geworden, en daarom is er voor gevallen engelen geen verlossing mogelijk. Het is dus een privilege, mens te zijn, want de mens is althans voor verlossing vatbaar. De bede in een der psalmen: Laat de heidenen weten, dat zij *mensen* zijn, is een oproep, dit privilege te aanvaarden. Want als de mens zich niet verheft tot God, dan verlaagt hij zich tot beest, en meent in "eten, drinken en vrolijk zijn" z'n bestemming te vinden; hij vergeet dan, voor de eeuwigheid geschapen te zijn en dat hij de grote beslissing tussen eeuwig wel en eeuwig wee mag nemen.... omdat hij mens is!

Blijft dus de verlossing tot de mens beperkt (over de vrijmaking van de redeloze schepselen spreken we hier niet, omdat ze van andere aard is), zij wordt helaas niet het deel van *alle* mensen. Want de zonde maakt niet alleen slecht, maar ook dom, en zo zijn velen zó verblind, dat ze wanen vrij te zijn, zonder te beseffen, dat ze koelies van de duivel, galeislaven van de zonde zijn. Arme verblinden! Arme gebonden, die de ketenen niet voelen knellen! Nee, dit is geen hoofdschudden over de armzalige, zonder een hand uit te steken. Wie *iets* gezien heeft van de schrik des Heren, beweegt de mens tot het geloof. Wie zelf iets gesmaakt heeft van de verrassende vreugde, verlost te zijn, kan niet zwijgen. "'t Scheen ons een schone droom te zijn"; maar wie loopt er met zo'n droom in zijn hart en 'n gesloten mond. Wie zelf

uit deze gevangenis verlost is. rust niet, vóór hij anderen er uit gehaald heeft — dit is de dure roeping en de vreugde van verlostte mensen!

En eindelijk, dit opschrift: "Van des mensen verlossing", denkt natuurlijk aan een verlossing van zonde, bevrijding van druk. Dat is ook de rijkste verlossing, omdat de zonde de "oorzaak van alle honger en kommer" is. Dit wordt niet steeds zo gevoeld, integendeel, maar het blijft niettemin waar. Wie van de zonde verlost werd, is het rijkst begenadigde mensenkind, ook al blijft hij zijn leven lang in nood. Hiermee wordt niet ontkend, dat er voor Gods kinderen ook geen verlossing is uit moeite en druk. In Christus zijn ons immers alle dingen geschonken. Het geloof ziet niet alleen uit naar toekomstige heerlijkheden, maar weet ook van uitredding en gebedsverhoring hier. De Bijbel spreekt van "menigvuldige verlossingen Zijns aangezichts", en inderdaad kan men hier met optellen niet volstaan, maar moet er vermenigvuldigd worden. Nu moeten we wel oppassen niet in de war te raken! Niet *altijd* wordt de zo vurig verlangde uitredding geschonken. Er zijn zieken, die niet genezen, gevangenen, die sterven in ballingschap, noden, die niet gelenigd worden. Waarom? Handelt God partijdig? Is er willekeur in 't spel? Heeft de een vuriger gebeden dan de ander, of heeft de laatste meer gezondigd dan de eerste? Niets van dat alles! Daniël en zijn vrienden waren mensen van gelijke beweging als vele martelaren, die *niet* uit een "vurige oven" zijn gered. De beslissende factor is niet de hoedanigheid van de mens, maar *de eer van God*. Als het tot glorie van God kan zijn, dan zal Hij ook stevast helpen uit elke nood. Dat kan en wil en zal Hij. Maar oordeelt Hij, dat Zijn naam meer geprezen kan worden door het kruisdragen Zijner volgelingen, dan blijft dat kruis. Wij moeten dus de dingen niet omkeren en onze belangen gewichtiger vinden dan Zijn belangen. Nu, zo zit het dus. God heeft sommigen uitverkoren om Zijn lof te vermelden in de menigvuldige verlossingen, en God heeft anderen uitverkoren om tot Zijn eer te lijden. De laatsten zijn er niet slechter aan toe dan de eersten. Schijn bedriegt, en.... Soli Deo Gloria!

Belijdenis van schuld.

Na het opschrift komt nu de vraag aan de orde: "aangezien wij dan naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf verdiend hebben, is er enig middel, waardoor wij deze straf zouden kunnen ontgaan, en wederom tot genade komen?"

Men ziet, dat deze vraag eigenlijk drie elementen bevat: een belijdenis van schuld, een gebed om uitkomst, en een verlangen naar gemeenschap. Voorop gaat de belijdenis van schuld, de ootmoedige erkenning: wij hebben naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf verdiend! Men komt er niet zo spoedig toe, om dit eerlijk te erkennen. De Catechismusvragen, die aan deze voorafgaan, zijn er het voorbeeld van: eerst is het denkbeeld geopperd, of God de mens soms verkeerd en boos geschapen had, zodat de schuld van de mens op God kon worden afgewenteld. Toen dat niet vol te houden bleek, is de veronderstelling geuit, dat God de mens dus eigenlijk *onrecht* deed, door iets van hem te eisen, wat hij niet volbrengen kon, en toen ook dat argument krachteloos gemaakt was, is de vraag te berde gebracht, hoe dan Gods hooggeroemde "barmhartigheid" in overeenstemming te brengen was met Zijn strenge oordeel over de zonde. Zo is de vrager voortdurend tegen de waarheid opgebotst. Maar dat is nu uit. Hij heeft het grondig afgeleerd, verontschuldigen te zoeken en uitvluchten te vinden. Zijn mond is gestopt. Hij is volledig ontwapend. Maar behalve dat hij veel afgeleerd heeft, heeft hij ook veel aangeleerd!. Men kan tenslotte zwijgen wegens gebrek aan argumenten, en mokkend de aftocht blazen, zonder overtuigd te zijn. Dat is hier niet het geval, gelukkig! Hier staat iemand voor ons, die zich gewonnen heeft gegeven, en die heeft leren buigen voor Gods Woord. Of liever, hij staat er niet meer, maar is op de knieën gevallen. Hij kan niets anders meer dan zich op de borst slaan, en snikken: verdiend, volkomen verdiend! De uitvlucht is een vlucht geworden naar God toe: o God, wees mij

zondaar genadig! Zo is het voorafgaande onderwijs uit het "stuk der ellende" dus wel bijzonder vruchtdragend geweest. Ook bij u?

Als iemand de Catechismus zonder haperen kan opzeggen, en op elke vraag vlot het antwoord weet, wil dat heus nog niet zeggen, dat het onderwijs ook vruchtbaar is geweest. Het komt voor een groot deel op de innerlijke houding aan. Een catechisatieles en een Catechismuspreek, die niet op de knieën brengt, is onvruchtbaar geweest. "Wij geloven allen met het hart en belijden met de mond", waarschuwt onze Ned. Geloofsbelijdenis in art. 1. Dat "geloven met het hart" is inderdaad artikel 1 van de grondwet van het koninkrijk Gods. Het vermoeden is niet ongewettigd, dat het al te vaak bij een "belijden met de mond" blijft. Aangezien wij naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf verdiend hebben. . . . dat is een overbekende en geheide waarheid, is 't niet? Maar in de praktijk loopt het dikwijls bij de "tijdelijke" straffen al mis. De Here moet maar eens met Zijn kastijdende hand in ons leven grijpen. Met al onze "waaroms" willen we dan eigenlijk zeggen: dit lot treft mij *onverdiend*! Als we reeds zo staan tegenover het "tijdelijke", zou dan de vlotte belijdenis, dat we de *eeuwige* straffen verdiend hebben, ook een phrase kunnen zijn?

De belijdenis, dat wij de straf verdiend hebben, naar Gods rechtvaardig oordeel, en dus doemwaardig zijn, staat in de Catechismus in het stuk der *verlossing*, en hoort daar ook thuis. Ze is een stuk van de verlossing zelf. Wie zo belijdt met mond en hart, staat niet in het voorportaal, maar is de drempel van het heiligdom der verlossing overschreden. Hij is verlost van de hoogmoed, van de leugen, van de eigenwaan, van zichzelf. De moordenaar aan het kruis, was hij een verlost of niet? Ja, natuurlijk! En toch was z'n belijdenis niet meer dan deze van de Catechismus. "Wij toch rechtvaardiglijk, want wij ontvangen waardig, hetgeen wij *verdiend* hebben, maar Deze heeft niets onbehoorlijks gedaan". Aldus die moordenaar. Het was z'n eerste stap naar het paradijs.

Gebed om uitkomst.

Het is mogelijk, de belijdenis van het rechtvaardig oordeel Gods te verstarren tot het constateren van een feit. En er voorts onbewogen onder te blijven. De Catechismus doet aan deze bevroezingsmethode niet mee. De man, die deze belijdenis uitspreekt, is er zo door overweldigd, dat hij geen rust of duur meer heeft. Hij zoekt met alle inspanning van z'n krachten naar een uitweg. Z'n belijden mondt uit in het gebed: "is er enig middel om deze straf te ontgaan?" Hij is dus niet op het "rechtvaardig oordeel Gods" als op een muur te pletter gelopen, en evenmin verzonken in een duistere poel van wanhoop. Er is nog uitzicht naar boven. Waar en hoe er uitkomst zal zijn, ja, dat is nog een grote vraag. Maar er wordt gebeden, geroepen; dit gebed is een angstkreet, een schreeuwen om hulp, een worsteling in doodsnood, om "de straf te ontgaan"; een gebed, dat feitelijk met alle wetten der logica spot, want pas is nog geconstateerd, dat Zijn gerechtigheid de eeuwige straf *eist*. Aan die eis is natuurlijk niet te ontkomen. Het is de gegrendelde deur. En nu wordt zo ineens maar gevraagd, of er wel aan te ontkomen is — een vraag om een geopende deur. Het is een gebed tot God om te doen, wat uitgesloten is, om mogelijk te maken, wat onmogelijk is. Een gebed om het *wonder* dus. Niet minder.

We hoeven er geen doekjes om te winden, en het baat ook niet het te ontkennen: dit gebed is ingegeven door vrees, vrees voor straf! Dat wordt ook onomwonden gezegd: deze bidder poogt de straf te ontgaan. Men kan deze beweegreden minder zuiver noemen en beweren, dat niet de vrees voor straf, maar de liefde tot God en Zijn eer het ware gebedsmotief moet zijn. Er zijn in dit verband wel eens heel sterke uitdrukkingen gebezigd: dat de eeuwige hellestraf verkozen moest worden boven de aanranding van Gods eer. Maar we willen toch twee dingen niet vergeten. Vooreerst, dat de Schrift zelf appelleert op het geweten van de mens, door hem

de verschrikkingen van de eeuwige straf voor te houden. De oproep tot bekering wordt aangedrongen met "de worm die niet sterft, en het vuur dat niet uitgeblust wordt". En in de tweede plaats: we staan met dit gebed nog slechts aan de aanvang van het stuk der verlossing. Het is een beginnening, die hier spreekt en smeekt. Het is als het stamelen van een kind, en als hij een man geworden zal zijn, zal hij teniet doen hetgeen eens kinds is. Aan het einde van de weg zal hij anders spreken dan bij het begin. Laat deze arme vluchteling maar "door de nood gedreven" zich tot Jacobs God om hulp begeven, straks zal hij toch door de liefde worden gedreven.

God wil wel beginnen een asyl voor drenkelingen te zijn, een toevluchtsoord voor daklozen, straks als ze eenmaal onder Zijn dak wonen, wordt het vanzelf anders. De Here, Die eerst hun armoede was, wordt dan hun rijkdom; de faillietgeslagenen vinden in Hem hun kapitaal. Zo zegt het ook een der psalmen: Here, mijn toevlucht en mijn deel! Eerst het een en dan het ander. We beginnen met tot Hem te vluchten, om Hem daarna te bezitten. We mogen van deze drenkeling in zijn nood dus niet *meer* verwachten dan hij bidden kan. Laat hem maar roepen: is er enig middel om deze straf te ontgaan. God hoort het gebed. Zoals Jezus het gebed hoorde van de moordenaar over wie we reeds spraken: gedenkt mijner als Gij in Uw koninkrijk zult gekomen zijn.

Verlangen naar gemeenschap.

Het derde en laatste deel van de vraag, waarover we bezig zijn te spreken, luidt: "en wederom tot genade komen". Dit is het verlangen naar gemeenschap. Het is al een prachtige groei in het leven der genade, en wijst reeds in de richting, waarheen we zo pas wezen. We zijn in elk geval blij, dat het gebed niet afbreekt bij de vraag om de straf te ontgaan, maar zich voortzet in het verlangen, om "wederom tot genade" te komen. Men zou anders — en niet ten onrechte — de smekeling van geestelijke zelfzucht hebben kunnen beschuldigen. De drang tot zelfbehoud werkt hier wel heel sterk, maar er komt nu gelukkig nog 'n ander element bij, dat tot grote blijdschap stemt. We denken maar weer aan het kind. Het is uitnemend te verstaan, dat een kind, dat straf verdiend heeft, alle middelen zoekt, "om de straf te ontgaan". Er zullen wel kinderen zijn, die met het resultaat alleen reeds tevreden zijn. Maar ik kan mij moeilijk voorstellen, dat dit het geval zal zijn met een kind, dat echt van zijn vader en z'n moeder houdt. Dat zal er geen genoegen mee nemen, dat de strafoefening maar opgeschort wordt en de roede weggezet. Nee, het is niet rustig, voor het helemaal weer "goed" is. Zolang de vergeving niet geschonken is, blijft er iets broeien in de atmosfeer. Het blijft maar wat stokken en haperen, zolang er geen vergeving is gevraagd en geschonken. Is dat eenmaal gebeurd, dan is het helemaal weer zoals vroeger. De lucht is opgeklaard en je kunt wel weer zingen. Nu, iets dergelijks begeert onze bidder ook. Het moet weer helemaal goed worden met God. Er mag niets meer tussen hem en God zijn, wat het gebed kan belemmeren of de conscientie kan verontrusten. De gebroken gemeenschap moet weer hersteld worden, en zolang deze niet hersteld is, wordt het toch niet helemaal goed. Het is die herstelde gemeenschap met God, die het hoogste goed voor een zondaar uitmaakt. Het gaat niet om Gods gaven, maar om God Zelf. Alles wat Ge mij schenkt, aldus ongeveer Augustinus, is gering en nietig als het U Zelf niet is. Toen God aan Mozes engelengeleide aanbood op weg naar Kanaän, antwoordde hij, dat ze liever niet uit de woestijn zouden optrekken, als Gods aangezicht zelf niet meeging. Zo is het. Beter met God in de woestijn, dan zonder God in een land, overvloeiende van melk en honing. Zo is het hier en zo is het in de hemel. Wat de hemel zo schoon maakt, zijn niet de paarlen poorten, de klaterende fonteinen of de gouden straten, maar dat de Here Zelf daar is. We hebben een en andermaal gewezen op de overeenkomst van deze vraag van de Catechismus met de woorden van de moordenaar aan het kruis. We willen dat nu nog éénmaal doen, door er aan te herinneren, dat de Heiland Zijn gebed ook

beantwoordde met de belofte van persoonlijke gemeenschap: heden zult gij *met Mij* in het paradijs zijn.

Gods antwoord.

Er komt een antwoord op het gebed. God hoort hoe een boeteling pleit. Dit antwoord luidt: "God wil, dat aan Zijn gerechtigheid genoeg geschiede (d.i. genoegdoening gegeven worde); daarom moeten wij aan haar (namelijk aan die gerechtigheid) òf door onszelf òf door een ander volkomen betalen".

Dit antwoord hadden we, eerlijk gezegd, niet verwacht; het valt, laten we 't maar hardop zeggen, bitter tegen. Er was gesmeekt om Gods genade, en het antwoord verwijst naar Gods *gerechtigheid*, die voldoening eist; *kwijtschelding* van schuld en straf was de vraag, *betalen* en zelfs volkomen betalen, tot de laatste penning, is het antwoord.

Daar is een verloren zoon, die niet door de liefdevolle armen van een wachtende vader wordt opgewacht, maar door de dienaren der justitie. Daar is een drenkeling, die de handen ten hemel strekt, en met zijn laatste krachten om hulp roept, maar inplaats dat iemand hem te hulp snelt, schijnt hij weer in de diepte te worden teruggestoten. Het klinkt allemaal even hard en koud in dit antwoord en het schijnt in hoge mate teleurstellend. "Gods antwoord", staat hierboven. Is het dat wel, of is het een menselijke caricatuur daarvan? Antwoordde Jezus de moordenaar niet heel anders? En was het antwoord van de Vader in de gelijkenis niet een kus? Dit moeten we nu onder de ogen zien. En dan gaan we het antwoord nog eens heel rustig lezen: God wil, dat aan Zijn gerechtigheid genoeg geschiede. . . . nee, nu niet te haastig dóórlezen, maar hier even stoppen. En dan vooral die beide eerste woorden even recht in de ogen kijken: God wil. Het is dus een vooropgezette en eerlijke bedoeling van de Catechismus, om ons *Gods* wil aangaande de verlossing bekend te maken, en niet wat mensen daarvan gefantaseerd hebben. Ziezo, dan zijn we direct al op veilig spoor. We dachten bij het eerste horen aan een ruwe hand, die de drenkeling terugsloot, maar het blijkt nu de hand van een betrouwbare gids te zijn, die de verdoolde de weg wijst. Dat is dus al een beetje anders. En ook in ander opzicht is dit majestueus vooropzetten van wat *God* wil, verstandig en schoon. Het wil zeggen, dat Gods wil beslissend is. Hij heeft in alles het laatste woord. Dwazen mogen denken, dat gebeurt wat de *mens* wil, maar dat is een schromelijke vergissing. Alleen datgene, wat God wil, gebeurt, ook in de chaos der wereld. En de gelovige buigt daarvoor het hoofd, ook als zo veel in zijn leven schijnbaar geruïneerd wordt en hij belijdt met Joost van den Vondel: Het is al wel, al goed, wat God bepaalt en doet. In veel hogere zin is die wil van God beslissend in het "stuk der verlossing". Als God gewild had, dat er *geen* middel was, "om de straf te ontgaan, en wederom tot genade te komen", dan was het ook goed geweest. Maar dat zegt het antwoord — gelukkig! — niet. Dit antwoord is namelijk wel stug, maar niet afwijzend. Het zegt wel niet direct "ja", maar evenmin volstrekt "nee"! Dat wordt om zo te zeggen voorlopig nog in het midden gelaten, om ons de gelegenheid te geven, voor alles te bedenken, dat het "ontgaan van de straf", zo al mogelijk, nooit in botsing mag komen met Zijn heilige wil. Zo is van tevoren elke verlossingsweg afgesneden, die met Gods wil geen rekening houdt. En die wil houdt in, dat "aan Zijn gerechtigheid genoeg geschiede", d.i. dat ook het geschonden *recht* Gods eerst worde hersteld. Alle spreken van "wederom tot genade komen" zonder rekening te houden met Gods geschonden gerechtigheid, is ijdel geklap. God laat geen genade vóór recht gelden, maar schenkt genade dóór recht! Genade en recht zijn de beide kanten van de éne medaille: Sion zal door recht verlost worden! God wil dus, dat aan Zijn gerechtigheid genoeg geschiede. We mogen voor dat zinnetje wel erg dankbaar zijn, ook al lijkt het hard, en zouden wij het bijvoorbeeld veel mooier vinden, dat God maar vergaf, zonder dat er verder van het verleden gesproken werd. Zoals dat in de gelijkenis van de verloren zoon gebeurt. Maar we moeten toch niet vergeten,

dat onze verhouding tot God niet die is van zoon tegenover de vader, maar van opstandeling tegen de koning, van misdadiger voor de rechter. En eist dan niet reeds ons rechtsgevoel, dat de misdaad wordt gestraft, het onrecht wordt gewroken? Wat is dat voor een rechter, die de dief en de moordenaar vergeeft en het recht vertrap? Dat mag hij niet doen. Zou dan de Rechter der ganse aard geen recht doen? Stel eens voor, dat God Zijn gerechtigheid maar liet trappen en met het recht speelde. Als *God* geen recht meer doet, wie zal het dan doen? Hoe zullen de verdrukten, ontrechten en ellendigen nog kunnen bidden: "o God, doe Gij mij recht", als God Zijn rechten niet weet te handhaven, en zelfs in de hemel het recht niet meer veilig is? Het moet ons nu wel bijzonder toespreken, dat God voor het recht opkomt, en niet duldt dat het allemaal maar ongestraft blijft. Daarom zei ik, dat we dankbaar mogen zijn voor het zinnetje: God wil, dat aan Zijn gerechtigheid genoeg geschiede. De misdaad moet worden geboet, het geschonden recht moet hersteld, de straf moet worden gedragen, de schuld moet betaald. De Catechismus legt vooral de nadruk op dit schuldelement. Wij staan als schuldigen voor God, en die schuld moet eerst vereffend, zullen wij de straf ontgaan kunnen. Het wordt vooral in 't vervolg van deze Zondag vergeleken met een geldschuld, waarom dan ook volgt: daarom moeten wij aan haar óf door onszelf, of door een ander volkomen *betalen*.

Stond er: daarom moeten wij betalen, zonder meer, dan was daarmee de vraag of de ontkoming mogelijk was, definitief ontkennend beantwoord. Want wat kunnen wij uit onze failliete boedel betalen? Met zo'n antwoord waren we echt in de ellende teruggestoten. Maar met z'n òf. . . òf laat de Catechismus ook een andere mogelijkheid open: óf door een ander. Nu merken we weer, dat we in 't stuk der *verlossing* zijn. De deur wordt nog wel niet wagenwijd opengegooid, maar toch wel op 'n kier opengezet. Het is de deur der hoop in het duistere dal Achor. Of door een ander. We schrijven in onze gedachten reeds: of door een Ander. Met een hoofdletter. Jezus, Gij Zone Davids, ontferm U mijner!

Ons bankroet.

Opdat het recht zijn loop hebbe, moet de straf dus gedragen worden, of zoals de Catechismus het uitdrukt: de schuld moet betaald. Of door onszelf óf door een ander, is gezegd, en het ligt dus voor de hand, dat allereerst de vraag onder ogen wordt gezien, of wij *zelf* in staat zijn, de schuld te betalen om zo aan Gods gerechtigheid te voldoen. "Maar kunnen wij door onszelf betalen?" Deze vraag hadden we verwacht. Ze volgt niet alleen logisch uit de betoogtrant van de Catechismus, maar ze is (ook) zielkundig volkomen juist. Immers, wanneer blijken mocht, dat wijzelf niet bij machte waren om te betalen, zouden we onszelf failliet moeten verklaren, en dit willen we tot elke prijs voorkomen. Niemand begeert de schande van het bankroet. Men gaat liever het ene gat met het andere stoppen, dan zichzelf insolvent verklaren. We kennen dat! Iedereen wil nu eenmaal graag zijn eigen standje ophouden, en reeds in het gewone leven stelt de mens er z'n eer in zichzelf te kunnen redden. Dit zichzelf willen redden heet dan in het religieuze leven: zelfverlossing, en de meeste valse religies zijn daarop gebaseerd. Zij berusten feitelijk op een vernuftig afbetalingssysteem. Het verstarde Jodendom ging al spoedig diezelfde weg op: men wilde Gods gunsten kopen en betalen met bokken en geiten, met verbodsdagen en ceremoniën, ja, waar al niet mee. En wat kon je in een roomse kerk al niet kopen op afbetaling bij God. De aflatbrieven van Tetzal zijn berucht geworden. En verder is er nog van alles te bereiken door missen, aalmoezen, Ave Maria's, enzovoort. Zo ziet men dus! De Catechismus verklaart ronduit, dat wij "op generlei wijze" zelf kunnen betalen, maar daartegenover heeft de mens in alle tijden gezegd: op allerlei wijze. In alle tempels en bij alle altaren stond men gedurig met z'n goud en zilver te rinkelen, om God het Zijne te geven, en zich groot te houden tegenover Hem. Want niets is fnuikender voor de hoogmoed van de mens, dan te moeten erkennen: ik ben een *arm* zondaar. Ik heb niets te betalen — op generlei wijze. Immers, wie dat belijdt, heeft z'n eigen schande erkend, en is

bereid om van genade te leven.

Het zit ons diep in het bloed om de splinters in de ogen van een ander op te merken, en de balken in eigen ogen niet te zien. Nu, daar zitten hele balken ook in onze gereformeerde ogen en we hoeven heus niet alleen naar heidenen, Joden en Roomsers te kijken, om dit "op allerlei wijze" aan God te willen betalen, te signaleren. Het is ongelofelijk, hoeveel ook wij telkens weer bij God in rekening willen brengen. Onze gebeden, onze bijdragen voor kerk en armen, onze trouw, onze ijver voor Gods koninkrijk, kom kom, dat heeft toch allemaal wel wat te betekenen. Als we onszelf eens heel nauwkeurig gaan analyseren, komen we tot de ontdekking, dat we God toch nog aardig wat hebben aan te bieden. Zelfs als we voor Hem op de knieën liggen, kunnen we, geestelijk gesproken, nog een hoge borst opzetten, en zelfs uit de diepte van ons schuldbesef nog munt trachten te slaan, om Hem de schuld af te betalen. Zo zijn wij! Ik wil maar zeggen: de belijdenis "op generlei wijze kunnen wij betalen", is nog zo eenvoudig niet, al plegen wij het vlot en grif te beamen met de mond. Het betekent de ondertekening van eigen vonnis, de volledige aanvaarding van ons eigen bankroet.

We pogen dan niet meer onze eigen eer op te houden, maar belijden met mond en hart:

Niets uit mij, maar al uit Hem, Zó kom ik in Jeruzalem.

Zo kunnen wij dus op generlei wijze zelf de schuld betalen. Men kan zich nog eerder zelf bij de haren omhoog trekken.

De Catechismus volstaat evenwel niet met het constateren van het feit, maar gaat het ook motiveren, door te laten volgen: "want wij maken ook de schuld nog dagelijks meerder". Deze motivering is tegelijk de voltooiing van onze afbraak: wij zijn niet alleen niet in staat om de schuld te betalen, maar zinken er bovendien dagelijks nog dieper in weg. Wie kan er nu aan afbetaling denken, als hij zijn schuldenlast dagelijks groter maakt?

Het is een huiveringwekkende waarheid, dat onze schuld dagelijks aangroeit en ons schuldenregister elke dag langer wordt. Wat al zonden hebben we elke avond te belijden. Als we met de schuldbelijdenis tenminste ernst maken en niet blijven steken in vage algemeenheden. Dan gaan we onze zonden eerlijk met name noemen en aanwijzen: dat was fout, en daar liep het mis, en toen heb ik het helemaal verkeerd gedaan. We zullen dan vanzelf tot de conclusie komen, dat de dag hopeloos verknoeid werd, en als we ons afvragen, wat er in was voor de Here, dan staan we helemaal met beschaamde kaken. ... we hadden uitsluitend voor onszelf geleefd. En als we dan van de voorbijgegangene dag teruggaan tot de verlopen week, en die weer verlengen tot een jaar, en zo teruggaan tot de zonden onzer jeugd, dan komt heel ons verknoeide of op z'n best onvruchtbare leven voor ons te staan. Hoe maakten we onze schulden dagelijks meerder! We spraken als we zwijgen moesten en we zwegen als spreken geboden was. We waren liefdeloos en zelfzuchtig. We leefden onszelf maar uit. We zondigden met onze daden, met onze woorden, en met onze gedachten niet het minst. We zondigden bewust of ook onbewust. We deden, wat God ons verboden had, en lieten na, wat God ons geboden had. Ja, ook dat laatste: de zonde van nalatigheid. We lieten daar niet zo erg op, en het verontrustte ons niet zo zeer. Och, schuilt er nu zoveel kwaad in verzuim? Ja, inderdaad. Want wie *niet* doet, wat God gebiedt, bewijst, dat zijn *hart* de liefde mist.

Wij maken ook de schuld nog dagelijks meerder — dat is dus geen woord tevél gezegd! Zo buigen wij dan beschaamd het hoofd, en overleggen: indien het weer tussen God en mij in orde zal komen, dan kan dat in elk geval *niet* door mijzelf.

De weg van zelfverlossing is volkomen afgesneden!

Wat nu?

Met dit al is niet gezegd, dat er géén verlossing is. Of door onszelf, òf door een ander — zo was de kwestie gesteld. Het eerste geval is nu voorgoed van de baan; die "mogelijkheid" is een absolute onmogelijkheid geworden. Blijft dus nog een tweede mogelijkheid.... of door een *ander!* Derhalve wordt nu deze vraag onder ogen gezien: "kan ook ergens een bloot schepsel gevonden worden, dat *voor ons betaalt!*" Het is al vernederend genoeg voor ons, dat die vraag gesteld moet worden, want hier stapt de mens van z'n hoge troon af, en zoekt hulp en steun bij anderen. Hij moet z'n armoede naar buiten dragen, en als 'n bedelaar z'n hand ophouden bij een ander, of die misschien *voor hem* zou willen betalen. Maar intussen gluuert de hoogmoed nog door de rafels van zijn bedelaarspakje heen — daar moet u eens goed op letten! Men zou namelijk de vraag kunnen stellen, waarom deze zoeker en zwerver niet aanstonds naar die Ander met een hoofdletter verwezen wordt: God Zelf, te prijzen in eeuwigheid, en waarom nog eerst die wijdlopige vraag over "'n bloot schepsel" nodig is. Doch dit is weer even zielkundig als die vraag of we 't zelf afkonden! Hier schuilt namelijk onze hoogmoed, waarover ik zo juist sprak: we hebben ons faillissement moeten erkennen, maar we hebben liever niet, dat het in de krant komt; we houden het liefst nog zoveel mogelijk geheim, en blijven "en familie". Misschien zou de familie kunnen bijspringen! En als we daar hulp zouden kunnen vinden, namelijk bij onze "medeschepselen", dan bleven we tenminste nog in eigen kring. Het is een vrij uitgebreide kring: mensen, engelen en dieren behoren tot die "blote schepselen", en het zou al vreemd zijn, als er niemand bij was, die z'n hand wou uitsteken. Zo ziet men dus: de mens zoekt liever eerst hemel en aarde af, *om* per slot van rekening toch nog *zelf* klaar te komen (want het zoeken bij het "schepsel" is toch in de diepste grond weer zelfverlossing!), dan ootmoedig tot de Here te komen, en te belijden: wij kunnen het niet; wij kunnen het ook met z'n allen niet, daar zijn we te arm en te onmachtig voor, Here, help Gij ons, opdat we niet vergaan!

Wat die ietwat verouderde term "*bloot schepsel*" betreft (men vergelijkte het Duitse "*blosz*" = slechts), daarmee wil de Catechismus te kennen geven, iemand, die *alleen* maar schepsel, *niet meer dan schepsel* is. Er ligt dus meteen al een zijdelingse veroordeling in. Maar gezien het feit, dat ons hart telkens weer geneigd is, bij schepselen steun te zoeken, is het ten volle de moeite waard, van de argumenten van de Catechismus nader kennis te nemen, waarom dit op een teleurstelling moet uitlopen. Het komt in het kort hierop neer: God *wil* het niet, en het schepsel *kan* het niet — "ten eerste *wil* God aan geen ander schepsel de schuld straffen, die de mens gemaakt heeft, en ten andere zo *kan* ook geen bloot schepsel de last van de toorn Gods tegen de zonde dragen, en andere schepselen daarvan verlossen".

God *wil* aan geen ander schepsel de schuld straffen, die de mens gemaakt heeft — dat is niet een billijkheidsoverweging, dat Hij de een niet onschuldig wil laten boeten voor de ander, maar het betekent ook, dat God daar geen genoegen mee wil en kan nemen. De mens zondigt met zijn ziel (begeerten, gevoelens, gedachten, enz.) en hij zondigt met zijn lichaam. Daarvoor moet hij dus ook boeten met lichaam en ziel, en dan ziet ge dus meteen al, hoe het niet gaat met alle schepselen. Daar zijn allereerst de *engelen*; zij hebben wel een ziel, maar geen lichaam, en alle zonde, met het lichaam gedaan, bleef dus onverzoend met een engel als middelaar. Daar zijn vervolgens de *dieren*. Zij hebben wel een lichaam, maar geen ziel, en hier doet zich dus hetzelfde in omgekeerde vorm voor. De dierenoffers uit het Oude Testament waren dan ook geen verzoening voor de zonde, maar een schaduw van het kruis — hun bloed riep om *het* bloed der verzoening. Blijven tenslotte van alle schepselen onze medemensen over. Het *zou* mogelijk zijn, dat ze wilden: Mozes wilde zijn naam laten schrappen uit het boek des levens, als hij zijn volk er maar mee behouden kon! Maar onze medemensen, al hebben ze ons lief als een vader of moeder, en al wilden ze hun hartebloed geven — zij kunnen niet: ten andere zo *kan* geen bloot schepsel de last van de eeuwige toorn Gods tegen

de zonde dragen. De last van Gods toorn is zwaar. Die last is door geen mens te tillen. Onder het gewicht van die last moet ieder mens bezwijken, want Gods toorn is eeuwig, de mens tijdelijk. Niemand komt daar onder uit!

Zo wordt de ring om ons heen dan al nauwer toegehaald. Alle steunpunten ontvallen ons, en het een na het ander wordt ons stuk voor stuk uit de hand geslagen. We hebben, zover het oog reiken kan, alles afgezocht, maar niets gevonden. En we moeten eindigen met de vraag, die we hierboven stelden: wat nu?

Het wonder

De vraag van verlegenheid: wat nu? wordt in de Catechismus wat beter aldus geformuleerd: "wat moeten wij *dan* voor een middelaar en verlosser zoeken?" Er is alleen reeds in deze vraagstelling *groei* te bespeuren. De mens begon in deze Zondag te vragen naar een *middel*, en hij eindigt met het zoeken naar een *middelaar* en verlosser. Alles wordt dus veel persoonlijker en intiemer: de medicijnmeester wordt van meer belang dan het medicijn, de verlosser groter dan de verlossing, de gever schoner dan de gave. En al wordt de naam van de verlosser nog niet genoemd, het licht gaat toch al op in de duisternis, en we schuiven al dichter op naar het kruis. Maar voor de rest houdt de Catechismus zich voorlopig op de vlakte. We ontkomen zelfs niet aan de indruk, dat hij met opzet de moede vrager nog wat in het duister laat; hij moet goed gevoelen, dat de verlossing van menselijk gezichtspunt bekeken een totaal onmogelijke zaak is. Immers, op de vraag, waar we ons nu toch heen moeten wenden, nu alles om ons heen en in ons zelf ons ontvalt, wordt geantwoord: zó iemand kan verlossen, "die een waarachtig en rechtvaardig mens is en nochtans ook sterker dan alle schepselen, dat is, die tegelijk waarachtig God is".

Op de bijzonderheden van dit antwoord behoeven we nu nog niet in te gaan, omdat ze o.a. in Zondag 6 uitvoerig aan de orde komen. De hoofdzaak, waar het hier op aankomt, is, dat de verlossing alleen kan komen van de kant van iemand, aan wie God de zonde *wil* straffen, omdat hij geen "ander schepsel" is, maar onzer één, en die anderzijds die last ook *kan* dragen, omdat hij méér dan schepsel is, namelijk God!

Wij weten nu, dat er zo Iemand bestaat. Het is ons van onze jeugd af voorgehouden. We zijn er mee opgegroeid. Maar stel, dat dit niet het geval geweest was, we zouden hebben uitgeroepen: dit bestaat niet!

Dat is juist de bedoeling van de Catechismus. We moeten goed verstaan: de verlossing is een *wonder*. Het ongedachte wordt waar; het onmogelijke wordt mogelijk door God.

Niet van beneden, maar van Boven. . . . geprezen zij Zijn naam!

Die Middelaar en Verlosser moeten wij "zoeken", vermaant de Catechismus.

ZONDAG 6

Vraag 16.

Waarom moet Hij een waarachtig en rechtvaardig mens zijn?

Antwoord:

Omdat de rechtvaardigheid Gods vorderde, dat de menselijke natuur, die gezondigd had, voor de zonde betaalde^a; en dat een mens, zelf een zondaar zijnde, niet kon voor anderen betalen^b.

^a Eze 18:4,20; Ro 5:18; 1Co 15:21; Heb 2:14-16,

^b Heb 7:26,27; Ps 49:7; 1Pe 3:18; (* Ps 49:7 AV = Ps 49:8 SV).

Vraag 17.

Waarom moet Hij tegelijk waarachtig God zijn?

Antwoord:

Opdat Hij, uit kracht Zijner Godheid^a, den last van den toorn Gods^b aan Zijn mensheid zou kunnen dragen^c, en ons de gerechtigheid en het leven zou kunnen verwerven en wedergeven^d.

a Jes 9:6; Jes 63:3; (* Jes 9:6 AV = Jes 9:5 SV),

b De 4:24; Na 1:6; Ps 130:3,

c Jes 53:4,11,

d Jes 53:5,11.

Vraag 18.

Maar wie is deze Middelaar, Die tegelijk waarachtig God^a en een waarachtig^b rechtvaardig mens is^c?

Antwoord:

Onze Heere Jezus Christus^d, Die ons van God tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking, en tot een volkomen verlossing geschonken is^e.

^a 1Jo 5:20; Ro 9:5; Ro 8:3; Ga 4:4; Jes 9:7; Jer 23:6; Mal 3:1; (* Jes 9:7 AV = Jes 9:6 SV),

^b Lu 1:42; Lu 2:6,7; Ro 1:3; Ro 9:5; Php 2:7; Heb 2:14,16,17; Heb 4:15,

^c Jes 53:9,11; Jer 23:5; Lu 1:35; Joh 8:46; Heb 4:15; Heb 7:26; 1Pe 1:19; 1Pe 2:22; 1Pe 3:18,

^d 1Ti 2:5; Mt 1:23; 1Ti 3:16; Lu 2:11; Heb 2:9,

^e 1Co 1:30.

Vraag 19.

Waaruit weet jij dat?

Antwoord:

Uit het heilig Evangelie, hetwelk God Zelf eerstelijk in het paradijs heeft geopenbaard^a, en daarna

door de heilige patriarchen^b en profeten^c laten verkondigen, en door de offeranden en andere ceremoniën der Wet laten voorbeelden^d, en ten laatste door Zijn eniggeboren Zoon vervuld^e.

^a Ge 3:15,

^b Ge 12:3; Ge 22:18; Ge 49:10,

^c Jes 53:1-12; Jes 42:1-4; Jes 43:25; Jes 49:5,6,22,23; Jer 23:5,6; Jer 31:32,33; Jer 32:39-41; Mic 7:18-20; Han 10:43; Han 3:22-24; Ro 1:2; Heb 1:1,

^d Heb 10:1,7; Col 2:7; Joh 5:46,

^e Ro 10:4; Ga 4:4; Ga 3:24; Col 2:17.

Waarom?

Het slot van Zondag 5 wordt in het begin van Zondag 6 nader uitgewerkt en verklaard. Immers, op de mededeling, dat wij zulk een "middelaar" nodig hebben, die een "waarachtig en rechtvaardig mens is, en nochtans sterker dan alle schepselen, dat is, die ook waarachtig God is", volgt nu: "waarom moet hij een waarachtig en rechtvaardig mens zijn" en dan: "waarom moet hij tegelijk waarachtig God zijn".

Men heeft hier de Catechismus dikwijls verwijten gedaan van een zich te buiten gaan aan een al te breedsprakig en al te "verstandelijk" uitpluizen der geloofswaarheden. Dit rook, zei men met een vreemd woord, al te veel naar "scholastiek" en er was te weinig eerbied voor het "mysterie". Maar dit verwijt is toch niet billijk. Veel liever zie ik hier 'n fijne catecheet voor me, die zijn leerlingen aanmoedigt om vragen te stellen. Hij geeft eerlijk gelegenheid voor "debat". Wil de "waarheid" niet van bovenaf decreteren, met een: zo is het, en daarmee uit! Maar hij nodigt uit: "zeg nu maar, wat je niet begrijpt, en vraag nu maar zoveel als je wilt". Totdat er natuurlijk een moment komt, dat hij ook niet verder kan, en op een gegeven ogenblik antwoorden moet: dat moet je aan God vragen, want dat weet ik ook niet. Nu, dan vraagt de een schuchter: waarom moet hij *waarachtig*, echt, gewoon mens zijn; en een ander komt met de vraag: waarom moet hij een *rechtvaardig*, zondeloos mens zijn; en een derde wil weten: waarom moet hij tegelijk waarachtig God zijn, en zo komen de "waaroms" vanzelf los. Inderdaad, hoe meer 'k er nu over nadenk, hoe meer ik zeg: ik mag deze "waaroms" wel! U weet, dat "waarom"-vragen zit ons als 't ware in 't bloed. De kinderen beginnen er al mee en de groteren houden er niet mee op. Maar bij die laatsten heeft het dikwijls 'n lelijke bijmaak. Dan krijgt het "waarom dit zus" en "waarom dat zo" een revolutionnair karakter: men kan zich niet neerleggen bij Gods bestuur over de wereld en het persoonlijke leven, en zou dat op tal van punten willen verbeteren. Van zoiets is hier geen sprake. De vrager wil het niet beter weten *dan* God, maar hij wil *meer* weten *van* God. Hij tracht binnen te dringen in de schatkamers van Gods heilsgeheimen. Daar weidt zijn ziel met een verwonderd oog. Hij maakt ernst met het gebed: "Uw naam worde geheiligd, dat is, geef ons *eerstelijk*, dat wij U *recht kennen*". Hij toont voor de dingen die boven zijn 'n oprechte en intense belangstelling. Dat is al heel wat! Velen geloven het wel! Ze hebben, op *dit* punt althans, in 't geheel geen vragen!

Zo begint er dus al wat kleur en fleur te komen in het schijnbaar "dogmatisch" betoog van Zondag 6. Daar komt in de tweede plaats nog iets bij. De Catechismus gaat hier geen verlossingsgebouw in elkaar timmeren, dat beantwoordt aan onze eisen van architectuur, noch een verlossingsplan uitdenken, dat beantwoordt aan de wetten onzer logica. Precies het omgekeerde is het geval: hij gaat nadenken over wat God heeft vóórgedacht. De "leer der verlossing" is geen systeem, door knappe theologen uitgedacht en opgebouwd, maar zij is de weergave door het geheiligd verstand van de openbaring Gods. Hebben de geleerden soms de zon en de maan en de sterren uitgevonden, als zij de wonderen van het heelal naspeuren? Nu, zo wil God ook, dat wij de wonderen des heils niet uitvinden, maar naspeuren zullen. Ze zijn wel: mysterie, verborgenheid, waarvoor het verstand halt moet houden. Maar anderzijds toch:

openbaring!

En hoewel alle heiligen met elkaar de diepte en hoogte niet kunnen omvatten, zullen wij toch nooit ophouden, deze diepten des rijkdoms te bewonderen om telkens weer nieuwe schatten te ontdekken en op te delven uit de mijnschachten van Gods Woord. Zo ongeveer willen wij, met diepe eerbied en met gepaste heilbegeerte, deze vragen op de lippen nemen: waarom moet hij waarachtig en rechtvaardig mens zijn? Waarom moet hij tegelijk waarachtig God zijn? Zó, en niet anders!

Deze "waaroms" zijn Gode welgevallig!

Heilig moeten.

De eerste vraag is feitelijk een dubbele, namelijk waarom hij "waarachtig", d.i. echt, mens, en waarom hij "rechtvaardig", d.i. zondeloos moet zijn. Deze twee zijn de voorlopige voorwaarden, waaraan een eventuele middelaar zou moeten voldoen. Daarom wordt "hij" ook met een kleine letter geschreven, omdat die "hij" voor de Catechismus vooralsnog een min of meer neutraal persoon is. Maar het is niet mogelijk in deze sfeer der neutraliteit te blijven, omdat onze gedachten als vanzelf vooruitspringen op de "Hij" met een hoofdletter, Jezus Christus! Daar is nu eenmaal niets aan te doen; we kunnen hier niet best schuilevinkje spelen, en ofschoon het dus niet helemaal juist is, daar de Catechismus pas in de derde vraag op die "Hij" met een hoofdletter wil komen, wagen we 't er maar op, de gedachtengang van de catecheet een paar passen vooruit te lopen, en iets te gaan zeggen over de "waarachtige" en de "rechtvaardige" zondeloze natuur van Christus. We doen daarmee trouwens precies hetzelfde wat veel hoorders onder 'n preek doen; ze horen van tevoren al aankomen wat de dominee zeggen zal. Ik bedoel de goeie hoorders. Er zijn er ook, die hélemaal niet horen wat hij gezegd heeft.

Eerst dan de waarachtigheid — waarom moet hij waarachtig mens zijn?

De vraag: "wat dunkt u van de Christus?" is steeds een brandende vraag geweest en beurtelings is Zijn ware mensheid en Zijn ware godheid in twijfel getrokken. De aanvallen op Zijn goddelijke natuur, die vanzelf bij de volgende vraag: waarom moet Hij tegelijk waarachtig God zijn, aan de orde komen, schenen daarbij de gevaarlijkste te zijn. Want zij, die Zijn godheid loochenen, halen Hem neer van de hemel, doch die Zijn ware mensheid in twijfel trekken, schijnen Hem uit te tillen boven deze aardse sfeer, en Hem te verheffen tot een bovenaards wezen. De eersten schatten Hem te laag, de laatsten te hoog; het stoffelijk bestaan van de mens, zo overleggen zij, is op zichzelf reeds zonde, en zij achten er Christus veel te goed en te verheven voor, dat Hij Zich zo verlaagd zou hebben. Nu, dit laat zich wel horen. Christus kan in onze ogen nooit groot genoeg zijn, en het zou niet te verwonderen geweest zijn, als de kerk, de godheid van Christus met al de hartstocht harer liefde verdedigend, hier een oogje had dichtgedaan.

Maar gelukkig heeft de kerk de ogen wijd open gehouden. Of liever: de Heilige Geest heeft Zijn belofte gehouden, haar in alle waarheid te zullen leiden. Want hier staan gewichtige dingen op 't spel. Onze verlossing staat of valt met de ware mensheid van Jezus Christus. Immers, de Catechismus belijdt: "de rechtvaardigheid Gods *vorderde*, dat de *menselijke natuur*, die gezondigd had, voor de zonde betaalde". *De rechtvaardige God had een vordering op niets of niemand anders dan op de menselijke natuur, en die als middelaar aan die vordering zal voldoen, mag daar dus niet buiten blijven staan.* Dat is een *heilig moeten*, een onwrikbare eis der gerechtigheid. Ware het anders, Gods rechtsvordering zou afgewezen zijn en onze verlossing was een ijdele fictie, een droom, een luchtkasteel! Er staat dus niet voor niets in de Bijbel, dat Hij onzer één geworden is, de broederen in alles gelijk; dat Hij

geboren is als een hulpeloos kindje, dat Hij opgroeide en leerde stamelen en lopen net als ieder ander kind; dat Hij moe werd en sliep, dat Hem hongerde en dorstte, kortom dat Hij een mens was van vlees en bloed als gij en ik. Wij moeten zulke uitspraken van de Schrift liefhebben. Jezus wordt er dus niet minder om, maar juist te dierbaarder door. Zó heeft Hij aan Gods vordering kunnen voldoen. Zo is Hij onze Heiland!

En dat een mens, zelf zondaar zijnde, niet konde voor anderen betalen — dit tweede deel van het antwoord geeft bescheid op de vraag, waarom Hij rechtvaardig mens moest zijn, d.w.z. de broederen gelijk, doch *uitgenomen de zonde*. Dit antwoord is kort en krachtig. Iemand, die zelf zondaar is, kan niet *voor anderen* betalen. Natuurlijk niet! Hij komt aan de betaling van eigen schulden niet eens toe, hoe zou hij die van anderen dan nog op zich kunnen nemen? En het is daarom, dat de Schrift, evenals op de waarachtigheid, ook op de zondeloosheid van Jezus' menselijke natuur alle nadruk legt: "Wie van ulieden overtuigt Mij van zonde?", kan *Hij* alleen met een rustig geweten vragen.

Geven en nemen.

De tweede vraag van Zondag 6 stelt de *godheid* van de Middelaar in het licht. Ieder weet, dat al de eeuwen door daar ook veel op afgedongen is, maar met het loslaten van Christus' godheid ligt onze verlossing evenzeer in puin. Men moge Jezus dan nog van alles laten zijn, Hij is onze *Verlosser* niet meer, als Hij Gods Zoon niet is. Dit zegt met wat andere woorden de Catechismus ook. Op de vraag toch, waarom Hij tegelijk waarachtig God *moet* zijn (het kan met niet minder toe!) wordt geantwoord: "Opdat Hij, uit kracht Zijner godheid, de last van de toorn Gods aan Zijn mensheid zou kunnen dragen". Voor de last van Gods toorn waren zelfs Jezus' menselijke schouders te zwak. Daar moet Hij onder bezwijken. Het is een oneindige last, die niet door een eindig mensenkind kan worden opgetild; het is een oneindige last, die niet één mensenleeftijd kan worden weggedragen. Dat Christus dit wel kon, was te danken aan "de kracht Zijner godheid". Het was geen van boven neerdalende goddelijke kracht. En die godheid kreunt niet mee onder het lijden (God kan niet lijden, en met grote juistheid belijdt de Catechismus, dat Hij alles aan Zijn mensheid geleden heeft) maar die godheid is de kracht van Zijn kracht; stelt Hem in staat om de eeuwigheid der straf in de tijd te doorstaan en de centenaarslast weg te dragen zonder onder te gaan. Hier kan ik met mijn arme woorden niet verder!

Wat Christus hierdoor voor ons verworven heeft, wordt op schone wijze in dit antwoord uiteen gezet. Het is een kwestie van geven en nemen. Wat Hij genomen heeft, is: de last van de toorn Gods. Wat Hij gegeven of wedergegeven heeft, is: de gerechtigheid en het leven. Als we van die laatste twee de "gerechtigheid" of rechtvaardigheid nu even buiten beschouwing laten (die komt nl. in de volgende vraag nog weer aan de orde) dan komt het kort en goed hierop neer: Hij neemt de eeuwige dood weg; Hij geeft ons het eeuwige leven weer terug. De dood koos Hij uitsluitend voor Zichzelf; het leven dat Hij verwierf wil Hij met anderen delen.

Dit zijn oude, ontroerende klanken. We zijn er allemaal van de jeugd aan bij opgegroeid, dat onze Heiland de dood van ons heeft weggenomen, en het eeuwige leven heeft geschonken. Er wordt hier dus niets nieuws verkondigd. En toch zullen we goed doen, hier een paar minuten stil te staan en na te denken. Wij verlangen meestal van de Here, dat Hij ons allerlei dingen *afnemen* zal, die ons verdriet doen: kommer, tegenspoed, vervolging, armoede, ziekte, enz.; en dat Hij ons allerlei dingen *geven* zal, die wij aangenaam vinden en het leven prettig maken: brood, voorspoed, geluk, succes! Wanneer nu noch het een noch het ander gebeurt, zoals wij het verwachten, en ons wordt herinnerd, dat Hij ons van het allerverschrikkelijkste heeft verlost: de eeuwige dood, en ons het allerschoonste heeft gegeven: het eeuwige leven, dan denken we: nu ja! Als in het "gebed na het eten" gedankt wordt, dat de Here voorzien

heeft in de nooddrift van ons *tijdelijk* leven, maar *inzonderheid* dat Hij ons wedergeboren heeft tot de hoop van een beter leven, dan denken we weer: nu ja! en vinden dat tijdelijk leven voorlopig toch nog van veel meer belang dan dat "betere leven", dat nog zover in een schemerige toekomst ligt. Dwazen, die we zijn! Kinderen die zich blij maken met waardeloze prullen en nog geen oog hebben voor wat werkelijk waardevol is. Is het niet om uitzinnig te worden van blijdschap, als we ons indenken wat het is: verlost te zijn van de eeuwige dood, het nooitophoudend tandenknarsen, het altijd dood willen zijn en nooit te kunnen sterven; en wat het inhoudt: erfgenaam te zijn van het eeuwige leven, het genieten der altijddurende vreugde, waarvan het voornaamste niet is, dat niemand zal zeggen: ik ben ziek, maar dat niemand meer zonde doet. Arme stakkers, die de paar stappen door *dit* leven beschouwen als het een en het al! Arme bedrogenen, die hun ogen opslaan in de pijn! Waarlijk, als we ons goed realiseren, welke rijkdom ons in Christus geschonken is, dan zullen we, nee, ons kruis niet bewinden met rozen, en tegenover ons leed in *dit* leven niet onbewogen staan. Dat vraagt de Here niet van ons. We mogen dat afbidden met al de gebedsenergie die in ons is. Maar we leren verstaan: "Want ik houd het daarvoor, dat het lijden dezes tegenwoordigen tijds niet is te waarden tegen de heerlijkheid, die aan ons geopenbaard zal worden". En door dat geloof is het zwaarste kruis te dragen, niet te slepen, maar te dragen. Zelfs.... vrolijk te dragen!

Het volle licht.

"Maar wie is deze middelaar, die tegelijk waarachtig God en waarachtig rechtvaardig mens is?" Deze derde vraag van Zondag 6 is er een, ik zou bijna zeggen, van vertwijfeling. Vooral dat woordje "maar" is veelzeggend. De eisen, die Gods heilig moeten aan een middelaar stelt, zijn nu wel opgesomd, maar. . . . ! De vrager wil zoveel zeggen als: dat is je reinste onmogelijkheid, dat er iemand te vinden zou zijn, die *tegelijk* en het een en het ander is, waarachtig God en waarachtig en rechtvaardig mens! Het is ook de kennelijke bedoeling van de Catechismus, om ons ervan onder de indruk te brengen, dat het ook inderdaad onmogelijk is van ons standpunt uit bezien, maar tevens, dat wat bij de mensen onmogelijk is, mogelijk is bij God. Het antwoord is dan ook een juichkreet over het wonder Gods: "Onze Here Jezus Christus, Die ons van God tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en tot een volkomen verlossing geschonken is".

Er zijn verschillende dingen, die ons bij het nadenken over dit antwoord opvallen. Het eerste is, dat nu eindelijk het volle licht opgaat. De "hij" wordt nu ook in de Catechismus "Hij" met een hoofdletter. We behoeven niet meer aarzelend te zoeken of te tasten. Alle nevelen zijn nu weggevaagd. De zon der gerechtigheid gaat juichend op. . . . onze Here Jezus Christus!

Het tweede is, dat de Catechismus, om dit ongedachte wonder Gods te vertolken, grijpt naar de woorden van de *Heilige Schrift*. Het staat bijna letterlijk zo in 1 Cor. 1:30. Z'n eigen woorden zijn niet toereikend om de rijkdom, in Christus geschonken, uit te putten. Dit is de ervaring van alle kinderen Gods. Als zij uit de volheid huns harten van de Here of tot de Here willen spreken, dan doen ze dat als vanzelf met een psalm of een tekst. Als we jubelen of klagen, bidden of zingen, dan voelen we onze eigen woorden te arm, maar dan scheppen we met vreugde het water uit de fonteynen des heils, en de ene psalmregel na de andere welt ons als vanzelf naar de lippen. Het derde wat ons opvalt — en dat hangt met het vorige ten nauwste samen — is, dat de toon van de Catechismus nu opeens veel inniger, veel persoonlijker wordt. Van tevoren was alles nog in 'n ietwat strakke, onpersoonlijke toon gehouden, maar nu heet het: *onze* Here Jezus Christus! Het geloof legt hier volledig beslag op de Heiland. Hij is van *ons*, helemaal van ons. Dat mag! Als we de schuld, waarvan herhaaldelijk gesproken is, en die betaald moest worden, aanvaarden als *onze* schuld, dan mogen we de Middelaar ook aanvaarden als *onze* Borg. Want Hij is gekomen in de wereld om zondaren zalig te maken. Eenvoudiger kan ik het niet zeggen. Maar tegelijk ligt in dat

"onze" de zijdelingse waarschuwing, dat niemand zich tegenover Jezus Christus op de vlakte kan houden, of met 'n neutrale houding genoeg kan nemen. Neutraliteit tegenover Hem bestaat niet. Hij is *onze* Here Jezus Christus, of Hij is het *niet*. In het eerste geval zijn wij Zijn verlost en vrienden; in het tweede geval zijn we Zijn vijanden. Daar is niets tussen.

Dit waren zo enkele opmerkingen over dit antwoord in 't algemeen.

Komen we nu tot de bijzonderheden, dan blijkt het dat Christus ons geschonken is van God (van Hem gaat dus de verlossing uit. . . . de God, Wiens gerechtigheid *vorderde* is Dezelfde, Wiens liefde dit *geschenk* geeft), en wel "tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking". Er volgt dan nog wel: en tot een volkomen verlossing, maar dit is feitelijk de samenvatting van wat voorafging. Men kan dus ook, en beter lezen: *kortom* tot een volkomen verlossing. In deze drie: wijsheid, rechtvaardigheid en heiligmaking ligt onze verlossing volkomen besloten.

Christus is allereerst onze *wijsheid*. Dat wil niet maar zeggen, dat Hij ons van al onze dwaasheden verlost, en ons uit de strikken van onkunde en dwaling losmaakt. Maar Hij is onze wijsheid. Alles wat wij weten van God, van onszelf, van de weg der verlossing, weten wij niet uit onszelf, maar vloeit ons uit Hem toe. Zonder Hem was alles duister. In Zijn licht zien wij het licht.

Christus is vervolgens onze *rechtvaardigheid*.

Wij zijn in onszelf goddelozen en verdoemden, maar zodra we deze Middelaar in het geloof aangrijpen, staan we *zó* recht en onschuldig voor God, alsof wijzelf alle gerechtigheid volbracht hadden, die Christus voor ons volbracht heeft. God ziet ons, alsof wij Christus Zelf v/aren.

Christus is tenslotte onze *heiligmaking*.

Dit lijkt ons anders wel iets, waar *wij* onze schouders nu eens onder konden zetten! Onszelf rechtvaardig maken, nee, dat kunnen we niet, maar ons leven te *heiligen*, onze wandel te richten naar Zijn heilig gebod, dat is toch iets wat voor onze rekening komt. Maar ook dat is mis! *Christus* is onze heiligmaking. Alles wat wij aan goeds doen, doet *Christus* in ons. Paulus zei dat zo: Christus leeft in mij. En Christus Zelf zeide: Zonder Mij kunt gij niets doen. Zomin een rank vrucht kan dragen, als zij van de wijnstok afgesneden is, zomin kan er iets voor de hemel in ons rijpen, als wij niet "in Christus" zijn, en Christus niet in ons! En zo is Hij dus onze verlossing. Wortel, tak en vrucht, het is alles uit Hem. Er is *niets* van onszelf bij.

Wij herkennen in deze drie: wijsheid, gerechtigheid en heiligmaking, zonder veel moeite de drie trekken van het *beeld Gods*, waarnaar wij geschapen zijn: kennis, gerechtigheid en heiligheid. Die drie hadden wij verloren, maar Christus is weer de waarachtige mens, die het beeld Gods ongeschonden vertoont. Hij is wat wij waren. Hij *maakt* ons ook, zoals wij weer behoren te zijn. Hij maakt ons *wijs* tot zaligheid; Hij leert ons te *doen* wat God wil (gerechtigheid) en te *zijn* zoals God ons hebben wil (heiligheid). Op die wijze herstelt Christus het beeld Gods in ons.

Dit is het eigenlijke *doel* der verlossing: herstel van wat door de zonde bedorven is. Christus wil van ons niet slechts zalige mensen maken, straks in de hemel, maar ook nieuwe mensen, hier op aarde. Zoals heel het raadsplan Gods uitloopt op een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, zo bedoelt Gods verlossingsplan met de mens: een nieuw leven. Zolang er in ons leven geen herstel, geen reformatie te zien is, kunnen wij ons wel zonen der reformatie noemen, maar het is even vleselijk als het roepen der Joden, dat ze kinderen van Abraham waren, terwijl ze 't geloof van Abraham misten.

Natuurlijk is dat herstel hier nog slechts *in beginsel* aanwezig. Maar dan toch in beginsel; d.w.z. een beginsel is altijd iets wat *leeft*. Er is geen stilstand, maar groei in. Maar ook zo blijft het bij de allerheiligsten een klein beginsel, deze gehoorzaamheid. Zolang ze leven, blijft de klacht: ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van het lichaam dezes doods. Die klacht is in de hemel geheel verstomd. Daar staan alle heiligen altijd in volle bloei.

De geschiedenis der Godsopenbaring.

Zondag 6 besluit met de vraag: "waaruit weet jij dat?" Namelijk, dat de volkomen verlossing in Christus is. Die vraag is volkomen terecht. Bij dingen van zó groot gewicht, komt het er wel op aan, wie de zegsman is — het is van 't grootste belang uit welke bron we deze troostrijke wetenschap hebben geput.

Het antwoord is volmaakt bevredigend. We weten het niet door eigen nadenken; het *is geen* vrucht van wetenschappelijk onderzoek; het is niet geleerd door feilbare mensen, maar wel "uit het heilige evangelie, hetwelk God heeft geopenbaard". *God* heeft het gezegd, God, Die niet liegen kan — dat is het einde van alle tegenspreken. We weten het nu absoluut zeker. Er is geen wijze of geleerde, die het meer wegredeneren kan. Niets staat zo muurvast als het Woord van God. De vraag spreekt dan ook niet van "geloven" maar van "weten". Niet, dat het in wezen enig verschil maakt, want geloven *is* weten, maar voor ons besef is dat "weten" nog een tikje stilliger. Wij *weten* dit allemaal: heerlijke wetenschap! Omdat God het geopenbaard heeft in Zijn heilig evangelie.

Het valt ons op, dat de Catechismus de bron onzer wetenschap niet noemt: de Bijbel, het Woord Gods, de Godsopenbaring, de Verbondsgeschiedenis; of iets dergelijks, *maar simpelweg*: het heilig evangelie. Heel de Schrift wordt hier dus — en terecht — "evangelie" genoemd, blijde boodschap, want dat evangelie is, naar luidt van dit antwoord, reeds in het *paradijs* geopenbaard, het evangelie is door patriarchen en profeten *verkondigd*, het evangelie is door de schaduwen en ceremoniën van Israël *afgebeeld*, en dat evangelie is ten laatste door Christus *vervuld*. De Bijbel is dus van Genesis tot Openbaring evangelie. Christus is de inhoud zowel van het Oude als van het Nieuwe Testament. Er is geen bladzijde in de Bijbel, die niet meer of minder duidelijk van Hem getuigt.

Hiermee is niet gezegd, dat het evangelielicht in het paradijs al even helder geschenen heeft als in de velden van Efratha. Nee, er is een zekere voortgang van de schemering tot de morgen, en van de morgen tot de volle dag toe. Er is een langzaam uitbotten van kiem tot knop en van knop tot bloem, een gestadige ontwikkeling, m.a.w. de Godsopenbaring doorloopt een *geschiedenis*.

Het evangelie, de blijde boodschap, was er dus reeds in het paradijs. Daar klinkt niet alleen de strafdreiging, maar ook de belofte. God loopt Zijn weggelopen kind achterna! Dat evangelie moest er zijn, want de mens in het paradijs kon op geen andere wijze zalig worden dan de mens der 20e eeuw: door het geloof in het evangelie van Christus. En als Adam zijn vrouw "Eva, moeder der levenden" noemt, dan *heeft* hij vlak tegen de dood en de sombere taal der feiten in, geloofd de belofte van het leven. Maar het is nog evangelie in knop. Het komt nog niet verder dan de naam: Vrouwenzaad!

De patriarchen (aartsvaders) en profeten hebben dit evangelie ook *verkondigd*. Reeds Henoch profeteerde van Hem, Die komen zou met Zijn vele duizenden van engelen, en als Lamech zijn zoon Noach *noemt*, spreekt hij van Hem, "die ons troosten zal over het werk onzer handen". Ze hebben allicht meer gezien van de Christus, die oude patriarchen, dan wij vermoeden, en toevende in de schaduw, waren zij misschien dichterbij Hem dan wij, die in het volle licht staan: Abraham heeft Hem van verre *gezien en omhelsd*! En door de mond der

profeten laat God Zijn zoet geheim al meer los. Jesaja 53, het hoofdstuk van de lijdende Knecht des Heren, is zelfs het evangelie van het Oude Testament genoemd: het begint steeds meer te gloren.

God heeft, zo voegt de Catechismus er aan toe, het evangelie ook door de offeranden en andere ceremoniën der wet laten *voorbeelden*. God heeft dus niet alleen *gesproken*, maar heeft ook *aanschouwelijk onderwijs* gegeven. Zoals aan de kinderen op school het geleerde wordt verduidelijkt door platen en afbeeldingen. Zo heeft God het evangelie niet alleen laten *horen*, maar ook laten *zien*. Hij wilde Zelf binnenkomen in het hart van de mens door het kanaal van het *oor*, maar ook door dat van het *oog*. Hij heeft Christus laten zien door de verhoogde slang in de woestijn, door de geslachte offerdieren, ja heel de Oud-Testamentische eredienst was één ontroerende symboliek van het kruis.

Zo was Christus ook in Israëls *historie*. De kindermoord in Bethlehem was niet de eerste bloedige aanval op het heilig Kind Jezus. Reeds Pharao's bevel om alle jongetjes in de Nijl te verdrinken was een greep naar het ongeboren Kind, evenals Hamans plan een poging was om de komst van Christus te verhinderen. Evenzo waren Petrus en Johannes niet de eersten, die Hem als hun Here beleden, terwijl vele anderen weggingen, maar reeds Jonathan en Abigail hebben in David vóór de Christus gekozen, terwijl Saul en Nabal zich tegen Hem verklaarden. Dit waren natuurlijk maar enkele grepen uit Israëls rijke historie. Het was alleen maar, om te laten zien, dat zó het Oude Testament wil worden gelezen: Christus in het midden!

Dit alles is "ten laatste in Zijn eengeboren Zoon *vervuld*". Het volle licht gaat op, als Hij verschijnt, Die zegt: Heden is deze Schrift in uwe oren vervuld. Ik ben het, Die met u spreek. Hij heeft alles, wat van Hem gezegd en afgebeeld is, *vervuld*, zegt de Catechismus zeer terecht. Dus niet overbodig gemaakt of afgeschaft. Anders konden we nu het Oude Testament wel sluiten. Maar dat doen we niet, want alles wat daarin geschreven staat, blijft ook na de vervulling nog van de grootste betekenis. Om meer dan één reden. Eén van die redenen is, dat nog niet *alles* is vervuld. Er blijft ook nu nog een onvervulde rest. Evenals de vromen van de oude dag, staan ook wij, die de vervulling gezien hebben, nog met de hand boven de ogen te turen naar de toekomst. Het geloof ziet altijd vooruit en is onafscheidelijk met de hoop verbonden. Christus is wel gekomen, maar Hij *moet* ook nog komen. De belofte van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde, eens door de patriarchen en profeten verkondigd, bleef nog steeds onvervuld. Maar dat ook dit alles vervuld zal worden, daarvan blijft het Oude Testament een granieten getuigenis.

Hiermee is dan antwoord gegeven op de vraag: waaruit weet gij dat? Hieruit volgt tevens de noodzakelijkheid van Schriftonderzoek. Er is heel wat over de Schrift gesproken, geschreven en gestudeerd, maar ze blijkt telkens weer een onuitputtelijke bron, waaruit oude en nieuwe schatten worden opgedolven. In onderscheiding van alle *andere* boeken blijft de Schrift altijd nieuw. Er zijn in het koninkrijk Gods geen olievelden of goudmijnen, maar wie in de Schrift graaft, vindt de schat in de akker, waarvoor men gaarne heel zijn bezit in ruil geeft, 'k Heb alles verloren, maar Jezus verkoren, Wiens eigen ik ben. Want om Hem gaat het, en om Hem alleen, zoals het de boer niet gaat om de akker, maar om de vrucht. Jezus zegt Zelf: onderzoekt de Schriften, want die zijn het, die van *Mij* getuigen. Met dankbaarheid mag geconstateerd, dat vooral in de laatste tijd het Schriftonderzoek zich meer en meer concentreert op de *Christus*, en dat men leert inzien, dat de Bijbel geen boek is van beschrijvingen van lotgevallen van personen en volken. Aan dit vernieuwde *inzicht* zou zich feitelijk het vernieuwde *hart* moeten paren: een christo-centrische theologie en een christocentrische prediking, het is alles prachtig, maar een christocentrisch *leven*, dat is het toch eigenlijk waar het op aan komt. Dat Christus een gestalte in ons krijgt en hetzelfde ge-

voelen in ons is, hetwelk ook in Christus Jezus was. Zover zijn we helaas nog niet! Het heeft er zelfs de schijn van, of met vermeerdering van kennis de liefde aan het verminderen is. En zo moet ik vanzelf weer denken aan die vraag: waaruit weet gij dat? Daar moet toch meer in liggen dan het noemen van een "bron". We kunnen veel aan bronnenstudie gaan doen, en ontzaglijk knap worden, maar weten en weten is twee. De Schriftgeleerden wisten ook erg veel af van de Schrift, maar ze waren toch blind. De man van geleerdheid bezit trouwens nog geen wijsheid, en allerm minst die wijsheid, waarvan in de vorige vraag gesproken is: de wijsheid des geloofs, die in Christus is. Daar is geen geleerdheid voor nodig, maar alleen geloof, en 't is God, Die de *eenvoudigen* wijsheid leert. Het is de bedoeling van de Catechismus ook niet, om geleerden of theologen van ons te maken, maar gelovigen. Mensen die niet zeggen: wat weet ik een hoop van de Schrift af, maar: ik weet dat mijn Verlosser leeft. Voor die laatsten is met name het *persoonlijk* Bijbelonderzoek en Bijbellezen de aangewezen weg. Velen hebben over de Bijbel een zonderlinge opvatting. Ze menen, dat het een boek is, dat op de kansel thuishoort en op de studeerkamers van dominees. Zij onderzoeken de Schrift, en de Bijbel is een boek, waaruit gepreekt wordt. En waar voorts op geregelde tijden uit gelezen wordt aan tafel. Min of meer plichtmatig. Dat hóórt zo. Stel je voor, dat het niet meer gebeurde, dat was bij de heidenen af! Maar slechts gering is het getal van hen, die er zich van bewust zijn, dat de Bijbel een handboek is voor ieder. We lezen romans, reisbeschrijvingen en tijdschriften, maar wie gaat er in een stil uurtje in de Bijbel zitten lezen? We studeren in boeken om deze acte te halen of voor dat diploma te slagen, maar wie studeert er in de Bijbel, behalve dan als hij een inleiding moet maken? Zo blijft de Bijbel een vergeten en gesloten boek. En zo raakt de wereld vol geleerde, gediplomeerde en gedoctoreerde mensen, en wordt ze hoe langer hoe krankzinniger. Natuurlijk: Zij hebben Mijn Woord verlaten, wat wijsheid zouden ze dan hebben? Zo blijft de simpele vraag: waaruit weet gij dat? van wereldwijde betekenis. Zij roept heel de wereld tot de wet en de getuigenis terug, omdat ze anders geen dageraad heeft. En ze roept ons ieder persoonlijk op, om niet te werken voor de spijze die vergaat, maar voor de spijze die blijft, dat is het eeuwige leven, een spijze, die in het "heilig evangelie" vervat is. Hoe meer wij ons persoonlijk in de Schrift gaan verdiepen, hoe meer we Christus zullen zien. En hoe meer we Christus zien, hoe meer ons geloof wast, en de vrede van ons hart toeneemt. Dan stemmen we er mee in:

't Oog omhoog, het hart naar boven, Hier beneden is het niet! 't Ware leven, lieven, loven Is maar, daar men Jezus ziet.

ZONDAG 7

Vraag 20.

Worden dan alle mensen wederom door Christus zalig, gelijk zij door Adam zijn veroordeeld geworden?

Antwoord:

Neen zij^a, maar alleen degenen, die Hem door een waar geloof worden ingelijfd en al Zijn weldaden aannemen^b.

^a Mt 7:14; Mt 22:14,

^b Mr 16:16; Joh 1:12; Joh 3:16,18,36; Jes 53:11; Ps 2:12; Ro 3:22; Ro 11:20; Heb 4:3; Heb 5:9; Heb 10:39; Heb 11:6.

Vraag 21.

Wat is een waar geloof?

Antwoord:

Een waar geloof is niet alleen een stellig weten of kennis, waardoor ik alles voor waarachtig houd, wat ons God in Zijn Woord geopenbaard heeft^a, maar ook een vast vertrouwen^b, hetwelk de Heilige Geest^c door het Evangelie in mijn hart werkt^d, dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving der zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid^e van God geschonken is, uit louter genade, alleen om der verdienste van Christus wil^f.

^a Jak 2:19,

^b Heb 11:1,7; Ro 4:18-21; Ro 10:10; Eph 3:12; Heb 4:16; Jak 1:6,

^c Ga 5:22; Mt 16:17; 2Co 4:13; Joh 6:29; Eph 2:8; Php 1:19; Han 16:14,

^d Ro 1:16; Ro 10:17; 1Co 1:21; Han 10:44; Han 16:14,

^e Ro 1:17; Ga 3:11; Heb 10:10,38; Ga 2:16,

^f Eph 2:8; Ro 3:24; Ro 5:19; Lu 1:77,78 .

Vraag 22.

Wat is dan een Christen nodig te geloven?

Antwoord:

Al wat ons in het Evangelie beloofd wordt^a, hetwelk ons de Artikelen van ons algemeen en ongetwijfeld Christelijk geloof in een hoofdsom leren.

^a Joh 20:31; Mt 28:19; Mr 1:15.

Vraag 23.

Hoe luiden die Artikelen?

Antwoord:

1. Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde.
2. En in Jezus Christus, Zijn eniggeboren Zoon, onze Heere;
3. Die ontvangen is van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria;
4. Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle;
5. ten derden dage wederom opgestaan van de doden;
6. opgevaren ten hemel, zittende ter rechterhand Gods des almachtigen Vaders;
7. vanwaar Hij komen zal om te oordelen de levenden en de doden.
8. Ik geloof in den Heiligen Geest.
9. Ik geloof een heilige, algemene, Christelijke Kerk, de gemeenschap der heiligen;
10. vergeving der zonden;
11. wederopstanding des vleses;
12. en een eeuwig leven.

Wel of wee.

Nu in Zondag 6 de juichkreet is aangeheven, dat Christus ons tot een "volkomen verlossing" geschonken is, volgt daaruit logisch de vraag, of *alle* mensen in deze verlossing delen, dan wel slechts een gedeelte. Met die vraag begint dan ook Zondag 7 aldus: "Worden dan alle mensen wederom door Christus zalig, gelijk zij door Adam verdoemd zijn geworden?" Hier worden enkele woorden gebruikt van zware "klank": "zalig worden" en "verdoemd worden". Het gaat dus over de allerbelangrijkste vraag van eeuwig wel of wee, gelukzaligheid of rampzaligheid, licht of duisternis, hemel of hel. We moeten op dit punt tot zekerheid komen; een vraag roept om antwoord, niet slechts een "leerstellig", maar vooral een *persoonlijk* antwoord. Het is stellig van groot belang, een Schriftuurlijk gefundeerd antwoord te weten op de vraag, wie er zalig worden en wie niet, maar we zouden onszelf maar een beetje voor de gek houden, als we meenden daarmee te kunnen volstaan. Het gaat hier om mijn eigen zaak. Ik moet van het algemene afdalen tot het bijzondere; van de andere mensen tot mijzelf, en niet rusten voor ik het weet: *ik* ben verlost, God heeft mij welgedaan. Dat hier van zalig *worden* gesproken wordt, moet vooral geen aanleiding geven tot misverstand. Meestal beluistert men daar slechts toekomstmuziek in; immers wat je *wordt*, dat *ben* je nog niet! Derhalve verschuift men de zaligheid in de regel naar een verre toekomst, ginds boven de sterren, waar het eens lichten zal, maar zolang we hier op de pelgrimsreis zijn, is daar nog geen sprake van! Dit is een onjuiste gedachte. Het is juist, dat in de hemel de zaligheid pas *volkomen* zal wezen (zoals alles in de hemel volkomen is), maar *in beginsel* is iedere gelovige hier op aarde reeds zalig. Paulus verklaart: uit genade zijt gij zalig geworden, *en* niet: zult gij

zalig worden. Jezus zeide: zalig *zijn* de reinen van hart. De echo der gemeente is daarop: "hoe zalig *is* het volk, dat naar Uw klanken hoort". Allemaal tegenwoordige tijd dus. Niet straks, maar nu! En die zaligheid van Gods kinderen bestaat daarin, dat zij door Christus vrede hebben met God, dat zij door Hem rijk zijn, ook in de grootste armoede, en gelukkig in het diepste ongeluk; dat zij ervaren, dat de Here met hen is in de grootste beproevingen. Hoe zalig is het volk! *Hoe* zalig? Ja, wie zal nu precies zeggen, hoe gelukkig de bruid is met haar bruidegom, hoe blij een moeder is met haar kind? Zó moet men dus dat zalig worden van de Catechismus verstaan, als een gelukstoestand, die terstond ingaat, zodra Christus van mijn hart en leven bezit genomen heeft. Zeer terecht luidt de vraag dan ook niet: komen alle mensen door Christus in de hemel, maar: worden alle mensen *wederom* door Christus zalig. . . . *gelijk* zij door Adam veroemd zijn geworden! Gelijk! Dat laatste is een feit, dat zich *hier* afspeelt. Het eerste dus ook. We zouden de Catechismus te kort doen, als we de vraag van het "zalig worden" gingen vernauwen en begrenzen tot een kwestie van al of niet "in de hemel komen". Sterker nog: we zouden daarmee Christus Zelf te kort doen. De zaligheid die Christus schenkt is een toekomstige en een tegenwoordige, omspannt het straks en het nu. Wel mondt het straks uit in een "zaligheid, niet af te meten, een vreugd, die *alle* smart verbant", maar die zaligheid *is* er niettemin nu, heden, in Christus! En in volkomen overeenstemming hiermee zal de Catechismus later (in Zondag 11) op de vraag, waarom de Zone Gods Jezus, de Zaligmaker genoemd wordt, ook niet antwoorden: omdat Hij ons zalig maken *zal*, maar: omdat Hij ons zalig *maakt*.

Zo voltrekt zich dus een hele verandering in het leven dergenen, die van Christus zijn: de vermoeide en beladene krijgt rust, de zwerver komt thuis, de rampzalige wordt gelukkig, de arme wordt rijk. De grote verandering komt niet bij het sterven, maar in dit leven. Wat na het sterven in het hiernamaals volgt, is bevestiging en voltooiing van wat we hier in beginsel reeds waren. Wee de mens, bij wie alles bij het oude bleef. Wie hier niet weet van een "nieuw leven", vergist zich in de hoop op een "beter leven". Wie hier niets verstond van een zalig zijn, moet het denkbeeld van een zalig *worden* maar uit z'n hoofd zetten.

Maar nu moeten we haastig hiervan afstappen, en de vraag zelf nog eens onder ogen zien.

Die vraag: "worden dan alle mensen door Christus wederom zalig?" is op twee heel verschillende manieren te stellen. Het is vooral de toon, die hier de muziek maakt — ze kan gezet in mineur of in majeur, en gedaan worden uit de hoogte of uit de diepte; het is heel iets anders of een rechter van instructie 'n vraag stelt of een onbevangen kind; men kan heimelijk hopen een ontkennend antwoord te krijgen en ook een bevestigend antwoord te ontvangen. Men zal, hoop ik, begrijpen, wat ik bedoel. Ik hoor namelijk al de groot-inquisiteur aan 't woord komen, die op een ietwat ongeduldige toon informeert, of dat dan zo maar gaat, dat *alle* mensen weer door Christus zalig worden. Hij hoopt in stilte, dat het getal maar niet al te groot zal zijn, en dat de deur niet verder dan op een kier zal worden opengezet. Hij zou er zich zeer over ergeren, als 't anders was, en als die en die er kwamen, zou hij er zeker niet willen zijn Déze vrager, stel ik mij voor, is zeer ingenomen met het straks volgende korte "neen zij", en hij wrijft zich daarover in de handen. Zo iemand kwam ook eens bij Jezus met z'n: zijn er ook weinigen, die zalig worden? Hij had het antwoord zelf dus al klaar — 't zouden er stellig maar "weinigen" zijn! En tot zulk een vrager zei Jezus: pas maar goed op jezelf. . . . Strijd gij om in te gaan! Men zou immers bij zo'n grote belangstelling voor anderen zichzelf eens kunnen vergeten! Het kan ook anders! Met een wijd hart! Zó, dat men *alle* mensen wel zou willen meenemen en toeroepen: komt ga met ons en doe als wij! Zo iemand zingt maar het liefst: ik zie een deur wijd open staan. Hij verkneutert zich niet, maar bedroeft zich over de weinigen, die het smalle pad bewandelen. Het is niet de man met een wrang gezicht, en saamgeknepen lippen, maar iemand met lichtjes in de ogen en wijdgeopende armen; niet de inquisiteur, maar de evangelist. Ik zou mij al sterk moeten vergissen, als hier

in de Catechismus niet zo'n evangelist aan het woord was. En het bondige "neen zij", dat zo dadelijk volgt, stelt hem, dunkt mij, danig teleur. Men zou het immers ook zo heel anders verwachten! Christus is toch meer dan Adam! Die sleepte *alle* mensen mee in zijn val, niet één uitgezonderd. Zal dan de tweede Adam niet alle mensen oprichten uit deze val? Is dan de zondemacht sterker dan de genadekracht, of zal de hemel het winnen van de hel? Paulus zegt ergens, dat de genade overvloediger geworden is dan de zonde — nu, stonden ze maar aan elkaar gelijk, dan was 't al in orde! Maar nu moeten we wel oppassen. Vooral niet te veel rekenen met getallen, want die geven hier de doorslag niet. Als er ook maar één mens zalig werd, was Christus nog sterker dan Adam, en de genade overvloediger dan de zonde. Die éne was meer dan al die millioenen. Want door de zonde werd de levende mens dood, door de genade wordt de dode mens levend. De eerste Adam lokt naar de dood, de tweede Adam roept tot het leven, de een verdoemt, de ander zaligt. Wie heeft het nu gewonnen? Weg dus nu met alle getallen! We moeten er niet verdrietig om worden, dat door Christus niet *alle* mensen zalig worden; we moeten ons alleen verwonderen, dat er door Hem nog verdoemden zalig worden, gestorvenen herleven.

Op de vraag of dan niet alle mensen weer door Christus zalig worden, antwoordt de Catechismus kort en bondig, zoals we al gehoord hebben: neen zij! Dat is geen triumpfkreet, maar een snik! *Helaas....* neen zij! Och, òf gij ook bekendet, wat tot uw eeuwige vrede dient; maar gij hebt niet gewild. Dat "neen zij" is de kortfelle smartkreet van het liefhebbende hart over die velen, die de dood liever hebben dan het leven, en de duisternis begeren boven het licht. Kon hij het maar anders zeggen, maar hij kan het niet en mag het niet; de Schrift spreekt daarvoor te duidelijke taal: velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren: er is een vuur, dat niet uitgeblust wordt; van de ongehoorzamen wordt gezegd: werpt ze in de buitenste duisternis. We moeten wel voor de taal der Schrift (en voor de taal der feiten) bukken. Is God dan geen liefde? Jawel! Maar Zijn liefde richt zich niet uitsluitend, en zelfs niet in de eerste plaats op de mensen. Zijn liefde geldt allereerst Zijn eigen *eer*; deze duldt niet, dat bestaan blijft, wie zich tegen Hem tot het uiterste verzet. De liefdegloed, die niet koestert, moet verzengen. Het is dezelfde liefde, waarin de zaligen zich eeuwig verheugen, en waardoor de rampzaligen voor immer versmachten. Zij gaan aan Gods liefde dood!

Er zijn er geweest, en ze zijn er nog, die zich verbeelden, over meer liefde te beschikken dan God. Zij kunnen zich niet voorstellen, dat er behalve een zaligheid ook een rampzaligheid is. Daarom vertellen ze, dat niemand zich daar bang voor maken moet. Zulk een prediking, die schijnbaar liefde ademt, is wreed. Zij misleidt, zij wiegt de mens in slaap, waaruit het ontwaken des te vreselijker is. De liefde kan hard zijn, maar nooit wreed. Ze is in elk geval eerlijk. Zij antwoordt op de vraag: worden *alle* mensen zalig: neen zij!

Het lichaam van Christus.

Het antwoord volstaat niet met deze korte ontkenning, maar zet ook positief en duidelijk uiteen, wie er dan wèl "wederom door Christus zalig" worden. Het zijn diegenen, maar ook alléén diegenen, "die Hem (Christus) door een waar geloof worden ingelijfd, en al Zijn weldaden aannemen". Het is dus de verhouding tot *Christus*, die beslist: die Hem toebehoren, Hem als hun Zaligmaker erkennen, worden behouden, de anderen niet. Wij moeten de Catechismus bewonderen om de fijne woordkeus, wanneer die verhouding tot Christus getekend wordt, namelijk als een "Hem ingelijfd worden" en een "aannemen van al Zijn weldaden". Drie dingen vallen hierbij op. In de eerste plaats, dat zó de verlost en uitkomen als een *eenheid*. Het zijn geen enkelingen, die uit de grote hoop der mensheid worden weggehaald, geen losse individuen zonder onderlinge samenhang, maar 't zijn zij die Christus werden *ingelijfd*, dus samen het *lichaam van Christus* vormen.

Elke gelovige is er een levend lid van; alle gelovigen samen, dat is de *kerk*, formeren het *lichaam* van Christus, en Christus Zelf is het regerend *Hoofd*. Adam was het hoofd der oude mensheid, Christus is het Hoofd der nieuwe, herboren mensheid. Met andere woorden: het lichaam van Christus, de kerk (de som van alle verlost en) is de nieuwe mensheid, de eigenlijke mensheid. Die *niet* behouden worden zijn te vergelijken met een gezwel, dat uit het lichaam moet worden weggesneden.

In de tweede plaats doet het beeld van inlijving in het lichaam de christenen uitkomen als *levende* christenen. De Catechismus is een uitermate praktisch boek. Hij had natuurlijk ook ten antwoord kunnen geven, dat alleen zij zalig worden, die *uitverkoren* zijn, en wier namen geschreven zijn in het boek des Levens, want die verkiezing ten eeuwigen leven is tenslotte de allerdiepste grond der zaligheid. Dan was het geval bekeken van Gods kant, maar de Catechismus begint liever nu van onze kant. Niet de onzichtbare grond, maar de zichtbare vrucht wordt genoemd, opdat wij onszelf op dit punt zouden controleren. We kunnen wel praten over zalig worden en zalig zijn, maar daar moet toch iets van te zien zijn in ons leven. Nu, daarom spreekt dit antwoord van de gelovigen niet als uitverkoren mensen, maar als mensen, die Christus door een waar geloof *ingelijfd* worden, zie zo, dat wordt tenminste zichtbaar! Een lid van Christus' lichaam moet wel uit Christus leven, en het kan niet anders, of hetzelfde gevoelen moet in hem zijn, als ook in Christus Jezus was. Zoals door alle lichaamsdelen hetzelfde bloed vloeit, zo moeten allen die Christus ingelijfd zijn, de zin van Christus hebben. Het andere beeld dat de Schrift gebruikt, van de wijnstok en de ranken, is even welsprekend: de rank, die in de wijnstok blijft, *draagt vrucht*.

In de derde plaats treft het ons, dat het werk der zaligheid hier beschreven wordt als een *daad* Gods. Wij *worden* in Christus ingelijfd en zijn daarin dus volslagen passief. Wel beantwoordt daaraan een *actieve* geloofsdaad van de mens, wat de Catechismus noemt: en al Zijn weldaden aannemen. Maar deze menselijke actie is ook weer niets anders dan *aannemen*, de hand ophouden en accepteren. We brengen zelf aan onze zaligheid niets toe, maar ontvangen slechts. Maar in dat "aannemen" toont het geloof zijn levend karakter. De dode rank drinkt geen levenssappen meer in, maar de levende. Daar hangt trouwens ook zijn leven aan! Zo weet de gelovige, dat hij sterven zou, als hij niet meer aanneemt. Dit "aannemen" geldt al Zijn weldaden. Die weldaden kunnen ook kastijdingen en beproevingen zijn. Daardoor immers kan het geloof méér tot bloei komen, dan door iets anders. Wie in Christus ingelijfd is, heeft tegelijk gemeenschap aan Zijn lijden en kruis. Dat is onontkoombaar. Maar evenzeer aan Zijn vreugde en heerlijkheid. Deze inlijving is dus de schoonste die zich denken laat. Zij betekent geen vernedering maar verhoging, geen ondergang, maar opgang, geen dood maar leven. Welgelukzalig de ingelijfde, die zich een lid van Christus' lichaam noemen mag, en één plant met Hem geworden is!

Wat is een waar geloof?

De mededeling, dat alleen zij zalig worden, die Christus *door een waar geloof* ingelijfd worden, maakt terstond de vraag allerbelangrijkst: wat is een waar geloof? Elke vergissing op dit punt moet noodlottig worden. Schijn voor wezen aanzien en klatergoud voor echt goud, is in dit geval gelijk aan geestelijke zelfmoord. Ten dele was het antwoord al gegeven in de opmerking, dat de verlost en door een waar geloof *Christus ingelijfd* worden, d.i. Zijn leven leven. Het schijn geloof zal, hoe kunstig ook nagemaakt, en al weet het bergen te verzetten, nooit in de levensgemeenschap van Christus binnendringen, maar het ware geloof doet dat wél en allereerst. Er komt een contact met Christus tot stand, waardoor alle lampen gaan branden van verstand en gemoed, van wil en genegenheden. Beter dan dit mechanische beeld van de lampen is het organische beeld van lichaam en leden: we worden leden van Zijn lichaam, zodat dezelfde Geest, Die in Christus als het Hoofd, ook in ons, Zijn lidmaten,

woont. Zodoende ontvangt het ware geloof enerzijds deel aan alle weldaden en beloften van Christus voor dit en het toekomstige leven, zoals het bloed door alle delen van het lichaam stroomt, terwijl anderzijds het ware geloof ook deel krijgt aan de levenskrachten van Christus, die de gelovige in staat stellen, dat wondere nieuwe leven te leiden, gelijk de rank de levenssappen van de wijnstok omzet in purperen druiventrossen. Het ware geloof aanvaardt dus niet slechts een stel waarheden, en belijdt maar niet een aantal beginselen, maar het *leeft* allereerst dat leven van Christus, waarvan de Heiland zegt: die in Mij gelooft, heeft het *eeuwige leven*. *Heeft* het eeuwige leven. Dat eeuwige leven is niet iets, dat de gelovigen krijgen na hun dood, maar wat ze reeds bezitten vóór hun dood. Wij "verwisselen het tijdelijke met het eeuwige" niet in het uur van ons sterven, maar in het uur der wedergeboorte, als het nieuwe leven uit God in ons ontstaat, en wij wat de Catechismus noemt: "Christus ingelijfd worden". Dat eeuwige leven is het nieuwe leven, ik leef precies als alle andere mensen, en toch geheel anders. Ik leef uit een ander beginsel, namelijk uit het geloof, en dat geloof beïnvloedt nu mijn handel en wandel tot in de kleinste bijzonderheden. Zo heeft de Catechismus dus al heel veel van een waar geloof gezegd, alvorens de vraag pertinent aan de orde komt: wat is een waar geloof? Het is intussen maar goed, dat de vraag alsnog op de man af gesteld wordt, want het onderzoek naar een *waar* geloof onderstelt het bestaan van namaak, surrogaat, schijn of hoe men dat verder ook noemen wil. Daarover dus eerst 'n paar woorden.

Wat het niet is.

Niet zonder enige nadruk stelt de Catechismus voorop, dat het ware geloof *niet* alleen een stellig weten of kennis is, waardoor ik alles voor waarachtig houdt, wat God in Zijn Woord geopenbaard heeft. Dat alles ligt er wel in opgesloten, maar is het niet alleen, en zodra het dat alleen wordt, is het hart er uit weggesneden. Zo ongeveer geloven de duivelen ook, en zij sidderen tenminste nog. Dit surrogaat-geloof, dat in *kennis* opgaat, zich retireert in de kamer van het *verstand*, en alleen maar wéét, soms ontzaglijk veel weet, en alles voor waarachtig houdt, wat in de Bijbel staat zonder meer, is kil en zonder smaak of geur. Het disputeert, maar getuigt niet. Het is beginselvast, maar liefdeloos en hoogmoedig. Bavinck zei er van: "Men belijdt thans zijn geloof niet meer, men gelooft alleen nog zijn belijdenis". Dit is het geloof der Schriftgeleerden en Farizeërs — daarmee is genoeg gezegd! Wat een waar geloof niet is? In geen geval louter een verstandsaak.

Er zijn anderen, die liefst maar zo vlug mogelijk over die eerste zin van dat "stellige weten of kennis" heenlopen, om stelling te nemen in het tweede: het vast vertrouwen, dat mij om Christus' wil vergeving der zonden geschonken is. Alle dogma's — dus ongeveer hun redenering — kunnen mij desnoods koud laten, als ik maar weet een kind van God te zijn, gewassen door het bloed van Christus. Een gelovig mens is niet iemand, die voor waar houdt, *alles* wat God in Zijn Woord geopenbaard heeft, maar die zegt: "één ding weet ik, dat ik blind was, en nu zie".

Op het credit van deze beschouwing staat, dat er veel meer warmte in zit, dan in het kille verstandschristendom. Maar er is een zeer ernstige debetzijde!

Beperken de eersten hun geloof tot hun *verstand*, zij beperken het tot hun *gevoel*. De Catechismus spreekt van een vast vertrouwen, dat de Heilige Geest in het *hart* werkt, maar het gevaar bestaat, dat bij vele gevoelschristenen het *hart* toch nog onbewogen blijft. De Heilige Geest blijft er dan ook buiten, evenals bij die verstandschristenen van zo pas. Het is een soort aandoenlijkheid, waartoe ze zichzelf opwinden. Alleen de oppervlakte gaat even rimpelen, in de diepte blijft alles stil. Ze mogen wat prettiger en inniger aandoen, die gevoelige christenen, maar van een "waar geloof" getuigt dit evenmin. We denken aan het

ernstige woord van Jezus over hen, die het woord terstond met vreugde aannemen, maar als verdrukking komt, houden ze niet vol.... het was voor een tijd!

Een derde aanslag op het "ware geloof" wordt gepleegd door de voorstanders van het "practisch christendom". Niet de leer, maar de daad, daar komt het op aan! Natuurlijk komt het daar op aan. Het geloof zonder de werken is dood, zei Jacobus al! Morsdood! Wat moet ik dan kiezen: het geloof van de leer of het geloof van de daad; van het hoofd of van de hand? Ik *behoef* niet te kiezen, want het ware geloof omvat beide, hoofd en hand, theorie en praktijk, leer en leven! En zo komen we na een afwijzing van wat het *niet* is, tot een antwoord op de vraag, wat het *wel* is.

Wat het wèl is.

Het ware geloof neemt de ganse *mens* in beslag, met al zijn functies van hoofd, hart en hand. Het denkende *hoofd*, want een waar geloof is wel niet *alleen* een stellig weten of kennis, maar sluit dat toch wel degelijk in. Men zegt: het geloof heeft met het verstand *niets* te maken. De Catechismus zegt: het heeft er *alles* mee te maken. Vervolgens het kloppende hart: maar ook een vast vertrouwen, hetwelk de Heilige Geest door het evangelie in mijn *hart* werkt. Eindelijk: de werkzame *hand*; de Catechismus noemt dat hier wel niet uitdrukkelijk, maar de Schrift spreekt in dit opzicht duidelijke taal: toon mij uw geloof uit uw werken; trouwens, welke hand zou werkeloos blijven, als het hart vervuld is met Gods heil? Er is in de gelovige mens dus *niets*, wat niet door het geloof wordt omgezet. Hij *doet* iets met z'n hand, door het steunen van kerk en school, het kleden der naakten, en het voeden der hongerigen; met z'n *verstand* tracht hij door te dringen met al de heiligen in de mysteriën Gods; met z'n *hart* vertrouwt hij op de Here en al Zijn beloften; met z'n *mond* getuigt hij van zijn Zaligmaker; z'n *wil* moet omgebogen naar Gods wil en z'n *geweten* wordt zo gevoelig als een magneetnaald. Kortom, hij is gelovige van top tot teen. Het geloof is even diep geworteld in z'n hart, als het openbaar wordt tot in z'n uiterste vingertoppen. Hij is bovendien *altijd en overal* gelovige, in de kerk en thuis, op visite zo goed als aan de Avondmaalstafel. Hij is een *mens* Gods, tot alle goed werk bekwaamelijk toegerust. Men moet dus eigenlijk niet zeggen, dat iemand geloof *heeft*, maar het geloof heeft hem. Wie geloof hééft, zoals hij 'n vrouw of 'n fiets heeft, kan het ook thuis laten, als het hem gebeurt. Hij lééft niet uit zijn geloof (hoewel hij er wel graag in wil sterven), en zodoende werd hij door 't geloof geen nieuwe mens, ofschoon hij op tijd belijdenis des geloofs aflegde, trouw ter kerk ging, enz.

Maar als u niet geloof hebt, doch het geloof ú heeft, dan wordt alles heel anders!

Zoals een bloem uit de wortel leeft, en geurt en haar schoonheid onbewust ten toon spreidt, zo leeft, spreekt, overlegt, handelt de gelovige uit zijn geloof.

Wij kunnen niet bidden. Bijbellezen, kerkgaan enz. uit het geloof, en op reis gaan, handel drijven buiten het geloof om. Wij kunnen evenmin ons geloof laten functionneren bij bepaalde stichtelijke gelegenheden, om vervolgens in 't gewone leven even druk kwaad te spreken, even hard te mopperen als het tegenloopt, en even zelfzuchtig te handelen als de ongelovigen. Het ware geloof spreekt maar niet een woordje mee, maar heeft alléén het woord. Er is geen plan, dat we bedenken, geen onderneming, die we op touw zetten, of we doen het — behoren het althans te doen — uit het geloof. Paulus betreft er zelfs het eten en drinken in. Wij eten en drinken als ieder ander, en doen het toch anders, ter ere Gods namelijk, als we belijden, dat "noch onze zorg en arbeid, noch Uw gaven zonder Uw zegen ons gedijen". Er is dus niet een apart "geloofsleven", een geestelijk leven, dat gereserveerd blijft voor het kleine vakje van de Zondag, mitsgaders de gebedsminuten en het huisbezoek, en *daarnaast* het grote vak van het zesdaagse weekleven, waar de zaken zijn, en ieder een dief is in z'n eigen nering, zó dat men op Maandagmorgen nauwelijks de kerkmens van

gisteren herkent, maar voor het ware geloof is heel het leven in de kerk en de keuken "geestelijk" leven, en door het geloof geaccentueerd.

Het stellig weten.

Het geloof is dus allereerst een "stellig weten of kennis". Geloven is dus weten.

Het geloof zegt niet: ik weet het niet, maar ik geloof het, doch: ik geloof en daarom weet ik het. Ik weet het zelfs zeer *stellig*. Dit is krasse taal, maar volkomen verantwoord, want de *grond*, waarop die geloofswetenschap berust, is, zegt de Catechismus: God heeft het mij in Zijn Woord geopenbaard. God heeft het gezegd. . . . dat is het einde van alle tegenspreken. Want alles wat God zegt is waarachtig, maar de mens is leugenachtig. Het geloof neemt dus onomstotelijk voor waar aan alles wat de Schrift zegt over het ontstaan der wereld, over zonde en genade, de weg der verlossing, en duizend dingen meer. Het houdt dat voor *waarachtig*, en derhalve voor *leugenachtig* alles wat de mens, die met de openbaring geen rekening houdt, daarover fantaseert.

Het geloof kan niet alles verklaren, begrijpen, beredeneren, maar daar blijft het niet minder *waar* om. Zo is dus de waarheid van Gods Woord voor het geloof axioma; daar gaat het van uit. Zo weet ik voor mij persoonlijk, dat al Gods beloften en bedreigingen waar zijn; dat alles wat in de Schrift voorzeggd wordt, ook uitkomt. Dat er een eeuwig wel en wee is, dat Jezus Christus wederkomen zal op de wolken des hemels, dat deze ontredderde wereld eens vernieuwd zal worden, dat de oorlogen eens voorgoed zullen ophouden, alle onrecht gewroken zal worden, alle tranen zullen worden gedroogd.

Zo kan er, breder gezien, ook een gelovige wetenschap opbloeien, die zich gebonden weet aan de openbaring. Het door het geloof verlichte verstand gaat van deze openbaring uit, en wéét, waar het verduisterd verstand van het ongeloof slechts zoeken en tasten kan. Het weten van het geloof is zelfs veel stelliger dan het weten van de wetenschap. Wetenschappelijke stelsels worden voortdurend door nog wijzeren omvergeredeneerd, maar het is Gods getuigenis, *dat eeuwig zeker* is, en slechten wijsheid leert.

Dit voor waarachtig houden wat God in Zijn Woord geopenbaard heeft, is nog zo eenvoudig niet als het lijkt, vooral niet, als we er op letten, dat de Catechismus wil, dat we *alles* voor waarachtig zullen houden. Och, het kost ons zoveel moeite niet, te aanvaarden, dat God hemel en aarde geschapen heeft; evenmin om te geloven aan de val en de verdorvenheid des mensen. En dan de wonderen! Als de Bijbel zei, dat Jona de grote vis had opgeslokt in plaats van de vis Jona, zouden we 't zowaar ook nog "voor waarachtig houden". Maar ja, nu verder! Ik geloof me niet te vergissen, als ik beweer, dat het "voor waarachtig houden" van de Catechismus nog een bijzonder accent heeft. Het zegt nog iets meer dan "aanvaarden", er niet aan twijfelen of iets dergelijks.

Er ligt ook in: God helemaal toevallen, het volkomen met Hem eens zijn, zó eens, dat we er in de praktijk van ons leven ook rekening mee houden. We hebben daar de mooie uitdrukking voor: zich stellen *onder de tucht van hel Woord*. . . . daarmee is die uitdrukking van de Catechismus dunkt me goed weergegeven. En kijk, nu is ons hart zo arglistig! We willen God wel op Zijn Woord geloven voor een *deel*, maar niet in *alles*. We geven Hem volkomen gelijk in die dingen, die min of meer buiten ons omgaan, of in die uitspraken, die wij wel prettig vinden. Maar o wee, als het ons zelf raakt, het ons op verlies komt te staan of het ons een offer gaat kosten! Ik moet Gods Woord ook gelijk geven en er mij aan gebonden weten, als het mij komt voorhouden, dat ik mijn naaste moet liefhebben als mijzelf, hem 70 X 7 X moet vergeven, dat ik moet bidden voor degenen die mij geweld doen, mijn oog moet uitrukken, dat mij ergert, liever de minste moet wezen dan zelf altijd gelijk te willen krijgen, ik noem

maar iets. Hoe staat het er nu mee?

Laten we maar eerlijk wezen: nu zijn we 't met heel veel van wat God in Zijn Woord zegt volmaakt òneens. Waarom moet *ik* altijd de minste wezen? Of, wat misschien nog erger is: we leggen een groot stuk van de Bijbel eenvoudig naast ons neer. Doen net, of 't niet in de Bijbel staat. Gaan eenvoudig onze eigen gang. Schriftcritiek? Wel foei, wat gereformeerd mens doet er nu aan Schriftcritiek! Raak me niet aan Gods Woord! We geloven dat allemaal! Jawel, we geloven 't wel, als we er zelf niet mee in de knoei komen! Dan scheuren we hele bladzijden uit de Bijbel weg! Opgelet dus! Het geloof aanvaardt *heel* de Schrift. Het beeft voor Gods Woord, of het nu gemakkelijk of moeilijk valt. Het gaat niet schiften: dit wèl, dat niet, maar geeft er zich rekenschap van, gebonden te zijn aan *alles*, wat God in Zijn Woord geopenbaard heeft!

Het vaste vertrouwen.

Behalve een stellig weten of kennen is het geloof ook een *vast vertrou-tven*. Het eerste is een zaak van het verstand, het tweede van het hart. De Catechismus laat dan ook niet na, te verzekeren, dat de Heilige Geest dit *in mijn hart* werkt. In *mijn* hart. Wat ons opvalt in dit antwoord is de innige toon, de ik-toon, die we ook in de psalmen voortdurend aantreffen: o God, *mijn* Heil, *mijn* Toeverlaat. *Mijn* Steenrots en *mijn* Burcht. Het geloof is een zeer persoonlijke verhouding tussen God en de mens. Als de gelovige de Bijbel leest, hoort hij voortdurend zichzelf aanspreken. Hij doet als 't ware of hij alleen op de wereld is, en of al Gods beloften apart voor hem zijn uitgesproken. Wie hij ook wantrouwt, God nooit. Bergen zullen wijken en heuvelen zullen wankelen, maar het Woord des Heren is onwankelbaar. Zo blijft in de grootste smarten zijn hart in de Heer gerust. Het mag goed gaan of verkeerd gaan, de taal der feiten moge de taal der beloften in 't gezicht weerspreken, hij houdt vast als ziende de Onzienlijke. Het is al goed, wat God bepaalt en doet, overlegt het geloof, en alle dingen werken mede ten goede. Daarom kan de Catechismus ook rustig verklaren, dat het geloof een *vast* vertrouwen is. Niet, dat de gelovige altijd even vast staat in zijn vertrouwen op de Here. O, ge moest eens weten, hoe bang hij vaak is! Hoe de twijfel knaagt aan de wortel van zijn geloof en hoe zwak van moed en hoe klein van krachten hij dan is! De kwestie is, dat op zulke momenten het geloof niet werkt. Het *is* er wel, maar het is niet werkzaam. In de gelovige zijn vlees èn geest. Als het vlees aan 't overleggen gaat, is 't helemaal mis. Maar zodra dan de geest het geloof weer doet opveren, wordt het bange kind weer rustig, wordt de zwakkeling een held. Hij was even zo dom geweest, het anker uit te werpen binnen in het schip, en toen slingerde het hevig; maar zodra hij het anker weer uitgeworpen heeft in de vaste bodem van Gods beloften, kan hij weer zingen:

Dit weet ik vast, God zal mij nooit begeven, Niets maakt mijn ziel vervaard.

Wat de *oorsprong* van dit geloofsvertrouwen aangaat, merkt de Catechismus op, dat de *Heilige Geest* dit in mijn hart werkt. Ik werk mij zelf niet tot die hoogte op, maar *wordt* er door God de Heilige Geest naar opgehaald. Zo is de zaak veilig gesteld! Was het mijn eigen werk, dan kon ik het verliezen, nu is het, als Gods werk, een onverliesbaar goed. Als ik op de Here vertrouwen mag, dan werkt Gods Geest in mij. Het moge nog zo zwak zijn, het gekrookte riet wordt niet gebroken; de vrouw, die slechts even van achteren de zoom van Jezus' kleed dorst aanraken, is evengoed een verlostes als Abraham, de vader der gelovigen. Het kan en mag evenwel bij die aarzelende hand niet blijven. Terecht zegt de Catechismus, dat de Heilige Geest dit vertrouwen *werkt*, en er wordt niet gezegd, dat Hij het gewerkt *heeft*. Men voelt het verschil. In het eerste geval is het iets, dat met één keer afgelopen is. De Heilige Geest heeft ons dan om zo te zeggen het geloofsvertrouwen als een vast kapitaal meegegeven, en wij moeten dan maar zien er mee rond te komen. Maar *zó* doet de Heilige

Geest niet. Hij *werkt* dit vertrouwen, d.w.z. Hij blijft Zich gedurig met mij bemoeien. De Heilige Geest heeft een moederlijk karakter: zoals moeder haar kind bij het opgroeien van stap tot stap met haar zorgen omringt, zó doet de Heilige Geest. Hij blijft altijd bij mij. Als ik zwak ben, maakt Hij mij sterk, als ik struikel, richt Hij mij weer op, als ik bang ben, maakt Hij mij weer stil.

Dit doet de Heilige Geest, zo voegt de Catechismus er nog aan toe, *door het evangelie*. Hij maakt Zichzelf en mij niet los van het Woord, maar bindt mij aan dit Woord. Hij spreekt mij niet op geheimzinnige wijze toe, noch zegt mij iets, wat ik in de Bijbel niet lezen kan, maar brengt mij altijd weer naar het eenvoudige evangelie terug. Hij zegt: neem uw Bijbel: daar kunt ge lezen wat God u beloofd heeft. *Houd u daaraan vast!*

Dit wijst ons op de grote betekenis van de Bijbel. Als de Heilige Geest het Woord gebruiken wil, om ons geloofsvertrouwen en onze geloofsrust te sterken, dan moeten we dit middel ook willen gebruiken. Wat zitten we vaak te piekeren. We wentelen onze zorgen om en om. Hoe zou dit worden en hoe zou dat aflopen. En we worden hoe langer hoe onrustiger. Niets is beter dan in zulke omstandigheden de Bijbel te gaan lezen, zo heel stil voor ons zelf. Of, als we 's avonds op bed liggen te woelen, en de slaap maar niet kunnen vatten, ons de psalmen te binnen brengen, die we als kind op school hebben geleerd. Dan worden we boven onze zorgen uitgeheven. Dan wordt onze ziel als een gespeend kind bij zijn moeder. Wat is het dan mooi, dat we die psalmen *kennen!* Hier reiken de twee bestanddelen van het geloof: het kennen en vertrouwen elkaar de hand. Zij blijken onafscheidelijk bij elkaar te horen. Bijbelkennis? Menigeen doet er wat minachtend over. Wat nut steekt er in dat uit het hoofd leren van die psalmen en van de Catechismus. Nu, ik weet van iemand, die in een concentratiekamp gezeten heeft, en zelfs geen Bijbeltje mocht hebben, dat hij God gedankt heeft, dat hij op de catechisatie geweest was. Hele stukken van de Catechismus kwamen hem te binnen, en het was hem tot een onuitsprekelijke troost. Ik weet daar uit mijn ervaring ook iets van, en ik geloof dat duizenden die ervaring met mij delen.

De Catechismus denkt hier natuurlijk ook aan de *verkondiging van het evangelie*, waardoor de Heilige Geest het geloofsvertrouwen op de been houdt. Verkondiging van het evangelie! Preken! Ja, dat is een heerlijk onderwerp, vooral voor een dominee! Ik kom hoe langer hoe meer tot de overtuiging, dat veel preken de Heilige Geest voor de voeten lopen. Dit is een hard oordeel, maar stel u gerust, ik oordeel anderen niet, maar mijzelf. Wat zijn onze preken? Oratie? 'n Raadseltje opgeven? 'n Betoog houden? Eigen geleerdheid ten toon stellen? Misschien wel alles bij elkaar. Maar evangelie-verkondiging? Zo heel eenvoudig, dat kinderen luisteren en eenvoudigen van geest het begrijpen kunnen? Zo echt spontaan om Jezus' dierbaarheid te tonen, en zielen tot Hem te brengen? Dat is het zeker niet, of veel te weinig.

Dat was de verkondiging van het evangelie!

En de luisteraars?

Er is hun veel te vergeven, omdat ze vaak zo veel moeten verteren. Maar naar het oordeel der liefde mag toch worden aangenomen, dat door velen wèl het evangelie goed verkondigd wordt. Hoe luisteren we dan? Ik heb voor de preek gezongen: hoe branden mijn genegenheiden! Maar als ik mijzelf eerlijk vraag: meen ik dat? moet ik in negen van de tien gevallen antwoorden: nee, ik zit te liegen, ik neuriede zo maar wat. We doen vaak in de kerk van alles behalve dat ene, wat we moeten doen: Gods Woord horen. Laten we *dit* nu vooral goed bedenken: waar twee of drie in Zijn naam vergaderd zijn, daar is de Heilige Geest. En Die doet wèl wat! Hij verhardt of vertedert. We komen nooit zo uit de kerk als we er in zijn gekomen. We zijn er beter of. . . slechter van geworden!

Wat tenslotte de *inhoud* van het geloofsvertrouwen aangaat, zegt de Catechismus, dat het *dit* is: dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is uit louter genade, alleen om de verdiensten van Christus wil. Het evangelie bevat natuurlijk veel meer, maar dit is er het hart van: vergeving van zonden. En: uit genade zijt gij zalig geworden. Dit is de honing, die uit elke bloem te puren is, de blijde boodschap, die op elke bladzijde van het evangelie in Oud en Nieuw Testament te lezen is. Wie iets anders predikt, snijdt het hart uit de Bijbel weg. Elke prediking is een mislukking, die niet tot inhoud heeft: eeuwige gerechtigheid en zaligheid, met als keerzijde: eeuwige duisternis en rampzaligheid voor wie zich niet bekeert. En deze boodschap wordt verteld niet alleen aan anderen, maar ook aan mij. In sommige gevallen is het misschien goed, dit om te keren: niet alleen mij, maar ook anderen. Want er zijn niet alleen tollenaars onder 't gehoor, die nauwelijks durven zeggen: dit is ook voor mij, doch ook Farizeërs, die beweren: dit is uitsluitend voor mij. In elk geval zal het ook de bedoeling van de Catechismus wel wezen, om ons te vermanen: luister niet voor anderen, maar voor uzelf. Hoor niet massaal, maar persoonlijk!

Noemt de Catechismus dus alleen kern en pit van het evangelie: vergeving der zonden, daarmee is de troostrijke werking van het evangelie natuurlijk niet uitgeput. We staan nu eenmaal midden in het *leven*, met al z'n zorgen en noden, en daar gaat het evangelie waarlijk niet onbewogen aan voorbij. Het maakt ook, dat wij rustig kunnen blijven temidden van de woedende golven, en *verzekerd* zijn, dat noch dood, noch leven, noch engelen, noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch hoogte, noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus onze Here.

Dezelfde man, die dit soliede woord *op papier schreef* naar Rome, heeft het ook in de praktijk bevestigd op zijn *reis* naar Rome. Toen het schip in een vliegende storm kwam, was *hij* de enige man, die zijn kalmte niet verloor, niet omdat hij de ernst van de toestand niet inzag, maar omdat hij vertrouwde op die God, Die ook de golven en de winden gebiedt. Zodoende beheerst hij de gehele situatie op het schip, en wordt de man, die beter met de pen dan met de ankers kan omgaan, de eigenlijke gezagvoerder, aan wie officieren en manschappen gehoorzamen; hij treft alle maatregelen, die nodig zijn en gaat zelfs, alsof het 't kalmste weer van de wereld is, eerst met de bemanning eten! Zo is Paulus een klaar bewijs, dat het geloofsleven zich niet alleen *beperkt* tot de vraag van de vergeving der zonden, maar ook het beslissende woord spreekt bij het neerlaten van ankers en reddingsboten; op het dek van het schip moet men evenzeer "vertrouwen" en leven uit z'n geloof, als in de kerk en het stille bidvertrek. Een waar geloof is een vast vertrouwen. Dit vertrouwen maakt rustig en evenwichtig in alle omstandigheden van het leven.

Men kan niet zeggen, dat het er met die geloofsrust en -zekerheid zo buitengewoon goed voorstaat onder ons. Oorzaken? Eén kleine hand, die ge voor de ogen doet, kan het grote licht der zon tegenhouden. Zo kunnen allerlei dingen in mijn leven, een aangehouden boezemzonde, de zorgvuldigheden des levens, enz., de ernstige belemmering zijn voor de ontplooiing des geloofs. Uitroeien dus, uitroeien zonder pardon! Een tweede oorzaak zal wel zijn, een ontstellend gemis aan "gemeenschap der heiligen"; immers, een gloeiende kool, die men isoleert, gaat uit, maar samen op een hoop geworpen, verspreiden ze een kostelijke warmte. We zijn bezig onszelf te isoleren, en ons voor anderen te pantseren, inplaats van elkaar te helpen in de moeizame "strijd des geloofs". Een derde oorzaak is, dat wij niet *belijden*. O ja, er zijn "belijdende" leden genoeg in onze kerken, maar veler belijden heeft zich beperkt tot het doen van openbare belijdenis. Toen is er een punt achter gezet. En dit zwijgen, dit niet getuigen is een der oorzaken van een kwijnend geestelijk bestaan; de gelovige, die niet belijdt, gelijkt een treurwilg, maar die vrijmoedig getuigt van zijn Heiland is een boom,

geplant aan waterbeken, die zijn vrucht geeft op zijn tijd. Door een ander te geven, ontvangen we zelf: de zegenende ziel wordt vet gemaakt. "Men" zal dit getuigen van de Heiland overdreven vinden, Leger des Heils-achtig, en weet ik wat meer.... laat ze praten! Jezus zei: "wie Mij belijden zal voor de mensen, zal Ik belijden voor Mijn Vader, Die in de hemelen is".

Nodig te geloven.

"Wat is dan een christen nodig te geloven?"

Deze derde vraag van Zondag 7 kan verkeerd gelezen worden. Zó: waarmee kan ik volstaan? Met hoeveel kan ik toe? Er zijn nu eenmaal lieden, die er 't liefst de kantjes aflopen. Met een minimum geloofs-activiteit en een maximum wereldgenieting proberen ze nog net de hemelpoort binnen te glippen. Met hun *geloofskennis* staat het natuurlijk ook al heel droevig geschapen. Het beginsel: waarmee kan ik volstaan, heeft hen altijd verhinderd zich ernstig te verdiepen in de dingen van het koninkrijk Gods. Hun kerkgang is slordig. Op de catechisaties: om de andere week afwezig. Druk! Voor de jeugdvereniging geen tijd. Als door een wonder zijn ze door het onderzoek van de kerkeraad voor hun geloofsbelijdenis heengeglijpt. Ze kunnen hun Schriftkennis gemakkelijk op de nagels van hun vingers schrijven. Nu, in het koninkrijk Gods is geen plaats voor deze "waarmee-kan-ik-volstaan-mensen". Immers, achter deze overweging schuilt de gedachte: ik wil wel meedoen, maar 't moet me niet te veel inspanning kosten. Hier ontbreekt de zelfovergave. Jezus Christus is met niet minder tevreden dan met de inzet van de ganse persoon.

De Catechismus kijkt deze minimum-lijders, deze op 'n koopje lopers ietwat meelijdend aan. Hij antwoordt op de vraag, wat 'n christen nodig is te geloven, niet: och, feitelijk maar 'n heel klein beetje! Evenmin: daar is heel véél voor nodig! Maar: *alles* — al wat ons in het evangelie beloofd wordt. Niet minder. En niet meer. Dus ook niet: *die* vragen van de Catechismus, of *dat* boekje over de dogmatiek. Maar de Catechismus wijst naar de bron, en beweert, dat een christen geloven moet, dat is dus weten en kennen en vertrouwen, *alles* wat het evangelie bevat. We zijn nu al voldoende in de terminologie van dit leerboek thuis, om te weten, dat onder "evangelie" heel de Schrift, zowel Oud als Nieuw Testament verstaan wordt — men leze nog maar eens het laatste antwoord van Zondag 6. Er wordt hier dus helemaal geen lans gebroken voor hen, die alleen met een Nieuw-Testament naar de kerk komen, en hopeloos verlegen zitten, als er uit 't Oude Testament geprekt wordt, integendeel! Er had dus ook kunnen staan: al wat in de Bijbel staat, of: al wat de Schrift zegt. Maar zo is het toch mooier, inniger: al wat ons in het evangelie beloofd wordt. Heel de Schrift wordt hier bekeken onder het gezichtspunt: evangelie, blijde boodschap. Heel het Woord Gods wordt saamgevat als: belofte. Of ge nu Numeri leest of het evangelie van Johannes, geslachtsregisters of de bergrede, het is allemaal terug te brengen tot: "al wat ons in het evangelie beloofd wordt". De Catechismus schijnt hier even met zichzelf in tegenspraak te komen. In de vorige vraag is ieder zijdelings op de inhoud van het geloof gewezen, en toen is gezegd, dat het hierop neerkwam, dat "niet alleen anderen, maar ook mij vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is". Het minimum dus. En nu wordt dit zomaar ineens uitgebreid tot een maximum: wij moeten niets minder weten en kennen dan *alles* wat God in Zijn Woord gezegd heeft. Maar deze tegenstrijdigheid is niet meer dan schijn. In de tweede vraag van Zondag 7 was alleen het middelpunt van het evangelie genoemd. Nu worden de lijnen doorgetrokken naar de omtrek. In het menselijk lichaam is het hart het voornaamste orgaan. Staat het hart stil, dan treedt de dood in. Maar dat wil toch niet zeggen, dat de andere organen er niet toe doen. Dat ik alleen maar op mijn hart moet passen en niet op mijn oog bijvoorbeeld. Nu, zo is de Schrift ook een lichaam, één organisch geheel. Het hart is: uw zonden zijn u vergeven, ga heen in vrede. Maar verder staat er in de Schrift nog veel meer, zoals een lichaam tal van organen heeft. Ook de minst sierlijke

leden van het lichaam hebben hun functie in het groot geheel. Zó moeten we het zien! Dan vragen we niet: waarom staat dit of dat allemaal in de Bijbel, dat had er toch evengoed uit gemist kunnen worden, of dat kunnen we overslaan. Nee, dat kan niet, evenmin als u een arm of een been kunt missen. God heeft ons in Zijn grote wijsheid de Bijbel zo gegeven, zoals hij is. En al begrijpen wij er lang niet alles van, en doorzien we nog niet de functies van de kleine onderdelen in 't groot geheel, ze passen er toch in. Er kunnen soms tijden komen, dat we denken: wat gelukkig, dat dat ook in de Bijbel staat; waar we vroeger nooit op gelet hadden, wordt ons dan ineens tot grote troost.

En nu is het dus onze taak, de Schrift te *onderzoeken*, opdat wij de samenhang steeds beter zien, en de schoonheid van Gods openbaring al meer voor ons gaat schitteren. We zijn dan gouddelvers, die al meer schatten naar boven halen, en zo groeit onze rijkdom bij de dag. Geloven, zo horen we de Catechismus verklaren, is ook *kennen*, en de vraag: wat is een christen nodig te geloven, kan ook zo gelezen worden: wat is een christen nodig te kennen. Antwoord: de Schrift. Schriftkennis en nog eens Schriftkennis. Niet op de manier van die kinderen van Abraham, die precies wisten te zeggen uit de Schrift, waar de Christus zou geboren worden, maar geen stap verzetten, om met de wijzen uit het Oosten te gaan aanbidden. Maar op de manier van Abraham zelf, die het beloofde land doorwandelen moest in de lengte en de breedte, van oost naar west, en van noord naar zuid, en van God te horen kreeg: heel dit schone land zal Ik u geven.

Dat Schriftonderzoek is niet alleen een taak van theologen, maar van ieder christen, zegt de Catechismus. Dat is zijn profetische roeping. En we hebben er onze christelijke scholen voor, en onze jeugdverenigingen en mannenverenigingen, onze catechisaties en... onze vaders en moeders om ons daarbij te helpen. Dit is geen liefhebberij, die men evengoed laten kan, maar het is een *geloofszaak*, zegt de Catechismus. Dat heeft ieder christen *nodig*. Nodiger nog dan brood en werk. Niet om van onze jongens en meisjes miniatuur-theologen te maken (ontaardt daar soms de catechisatie en de verenigingsarbeid ook in?) maar om ze tot *gelovigen* te vormen. Verwaarlozing van Schriftonderzoek is de dood dei-kerk en de triomf van de anti-christ. Zo staat het, want als we de Schrift kwijtraken, raken we God kwijt en hebben we geen verweer als de vloedgolf der anti-christelijke theorieën over de wereld komt. De Catechismus voegt aan het antwoord, wat een christen nodig is te geloven, nog toe: "hetwelk ons de artikelen van ons algemeen ongetwijfeld christelijk *geloof* in een *hoofdsom* leren".

Die 12 artikelen (de Apostolische Geloofsbelijdenis) zijn dus de hoofdsom, de korte samenvatting van al wat in het evangelie beloofd wordt. Ze vangen aan, zoals ieder weet, met: "ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper des hemels en der aarde", dit is dus óók evangelie, en we moeten er straks bij de bespreking van dit artikel in Zondag 9 en 10 wel goed om denken, dat de Catechismus ook de schepping van hemel en aarde wil zien in het evangelie-licht, wil doordenken vanuit het gezichtspunt der belofte.

Over die 12 geloofsartikelen wordt in de volgende Zondag voldoende gezegd en dit kan hier dus achterwege blijven. Men moet intussen goed begrijpen, dat de Catechismus, die de inhoud onzer noodzakelijke geloofskennis eerst zo breed mogelijk getekend heeft, *al de Schrift*, nu vanzelfsprekend niet weer op een minimum terugvalt, en dus ook allerminst bedoelt te zeggen: als ge nu die Apostolische Geloofsbelijdenis kent, dan zijt ge wel zo ongeveer met de inhoud van de Schrift op de hoogte. Maar het is er de Catechismus in zekere zin om begonnen, een leidraad te hebben voor het voortgaande onderwijs, en in de nu volgende Zondagen 8 t.m. 22 worden die artikelen dan ook een voor een besproken. Hij had dus ook een andere leidraad kunnen kiezen, bijvoorbeeld de veel breder uitgebouwde 37 artikelen onzer Nederlandse Geloofsbelijdenis. Want de kerk is bij die 12 artikelen niet blijven staan. Zij voelde de drang in zich, om zich steeds dieper te bezinnen op Gods

openbaring, terwijl ook bestrijding van binnen en van buiten haar noopte tot uitbouw, men denke slechts aan de artikelen tegen de Remonstranten. Deze geloofsbezinning vond haar neerslag in haar belijdenis — het getuigt in zekere zin van de armoede der kerk, dat haar belijdenis de laatste drie eeuwen niet noemenswaard is uitgebouwd. Het is intussen een gelukkige greep geweest, dat de Catechismus de twaalf artikelen tot uitgangspunt heeft genomen. In die artikelen vinden alle christenen hun eenheid. Zij mogen uiteenlopen in verschillende schakeringen en kerkgroepen, gereformeerden en luthersen, hervormden en baptisten vinden elkaar in deze belijdenis. Daar zetten zij allemaal hun hand onder. Hier (gelijk op vele andere plaatsen) toont de Catechismus zijn oecumenisch karakter en zijn ruimheid van hart door niet te vragen wat een gereformeerde of een lutherse, maar een *christen* nodig is te geloven. En op de Apostolische Geloofsbelijdenis zegt ieder christen amen.

ZONDAG 8

Vraag 24.

Hoe worden deze Artikelen gedeeld?

Antwoord:

In drie delen. Het eerste is van God den Vader en onze schepping. Het andere van God den Zoon en onze verlossing. Het derde van God den Heiligen Geest en onze heiligmaking.

Vraag 25.

Aangezien er maar een enig Goddelijk Wezen is^a, waarom noemt gij den Vader, den Zoon en den Heilige Geest?

Antwoord:

Omdat God Zich also in Zijn Woord geopenbaard heeft b, dat deze drie onderscheidene Personen de enige, waarachtige en eeuwige God zijn.

^a De 6:4; Eph 4:6; Jes 44:6; 45:5; 1Co 8:4,6;

^b Jes 61:1; Lu 4:18; Ge 1:2,3; Ps 33:6; Jes 48:16; Mt 3:16,17; Mt 28:19; 1Jo 5:7; Jes 6:1; Jes 6:3; Joh 14:26; Joh 15:26; 2Co 13:13; Ga 4:6; Eph 2:18; Tit 3:5,6.

De indeling der 12 artikelen.

Er is geen grote speurzin voor nodig, om met de Catechismus tot de ontdekking te komen, dat "deze artikelen" (de 12 artikelen des geloofs) gedeeld worden in drie delen, en wel van God de Vader, van God de Zoon, en van God de Heilige Geest. Men ziet dat zomaar en een kind kan het begrijpen. Immers, het eerste artikel luidt: "Ik geloof in *God de Vader*, de Almachtige, Schepper des hemels en der aarde". Vervolgens komt *God de Zoon* aan de beurt: "en in Jezus Christus, Zijn eniggeboren Zoon, onze Here", van Wie dan verder in de artikelen 2 t.m. 7 zeer heerlijke dingen gezegd worden, en dan eindigt deze belijdenis in art. 8 met *God de Heilige Geest*: "Ik geloof in de Heilige Geest". Iemand zal misschien interrumpen: maar wacht eens even, er volgen dan nog vier artikelen: over de heilige, algemene, christelijke kerk, die de "gemeenschap der heiligen" is, over de vergeving der zonden, de wederopstanding des vleses, en het eeuwige leven.... zijn er dus vier delen inplaats van drie? Nee! Want dat laatste hoort allemaal bij de Heilige Geest. De *kerk* is Zijn tempel, en de uitstorting van de Heilige Geest werd het geboortuur der Nieuw Testamentische Kerk, terwijl voorts de vergeving der zonden, wederopstanding des vleses en 't eeuwig leven de weldaden in en na dit leven zijn, die de Heilige Geest aan de kerk toepast. Het valt ons op, dat deze drie delen van zeer ongelijke grootte zijn, waarvan dat van God de Zoon de breedste plaats inneemt. Dit mag ons niet verwonderen, omdat met name in de eerste eeuw de vraag: wat dunkt u van de *Christus*, het meest actueel was.

Deze indeling in drieën is natuurlijk niet toevallig. Vooreerst is heel de Schrift doortrild van deze drie Personen: Vader, Zoon en Geest, en de belijdenis, die er de "hoofdsom" van is, moet dus wel hetzelfde stempel dragen. Daar komt in de tweede plaats nog iets bij. Deze 12 artikelen zijn de nadere bezinning op, wil men: de uitbouw van de *drie* artikelen in de Doopsformule: ik doop u in de naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes. Ik geloof in de Vader en de Zoon en de Heilige Geest, was de meest elementaire en simpele belijdenis van hen, die tot het christendom overgingen, en daarna de Doop ontvingen in de

naam dezer drie Personen. Het verwondert dus allerm minst, dat in deze twaalf artikelen de duidelijke sporen der drie artikelen van de Doop terug te vinden zijn, gelijk de volwassene nog altijd de trekken heeft van het kind. De vraag: hoe worden deze artikelen *gedeeld*, kan dus evengoed andersom gesteld worden: waaruit zijn deze artikelen *opgebouwd*. Antwoord: op het fundament der Heilige Drieëenheid: Vader, Zoon en Geest! Zo raken we aan de eigenlijke bedoeling van de vraag: hoe worden deze artikelen gedeeld? Nee, het is de Catechismus niet begonnen om een indeling van de stof, en evenmin om een wetenschappelijk-dogmatische uiteenzetting van de Drieëenheid, maar om op die Drieëenheid te komen als de grondslag van "des mensen verlossing". Daar zijn we in Zondag 8 toch mee bezig, is 't niet? "Van des mensen verlossing" staat er boven dit deel, de verlossing, waarvan de Vader de Bron, de Zoon de Bewerker en de Geest de *Toepasser* is. "*Daarom, zo iemand zalig wil worden, die moet aldus van de Drieëenheid geloven*", zei Athanasius al. We komen op die uitdrukking nog wel weer terug. In elk geval moeten we deze waarheid leren zien, niet als een onbegrijpelijk leerstuk, maar als de klaterende fontein, waaruit wij met vreugde scheppen de wateren des heils.

Rijk in God.

Die feestelijke verlossingsklanken vernemen we al direct, als we naar het eerste antwoord goed luisteren. Dit luidt niet: van God de Vader, en van God de Zoon, en van God de Heilige Geest, maar: van God de Vader *en onze schepping*; van God de Zoon *en onze verlossing*; van God de Heilige Geest *en onze heiligmaking*. Hoort u goed? Niet "de" schepping, "de" verlossing, "de" heiligmaking, maar *onze*. Driemaal herhaald! Het onderscheid laat zich beter aanvoelen dan beredeneren. Laat me 't zo zeggen: in een leerboek over de dogmatiek zou iets kunnen staan van de Vader en *de* schepping, van de Zoon en *de* verlossing, van de Heilige Geest en *de* heiligmaking, daarmee waren dan behalve de *namen* tevens de specifieke *werken* der drie Personen genoemd: de Vader is de Schepper (hoewel niet alleen), de Zoon is de Verlosser (hoewel niet alleen), de Heilige Geest is de Heiligmaker (hoewel niet alleen). Maar zo kleurloos, zo leerstellig of hoe moet ik dat zeggen, *kan* het in de Catechismus niet staan. Een troostboek kan toch niet "neutraal" gaan betogen! Het troost!. Troost is altijd persoonlijk! Vandaar dat het koude „de“ eenvoudig wordt doorgeschrapt, waarvoor het "onze" in de plaats komt. Kijk, dat hebben we nu allemaal aan God te danken, zingt deze trooster: schepping, verlossing, heiligmaking! Dat is allemaal en helemaal *van ons*! Nog voor we ook maar één woord over de Drieëenheid gehoord hebben (let er op, dat de Catechismus dat woord zelfs niet noemt!) wordt ons gezegd, hoe rijk we zijn in deze God: Vader, Zoon en Geest! Wat een schatten! Het kan niet op! *Onze* schepping, *onze* verlossing, *onze* heiligmaking!

Onze schepping.

Daar ligt toch wel iets meer in, zou ik zo zeggen, dan 'n verklaring, dat wij *door* Hem geschapen zijn. Dat vertrouwelijke "onze" richt zich evenzeer op het voorafgaande: Vader, als op het volgende: schepping; het wordt dan bezittelijk voornaamwoord! Dat is te zeggen: de God, Die hemel en aarde schiep door slechts één woord te spreken, is mijn.... Vader! Die wolken lucht en winden, wijst spoor en loop en baan, zal ook wel wegen vinden waarlangs mijn voet zal gaan.

Ik ben mij bewust, meer in de woorden van de Catechismus te leggen, dan de opstellers bedoelden, als ik nu nog een stap verder ga en beweer: wij zijn niet alleen *dóór* God geschapen, die almachtige Schepper is niet alleen onze Vader, *maar ook Zijn schepping is de onze*. Zó lees ik nu even dat "onze schepping". Dat is meer dan een vernuftig spelletje van woorden. Het is de waarheid: "hetzij de *wereld*, hetzij leven hetzij dood, hetzij tegenwoordige

hetzij toekomstige dingen, zij zijn alle uwe". Deze schepping is niet het eigendom van de machthebbers dezer wereld, maar van de kinderen Gods, dat armzalige troepje mensen, "welke de wereld niet waardig was, hebben in woestijnen gedoopt en op bergen en in spelonken en in holen der aarde". Als deze schepping eens vernieuwd zal zijn, zal ten volle uitkomen, wie de heren der schepping zijn. Maar ook nu is dat al zo. Als we van onze bevoegdheden maar gebruik dorsten te maken door geloof en gebed.

Onze verlossing.

Ziedaar een weelde, een niet minder rijke schat.... onze verlossing! Nee, we worden niet pas verlost als Christus zal wederkomen tot onze verlossing. Maar: ik *ben* verlost, God *heeft* mij welgedaan. De zonde woelt nog wel in mij, maar ik sta niet meer onder haar heerschappij; de satan maakt het mij nog wel erg lastig, maar ik ben zijn slaaf niet meer; de dood is nog wel mijn vijand, maar hij heeft z'n gevaarlijke angel verloren: er is van de dood niet meer dan een *schaduw des doods* overgebleven! Ik ben door Jezus Christus verlost van alle macht van zonde, dood en hel, en vooral van.... mijzelf! Verlossing! Wat een woord, wat een woord voor gevangenen en ballingen. Een woord, waar heel de brand van verlangen uitlaat! Nu dan, verheugt u, alle gebondenen en vermoeiden en door onweder voortgedrevenen! Uw nood en druk kunnen, als ge ze goed in de ogen kijkt, alleen maar dienen om u de verlossing van uw zonden nog dierbaarder te maken.

Zeg, zoudt u willen ruilen? Van uw druk verlost, maar weer teruggebracht onder de druk van satan? Nu, zing dan maar stil voor u heen van de verlossing door het bloed van Christus, en hoop op de volkomen verlossing als Hij komen zal, om alle dingen nieuw te maken!

Onze heiligmaking.

Onze schepping, dat is duidelijk genoeg, en onze verlossing evenzo, maar onze heiligmaking, wat is dat nu! Wel, dat is precies, wat het woord zegt: dat wij, de gelovigen, heilig gemaakt worden. O ja, zegt iemand, ik begrijp het volkomen: eens, als we in de hemel komen, zullen alle vlekken en smetten van ons afgenomen zijn, en zullen we blinken als heiligen in het licht. Als u 't zo ziet, dan hebt u er nog maar de helft van begrepen. En als u denkt, dat zolang we hier op aarde zijn, we precies dezelfde mensen blijven, dan vrees ik, dat u van die heiligmaking nog helemaal niets begrepen hebt. Het is natuurlijk heel juist, dat de volkomen heiligheid eerst intreedt daar, waar alles volkomen is: in de hemel. Maar, met dat werk der heiligmaking begint de Heilige Geest reeds nu. Ge moogt dat niet zomaar naar de toekomst verschuiven. Ge moet niet denken, dat wij hier maar kunnen blijven tobben en stumperen en dat er hier in de gelovige niets verandert. De Geest maakt andere, nieuwe mensen van ons. Van de Heilige Geest en onze heiligmaking wil zeggen, dat de Heilige Geest ons elke dag een beetje heiliger maakt. Dagelijks brandt Hij wat weg van onze eigenzinnigheid, zelfzucht, hoogmoed, wereldzin, zinnelust en noem maar verder op! Hij is er steeds op uit om ons vergevensgezinder, verdraagzamer, nederiger, kortom beter, heiliger te maken. De mens, bij wie niets verandert, heeft geen deel aan de Heilige Geest. Dit is, dunkt mij, zo helder als glas. Dat is nu onze heiligmaking. Zo iets als Zacheüs, die, toen Christus in zijn leven gekomen was, zijn leven niet op dezelfde voet *kon* voortzetten, maar zei: zo ik iemand iets door bedrog ontvreemd heb, dat geef ik hem vierdubbel weder. Vergeleken met vroeger is er dus een verschil als tussen dag en nacht. En vergeleken met de toekomst, hoe het eens zal zijn in de hemel, is er het verschil als tussen het kleine zaadkorreltje en de rijpe oogst. Want ook de allerheiligsten hebben slechts een klein beginsel dezer gehoorzaamheid. Als we nu maar niet gaan denken, dat die heiligmaking òns werk is. Schepping en verlossing, dat is natuurlijk Gods werk; maar die heiligmaking, daar zouden we zelf onze schouders wel onder kunnen

zetten. Mis natuurlijk! Het derde deel heet niet: van de bekeerde en zijn heiligmaking, maar: van *God de Heilige Geest* en onze heiligmaking. Het is Gods werk van het begin tot het einde. Alles wat we doen, doen we alleen door en uit Hem. De heiligmaking is evenals de verlossing een schat, die God ons gaf. Die verlossing was Gods werk *vóór* ons, de heiligmaking Gods werk *in* ons — dat is het hele verschil.

En nu we zo deze drie schatten een voor een in de hand genomen hebben en bewonderd, schatten die ons gegeven werden door de Vader, de Zoon en de Geest, nu beginnen we al beter te begrijpen, dat de leer der Drieëenheid geen abstract begrip of theologisch betoog is, maar *evangelie*. En we komen vanzelf weer terecht bij Athanasius: "Daarom zo iemand zalig wil worden, die moet aldus van de Drievuldigheid geloven".

De moeilijkheid.

Tot nu toe deden zich geen noemenswaardige moeilijkheden voor, maar nu komt het! De vrager zit met zijn probleem, dat hij aldus onder woorden brengt: "Aangezien er maar een enig Goddelijk Wezen is, waarom noemt gij (d.i. spreekt gij van) de Vader, de Zoon en de Heilige Geest?" Kort gezegd: als er één is, kunnen er toch geen drie zijn, en als er drie zijn, hoe zit het dan met de eenheid? Hij draait dat om en om, en komt er niet uit, want één is geen drie en drie niet één. Hoe zit dat?

Deze vraag wordt niet gesteld uit ijdele nieuwsgierigheid en nog minder om degene die antwoorden moet, er nu eens te laten inlopen. Als ik goed luister, hoor ik iets angstigs in deze vraag, de angst van iemand die vreest zijn God kwijt te raken. Een heiden zou die angst niet kennen; die is zo gewend aan de voorstelling van *veel* goden, dat zijn godsgeloof er geen ogenblik door geschokt wordt, ook al vertelt men hem dat er niet een, of drie, maar tien of desnoods honderd goden zijn. Maar de christen overlegt: als God Zijn godheid met anderen moet delen, dan is God geen God meer. Dan zijn er anderen, die even machtig of misschien nog machtiger zijn dan Hij. Dan is Hij niet meer de Enige, de Absolute, de Hoogverhevene, Wiens toezicht over alles gaat, en op Wie ik mij in nood en dood kan verlaten. Dan gaat alles wankelen. Dan raak ik God kwijt. Nu, de man die hier aan het woord is, *wil* dat niet en *kan* dat niet. Dat nooit! Daarom kleedt hij zijn vraag zó in, dat *vóór* alle dingen voor hem vaststaat, dat er maar één God is. Dat laat hij in geen geval los. Daar bijt hij zich zagezegd in vast.

Wie, wie is een God als Gij, Groot van macht en heerschappij? Heer, wat goôn de heid'nen roemen, Niemand is bij U te noemen: Daden als Uw grote daan Treft men nergens elders aan.

Als de vrager dit maar kan blijven zingen, en als maar niet gepeuterd wordt aan het "aangezien er maar één enig Goddelijk Wezen is", dan wil hij graag verder luisteren naar het antwoord op de vraag: maar waarom spreekt ge dan toch van *drie*: van Vader, Zoon en Heilige Geest?

En nog wel van God de Vader, God de Zoon, God de Heilige Geest?

Hij vindt het heel erg moeilijk. Hij vreest immers nog steeds God te zullen verliezen, en heeft er nog geen idee van, dat de schoonheid Gods zich juist in deze drieheid ontplooit. Niemand hoeft zich te schamen, als hij er voor zichzelf precies zo mee zit. Er is een buitengewoon knap theoloog geweest, een bisschop nog wel, van Alexandrië, Athanasius, die het ook erg moeilijk vond. Hij heeft een geschriftje nagelaten, waarin ge hem aldus hoort worstelen met de woorden en gedachten:

De Vader is eeuwig, de Zoon is eeuwig, de Heilige Geest is eeuwig, Nochtans zijn het niet drie Eeuwigen, maar 't is één Eeuwige. Desgelijks is de Vader almachtig, de Zoon almachtig,

de Heilige

Geest almachtig, En nochtans zijn het niet drie Almachtigen, maar het is één

Almachtige. Alzo is ook de Vader God, de Zoon God, de Heilige Geest God, En nochtans zijn het niet drie Goden, maar het is één God. Alzo is de Vader Here, de Zoon Here, de Heilige Geest Here, En nochtans zijn het niet drie Heren, maar 't is één Here. Want gelijk wij door de christelijke waarheid genoodzaakt worden, een iegelijk Persoon afzonderlijk God of Here te noemen, Alzo is ons ook door het algemeen geloof verboden drie Goden of Heren te belijden.

Aldus Athanasius!

Begrijpt u het nu? Allerminst, zegt u! Nu, ik ook niet, en Athanasius zelf ook niet. Hij heeft er zelfs geen ogenblik aan gedacht, de moeilijkheid op te lossen, of deze waarheid voor het verstand aannemelijk te maken. Hij wilde de kerk niet leren begrijpen het mysterie, dat ze nooit begrijpen kan, maar hij wilde de kerk helpen haar *geloof* te belijden. Daarom staat er boven het geschriftje van deze kerkvader niet: oplossing van het vraagstuk, maar: "Geloofsvorm en bekentenis". En de Catechismus geeft op het "waarom" van de vrager: waarom noemt gij Vader, Zoon en Heilige Geest, dit ontstellend eerlijke antwoord: "omdat God Zich alzo in Zijn Woord geopenbaard heeft". Dáárom! Hij zegt dus niet: dat zal ik u nu eens netjes uit de doekjes doen, ge moet eens goed luisteren en dan zult ge toestemmen, dat alles toch zo redelijk en klaar is. Nee, het antwoord is veel deemoediger. Het zegt: ja, op dat "waarom" weet ik ook het antwoord niet, maar God heeft Zich zo geopenbaard in Zijn Woord. En of ik het nu begrijp of niet, of ik het aanvaard of verwerp, daar blijft die openbaring even onwankelbaar om staan! Omdat God Zich alzo in Zijn Woord geopenbaard heeft. Dat is het einde van alle tegenspreken. Het is ook 'n wijs en moedig antwoord. Wij moesten daar wat van willen leren. We moeten eens eerlijk tegen onze jongens en meisjes durven zeggen: ik weet het niet. Maar 't staat in de Bijbel, en daarom geloof ik het! Wat willen wij, kleine mensen toch, als we, wat God openbaart of doet, pogen af te keuren of goed te keuren, te verdedigen of aan te vallen, te becritiseren of te vergoelijken. Wat wil toch dat stofje aan de weegschaal, die druppel aan de emmerrand?

Zo blijft het dus! Ik verlies de enige God niet, als ik spreek van God de Vader, God de Zoon en God de Heilige Geest. En dat is zo, omdat God Zich zo heeft geopenbaard in Zijn Woord. Die waarheid loopt als een gouden draad door heel de Schrift, van Genesis tot Openbaring. Och, u spaart mij toch wel het opsommen van 'n hele reeks teksten? In uw Bijbeltje staan ze wel aangegeven in een noot onder deze vraag, doet u de moeite, om ze eens op te zoeken. Wekelijks komt ge met die Drieenige God in aanraking, als de zegen op u gelegd wordt: "de genade des Heren Jezus Christus en de liefde Gods en de gemeenschap des Heiligen Geestes zij met u allen". En in uw prille jeugd kwaamt ge er reeds mee in aanraking, toen ge gedoopt werd in de naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.

De eenheid in de Drieheid.

De Catechismus laat het niet bij de bewering, *dàt* God Zich alzo in Zijn Woord geopenbaard heeft, maar laat er ook op volgen, *wàt* God daarvan geopenbaard heeft: "dat deze drie onderscheiden Personen de enige, waarachtige en eeuwige God zijn". De formulering van Zondag 8 is in haar bondigheid subliem. Zij spreekt van "een enig Goddelijk Wezen", en van drie onderscheiden Personen in het Goddelijk Wezen, en springt met een kordate geloofssprong over alle spitsvondigheden en tegenwerpingen van het verstand heen, door rustig te verklaren, dat die drie onderscheidene Personen nu de enige en ware God *zijn*. Waarin die drie Personen *gelijk* zijn, hebben we reeds Athanasius horen zeggen, en waarin ze

onderscheiden zijn, zoals de Catechismus opmerkt, werkt hij aldus nader uit:

Want de Persoon des Vaders is een ander,
die des Zoons is een ander,
die des Heiligen Geestes is een ander.
De Vader is van niemand gemaakt,
noch geschapen,
noch gegenereerd.
De Zoon is van de Vader alleen,
niet gemaakt,
noch geschapen,
maar gegenereerd.
De Heilige Geest is van de Vader en de Zoon,
niet gemaakt,
noch geschapen,
noch gegenereerd,
maar uitgegaan.
Zo is er dan één Vader, niet drie Vaders,
één Zoon, niet drie Zonen,
één Heilige Geest, niet drie Heilige Geesten,
en in deze Drieheid is niets eerst of laatst,
niets meest of minst.
Maar de ganse drie Personen hebben gelijke eeuwigheid
en zijn Zichzelf alleszins gelijk.
Zodat alom (gelijk nu gezegd is) de Eenheid in de
Drieheid en de Drieheid in de Eenheid te eren zij.

En daarop laat hij dan volgen dat woord, waarop reeds tweemaal eerder gezinspeeld werd, en waaruit blijkt, dat dit allerm minst onvruchtbare bespiegelingen zijn:

"Daarom, zo iemand zalig wil worden,

die moet aldus van de Drievuldigheid geloven",

terwijl aan het begin van zijn geloofsbelijdenis dit nog krasser is gezegd:

"Zo iemand dat niet geheel en ongeschonden bewaart, die zal zonder twijfel eeuwig verloren gaan".

De Drieëenheid en de zaligheid.

Daar moeten we dus nu nog even bij stilstaan, want hoe weinig we van de Heilige Drieëenheid zelf kunnen begrijpen, het moet toch voor ons geloofsbewustzijn heel klaar en helder worden, dat onze zaligheid met dit "leerstuk" — om het nu maar eens heel lelijk te zeggen — gemoeid is. Ik mag dus niet zó redeneren: God heeft Zichzelf nu wel zo geopenbaard, maar ik zou er niet armer van kunnen worden, als ik dit niet wist; als *Jezus* mij ontnomen werd, en Zijn verzoenend sterven, ja, dan zou ik alles missen, maar overigens.... Zo moet men niet praten, en wie even doordenkt, zal er zich ook wel voor wachten. Als God niet een *Drieëinig* God was, hoe kan Hij dan een *Zoon* hebben, en Die in de wereld zenden om voor mij te sterven en op te staan? Als God nu eens alléén "Vader" was, meer niet, dan was er geen *Jezus* en bestond er geen verlossing. Het ene hangt ten nauwste met het andere samen. Verlossing en zaligheid zijn alleen maar mogelijk, als er een *Vader* is, Die also lief de wereld gehad heeft, dat Hij Zijn eengeboren *Zoon* zendt, opdat een iegelijk, die in Hem *gelooft* (door de *Heilige Geest*) niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. Wie de Drieëenheid kwijt

raakt, raakt zijn Heiland kwijt. "Daarom zo iemand zalig wil worden, die moet aldus van de Drievuldigheid geloven." Bovendien verliezen we alle *troost*, als we bij deze belijdenis niet leven. Het zijn niet alleen Joden en Mohammedanen, maar talloos vele mensen, die van de heerlijke waarheid der Drieëenheid niet weten, en wier Godsgeloof daarom oneindig troosteloos is. Zij kennen alleen een God, Die heel ver van de mensen afwoont, Zich met hen ook betrekkelijk weinig bemoeit, en in vele opzichten tegenover hen staat. Hoe blij en glanzend wordt echter alles, als we God leren kennen zoals Hij Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft als een Drieënig God. Dan ja, blijft God ook de Hoogverhevene, Die een ontoegankelijk licht bewoont, voor Wie wij huiverend en eerbiedig knielen. Maar Hij is niet alleen ver *boven* ons, maar Hij is ook *God met ons* — Immanuël. Ja, nog inniger wordt de band, als wij Schrift en belijdenis om strijd horen verklaren, dat Hij ook *in* ons wonen wil door de Heilige Geest. Uitspraken als: "Hij woont in de hoogte en in het heilige, en bij dien die eens verbrijzelden en nederigen geestes is" en "Die hoog woont, en zeer laag nederziet", zijn alleen maar verklaarbaar in het licht der Drieëenheid. Hoe rijk en schoon is dit alles. God is ver weg en dicht bij. Hij bestuurt heel de wereld en denkt aan mij. Als Vader, Schepper van hemel en aarde, is Hij mijn machtige Bondgenoot in 't strijdperk van dit leven, en kan niemand keren wat Hij werken wil; als Zoon koos Hij mijn partij tegen hel en dood, en bidt Hij voor mij, dat mijn geloof niet ophoudt, als Heilige Geest neemt Hij intrek in mijn hart, vernieuwt Hij mijn leven, schraagt Hij mij op het smalle pad, totdat ik in het leven der uitverkorenen onbevlekt zal gesteld worden. Vader, Zoon en Geest, met niets minder kunnen we toe.

O Vader, dat Uw liefd' ons blijk', O Zoon, maak ons Uw beeld gelijk, O Geest, zend Uwen troost ons neer, Drieënig God, U zij al d' eer!

Hoe rijk en gelukkig zijn onze *kinderen* dan, over wier hoofd de naam van de Drieënige God bij de Doop is uitgeroepen, en aan wie God toen reeds Zijn drievoudige belofte heeft verzegeld. Toen heeft de *Vader* hen als *Zijn kinderen* aangenomen, en toegezegd, dat Hij hen ook in dit leven als Zijn kinderen zal verzorgen.

Toen heeft de *Zoon* hen gewassen in Zijn bloed, hen van alle zonden bevrijd en rechtvaardig voor God gesteld.

Toen heeft de *Heilige Geest* verzekerd *in* hen te willen wonen, en alle weldaden van Christus hun te zullen toeëigenen, als daar zijn: de afwassing der zonden, de dagelijkse vernieuwing des levens en de eindelijke aankomst in de hemel: het leven der uitverkorenen.

Want deze God is onze God, Hij is ons deel, ons zaligst lot, Door tijd noch eeuwigheid te scheiden: Ter dood toe zal Hij ons geleiden.

ZONDAG 9

Vraag 26.

Wat gelooft gij met deze woorden: Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde?

Antwoord:

Dat de eeuwige Vader onzes Heeren Jezus Christus, Die hemel en aarde, met al wat er in is, uit niet geschapen heeft^a, Die ook door Zijn eeuwigen raad en voorzienigheid ze nog onderhoudt en regeert^b, om Zijns Zoons Christus wil mijn God en mijn Vader is^c; op Welken ik alzo vertrouw, dat ik niet twijfel of Hij zal mij met alle nooddrift des lichaams en der ziel verzorgen^d, en ook al het kwaad dat Hij mij in dit jammerdal toeschikt, mij ten beste keren^e; dewijl Hij zulks doen kan als een almachtig God^f, en ook doen wil als een getrouw Vader^g.

^a Ge 1:1-31; Ge 2:1-25; Ex 20:11; Job 33:4; Job 38:1-41; Job 39:1-30; Job 40:1-5; Han 4:24; Han 14:15; Ps 33:6; Jes 45:7; (* Job 38:1-41 AV = Job 38:1-38 en Job 39:1-3 SV, Job 39:1-40 en Job 40:1-5 = Job 39:4-38 SV),

^b Heb 1:3; Ps 104:27-30; Ps 115:3; Mt 10:29; Eph 1:11,

^c Joh 1:12; Ro 8:15; Ga 4:5-7; Eph 1:5,

^d Ps 55:22; Mt 6:25,26; Lu 12:22; (* Ps 55:22 AV = Ps 55:23 SV),

^e Ro 8:28,

^f Jes 46:4; Ro 10:12,

^g Mt 6:32,33; Mt 7:9-11.

Hoofdzin en bijzin.

Voor zover ik mij van vroegere preken of catechisatie-uren over Zondag 9 iets kan herinneren, leden die ongeveer allemaal aan hetzelfde euvel, namelijk dat vrijwel stelselmatig de bijzin tot hoofdzin werd gepromoveerd. Over het bijkomstige werden dan hele bomen opgezet, waarbij de hoofdzaak uit het oog werd verloren — dit is trouwens een veel voorkomend verschijnsel, en Zondag 9 is er niet het enige slachtoffer van. Ik kan deze critiek hier met vrijmoedigheid neerschrijven, omdat ik er zelf hard aan meegedaan heb, en pas later heb ingezien, hoe mis het was. Dat ging dan zo.... of nee, laat me voor goed begrip van wat ik bedoel eerst de hoofdzin met de bijzin even neerschrijven. Met de woorden van artikel 1: "Ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper des hemels en der aarde", belijd ik: "dat de eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus, Die hemel en aarde, met al wat er in is, uit niet geschapen heeft, Die ook door Zijn eeuwige raad en voorzienigheid ze nog onderhoudt en regeert, om Zijns Zoons Christus wil mijn God en mijn Vader is, op Welke ik alzo vertrouw. . . enz."

De hoofdzin is dus: "dat de eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus om Zijns Zoons Christus wil mijn God en mijn Vader is". Nog korter: De Vader van Christus is ook mijn Vader! In een bijzin, of *liever in twee tussenzinnen, wordt er dan van God de Vader nog iets bijgezegd.*

Eerste tussenzin: "Die hemel en aarde, met al wat er in is, uit niet geschapen heeft".

Tweede tussenzin: "Die ook door Zijn eeuwige raad en voorzienigheid ze nog onderhoudt en regeert".

Nu, dan ging het bij de verklaring in de regel zo, dat de uitlegger van de Catechismus zich aan die bijzinnen als 't ware te buiten ging. Daar had hij nu echt sin in, om allerlei wetenswaardige dingen te zeggen over de schepping van hemel en aarde. De kwestie van de schepping in zes dagen of zes tijdperken bleef natuurlijk niet onaangeroerd, terwijl de ongelooftheorieën over de wording der wereld, die met de schepping geen rekening hielden, werden verworpen. Ook lieten de meesten *niet* na, wjl gesproken werd over de "eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus", enige diepzinnige beschouwingen ten beste te geven over de "eeuwige generatie" van de Zoon. Resultaat: dat de gemeente de kerk uitkwam, en de jongens en meisjes uit de catechisatie, met een hoofd vol geleerdheid of vertoon van geleerdheid, doch zonder troost. . . . men had voor de zoveelste maal van het troostboek weer eens een wetenschappelijk betoog gemaakt! En kans gezien, om de poëzie van Zondag 9 tot proza te vervlakken, en de jubel tot een formule te verstommen. Men versta mij goed: al wat er gezegd werd, en allicht nog meer gezegd kon worden over het dogma der schepping en onderhouding en eeuwige generatie was natuurlijk van a tot z waar; het is ook hoogst belangrijk en gewichtig! En wat de Catechismus er zo in enkele zinnnetjes van zegt, heeft in het verband wel degelijk zin — anders was het wel weggelaten — maar het staat in Zondag 9 nu eenmaal in een tussenzin! En de eerlijkheid der uitlegging eist, dat men de Catechismus verklaart naar de bedoeling van de opstellers, en niet naar eigen smaak en bedoelen. En dan kan alle water van de zee niet uitwissen, dat de *hoofdzin* van Zondag 9 is en blijft: dat de eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus mijn Vader is, op Welke *ik* alzo betrouw dat ik niet twijfel. . . . Dat is dus een lied! Het is een psalm! Een psalm gezet in de geloofstoon van alle psalmen: eerste persoon enkelvoud: mijn God en mijn Vader; op Welke *ik* alzo vertrouw, dat *ik* niet twijfel. Van het *Vaderschap Gods* wordt hier gezongen en gejubeld. Dat is de hoofdzin en de hoofdzaak, en moet hier ook de hoofdzaak blijven! Daarvan wordt gezongen zonder zweem of vertoon van geleerdheid, als nadere inhoud en vertolking van de "enige troost in leven en sterven". En zo moet er hier van gesproken worden, dat een kind het begrijpen kan en de grijsaard er in rusten; dat het naklinkt in de harten der eenvoudigen, en dat de geletterden en geleerden er amen op zeggen. Dit geweldige, dit grote moet opbloeien voor ons verwonderd oog, dat de eeuwige Vader van Christus ook de Vader is van mij, Zijn zondig, hulpeloos en schuldig kind! Dat wil de Catechismus zeggen en doen belijden met verbazing: die God, Wiens wezen zó is: eeuwige Vader! die God, Die zó almachtig is alles te onderhouden en te regeren door Zijn kracht, . . . dat is *mijn* God! Dat is *mijn* Vader.

Nu zal mijn ziel, nu zullen al mijn zinnen, 0, God, mijn sterkt', U hartelijk beminnen. Mijn steenrots, burg en helper is de Heer, Mijn God, mijn rots, mijn zaligheid, mijn eer.

Het eerste artikel van de twaalf luidt: "Ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper des hemels en der aarde".

Daarin gaat het "Vader-zijn" Gods voorop, en volgt in de tweede plaats het "Schepper-zijn". Geheel in overeenstemming daarmee, laat de Catechismus 't volle licht vallen op Gods *Vaderschap*, dat er is en was en zijn zal geheel onafhankelijk van Zijn Schepper-zijn: "dat de eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus....". De Catechismus wil zeggen: geheel afgedacht van het feit, dat God Vader en Oorsprong is van al wat bestaat (Die hemel en aarde en al wat daarin is uit niet geschapen heeft) en geheel afgezien van het feit, dat God Vader is van Zijn kinderen (om Christus wil mijn God en mijn Vader is), staat daar de glorieuze belijdenis: God is Vader! Hij is eeuwig Vader. Vader van de eeuwige Zoon, Jezus Christus. Dat is de wezenlijke inhoud van het geloofsartikel: ik geloof in *God de Vader*. Dit betekent

niet: dat God, Die hemel en aarde schiep, mijn Vader is. Maar: dat de eeuwige Vader van Christus mijn Vader is.

De Vader van Christus is mijn Vader.

Zo ziet iedereen direct, dat die geweldige aanhef: "dat de eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus", niet de bedoeling heeft, om de zin wat mooier en gedragener te maken. Het is geen franje, geen opeenstapeling van woorden — woorden, daar houdt de Catechismus niet van — maar dit is het hart dezer belijdenis. In God de Vader te geloven wil zeggen: te geloven in de eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus. Dat wordt er niet zo even bijgehaald, maar dat is de kern van alles. Alleen als ik daar een glimp van opgevangen heb, kan ik verstaan, hoe schoon de belijdenis van het Vaderschap Gods is. En alleen van dit uitgangspunt uit, kan ik de stap doen naar dat andere: om Christus wil mijn Vader!

Wij willen dat nu nader gaan bezien.

Drie dingen vallen er ons bij op.

In de eerste plaats valt ons door deze formulering op, dat het Vaderzijn behoort tot het *wezen* van God. Hij is nooit Vader *geworden*, maar Hij *is* het *eeuwig*. Hij werd niet Vader, toen Hij de mens schiep, en deze Hem Vader noemde. Zelfs mag ik niet zeggen: Hij *was* het al van tevoren, want eeuwig wil niet zeggen een eindeloze tijd, maar zonder begin en zonder einde. Zo is Gods Vaderschap zonder begin en zonder einde. Zijn Vader-zijn valt met Zijn God-zijn samen. God is niet denkbaar zonder Vader te zijn. Hij zou geen God meer zijn als Hij geen Vader was. Hij zou dan *Zichzelf* niet meer zijn. Het Vader-zijn hoort bij God, zoals 't licht hoort bij de zon. Dat straalt en schittert maar, ook zonder dat wij 't *zien*. En uit dit eeuwig-Vader-zijn-Gods vloeit dan direct voort, dat wij God niet Vader noemen "bij wijze van spreken". Ik bedoel *zó*: dat wij op aarde gezien hebben, wat vaderliefde en vaderzorg betekenen kan bij de mensen, en dat we dat nu ook op God mogen toepassen. Het is juist andersom! Alle vaderschap onder de mensen is maar 'n heel flauwe indruk van het Vaderschap Gods. Als ik mij indenk, hoe een vader zich ontfermt over zijn kinderen, heb ik voor nog geen miljoenste deel gepeild, hoe de Here Zich ontfermt over degenen, die Hem vrezen. Alle vaderschap op aarde is gebrekkig en enkel duisternis vergeleken met het licht van het eeuwig-Vader-zijn-van-God. Dit is de eerste lichtstraal, die we opvangen uit de belijdenis: de eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus.

Het *tweede* wat onze aandacht niet mag ontgaan, is, dat in God het Vader-zijn-van-Christus vooropgaat en ook steeds voorop moet gaan. Als de Catechismus gaat verklaren, wat de belijdenis: "ik geloof in God de Vader" inhoudt, begint hij niet met de mens, maar met Christus. Wij zijn nogal eens geneigd, deze juiste volgorde om te keren, en van onszelf uit te rekenen, of liever: naar onszelf toe te rekenen. Wij meten dan de Vaderliefde Gods af naar wat wij er van in ons leven ervaren, en als we daar op een gegeven moment niet teveel van bespeuren, lopen we gevaar, die Vaderliefde Gods in twijfel te trekken. We redeneren dan precies zo, zoals zovelen de bekende tekst: "God is liefde" mishandelen; zij denken in hun hoogmoed, dat de *mens* het enige voorwerp van Gods liefde kan en moet zijn, en als de mens dan Gods toorn ondervindt, is God volgens hen geen liefde meer! Alsof het eerste voorwerp van Gods liefde niet was: God Zelf. God heeft Zijn eigen eer het allermee lief, en als die door de mens geschonden wordt, moet hij Gods gestrenge straf ervaren. Zo nu is het enigmatische ook hier met Gods Vaderschap gesteld. God is in de eerste plaats de Vader van onze Here Jezus Christus, en pas daarna om Christus wil van mij. Dat laatste is Hij pas door en om het eerste. Van enige Vaderliefde voor mensen zou buiten Christus geen sprake kunnen zijn. Maar daarover straks; het is nu althans duidelijk genoeg, dat wij Gods Vaderliefde niet moeten afmeten naar hetgeen Hij ten gunste van *ons* doet. Nog minder

moeten wij Zijn Vaderliefde *ontkennen* als Zijn hand zwaar op ons drukt. Hij is namelijk in de eerste plaats Vader van Christus, en werkt dus steeds in de eerste plaats ten gunste van Zijn heilig Kind Jezus; en als die bevordering van Christus' glorie dan voor ons kruisdragen betekent, moet ons dat niet alleen goed zijn, maar moeten we er zelfs blij om zijn. Nooit zou de Vader aan Zijn (aangenomen) kinderen iets kunnen geven, wat strijden zou met de belangen of de eer van Zijn (eigen) Zoon, Jezus Christus. Wat het zwaarste is, moet het zwaarste wegen, en daarom mogen wij ook alleen bidden om opheffing van ellende en druk, als en voorzover dat de eer van Christus bevorderen kan. Wij mogen niets begeren wat ten koste daarvan zou geschieden. God zal het trouwens ook niet geven. Als wij de Openbaring van Johannes lezen, dan zien we dat Zijn koninkrijk niet komt in de weg van rustige ontwikkeling, maar door oorlogen, hongersnoden, vervolging en martelaarsbloed. Houden we dit in het oog, dan zullen we niet twijfelmoedig vragen, wat er nu van Gods Vaderzorg voor Zijn kinderen overblijft. We zullen dan onthouden, dat Gods Vader-zijn-van-Christus voorop moet blijven, en het "Christ avant tout" belijden en beleven. In de uitkomst zal dan blijken, dat Gods Vader-zijn-van-Christus en Gods Vader-zijn-van-de-gelovigen op geen enkel punt met elkaar streden, maar elkaar op de schoonste wijze aanvullen. Maar dat *zien* we pas, als we in de hemel zijn, en we de afgelegde weg in zijn geheel kunnen overzien. Vooralsnog moeten we dit geloven, en vasthouden als ziende de Onzienlijke. Dit was dan de tweede lichtstraal, die voortspoot uit de belijdenis: de eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus.

Het *derde* wat ons hierbij opvalt, is, dat de Catechismus met grote nadruk belijdt, dat deze eeuwige Vader van Christus *om Zijns Zoons Christus wil* mijn God en mijn Vader is. Hier ligt zowel een *beperking* als een *uitbreiding* van Gods Vaderschap in, die we geen van beide uit het oog mogen verliezen.

Wat de *beperking* betreft: God is niet de Vader van alle mensen, maar alleen van degenen, die Christus als Gods Zoon en hun Zaligmaker erkennen en eren. Daar is bij Zondag 7 al voldoende van gezegd. Ik heb nog al dikwijls vrijzinnige predikanten moeten horen, en deze mensen hebben in hun gebed het "Vader" voor in de mond, terwijl ze Christus' verzoening met de Vader loochenen. Dit klinkt mij altijd als een vloek in de oren. God is voor hen, die Christus voorbijlopen, geen Vader, maar Rechter. Wie Christus' voldoening niet aanvaardt, moet zelf voldoen, en dat kan geen mens. Alleen om Christus wil dus. Wij besluiten ons gebed nogal eens gedachtenloos met de woorden: om Jezus wil, of in de naam van Jezus. Wat heeft dit een geweldige inhoud. Ik kan iemand naar een invloedrijk persoon sturen met de boodschap: zeg maar in mijn naam dit of dat. Of ik kan hem mijn naamkaartje meegeven en zodoende wordt hij geïntroduceerd, waar hij anders wellicht nooit toegang zou krijgen. Zo zendt Jezus ons naar Zijn Vader met de boodschap: ga maar gerust, en al wat gij de Vader bidden zult in Mijn naam, dat zal Hij u geven!

Zo komen we dus als vanzelf aan de *uitbreiding* van het Vaderschap Gods. Buiten Christus is overal duisternis, maar door Hem gaat het licht op! Gods Vaderschap, hoewel volmaakt in het Vader-zijn-van-onze-Here Jezus Christus, blijft bij Hem niet beperkt, maar breidt zich glorieus uit over allen die de naam van Jezus Christus noemen. Door Hem groeit het getal der kinderen Gods uit alle geslachten, talen en naties en alle rassen zonder onderscheid. Het wordt ontelbaar als de sterren des hemels en de korrelen van het zand der zee. In Hem worden alle geslachten der aarde gezegend, want zovelen Hem aangenomen hebben, heeft Hij macht gegeven, kinderen Gods te worden.

De eeuwige Vader van Christus *om Zijns Zoons Christus wil* mijn Vader, dat wil dan toch in de eerste plaats zeggen, dat God precies dezelfde Vaderliefde en Vaderlijke zorg, die Hij had voor Zijn Eengeboren, Zijn geliefde Zoon, in Welke Hij een welbehagen had, overdraagt op *mij*. . . . mijn God en mijn Vader. Hij behandelt mij, alsof ik Zijn enig kind, Zijn geliefde

zoon was. Ja, alsof ik. . . . Christus Zelf was. Zijn gehoorzaam Kind. Ik deel in al Zijn kinderrechten: Zijn Vader is mijn Vader, Zijn hemel is mijn huis, Zijn engelen zijn mijn beschermers. Slechts één ding is anders: Zijn kruis is niet mijn kruis. Wel moeten we het kruis achter Hem aandragen, maar het is zo heel anders; voor Hem was het een vloek, voor ons.... een zegen. Wel hebben wij gemeenschap aan Zijn lijden, maar het is weer zo heel anders. Zijn lijden was borgtochtelijk, wij dragen slechts — om met Paulus te spreken — de littekenen. Dat wil zeggen, dat de eigenlijke *wond* al genezen is — door Zijn striemen is ons genezing geworden. Er ligt nog een tweede schone gedachte in opgesloten, dat de Vader van onze Here Jezus Christus om Christus wil mijn God en mijn Vader is. Het is namelijk deze, dat God ons in Christus het hoogste en schoonste bewijs van Zijn liefde heeft gegeven. Meer kan God niet geven. Wij moeten daar in deze tijd vol moeilijkheden vooral veel aan denken. Wij vragen ook wel eens twijfelmoedig, waar toch de bewijzen van Gods Vaderliefde blijven. We zouden daar wel eens een duidelijk teken van willen zien. Nu, Jezus heeft eens gezegd, dat ons daar geen ander teken van gegeven zou worden, dan dat van Jona de profeet. Jona, hier natuurlijk bedoeld als type van Christus. Zoals Jona als een soort zoenoffer in de golven werd geworpen, om de zee te stillen, zo is Christus in deze wereld geworpen om Gods toorn te stillen. Dat is het teken. Het grootste van Gods liefde. Als ik dat goed gezien heb, dan is het wel beschamend, hemeltergend, om nòg meer tekenen en bewijzen van Gods liefde te vragen. Dit ene is genoeg, meer dan genoeg. En met Hem zal God ons *alle* dingen schenken.

De Schepper van hemel en aarde is mijn Vader.

Alleen reeds de gedachte, dat de eeuwige Vader van Christus ook mijn Vader is, is nauwelijks te verwerken. Maar daar voegt de Catechismus dan nòg iets aan toe. Dat geschiedt dan in deze tussenzin, waar we reeds over spraken: "Die hemel en aarde, met al wat er in is, uit niet geschapen heeft". Daar volgt nog een tweede tussenzin op: "Die ook door Zijn eeuwige raad en voorzienigheid ze nog onderhoudt en regeert", maar omdat Zondag 10 de nadere uitwerking van die woorden is, kunnen we daar nu gevoegelijk over zwijgen. Dus nu alleen dit: "Die hemel en aarde, met al wat daarin is, uit niet geschapen heeft", die Almachtige God is. . . . *mijn God* en *mijn Vader*! Was eerst dus gezegd, wie mijn Vader *is*, nu wordt er aan toegevoegd, hoe machtig, hoe sterk, hoe groot mijn Vader is. Vroeger, als knapen, konden we wel eens tegenover onze vriendjes pochen: mijn vader, nou! Die kan dit en dat en het was een klaar wonder wat vader in onze ogen niet allemaal kon! Daar stak natuurlijk heel wat overdrijving en grootspraak in. Maar van onze "Vader in de hemelen" kunnen we nooit té groot spreken. Daar zeggen we altijd nog te weinig van, en daar denken we altijd nog te laag over. Zijn we er ons wel goed van bewust, Wie we eigenlijk tot Vader hebben! Nu, hier staat het: "Die hemel en aarde, met al wat daarin is, uit niet geschapen heeft". Dat is te zeggen: Hij staat nergens voor! Niets is Hem te moeilijk of te zwaar of te wonderlijk. Hij is geweldig sterk. Hij kan alles. Nee, alles niet, dat is teveel gezegd — zondigen kan Hij niet, maar zondigen is dan ook zwakheid. Laat mij dus zeggen: God kan alles wat Hij *wil*. Wat Zijn liefde wil bewerken, ontzegt Hem Zijn vermogen niet. Zou Hij, Die zeide: er zij licht, toen alles nog duisternis was, de donkere wolken van de levenshemel niet kunnen wegvagen? Zou Hij, Die door één machtswoord heel die wondere wereld van licht en sterren tevoorschijn riep, onmachtig blijken in de moeilijkheden van uw kleine leven? Zou Hij, Die de oceanen draagt in de holte van Zijn hand, verlegen zitten met een enkele druppel aan de emmer? De gedachte alleen al is onredelijk en dwaas. Het zijn niet alleen de machthebbers der wereld, die (onwetend vaak en tegen wil en dank!) Zijn wil moeten uitvoeren, maar Hij gebiedt ook over een *worm*. die Jona's wonderboom doet verdorren. Niets ontgaat Hem. Hij hoort de jonge raven als zij roepen, zou Hij Zijn kinderen niet helpen als zij bidden? Onze noden kunnen groot zijn, maar onze Helper is altijd nog groter; onze vijanden

kunnen sterk zijn, maar onze God is altijd nog sterker. Bij de wereld is macht, bij God is almacht. Hij neigt de harten der koningen als waterbeken; voor Hem bukt het bruyt geweld en vallen de sterkste muren. Het is in de oorlog van grote betekenis, machtige bondgenoten te hebben, maar wat dan te zeggen van het volk des Heren, dat in het strijdperk van dit leven tot Bondgenoot heeft. . . . de Almachtige, Schepper des hemels en der aarde? Tot Bondgenoot? Nee, tot Vader! Van hoeveel gewicht kan het zijn in moeilijke omstandigheden te beschikken over relaties, die invloed hebben bij de hoogste autoriteiten. Door Christus hebben wij relaties bij de allerhoogste instantie: het hof der hoven! Mijn God en mijn Vader heeft niet slechts invloed op alle mensen (ook mijn vijanden) maar beïnvloedt ze geheel, en ze zijn in Zijn handen als leem in de handen van de pottenbakker. Hij spreekt en het is er, Hij gebiedt en het staat er! De Souverein van de hemel en de aarde is mijn Vader! De Koning op de troon des hemels is mijn Vader! De Almachtige Gebieder over wolken en winden is mijn Vader! Wat nood dan? Wat kan mij gebeuren? Wat kan mijn kerk gebeuren? Niets!

Wat winden dat er waaien, Wat regen dat er plast, Het hoge huis van Sion Staat onbeweeglijk vast!

Het kan natuurlijk voorkomen, dat ik dit 's Zondags in de kerk fier en kloek belijdt, maar dat die belijdenis mij 's Maandagsmorgens in het aangezicht vliegt, als ik op de puinhopen mijner verwachtingen zit te jammeren, alsof ik een weeskind was, van God en mensen verlaten. De Catechismus wil echter, dat mijn geloofsrust in de week de zuivere echo zal zijn van mijn geloofsbelijdenis van de Zondag. Die kalme en verheven rust, die zich van de zenuwachtigheid der wereld onderscheidt als de dag verschilt van de nacht, wordt getekend in de woorden, die nu volgen: *op Welke ik alzo vertrouw, dat ik niet twijfel*. Daarmee worden niet twee dingen gezegd, maar slechts één ding. Niet zó: ik vertrouw op God, en daar komt dan nog als iets extra-ordinairs bij: dat ik niet twijfel. Maar het ware vertrouwen sluit alle twijfel radicaal buiten de deur. Wie vertrouwt, twijfelt niet. Wie twijfelt, vertrouwt niet. Het een is met het andere gegeven. Beide kunnen niet naast elkaar bestaan. Het vertrouwen verdraagt de twijfel niet, en de twijfel beledigt het vertrouwen. Als ik twijfel, hapert er iets aan mijn vertrouwen, en als ik vertrouw verdwijnt de twijfel als sneeuw voor de zon. Ik zeg niet, dat de gelovige nooit eens twijfelt, maar ik zeg wel, dat hij op zo'n ogenblik niet uit zijn geloof leeft, want geloof is een vast vertrouwen. En vertrouwen is rusten, het rusten bij God. Vertrouwen is volkomen overgave. Vertrouwen is het helemaal uit handen geven. Als ik iets overgeef, het uit handen geef, dan ben ik het kwijt, ik draai het niet meer om en om in mijn handen; ik zeg: ik kan het niet meer, maar Gij kunt het alleen; ik ben aan het einde, maar dit is Uw begin.

Geloofsrust.

Ik ga thans niet in op de vele oorzaken, die er kunnen zijn voor onze twijfel, dat is de bedoeling van de Catechismus ook niet. Maar aangezien één van die oorzaken kan zijn, dat onze verwachtingen vaak verkeerd gericht kunnen zijn, is 't nodig, dat wij de woorden van de Catechismus, die volgen, *nauwkeurig* lezen. *Alzo* vertrouw, dat ik niet twijfel! *Hoe* vertrouw? Wel, zó als de Catechismus het ons voorhoudt, en als we daar goed acht op geven, zullen we tal van aanwijzingen ontmoeten, die ons van onze twijfel kunnen genezen, en ons geloofsvertrouwen kunnen sterken. We zullen dan tot het inzicht komen, dat we vele dingen totnogtoe helemaal verkeerd zagen. Ik schrijf nu het laatste gedeelte van dit wondermooie antwoord eerst maar eens helemaal uit, om daarna de bijzonderheden er van hier en daar nog eens nader onder de loupe te nemen; hier volgt het:

"Op Welke ik alzo vertrouw, dat ik niet twijfel, of Hij zal mij met alle nooddrift des lichaams en der ziel verzorgen, en ook al het kwaad, dat Hij mij in dit jammerdal toeschikt, mij ten

beste keren, dewijl Hij zulks doen kan als een almachtig God, en ook doen wil als een getrouw Vader".

Het eerste, wat ons in dit antwoord opvalt, is, dat het geloof niet verder gaat, en ook niet verder gaan *wil*, dan Gods beloften. Wij mogen niet *minder* verwachten dan God beloofd heeft (en dat is al heel wat!), maar wij mogen ook niet *meer* verwachten. Wat God ons als Vader *beloofd* heeft, is, dat Hij ons "met alle *nooddrift* des lichaams en der ziel verzorgen" zou. *Nooddrift!* Dat is dus het *nodige*, dat we derven maar dat we feitelijk niet ontberen kunnen. Zover reiken Gods beloften, en het geloof mag vertrouwen, en er niet aan twijfelen, dat God die beloften ook vervullen zal. Hield God die beloften niet, dan zou ons vertrouwen in Hem terecht geschokt worden, maar als wij meer van God verwachten dan het geven van het strikt nodige voor lichaam en ziel, dan gaat dat boven de beloften uit. Ik beweer niet, dat God niet dikwijls zulke extra giften geeft. Heel ons leven is er integendeel vol van. Wij ontvangen zóveel meer dan het nodige, God geeft zóveel boven de maat, Zijn hand bevat zóveel verrassingen, dat wij al die boventallige gaven langzamerhand als normaal en vanzelfsprekend zijn gaan zien, en dat wij op Gods Vaderlijke gaan afdingen, als Hij die extra verrassingen inhoudt, en Zich nu eens aan de gewone maat gaat houden. In zulke gevallen te gaan twijfelen aan Gods Vaderlijke zorg is natuurlijk ten enenmale ongemotiveerd. Dit goed in het oog te houden, kan ons dus voor ongemotiveerde twijfel bewaren. En evenzo staat het met de keerzijde hiervan: het *kwade*.

God heeft ons nooit ergens beloofd, dat geen enkel kwaad of leed ons treffen zou. De poorten der hel zullen ons niet overweldigen, maar ze zullen het daarom wel proberen, en dat zet vaak diepe littekens in ons leven. Als God ons dus niet slechts heiligt door het leed, maar ook bewaart voor veel leed, dan doet Hij veel meer dan Hij beloofd heeft. Het zijn weer de extra verrassingen van Zijn goedheid. Wie dus in leed en druk twijfelt aan Gods goedheid, twijfelt al weer ten onrechte.

Het tweede, dat ons in dit antwoord moet opvallen, is, dat wij een zeer vaste grond hebben voor ons vertrouwen, dat Hij ons met alle nooddrift des lichaams en der ziel verzorgen zal, en alle kwaad ons ten beste keren zal. Die grond wordt wel niet met zoveel woorden genoemd, maar ieder die de taal der geloofsformulieren kent, merkt dat toch terstond. Wie geen vreemdeling in Jeruzalem is, bespeurt terstond, dat er een grote, en zelfs bijna woordelijke overeenstemming is tussen dit gedeelte van de Catechismus en het Doopsformulier. In het Doopsformulier is ook gezegd, dat als wij in de naam des Vaders gedoopt zijn, de Vader ons verzegelt, dat Hij ons van alle goed verzorgen, en alle kwaad van ons weren of ten onzen beste keren wil. Het is dus niet gezocht, maar heel vanzelfsprekend, dat wij hiervoor onze vastheid gaan zoeken in het *Verbond*, waarvan de *Doop* een zegel is. Door ons in te lijven in Zijn Verbond, heeft God de Vader ons recht gegeven op ons kinderdeel. Dat kinderdeel is de verzorging naar lichaam en ziel met alle nooddrift en het ten beste keren van alle kwaad. Daar is de Doop het zichtbare zegel van. Zoals in normale tijden een bankbiljet van honderd gulden voor "toonder" honderd gulden waard is, en tegen zilveren munt kan worden ingewisseld, zo kunnen wij God onze Doop "tonen" en op grond daarvan bidden en verwachten: de verzorging als kinderen. Heel de zorg voor ons dagelijks leven met al zijn noden en moeiten ligt daarin verankerd.

En nu kunnen we verder de weelde van deze beloftewoorden indrinken. Zo pas is gezegd: we moeten niet meer verwachten dan God beloofd heeft, maar ook niet minder. Nee, vooral ook niet minder. Wat is dit allemaal schoon, wat wij mogen "vertrouwen". "*Alle* nooddrift des lichaams en der ziel." *Alle!* Er is geen nood voor het tijdelijke leven noch voor het eeuwige leven, of ik mag ze vertrouwend bespreken met mijn Vader. Er zijn veel vaders, die met grote nauwgezetheid zorgdragen voor de lichamelijke nooddrift hunner kinderen, en er voor

waken, dat ze behoorlijk door de wereld komen, maar die ze "naar de ziel" van honger laten sterven. Dat zijn geen goede, maar wrede vaders. Ze verwaarlozen het allervoornaamste. Zo eenzijdig is onze hemelse Vader niet. Hij zorgt evenzeer voor de nooddrift der ziel, zorgt daar zo goed voor, dat Hij ons menigmaal aardse dingen moet onthouden, opdat we toch maar geen schade zouden lijden aan de ziel. Want wat zou het zijn, als we hier ons deel genoten zouden hebben, en daarna onze ogen zouden moeten opslaan in de pijn!

En dan het "kwaad", waar de Catechismus van spreekt! Er is veel wat wij "kwaad" noemen, maar wat in werkelijkheid geen kwaad, maar goed is. 't Is maar hoe we het bekijken, en of we ons leven tegen 't licht van de hemel hebben gehouden. Er bestaat een plaat van Jezus' lijden in Gethsemane. Gewoon bezien is alles stikdonkere nacht, maar houdt men haar tegen het licht, dan verschijnt er een engel. De pelgrim van Psalm 84 verklaart, dat hij het Bakadal, het "dal der wenende bomen", zal maken, zal stellen tot een fontein. Zo wordt veel kwaad goed door het geloof. En zo verstaan wij ook, dat Hij alle kwaad mij ten beste keren zal. Niet ten goede, maar ten beste. . . . dat geloof mag gerust superlatieven gebruiken, want de uitkomst zal tonen, dat wat heel slecht leek, juist heel best was. Jacob zei, dat alle dingen tegen hem waren, later bleek, dat al die moeiten juist vóór hem waren, 't Is goed voor mij, verdrukt te zijn geweest, is een psalmregel, die velen met tranen herhalen, tranen van verdriet en tranen van vreugde tegelijk. Hoevelen worden er niet door het leed geheiligd en door 't verdriet gelouterd. Als God door het verdriet nieuwe mensen van ons maakt, en ons in de benauwdheid laat zien, dat er van ons vroeger leven niets deugde, maar dat het straks allemaal heel anders moet, is er niets verloren, maar alles gewonnen. Wat we verloren hebben, was ballast, wat we wonnen, de parel van grote waarde. In het vuur blijven alle verkeerde bestanddelen achter, en onder de wan scheidt zich het kaf van het koren af. De oude mens gaat er in onder, maar de nieuwe mens komt er gelouterd uit te voorschijn. Wie deze dingen goed bekijkt, laat niet alleen het kwaad over zich komen, maar valt op de knieën en belijdt: ik dank U, o God, voor het kwaad, dat Gij mij hebt toegeschikt! Want de belijdenis, dat Hij alle kwaad ten beste keren zal, is geen luidruchtig-optimistische verwachting, dat alles weer beter zal worden en dat achter de wolken toch de zon schijnt, of hoe men dat verder ook maar noemen wil, maar dat God het in het kwaad goed maakt, en uit het allerslechtste het allerbeste te formeren weet.

Het is schoon, dat de Catechismus ons belijden doet, dat Hij, onze Vader, ons alle kwaad toeschikt. Dat komt maar niet over ons, dat doen mensen ons niet aan, nee, de Catechismus ziet hoger op: is er een kwaad in de stad, dat de Here niet doet? Bij Zondag 10 over de "voorzienigheid Gods" moeten we daar nader op terug komen, nu volstaan we er mee, dat woordje "toeschikken" bewonderend in onze handen te nemen. Toeschikt!

Hoe moet ik dat verstaan? In de zin van "beschikken", zoals God alleen de Beschikker van ons levenslot is? Of misschien in de zin van toeschikken, zoals 'n moeder haar kind 't bord toeschikt, en aandringt: toe, eet nog wat? Taalkundig zal het eerste wel bedoeld zijn, maar "religieus" gezien, zal ik zeker geen te grove fout maken, als ik het laatste er in lees. Het gaat hier over God, de Vader. Maar deze Vader is ook moeder, zegt de Schrift. Zou ook een moeder haar zuigeling vergeten, hoeveel te minder de Here Zijn kinderen! Hij zal alle tranen van de ogen afwissen, wie kan dat beter dan een moeder? In dit toeschikken lees ik ook iets van het moederlijk karakter van mijn Vader. Hij schikt ons alles toe, moederlijk. Ook het kwade, want dat bittere medicijn zal zo goed wezen voor het kind, moeder weet dat! Verzet u er niet tegen, dringt Hij aan, neem het van Mijn hand aan, en alle kwaad zal u ten beste gekeerd worden. En voorts spreekt de Catechismus niet van het kwaad, dat Hij mij in dit leven, maar in dit *jammerdal* toeschikt. Dat is geen zwartgallig pessimisme, maar nuchtere werkelijkheid. Het klinkt nogal somber, 't is waar, maar zeker niet somberder dan wat de Schrift zelf zegt: zo wij sterk zijn 70 jaar, en zo wij zeer sterk zijn 80 jaar, en het

uitnemendste van die is moeite en verdriet. Daarmee wordt niet voorbijgezien de vreugde, die God nog geven wil in dit leven. Die is er ook! Gelukkig! En men hoort ook der vromen tent nog weergalmen van hulp en heil hun aangebracht. Goddank! Maar de grondtoon is: jammer! Het zijn alleen de luchthartigen en de egoïsten, die die jammer niet horen. De rustige burgers, die zich nergens wat van aantrekken. Die maar wat voor zichzelf leven, en het altijd wel zo kunnen schikken en plooiën, dat ze de dans ontspringen en het kwaad hun deur voorbijgaat. Welgedane burgers, die het gekerm der armen niet vernemen, de egocentrischen, die zich niets aantrekken van wat er in gevangenissen en ziekenhuizen doorleden en doorworsteld wordt, en die er daarom niet aan denken, mee te worstelen en mee te bidden. Deze mensen, die er ook nog bij hopen in de kerk zitten en aan wie de nood der wereld en de nood der kerk mijlen ver voorbijgaat, zijn de allerellendigsten juist, want tot hen komt eens het ontzaglijke woord: Ik was in de gevangenis en gij hebt Mij niet bezocht, Ik was hongerig en gij hebt Mij niet gevoed. Men moet ook geleerd hebben te luisteren. Wie dat niet geleerd heeft, kent ook het zuchten van het schepsel niet, maar wie God oren gaf om te horen, die hóórt, dat deze aarde een jammerdal is. Overal verneemt hij het jammeren en kermen van ellendigen en eenzamen, van bedroefden en beroofden. Wat een ellende in deze wereld. U hoeft nog niet eens aan de oorlog te denken en de slagvelden. Is u wel eens in 'n ziekenhuis geweest? Of in een krankzinnigengesticht?

Nee, als u er alleen maar op visite gaat, hoort u er niets van. En evenmin als u zo eens wat oppervlakkig met de mensen praat over 't weer! Maar hebt u wel eens de bezochten bezocht? Of met uw buurman wat "dieper" gepraat dan gewoon? Dan merkt u het al! Geen huis zonder kruis. Nauwelijks is hier de bron van hun tranen gedroogd, of ginds ontspringt ze weer. En gesteld al eens, dat men alle leed uit de wereld helpen kon, dan bleef er altijd nog de zonde, die gelovige mensen wenen doet, wenen! En wie overwint de dood? Nee, hoe men het ook wendt of keert, of men er naar luisteren wil of niet, of men de jammerkreten wil laten overstemmen door de jazzband, het blijft er toch bij. . . . jammerdal. En niet eerder wordt dit jammerdal vreugdedal, alvorens de roep weerklinkt: Maranatha, Jezus komt! Dan wordt alles nieuw. Dan worden alle tranen gedroogd. Dan komt er vreugde-olie voor treurigheid, en het gewaad des lofs voor een benauwde geest. Niet eerder, maar dan ook eeuwig en ongestoord.

Het ongeloof hoort òf alleen het gejammer, en vervalt daarmee tot grondeloos pessimisme, òf hij voert in dit jammerdal een vreugdedans uit, en komt tot ongemotiveerd optimisme. In beide gevallen is dit jammerdal nog maar een zwak voorspel van eeuwig geweën.

Het geloof daarentegen weet, dat dit jammerdal de kiem in zich draagt van een nieuwe aarde. Daarom is hij pessimist noch optimist. Hij is bedroefd, maar toch altijd blijde, hij wordt getuchtigd, maar niet gedood. Hij weet, dat in dit jammerdal een deur der hope is, die voert tot het eeuwige licht, en zolang hij nog *in* dit jammerdal toeven moet, ervaart hij: de Here is mijn Herder, mij zal niets ontbreken — al ging ik ook in een dal der schaduw des doods, ik zou geen kwaad vrezen, want Gij zijt met mij, Uw stok en Uw staf, die vertroosten mij. En voor die vertroosting heeft hij een goede grond, die de Catechismus aldus vertolkt: "Dewijl Hij zulks doen *kan* als een almachtig God, en ook doen *wil* als een getrouw Vader".

In één machtige greep worden in dit slotaccoord van de Catechismus-psalm de woorden van het eerste geloofsartikel samengevat. Daarin werd immers beleden: God is Vader, en God is de Almachtige, Schepper van hemel en aarde. Welnu, als Vader *wil* Hij alles doen voor Zijn kinderen, als de Almachtige *kan* Hij alles doen — zo is alles bij Hem in de schoonste harmonie!

Reeds vroeger werd opgemerkt, dat het aardse vaderschap maar een zeer zwakke en hoogst gebrekkige afdruk is van het Vaderschap Gods. Dat komt hier in deze slotwoorden ook weer heel goed uit. Er zijn immers vaders genoeg onder de mensen, die wel willen, maar niet

kunnen. O, wat zouden zij niet graag met heel hun hart alles voor hun kinderen *willen* doen. Maar hun arm is te kort, hun middelen zijn ontoereikend. Er zijn duizend en een gevallen denkbaar, dat ze met machteloosheid geslagen zijn. Hun hart schreit erbij. Ze zouden hun hartebloed willen geven! Wat een zee van jammer kan daarin liggen: wel te willen, maar niet te kunnen!

Ook het andere geval is mogelijk: wel te kunnen, maar niet te willen. Dit is het ontaarde vaderschap! Hier is niet het leed van de onmacht, maar de rots van de onwil. Hier bloedt niet het vaderhart, maar verkommert de kinderziel! Wat kan dat ook ontzettend wezen: wel te kunnen, en niet te willen.

Bij God is noch het een noch het ander! Daar is niet de smart van de onmacht, en niet de hardheid van de onwil. Bij Hem, Die de Volmaakte is, is het schoonste evenwicht. De schaal slaat nooit over. Hij wil, want Hij is Vader. Hij kan alles, want Hij is een almachtig God! En deze tweeënheden van kunnen en willen voert het geloof op tot een drieënheden.

Hij kan en wil en zal in nood, Zelfs bij het naad'ren van de dood, Volkomen uitkomst geven!

Zo rust dan het geloof in God, en in God *alleen!* Het "alzo vertrouw, dat ik niet twijfel" sluit het vertrouwen in alles wat geen God is, volledig uit. God wil Zijn eer daarin ook met niemand anders delen. Daarom is Hij een ijverig en jaloers God. Wij vertrouwen op Hem alleen, of wij vertrouwen Hem helemaal niet. We moeten nooit proberen nog een achterdeurtje open te houden. We moeten niet onze ogen ten hemel opslaan, en heimelijk achterom kijken, of we in de rug wel volkomen gedekt zijn. We moeten evenmin op God vertrouwen en tegelijk op onze eigen kracht en inzichten en slimheden. Vertrouwen op God is exclusief. We hebben dan werkelijk alles op één kaart gezet. Vertrouwen op God is vreemd aan alle diplomatiek: lukt dit niet, dan is er altijd nog een andere mogelijkheid! Dit is geen vertrouwen, maar het meest brutale wantrouwen. Niet, dat wij geheel op nonactiviteit gezet worden. Als ik vertrouw, dat God mij van alle nooddrift verzorgen zal, dan heft dat het bevel niet op: in het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten. Als ik vertrouw, dat God mij alle kwaad ten beste keren zal, dan behoef ik het kwaad niet blindelings in de armen te lopen, maar mag en moet ik er tegen vechten met alle energie. Maar ik stel mijn vertrouwen niet op mijn handen en niet op mijn wapenen. Wij, Zijne knechten, zullen ons wel opmaken en bouwen, maar God in de hemel zal het alleen doen gelukken. Als de Here het huis niet bouwt, tevergeefs arbeiden deszelfs bouwlieden daaraan, maar de Schrift zegt niet: houdt dus maar op met bouwen. Aan Gods zegen is het alleen gelegen, en Hij geeft het Zijn beminden als in de slaap. Bouwen en bewaren is voor ons het lied van de arbeid, maar dit lied van de arbeid is tegelijk het lied van de rust, van de rust van het gebed: O Here, bouw Gijzelf ons huis.

ZONDAG 10

Vraag 27.

Wat verstaat gij door de voorzienigheid Gods?

Antwoord:

De almachtige en alomtegenwoordige kracht Gods^a, door welke Hij hemel en aarde, mitsgaders alle schepselen, gelijk als met Zijn hand nog onderhoudt, en alzo regeert^b, dat loof en gras, regen en droogte^c, vruchtbare en onvruchtbare jaren, spijs en drank, gezondheid en krankheid^d, rijkdom en armoede^e, en alle dingen, niet bij geval, maar van Zijn Vaderlijke hand ons toekomen^f.

^a Han 17:25; Han 17:27,28; Jer 23:23,24; Jes 29:15,16; Eze 8:12,

^b Heb 1:3,

^c Jer 5:24; Han 14:17,

^d Joh 9:3,

^e Spr 22:2,

^f Mt 10:29; Spr 16:33.

Vraag 28.

Waar toe dient ons dat wij weten dat God alles geschapen heeft en nog door Zijn voorzienigheid onderhoudt?

Antwoord:

Dat wij in allen tegenspoed geduldig^a, in voorspoed dankbaar zijn mogen^b, en in alles dat ons nog toekomen kan, een goed toevorzicht hebben op onzen getrouwen God en Vader^c, dat ons geen schepsel van Zijn liefde scheiden zal^d, aangezien alle schepselen alzo in Zijn hand zijn, dat zij tegen Zijn wil zich noch roeren, noch bewegen kunnen^e.

^a Ro 5:3; Jak 1:3; Ps 39:9; Job 1:21,22; (* Ps 39:9 AV = Ps 39:10 SV),

^b 1Th 5:18; De 8:10,

^c Ps 55:22; Ro 5:4; (* Ps 55:22 AV = Ps 55:23 SV),

^d Ro 8:38,39,

^e Job 1:12; Job 2:6; Spr 21:1; Han 17:25.

De Catechismus over de voorzienigheid Gods.

Nu gaan we samen eens na, wat de Catechismus zegt over de "voorzienigheid Gods". In 't voorbijgaan was dit onderwerp al even aangeroerd in Zondag 9, waar van God de Vader beleden werd, dat Hij, Die hemel en aarde schiep, "ze ook door Zijn eeuwige raad en voorzienigheid nog onderhoudt en regeert". Die woorden "eeuwige raad en voorzienigheid" zijn daar niet als synoniemen bedoeld. Ze verhouden zich ongeveer tot elkaar als "plan" en "uitvoering".

In Zijn eeuwige raad of raadsplan heeft God alles ontworpen, en het is nu Zijn voorzienigheid, die deze plannen werkelijkheid doet worden. We mogen blij zijn, dat de opstellers van de Catechismus het bij dat sobere tussenzinnetje niet gelaten hebben, maar in Zondag 10 nog eens apart aandacht komen vragen voor deze dingen, door niet alleen de vraag te stellen: wat verstaat gij door de voorzienigheid Gods, maar ook door er ons bij te bepalen waartoe ons nu deze belijdenis *dient*, wat wij daar nu in de praktijk van ons leven aan hebben.

De Bijbel handelt vanzelfsprekend ook over de voorzienigheid Gods (al komt ge het woord zelf er niet *éénmaal tegen*), *maar dan zó*, dat er niet over getheoretiseerd wordt, maar dat we haar voor onze ogen *zien*: de uitkomst laat telkens weer zien, dat "kerk en wereld" geen speelbal zijn van het blinde noodlot of grillige willekeur, maar dat God de Heer regeert. Het boek Esther zou tot opschrift kunnen dragen: de voorzienigheid Gods, hoewel noch de voorzienigheid noch de naam van God één enkele maal genoemd wordt. In elke dogmatiek vindt men ook een hoofdstuk "Van de voorzienigheid Gods" en in de Ned. Geloofsbelijdenis wordt artikel 13 er aan gewijd. De wijze van behandeling in de Catechismus is een heel aparte. Ze is geen dor-theoretische verhandeling, en evenmin een louter realistische uitbeelding. De Catechismus tracht wel degelijk een formulering van de voorzienigheid te geven, maar formulering en woordkeus zijn zo, dat we — in nauwe aansluiting aan de Schrift — meer te *zien* krijgen dan te *horen* wat de voorzienigheid eigenlijk is.

En voorts staan we ongeveer bij elk woord van Zondag 10 midden in de praktijk van het leven. Zij, die de Catechismus te bespreken of te onderwijzen hebben, moeten daar wel rekening mee houden. De catecheet, die hier geleerde "beschouwingen" gaat houden, buiten de alledaagse praktijk van het gewone mensenleven om, heeft de Catechismus niet *op zijn hand*, ook al beweert hij misschien, dat hij zulks doet "aan de hand" van de Catechismus. Dit boekje met vragen en antwoorden wil nu eenmaal geen dogmatiek, maar *troostboek* wezen.

Wat de voorzienigheid Gods niet is.

Het is misschien niet overbodig, de klemtoon even te laten vallen op *gij* — wat verstaat *gij* door de voorzienigheid Gods, want wat anderen, die voor de Schrift niet buigen, soms onder voorzienigheid verstaan, is wonderbaarlijk. Het minst gevaarlijk is dan nog de mening van hen, die voorzienigheid opvatten als vooruitzien. Zonder meer. God is daar eigenlijk een grote "helderziende", Die alle dingen vooruit ziet aankomen, en deze daarom ook door de profeten kan laten voorzeggen.

Deze voorstelling is wel zeer vlak en laag bij de grond, want de belijdenis van een God, die alles vooruit ziet en weet, zonder er zelf verder iets aan te kunnen doen, onttroont God, en berooft de mens van zijn troost. Ik geef toe, dat de term "voorzienigheid" niet bijster gelukkig is, maar toch hoop ik, dat het overbodig is, hier nadrukkelijk te verklaren, dat de voorzienigheid niet alleen zeggen wil: vooruitzien, maar ook: vooruit in alles voorzien. Zodat er niets is, wat God verrast, of waar Hij niet op bedacht geweest is of waarvoor Hij niet van tevoren alle maatregelen genomen heeft.

Daarin verschilt Hij wezenlijk van de mens, die beperkt van blik is, hoe wijs hij overigens ook moge zijn. Zelfs de beste staatsman kan voor allerlei onverwachte gebeurlijkheden komen te staan. Hij, die zegt met *alle* factoren gerekend te hebben, heeft in de regel met God Zelf niet gerekend en stelt zich in de plaats van God Zelf. Er zijn waanwijze mensen genoeg, die zelf voorzienigheidje willen spelen. Zo kom ik vanzelf op een veel gevaarlijker en veel ergerlijker waanvoorstelling van de voorzienigheid, te gevaarlijker, omdat ze afgoderij in topvorm is, die zich hult in een waas van vroomheid. Ik bedoel hen, die Voorzienigheid bij voorkeur met een hoofdletter schrijven. Gij hoort hen maar hoogst zelden over God spreken, in 't geheel niet over God de Vader, maar wel met een zekere wellust over "de

Voorzienigheid". Dit spreken van "de Voorzienigheid" door lieden, die overigens met God en Zijn gebod weinig rekening houden, kan dan allicht bij goedgelovige en onvaste zielen enig vertrouwen wekken. Ze kijken verrast op en vragen: is Saul ook onder de profeten? Maar u is toch wel op uw hoede? Gesteld al, dat die man, die zo "echt" over "de Voorzienigheid" spreken kan, daarmee God bedoelde, dan zoudt u al aanstonds moeten interrumpen: u is mis! Want volgens de Catechismus is de voorzienigheid "de almachtige en alomtegenwoordige *kracht* Gods" . . . een kracht van God dus, nooit God Zelf. God Zelf is veel groter. Hij gaat in de voorzienigheid niet op. Wie Hem dus zo noemt, degradeert God. Daarom zal de gelovige mens van God nooit als "de Voorzienigheid" spreken. Hij voelt intuïtief, dat dat fout is. Maar afgezien daarvan, de lieden, die zo te pas en te onpas "de Voorzienigheid" erbij halen, *bedoelen* daar God ook niet mee. Dat *lijkt* wel zo, maar 't is niet zo. Wie ze er dan wel mee bedoelen? Ja, dat is erg moeilijk te zeggen. Laten we aannemen: een hogere macht, maar die hogere macht kan evengoed Wodan of Loki of Buddha of Allah wezen. Misschien ook wel het Noodlot, das Schicksal! In elk geval een macht, waar men zelf niet tegen op kan roeien, waaraan men zich onderworpen weet, en die men als 't even kan te vriend moet houden. Zoals de oude Atheners een altaar hadden voor de onbekende God — men kon niet weten of men onder de talloos vele goden er niet een overgeslagen had, en dan had die toch ook zijn altaar — zo heeft de moderne mens ook zijn onbekende God, die men om hem toch maar 'n naam te geven "de Voorzienigheid" noemde. Loopt alles gewoon en vlot, dan heeft men "de Voorzienigheid" ook zo zeer niet nodig, wordt er weinig van gerept, en blijft het altaar ledig staan. Maar, niet zodra dreigt het mis te lopen, en wordt de toestand critiek, of de Voorzienigheid moet bijspringen. De Voorzienigheid is iemand of iets (meer iets dan iemand) die te hulp geroepen wordt, als de zaak niet al te gesmeerd loopt, zoals ge uw horloge naar de maker brengt, als er een veer gesprongen is. Die Voorzienigheid is voorts iemand, die de plannen, die men gesmeed heeft, tot een goed einde moet brengen, en die de belangen der mensen moet dienen. Doet de Voorzienigheid dat niet, dan is het met zijn eredienst gedaan. Uit dit alles blijkt duidelijk genoeg, dat met "de Voorzienigheid" God niet bedoeld kan zijn (zo men Hem al bedoelde, dan zou het voor Hem de grootste belediging zijn), 't Is de een of andere zelf-uitgedachte afgod, en ik wil het liefst geloven, dat men met de Voorzienigheid in zeer veel gevallen zichzelf bedoelt: *ik* ben een God in 't diepst van mijn gedachten!

Met een diepe afkeer wenden we ons dan ook van deze caricaturen der Voorzienigheid af. Blijft tenslotte nog over die valse voorstelling van Gods voorzienigheid, dat men eigenlijk nooit precies kan weten, wat men aan God heeft. De oude Oosterse despoten hadden soms de wonderlijkste grillen en luimen. De ene dag was de andere niet en men kon nooit van tevoren zeggen, welke inval de vorst morgen weer zou hebben. Hun regering berustte op de reinste willekeur. En zo stelt men zich soms de Godsregering ook voor. Er is feitelijk geen peil op te trekken, en lijn is er niet in te ontdekken. Met de een gaat het zus en met de andere zo, en meestal zo heel anders dan wij het gehoopt en verwacht hadden. Alles loopt zo kris-kras door elkaar, dat het op ons de indruk van volstreckte willekeur maakt.

Ook aan deze misvatting maakt de Catechismus radicaal een einde, door er tot driemaal toe op te wijzen (we komen daar nog op terug), dat er een goddelijke *hand* is, die alles onderhoudt, bestuurt en regeert. En dit is de hand van de Vader. Dit sluit alle willekeur, despotisme en grilligheid uit. God regeert niet naar invallende gedachten, maar naar een weloverlegd plan, de altoos wijze raad des Heren. God werkt in alle dingen naar vaste lijnen. Ik zeg niet, dat wij die lijnen altijd kunnen ontdekken, en nog minder, dat wij het alles kunnen verklaren.

Nochtans heb ik met al mijn kracht Die Godsregering overdacht; Maar 't was een stuk, dat in mijn oog, Mij moeilijk viel en veel te hoog.

Men kan daar veel over redeneren, en met allerlei beelden trachten het "aannemelijk" te maken (geliefd is het beeld van het borduursel met de achterkant van verwarde draden), maar we zullen er altijd weer mee moeten eindigen, dat "dit stuk mij moeilijk viel en veel te hoog". Dat is: we zullen moeten *geloven*. Geloven, dat er bij God geen willekeur is, maar dat Hij recht is in al Zijn weg en werk. Johannes zag en hoorde in de Openbaring allerlei wonderlijke dingen, bliksemen, donderslagen, stemmen, bazuinen en fiolen, alles als een grote wirwar door elkaar heen. Maar alvorens hem dit alles getoond werd, zag hij eerst een *troon in de hemel*. Daar begint het eigenlijk mee. Daar moest hij van uitgaan, en gedurig weer aan denken: een troon in de hemel. Op die troon liepen alle draden samen; de hand Desgene, Die op de troon zat, hield al die draden vast, dat was de eenheid in de veelheid, en de rust in de verwarring. En zo moeten wij bij al het verwarrende en onbegrepene en benauwende in ons kleine leven en in de grote mensenwereld ook al maar denken aan die hand van Zondag 10: "als met Zijn *hand* nog onderhoudt en regeert"; "van Zijn Vaderlijke *hand* ons toekomen"; "dat alle schepselen alzo in Zijn *hand* zijn, dat zij tegen Zijn wil zich noch roeren, noch bewegen kunnen". Of liever: we moeten niet maar *denken* aan die hand, we moeten die hand zien, we moeten Zijn handdruk voelen — zó alleen kunnen we verder, en durven we verder. Anders wordt alles zo bang!

En daarmee staan we dan met beide voeten in wat de voorzienigheid Gods wel is.

Wat de voorzienigheid Gods wel is.

Ze is, verklaart de Catechismus, een *kracht* Gods, een kracht die zowel *almachtig* als *alomtegenwoordig* is, door welke Hij hemel en aarde mitsgaders alle schepselen *onderhoudt en regeert*. Door het zo te zeggen, wordt de voorzienigheid Gods dus als 't ware opgevouwen in een tweetal daden Gods: de onderhouding en de regering van alle dingen. Dit ligt ook voor de hand. Nadat alles door de schepping *tot* stand gekomen was, moest de wereld ook *in* stand gehouden. Dat loopt niet vanzelf, zoals een machine, die op gang gebracht is, op eigen kracht verder loopt. De schepping is geen grootheid, die zich nu wel redden kan, buiten God. De wijze mensen denken dat soms wel, maar de verstandeloze dieren weten wel beter: zij allen wachten op U, dat Gij hun hun spijs geeft te zijner tijd. Zij zijn dus allen afhankelijk van God. Dat is dus de *onderhouding*. Dat daar een *almachtige* kracht voor nodig is, zal ieder duidelijk zijn, die zich de geweldige huishouding indenkt, die onderhouden moet worden: hemel en aarde mitsgaders alle schepselen. Er is niet minder almacht voor nodig als voor de schepping. Wie anders dan de Almachtige kan er voor zorgen, dat de hemellichamen blijven in hun baan, dat de zeeën haar perken niet overschrijden, dat de jaargetijden afwisselen en dat de aarde haar vrucht voortbrengt. Zonder die almachtige kracht zou alles ineensinken, de schepping werd een chaos. En eveneens is het duidelijk, dat die kracht *alomtegenwoordig* moet zijn. Zowel de machtige planeten als de nietigste wormpjes bestaan bij de gratie Gods. Overal is God met Zijn kracht in. Elke ademtocht die ik doe, elke stap die ik verzet, elk woord dat ik spreek, doe ik door de kracht Gods. Doet Gij Uw hand open, zij worden met goed verzadigd, neemt Gij hun adem weg, zij sterven en zij keren weder tot hun stof. Die geldt voor adelaars en insecten, eikenbomen en grassprietjes, sterke kerels en t.b.c.-patienten, machtigen en zwakken, hemel en aarde mitsgaders alle schepselen.

Maar behalve van onderhouding gewaagt de Catechismus ook van regering.

De schepping en de mensheid moeten niet alleen in stand blijven, maar ook hun door God gestelde einddoel bereiken. Bij de schepping staat alles nog aan het begin, maar het einddoel is de nieuwe hemel en de nieuwe aarde, die bij de wederkomst van Christus verschijnen zullen. Daartussen ligt een periode van ontwikkeling. Er is een geschiedenis die doorlopen moet worden, en het spreekt wel vanzelf, dat er een vaste en wijze *regering* nodig is, zal niet

alles mislopen. Zulk een vaste hand is al nodig in de kleine kring van het gezin, hoeveel te meer voor een geheel volk, en in opperste instantie natuurlijk voor "hemel en aarde mitsgaders alle schepselen". Nu, deze leiding berust in Gods hand, en Hij zal er voor zorgen, dat het einddoel ook bereikt wordt.

Dit is dan het tweede deel der voorzienigheid, de regering waarop wij straks nog eens terug moeten komen. Het zal ons zo in grote trekken wel helder voor de geest staan, wat er met de voorzienigheid Gods bedoeld wordt. Men gebruikt er dikwijls een beeld voor, dat de bedoeling wel goed weergeeft, het beeld namelijk van de architect, die een huis bouwt. Psalm 89 spreekt daar trouwens ook van, van een vast gebouw, dat naar Gods gemaakt bestek in eeuwigheid zal rijzen. Niemand begint zo maar in 't wilde weg te bouwen. Eerst wordt er een tekening gemaakt, een plan ontworpen, en vervolgens moeten de aannemers en bouwers zich nauwkeurig houden aan het bestek: de soort en hoedanigheid van het materiaal en duizend andere grote en kleine dingen meer zijn precies daarin omschreven: aan de willekeur van de bouwers wordt niets overgelaten; 't moet alles zo gaan zoals in het plan en bestek staat aangegeven, en zo verrijst straks het gebouw precies zo, als de architect dat in zijn gedachten had, en zoals hij het heeft gewild. Evenzo verloopt de geschiedenis der mensheid en der kerk, van de volken en de afzonderlijke personen, naar Gods gemaakt bestek. In Zijn eeuwig raadsplan werd alles vastgelegd, en zo en niet anders gebeurt het. De bouwers zijn de mensen. Niet alleen de grote figuren op het wereldtoneel, maar ook de allereenvoudigsten en geringsten. Ieder heeft zijn plaats en zijn taak. Zelfs Zijn grootste vijanden gebruikt God voor de uitvoering van Zijn plannen. Ze willen slopen, maar ze moeten bouwen, ze willen doden, maar moeten zaaien: het bloed der martelaren wordt het zaad der kerk. Door hun woeden tegen de Here gebeurt dikwijls wat zij juist tot elke prijs wilden verhinderen. Zó souverein regeert God, en mobiliseert Hij alle arbeidskrachten in Zijn dienst. Men zou tegen dit beeld van huis en architect allerlei bedenkingen kunnen inbrengen. Als alles zó met onfeilbare zekerheid gebeurt, wat God in Zijn eeuwig raadsplan heeft vastgelegd, dan is daar ook geen wrikken of buigen aan. Waar moeten we dan met ons *gebed* heen, waardoor we toch proberen God te verbidden, dat Hij zus of zo handelen zal. Zouden we dat dan maar niet beter kunnen nalaten? Ik ga daarop niet verder in, later over het gebed is daar nog wel een en ander over te zeggen. Elk beeld is gebrekkig, dus ook dat van de architect met zijn bestek en tekening. Maar overigens zullen onze gebeden toch ook wel in dat bestek opgenomen zijn, er is in Gods bestek niets vergeten, allerm minst zo'n belangrijk element als de gebeden der heiligen! Ze kunnen dus stellig niet worden gemist.

Gods hand.

Maar ik keer nu haastig tot de Catechismus terug. Die gebruikt ook een beeld, namelijk dat van de *hand*. Dit is ook een beeldspraak, want in werkelijkheid heeft God geen hand. Ik wees er reeds op, hoe de Catechismus daar tot driemaal toe in deze korte Zondagsafdeling op terug komt; als iemand de opstellers van de Catechismus dus zou vragen: zeg nu eens heel kort en bondig wat Gods voorzienigheid nu eigenlijk is, dan zouden zij antwoorden, dunkt mij: *Gods hand!* Daar is ook inderdaad vrijwel alles mee gezegd. Allereerst onze diepe *afhankelijkheid*. Als Hij alles en allen "gelijk als met Zijne hand onderhoudt", dan zijn alle schepselen, klein en groot, als kinderen, die aan moeders hand lopen en niet op eigen benen kunnen staan. En als "alle dingen van Zijn Vaderlijke hand ons toekomen", dan denken we weer aan kinderen, die geen onafhankelijke positie hebben, maar uit Vaders hand moeten leven. Zo is God dus alweer Moeder en Vader tegelijk. En wij blijven kinderen, klein, zwak, nietig en afhankelijk. Zodra we van eigen kapitaal willen leven, loopt het hopeloos mis — zie de verloren zoon, hoe spoedig dat kapitaal is opgebruikt. En dan moeten we toch weer naar huis, met schade en schande, om weer uit Vaders hand te leven, en door Zijn hand ons te laten leiden. Zo raakt

niemand ooit los van God. Trots z'n waan van onafhankelijkheid, is de "machtige" mens de afhankelijkheid zelf.

Die "hand" zegt in de tweede plaats iets van de innige verhouding tussen God en Zijn schepselen. Het is geen vage, onbestemde, duistere macht, die ons leven bepaalt, maar een hand, een levende hand, een Vaderhand. Hiermee wil de Catechismus, dunkt mij, nog iets meer zeggen, dan dat God overal de hand in heeft. Dat is natuurlijk óók zo. Er is niets, waar Hij de hand niet in heeft. Hij is de grote spelleider, maar ook vaak de grote spelbreker op het wereldfeest. De tovenaars kwamen bij de derde plaag tot de ontdekking: dit is Gods vinger. Eensdeels een vrij late ontdekking: ze hadden het al bij de eerste plaag moeten zien, maar anderzijds een veelzeggende ontdekking: ze erkennen, dat God met één vinger meer kan doen, dan zij met alle toverformules samen. Zo spreekt de Bijbel nu eens van Zijn uitgestrekte arm, en dan weer van Gods vinger, als er iets onheilspellends zal gebeuren voor Zijn vijanden, van Gods *hand* meestal als het gaat om de bescherming van Zijn kinderen.

Dat laatste bedoelde ik met te zeggen, dat de Catechismus nog iets meer op 't oog had dan alleen: God heeft overal de hand in. Dit namelijk, dat men die hand ook *ziet*, en Gods handdruk ook *voelt*.

Er is enige geloofsoefening voor nodig, om dat te zien. Het ongeloof ziet Gods hand nooit en nergens, maar de gelovige ziet die hand ook nog veel te weinig. Er zijn soms schokkende gebeurtenissen in ons persoonlijk leven of in dat der volken, waarbij we heel duidelijk Gods hand ontwaren, maar de Catechismus wil, dat we die hand zullen zien in de gewoonste en alledaagse dingen, van het weer en zo: loof en gras, regen en droogte, spijs en drank. De psalmisten spreken daar zo beschamend van; ze zeiden niet: het dondert, maar: de God der ere dondert, en niet: het regent, maar: Hij vergadert de regen in Zijn schatkamers. Zo spraken ze niet, omdat ze dichters waren, en ze het dus wat anders en mooier moesten zeggen dan gewone mensen, maar omdat ze gelovigen waren, die altijd in weer en onweer met God rekening hielden en Zijn hand in alle dingen zagen. Onze vaders leefden dichter bij de Bijbel en dichter bij God dan wij: de scheepsjournalen der 17e eeuwse West-Indiëvaarders zijn daar een bewijs van. En ook Zondag 10 is daar een bewijs van. Het is een beschamende opsomming van de allergewoonste dingen, waarin zij Gods hand zagen. De dingen van onze dagelijkse gesprekken: regen en droogte: mooi of geen mooi weer; de vraag wat we eten of drinken zullen: spijs en drank; de vraag: hoe gaat het toch wel met u, en met uw vrouw en met uw kinderen: gezondheid en krankheid; de zorg van de boer over zijn gewas: loof en gras; vruchtbare en onvruchtbare jaren, dure jaren, hoge belastingen en slinkende inkomens: rijkdom en armoede. Niet waar, daar praten we over. We praten haast nergens anders over. En hoe praten we er over? Zo vlak en zo armoedig mogelijk. Echt werelds; want gelovig daarover spreken is zoals de Catechismus dat doet: alles tot God herleiden: dat al deze dingen ons van Zijn Vaderlijke hand toekomen. We zijn al zo ver afgezakt en zo wereldgelijkvormig geworden, dat we 't gek vinden, om God daarbij te halen. Dat vinden we overdreven! Het kan er nog bij door, dat we even aan God denken als 't vreselijk onweert en van God spreken aan 't diner van onze 25-jarige bruiloft. Maar elke keer bij regen en droogte, bij spijs en drank, kom kom! Die dingen zijn er toch wel wat te gewoon voor! En in de buitengewone dingen dan, zien we daar Gods hand in? De Catechismus spreekt daar nu niet van, maar als we die buitengewone dingen eens opsommen: stormen en pestilentiën, oorlog en vrede, aardbevingen en hongersnoden! Nu ja, af en toe willen we nog wel eens horen van de "tekenen der tijden", maar daar raken we ook al weer aan gewend. Zelfs het dreunen van Gods stem bereikt ons oor niet meer. En als we over oorlog en vrede spreken, dan berekenen we de kansen en sterkte der legers. Maar Gods hand? Mij dunkt, als de Here ons nog eens een brief schreef, zoals Hij dat eens deed aan de kerken van Klein-Azië, dan zou Hij zeggen: dit heb Ik tegen u, dat gij Mij hebt uitgeschakeld uit uw leven, en dat gij Mijn hand er niet meer

in ziet.

Nog meer geloofsspanning is er nodig, om *Gods handdruk* te voelen in *alle dingen*. De Catechismus spreekt hier in tegenstellingen, waarin heel het gevarieerde leven tot uitdrukking komt: regen en droogte, gezondheid en krankheid, rijkdom en armoede!

Dit zijn de ups en downs, de licht- en schaduwzijden van het leven. Het kost ons misschien nog niet zoveel moeite, om van Gods Vaderhand te spreken, als het licht gezaaid wordt op ons pad: gezondheid, rijkdom, vruchtbare jaren! Misschien, zeg ik, want ook dan valt het niet mee, vinden we al die dingen normaal (het komt ons eigenlijk toe) en lopen we gevaar God te vergeten. Maar nog veel moeilijker wordt het, als de nachtzijde van het leven komt: krankheid, armoede, onvruchtbare jaren! Dan ook te zeggen: dat al deze dingen niet bij geval, maar van Zijn *Vaderlijke* hand ons toekomen! Armoede uit Gods Vaderhand! Ziekte en tegenspoed uit Gods Vaderhand! Tranen en rouw uit Gods Vaderhand! Dan ook de warme druk van Zijn hand te voelen en Hem te horen zeggen: Mijn kind, Ik vergeet u niet! Neem het uit Mijn Vaderhand aan. ... als een geschenk! Als een bewijs van Mijn liefde! Dat kan de mens niet. Dat kan alleen het geloof. Ik vermag alle dingen door Christus, Die mij kracht geeft. Wie in vruchtbare jaren niet met God gerekend heeft, zal het in onvruchtbare jaren stellig niet kunnen. Wie in zijn rijkdom God vergat, zal in armoede Hem moeilijk vinden. Wie in gezonde jaren God negeerde, zal in z'n krankheid de troost van Zijn handdruk moeten missen. Tenzij God in Zijn goedheid ons dat wil leren. Dat is ook mogelijk. Hij neemt de mens dan alles af, om Zichzelf terug te schenken. En zo spant God al Zijn krachten in, om ons te bewegen tot het geloof, en de gelovige mens is de mens, die zijn evenwicht hervindt. Het is de evenwichtige mens, die *geleerd* heeft overvloed te hebben en gebrek te lijden, en die zo kan belijden, dat gezondheid èn krankheid, rijkdom èn armoede, vruchtbare èn onvruchtbare jaren ons van Zijn Vaderlijke hand toekomen. Zo brengt het geloof tot rust. Er komt een wonderlijke gelijkmatigheid in ons. We vergeten God niet in de vruchtbare jaren en raken het hoofd niet kwijt in de onvruchtbare jaren; we worden niet weelderig in onze rijkdom en niet opstandig in onze armoede, we zien en voelen altijd en in alles Gods hand, Gods Vaderhand! We zingen als vanzelf:

Die, hoe het ook moog' tegenlopen, Gestadig op Zijn goedheid hopen.

Het wonder.

Het wonder is het troetelkind van het geloof genoemd, en het mag daarom enige verbazing wekken, dat deze Zondag over de voorzienigheid Gods bij de heel gewone dingen blijft staan, en het wonder zelfs niet schijnt aan te roeren. Schijnt, want in werkelijkheid is alles wonder. De onderhouding van hemel en aarde is een groot wonder. Het ongeloof wil daar liefst niet van weten en spreekt bij het op- en ondergaan van de zon, de wisseling der jaargetijden en zoveel andere dingen meer, van "natuurwetten". Zo poogt men van het heelal één groot mechanisme te maken. Wij ontkennen die wetmatigheid in de natuur geen ogenblik. We kunnen ons er zelfs over verheugen, dat de wetenschap almeer zulke wetten ontdekt, omdat God daardoor nog groter wordt. Want die wetten heeft God ook in de natuur gelegd, er moet aan deze worden gehoorzaamd. Zo is God in de natuur en in de onderhouding van hemel en aarde ook een God van orde. Wanneer nu God in Zijn almacht die wetten even buiten werking stelt, de zon laat stil staan te Gibeon en de maan in het dal van Ajalon, een dier laat spreken, waar we helemaal niet op bedacht zijn, dan maakt dat op ons de indruk van een wonder. Dat is het onverwachte, het ongewone, het abnormale. Maar we willen daarbij geen ogenblik vergeten, dat het normale, het gewone, dat wat we dagelijks zien gebeuren, evengoed wonderen zijn, ook al verwonderen we ons er niet meer over, omdat we 't van kindsbeen af hebben zien gebeuren. En God schenkt nu de gelovige het zesde zintuig, om het

wonder te zien in het alledaagse, Gods grootheid te zien in het schijnen van de zon en het bloeien van een bloem. En evenzo staat het met de onderhouding van de schepselen. Wij vernemen uit de Bijbel enkele wonderlijke gevallen van onderhouding: de spijziging van Israël veertig jaar lang door het manna uit de hemel, de onderhouding van Elia door de raven. Enzovoort. Dat zijn wonderen. Dat valt op door het ongewone. Daar verbazen we ons over. Maar diezelfde verwondering zou over ons moeten komen elke dag weer, als we het brood op tafel zien liggen. Waar komt dat vandaan? Van wat op de akker groeit. Wie doet dat groeien? De boer? Nee, die kan dat niet. God doet dat groeien. God stuwt dat brood uit die kluiten te voorschijn. Wonderlijk, dat dat kan! We worden eigenlijk elke dag omringd door wonderen, als we onze ogen de kost geven. We staan elk moment voor het onverklaarbare. We moeten ons niet laten afstompen door het elke dag terugkerende, waardoor het wonder gewoon wordt. Als God van de schepping af het manna uit de hemel had laten regenen, en water uit de rotsen had doen te voorschijn springen, dan hadden we dat "gewoon" gevonden. Dan hadden we ons de ogen uit het hoofd gekeken, als er zo maar graan op de akker groeide, waar men brood van bakken kon. God heeft er Zijn wijze redenen voor gehad, dat Hij ons niet regelmatig met manna uit de hemel voedt. Hij heeft de menselijke arbeid willen inschakelen als een zegen, en Hij heeft de cultuur gewild. Maar daarom kan Hij 't evengoed anders. Als 't nodig is. God is zuinig op Zijn wonderen. Zodra het beloofde land bereikt was en het land bebouwd kon worden, hield de mannaregen op. God deed Zijn wonder in de woestijn, waar niets groeide. Waar wij niet meer kunnen, doet Hij het wonder, nog elke dag. Als regel schakelt Hij onze arbeid in. Maar te allen tijde moeten wij het wonder blijven zien, het wonder vooral in het gewone!

Gods regering.

De Catechismus onderscheidt de voorzienigheid Gods wel in onderhouding en regering, maar van die regering wordt feitelijk weinig gezegd, het gaat in hoofdzaak over de onderhouding van alle dingen. In zekere zin wordt deze lacune aangevuld door artikel 13 van de Ned. Geloofsbelijdenis, die zich in hoofdzaak met de regering bezig houdt. Daar heet het:

"Wij geloven, dat die goede God, nadat Hij alle dingen geschapen had, deze niet heeft laten varen, noch aan het geval of aan de fortuin heeft overgegeven, maar ze naar Zijn heilige wil alzo stiert en regeert, dat in deze wereld niets geschiedt zonder Zijn ordinantie; hoewel nochtans God noch auteur is, noch schuld heeft van de zonde, die er geschiedt. Want Zijn macht en goedheid is zo groot en onbegrijpelijk, dat Hij zeer wel Zijn werk beschikt en doet, ook wanneer de duivelen en goddelozen onrechtvaardiglijk handelen. En aangaande hetgeen Hij doet boven het begrip des menselijken verstands, datzelve willen wij niet curieuselijk onderzoeken, meer dan ons begrip verdragen kan; maar wij aanbidden met alle ootmoedigheid en eerbied de rechtvaardige oordelen Gods, die ons verborgen zijn; ons tevreden houdende, dat wij leer jongeren van Christus zijn, om alleen te leren hetgeen Hij ons aanwijst in Zijn Woord, zonder deze palen te overtreden".

Het is hier niet de plaats, op deze woorden van de geloofsbelijdenis nader in te gaan, en we kunnen hier over de Godsregering dus kort zijn, temeer waar die later in Zondag 19 nog weer aan de orde zal worden gesteld. Zoveel is wel duidelijk, dat Gods regering, evenals Zijn onderhouding, gaat over alles, het grote en het kleine. Niets is aan Zijn bewind onttrokken; er is geen plaats voor de "fortuin" of het toeval — toevallige dingen bestaan er niet! Zelfs de duivelen en goddelozen moeten Hem huns ondanks gehoorzamen, en heel de duistere wereld der zonde staat onder Zijn bevel. Er geschieden tal van zondige dingen niet maar onder Zijn "toelating", maar Hij wendt ze aan tot de bereiking van Zijn doel, hoewel het doel de middelen bij God niet heiligt, en de verantwoordelijkheid voor de zondige daad geheel blijft voor rekening van de mens, die de zonde bedrijft. We staan hier voor het grote probleem van

Gods souvereïniteit en de menselijke verantwoordelijkheid, twee lijnen, die elkaar op geen enkel punt raken, evenmin als de rails op de spoorweg, en die we daarom ook niet moeten trachten te verbinden of te combineren, maar naast elkaar moeten laten staan: wie een van de lijnen van de spoorrails opbreekt, brengt heel het verkeer in gevaar.

Voorts willen we er aan herinneren, dat Zondag 10 over de voorzienigheid Gods nog behoort bij de verklaring van het artikel: ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper des hemels en der aarde. God de Vader, dat is de eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus, Die dus in Zijn regering steeds weer het belang van Zijn Zoon Jezus Christus in het oog houdt, aan Wie Hij beloofd heeft: "eis van Mij, en Ik zal de heidenen geven tot Uw erfdeel, en de einden der aarde tot Uw bezitting". Derhalve gaat het in heel die Godsregering om Christus en Zijn kerk, waarvan Hij het Hoofd is en die Hij gekocht heeft door Zijn bloed. Niet de wereldgeschiedenis, maar de kerkgeschiedenis is daarom het voornaamste. De kranten mogen alleen over de wereldgeschiedenis schrijven, en van de kerk nauwelijks reppen, maar dat doet niets af van het feit, dat de kerk van Christus in het centrum staat van alles wat er gebeurt. Alle oorlogen en vredesconferenties zijn ondergeschikt aan de kerkhistorie, en heel het geweldig wereldgebeuren moet uitsluitend dienen, om de eindtriumf van Christus voor te bereiden. Zoals steigers en stellages weggebroken worden, zodra het huis voltooid is, zo houdt de geschiedenis op, zodra Christus' werk en Christus' kerk voltooid zijn. De wereld dient alleen maar voor stellage. Steigerwerk — ik weet hoe 't vast gebouw van Uwe gunstbewijzen, naar Uw gemaakt bestek in eeuwigheid zal rijzen!

Hiermee is het vele onbegrijpelijke in de Godsregering natuurlijk niet weggewerkt. Dat zal nooit weggewerkt worden, zolang we in deze bedeling leven. Het probleem van Asaf, die met al zijn kracht de Godsregering heeft overdacht, blijft een probleem tot de jongste dag toe, en het blijft een stuk, dat in ons oog ons moeilijk valt en veel te hoog. God maakt naar onze mening tal van fouten, en we zouden Hem telkens willen corrigeren. Waarom regeert God *alzo*, om met de Catechismus te spreken, dat er die schrijnende tegenstellingen zijn tussen rijkdom enerzijds en schreiende armoede anderzijds. Waarom rijdt de leugen te paard en bloedt de waarheid dood aan het kruis? Waarom kan het geweld ongestoord zijn gang gaan en worden Gods dienaren vervolgd en gedood? Zo zoudt ge gemakkelijk een hele tijd kunnen doorgaan, tal van rode potloodstrepen zettend in het boek met de zeven zegelen, dat zich in de historie ontvouwt. Ik weet op al die waaroms geen antwoord. Ik denk aan de woorden van onze geloofsbelijdenis: "en aangaande hetgeen Hij doet boven het begrip des menselijken verstands, datzelve willen wij niet curieuselijk onderzoeken". Wij zien nu door een spiegel in een duistere rede. Wij wandelen door geloof en niet door aanschouwen. Eén ding staat voor het geloof vast: God maakt geen enkele fout. Alleen de mens maakt fouten. Als de boeken geopend worden, zullen we dat zien. En op de dag dat het grote Babyion valt en het nieuwe Jeruzalem uit de hemel daalt, de dag van het grote wereldgericht, zal alle onrecht gewroken worden en dan zullen wij zien, wat wij nu geloven: het is al wel, al goed, wat God bepaalt en doet. Zo letten wij maar op het einde. Bij Asaf kwam ook het keerpunt en de grote rust, toen hij in Gods heiligdommen inging, en op hun einde lette. Op dat einde willen wij ook letten. Rampzalig is het, dan op de steiger te staan en met het steigerwerk te vergaan. Welgelukzalig is het, te behoren tot het Godsgebouw, dat naar Zijn gemaakt bestek in eeuwigheid zal rijzen.

Vruchtbaar weten.

De Catechismus stelt tenslotte de vraag, waartoe het ons *dient*, te weten, dat God alles geschapen heeft en nog door Zijn voorzienigheid onderhoudt. Dat is weer echt de Catechismus, die het ons nooit gemakkelijk maakt. Hij is er niet tevreden mee, als we ons lesje vlot kunnen opzeggen. We kunnen ontzaglijk veel weten over schepping en voorzienigheid en alle problemen die zich daarbij voordoen, onder de loupe genomen hebben, en

toch nog niets weten, dat is te zeggen, dat die wetenschap enkel geleerdheid bleef en zich niet verdiepte tot wijsheid, om onze dagen alzo te tellen, dat wij een wijs hart bekomen, een wijsheid ter zaligheid. We moeten er dus iets mee, we moeten er wat aan hebben, 't moet ons helpen voor de praktijk van het leven; dat weten mag niet geïsoleerd blijven zitten in het kamertje van ons verstand, maar het moet heel ons leven verwarmen. Dus: waartoe dient dit weten. Het weten heeft slechts een *dienende* taak, het heeft geen betekenis in zichzelf. Als het ons niet vooruit helpt, dan is de wetenschap smakeloos zout, dat nergens toe dient, dan om weggeworpen te worden; "al wist ik alle de verborgenheden, en al de wetenschap ... en de liefde niet had . . ."! De liefde! Inderdaad, als ons weten hier het ware weten is, het weten des geloofs, dan is het een vruchtbaar weten, niet alleen en zelfs niet in de eerste plaats, omdat we er zelf zoveel baat bij hebben en het onszelf zoveel rust geeft ons in de hand des Heren te weten en onder Zijn voorzienig bestel veilig te zijn, maar een vruchtbaar weten is het vooral, omdat dit gelovig weten in de *liefde* bloeiende is, want wie, zoals het antwoord zegt, in tegenspoed *geduldig* is, in voorspoed *dankbaar*, en voor de toekomst *vertrouwend*, die bewijst in die drie *zijn liefde tot God*.

We schrijven nu het antwoord eerst maar even volledig uit, hoe bekend het ook is: "dat wij in alle tegenspoed geduldig, in voorspoed dankbaar zijn mogen, en in alles wat ons nog toekomen kan een goed toevorzicht hebben op onze getrouwe God en Vader, dat ons geen scheepsel van Zijn liefde scheiden zal, aangezien alle schepselen alzo in Zijn hand zijn, dat zij tegen Zijn wil zich noch roeren noch bewegen kunnen".

In alle tegenspoed geduldig.

De Catechismus begint met de donkere kant, de tegenspoed, niet omdat het moeilijker is in tegenspoed geduldig, dan in voorspoed dankbaar te zijn (zoals straks blijken zal), maar omdat dit blijkbaar het meeste voorkomt: veel wederwaardigheên, veel rampen zijn der vromen lot! De vrucht, die de hemelse Landman nu in tegenspoed van ons verwacht, is geduld.

Geduld is nog iets anders dan berusten in zijn lot, omdat er toch niets aan te doen is, en 't "geen mens is, die 't ons aandoet". Men schikt zich dan in 't geval, omdat de muur nu eenmaal niet weg te breken is, maar met een onwillig hart; men klaagt er niet meer over, omdat het toch niet helpt: het beste is dan maar zich zo goed mogelijk te schikken, zoek de zon op! Dit lijkt wel veel op geduld, maar is het niet. Op deze wijze moet tenslotte iedereen het onafwendbare aanvaarden, ook de ongelovige. Deze aanvaarding is geen vrucht des Geestes (wat geduld wel is), maar het is een bukken voor de overmacht.

Geduld is evenmin een cynisme, dat in (soms bewonderenswaardige) gelijkmatigheid alles over zich laat komen, noch een passieve lijdelijkheid van: het is nu eenmaal niet anders. In al deze gevallen bukt men zich onder het lot, en zwijgt, maar de Buddhist en de Mohammedaan kunnen dat ook, soms nog veel beter. Heel anders wordt het, als we in tegenspoed Gods Vaderhand zien, die alles ten beste leidt. Dan worden we echt geduldig, christelijk geduldig. Dit christelijk geduld is meer actief dan passief. Het is dulden, verdragen, volharden. We slepen dan het kruis niet meer, maar dragen het, en dragen het vrolijk. Niet omdat het nu eenmaal niet anders is, maar omdat God het niet anders wil, en God ook in die tegenspoed zo onuitsprekelijk goed is. Geduldig zijn in het gebed: leer mij willen en niet willen, wat Gij wilt en niet en wilt. Geduldig zijn is niet synoniem met zwijgen. Achter het zwijgen kan nog o zoveel opstandigheid zich verschuilen. De duider kan roemen: de Here heeft gegeven, de Here heeft genomen, de naam des Heren zij *geloofd*. Daarom is geduld meer dan het tot zwijgen brengen van de stem der opstandigheid. Geduld is het tegendeel der opstandigheid, een roemen in de verdrukkingen, niet omdat we die zo graag willen (we mogen de tegenspoed afbidden), maar omdat er in de verdrukking nog zo ontzettend veel te roemen

valt, wijl God kastijdt een iegelijk zoon die Hij liefheeft, en Hij het leed gebruiken wil om te louteren, en ons dichter bij Hem te brengen. De ervaring bevestigt het, dat de voorspoed van God afbrengt, terwijl de tegenspoed naar God toedrijft. Dat is de grote winst bij klein verlies.

In voorspoed dankbaar.

De bewering is minder paradoxaal dan ze lijkt, dat we dankbaarheid in voorspoed pas leren in tegenspoed. Dan, als we al die weldaden en voorrechten missen, die we hadden, gaan we zien hoe ondankbaar we geweest zijn. We kenden misschien nog wel eens een opwelling van dankbaarheid bij bijzondere gelegenheden, als de zon zo uitbundig scheen in ons leven, maar voor de rest liepen we met plumpe schoenen over Gods weldaden heen. Wie van z'n vrijheid beroofd werd, leert pas zien welk een kostelijk goed zijn vrijheid is, en wie ziek ligt, leert dan eerst z'n gezondheid waarderen. Vergeet nooit één van Zijn weldadigheden, zongen we zo luidruchtig, maar we hebben ze zowat allemaal vergeten. We deden net of 't zo hoorde. We werden door God vertroeteld en gekoesterd, en nog was het hier te lang en daar te breed. In voorspoed dankbaar — de mensen zeggen dat het zo eenvoudig is, maar ik heb de indruk, dat het met deze dankbaarheidsvrucht gaat als met die onvruchtbare vijgeboom: de wijngaardenier komt ze jaar op jaar zoeken, maar vindt ze niet. Eén van de tien genezen melaatsen kwam maar terug om God te danken, en die verhouding van één op de tien lijkt me nog vrij gunstig. In voorspoed dankbaar, dat lijkt me een klein kunstje, denkt misschien deze of gene, maar u weet toch wat *dankbaarheid* is? Dat is maar niet zo'n zekere stemming, een gevoelige opwelling als God zo goed is, dat ons scheepje bijna zinkt onder de overvloedige visvangst. Nee, dankbaarheid is de levenshouding der dagelijkse bekering. Als de Catechismus in het derde deel over de *dankbaarheid* handelt, dan begint dat deel met de beschrijving der bekering, en vervolgens wordt er dan gehandeld over het gebod des Heren, en hoe wij dat gebod hebben te houden uit dankbaarheid. Paulus vraagt aan de Romeinen, of ze niet weten, dat de goedertierenheid Gods *tot bekering* leidt. Dat is het doel van Gods goedheid. Bekering! En bekering is niet zo eenvoudig, dat is een dagelijks sterven aan onszelf. Nu zal, dunkt mij, niemand wel meer zeggen: het is gemakkelijker om in voorspoed dankbaar te zijn dan geduldig in tegenspoed. Het is stellig *niet* gemakkelijker. Beide zijn eenvoudig onmogelijk voor het ongeloof. Het geloof leert alleen deze kunst, omdat zowel geduld in tegenspoed als dankbaarheid in voorspoed *vruchten* zijn, die de Heilige Geest in ons leven doet rijpen.

Vertrouwen voor de toekomst.

De derde vrucht is, dat wij "een goed toevoorzicht (vertrouwen) hebben op onze getrouwe God en Vader, dat geen schepsel ons van Zijn liefde scheiden zal, aangezien alle schepselen alzo in Zijn hand zijn, dat zij tegen Zijn wil zich noch roeren noch bewegen kunnen".

Het geloof in de voorzienigheid Gods maakt ons dus rustig en evenwichtig. We schrikken niet bij 't minste gerucht en lopen niet zenuwachtig heen en weer als de gevaren dreigen, om de eenvoudige reden, dat wij ons, met al de onzen, in Gods hand weten. Zolang we zien op de omstandigheden is er onrust, zodra we zien op God is er rust. We zijn dan in geen ding bezorgd, wat natuurlijk iets anders is dan zorgeloosheid. De gelovige steekt zijn handen uit de mouwen en neemt alle nodige maatregelen, precies als Paulus op het schip tijdens het noodweer, maar verder geeft hij alles in de hand des Heren: weet goedsmoeds mannen, want ik geloof, dat het alzo zijn zal gelijk de Here gesproken heeft! Als g'in nood gezeten, geen uitkomst ziet, wilt dan nooit vergeten: God verlaat u niet. Dat is het ware Godsvertrouwen. Zo iemand gaat rustig zijn weg. Wie op de goede God vertrouwt, heeft zeker op geen zand gebouwd. Dit vertrouwen betekent niet, dat wij uit alle gevaren ongeschonden te voorschijn

zullen komen. Wie zó vertrouwt, zal z'n Godsvertrouwen wel moeten verliezen als het anders gaat dan hij gehoopt had. De Here vervult alles stipt wat Hij beloofd heeft, maar het zou een ongemotiveerd vertrouwen zijn, te denken, dat Hij alles deed, wat wij maar van Hem verlangd hebben. De Catechismus drukt zich hierin ook zeer nauwkeurig uit; zegt niet: dat geen schepsel ons ooit leed zal kunnen berokkenen, maar wel: dat ons geen schepsel van Zijn liefde scheiden zal! Veel kan ons ontnomen worden, alles kan ons ontnomen worden, maar Gods liefde nooit. Daar kan geen schepsel ooit tussen komen. Die band kan nimmer worden doorgesneden. Integendeel, die band wordt al nauwer aangehaald, totdat wij eenmaal altijd de Here zullen zien, en ongestoord van Zijn liefde zullen kunnen genieten. Dat is dus de *inhoud* van ons vertrouwen: Zijn liefde blijft in nood en dood, voor ons, Zijn volk, oneindig groot. En die liefde Gods is de grootste schat. We kunnen ook alles missen, behalve Hem en Zijn liefde. En de *grond* van dat vertrouwen is: "dat alle schepselen alzo in Zijn hand zijn, dat zij tegen Zijn wil zich noch roeren noch bewegen kunnen". Ja, die schepselen kunnen zo machtig zijn en ze kunnen ons zoveel leed berokkenen. Maar tegenover God staan ze volkomen machteloos. Noch roeren, noch bewegen! Als Hij het niet wil! Hij gebiedt de golven, en ze zwijgen stil. Hij neigt de harten, en de grootste vijanden moeten u dan weldoen, instee dat ze u schaden kunnen. Hij spreekt en het is er, Hij gebiedt en het staat er. De Catechismus zegt het alleen nog maar *negatief*, wat het schepsel *niet* kan zonder Zijn wil. Maar ze moeten ook *positief* doen alles wat Hij gebiedt. Ze zijn Zijn knechtjes. Ze hebben niets in te brengen. De heerser der volken liet Jozef los — op Gods bevel. De machtige Cyrus liet de Joden vrij — op Gods bevel.

Geen ding geschiedt er ooit gewisser Dan 't hoog bevel van 's Heren mond. Zijn godd'lijk almacht spreekt, en 't is er, Zijn wil gebiedt, en 't wordt terstond. Schoon de heid'nen samen List op list beramen, God verbreekt hun raad. Schoon de mogendheden Snood' ontwerpen smeden, Hij belacht haar haat.

ZONDAG 11

ZONDAG 11

Vraag 29.

Waarom wordt de Zone Gods Jezus, dat is Zaligmaker, genoemd?

Antwoord:

Omdat Hij ons zalig maakt en van al onze zonden verlost^a; daarbenevens, dat bij niemand anders enige zaligheid te zoeken of te vinden is^b.

^a Mt 1:21; Heb 7:25,

^b Han 4:12; Joh 15:4,5; 1Ti 2:5; Jes 43:11; 1Jo 5:11.

Vraag 30.

Geloven dan die ook aan den enigen Zaligmaker Jezus, die hun zaligheid en welvaart bij de heiligen, bij zichzelf, of ergens elders zoeken?

Antwoord:

Neen zij; maar zij verloochenen met de daad den enigen Heiland Jezus, ofschoon zij met den mond in Hem roemen^a; want van tweeën één: óf Jezus moet geen volkomen Zaligmaker zijn, óf die dezen Zaligmaker met waar geloof aannemen, moeten alles in Hem hebben, dat tot hun zaligheid van node is^b.

^a 1Co 1:13,30,31; Ga 5:4,

^b Heb 12:2; Jes 9:7; Col 1:19,20; Col 2:10; 1Jo 1:7; (* Jes 9:7 AV = Jes 9:6 SV).

De getuigenis van Jezus.

In Zondag 11 wordt de *naam* Jezus verklaard. Het is opvallend, dat de Catechismus terstond overspringt van de *naam* op de *Persoon*, en dus spreken gaat over Jezus Zelf, wie Hij is en wat Hij doet: dat Hij ons zalig maakt en ons van alle zonden verlost. We moeten dat voetspoor volgen; ons niet tevreden stellen met een naam, een klank, een woord, een formule. Jezus Zelf moet als een levende realiteit, als een Hij, een Persoon voor ons staan.

Over Jezus gaan we nu dus spieken. Dit is een heel ander onderwerp dan de voorzienigheid Gods, waar we in Zondag 10 van gehoord hebben. Maar nu moeten we niet gaan menen, dat de Catechismus zo maar wat van de hak op de tak springt, min of meer lukraak nu eens hier-, dan daarover gaat spreken, zodat de 52 Zondagen zo'n beetje als los zand aan mekaar zouden hangen. Zo is het niet. Alles wat van de Vader en de voorzienigheid gezegd is, had verzwegen moeten worden, als *Jezus* er niet was.

Er zit dus wel degelijk systeem in. In Zondag 9 en 10 is het artikel van God de Vader en onze schepping afgehandeld, en nu staat er boven Zondag 11: Van God de Zoon en onze verlossing, een opschrift, waaronder niet alleen Zondag 11 valt, maar al de eerstvolgende tot en met 19; daarin komen dan die artikelen van de Apostolische Geloofsbelijdenis ter sprake (art. 2—7), die de Zoon en onze verlossing tot inhoud hebben; we kennen ze wel nietwaar: " ... en in Jezus Christus, Zijn eniggeboren Zoon, onze Here. ." Dat zijn direct al weer namen

van de Heiland, die de Catechismus één voor één in de handen neemt en bewonderen gaat: Jezus! — daar gaat Zondag 11 over; Christus! — daar zal Zondag 12 iets van zeggen; Zijn eniggeboren Zoon, onze Here! — dat is het onderwerp van Zondag 13. En hoe het dan verder door gaat, dat zullen we dan naderhand wel zien.

Vele namen draagt onze Heiland. We hoorden er al vier achter elkaar noemen. Ze zijn gemakkelijk te vermenigvuldigen: Immanuël, Vredenvorst, Zoon Davids, Lam Gods, maar onder al deze namen is er geen, die beter is en zoeter voor 't hart dan de naam *Jezus*. Deze naam bevat het ganse evangelie in miniatuur. Want Jezus betekent: Zaligmaker. En dit is de korte inhoud van het hele evangelie, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is, om zondaren zalig te maken.

Van deze Jezus nu geeft de Catechismus getuigenis. Zó zeg ik het liever, dan: hij onderwijst ons van die naam, hoe welgeordend dat onderwijs overigens ook in elkaar zit, zoals boven bleek. Men moet zich maar even de tijd indenken, waarin dit geschreven werd: de brandstapels rookten en het martelaarsbloed vloeide, maar ondanks kettergericlit en inquisitie deden deze mensen hun kloeke getuigenis van Jezus horen; ze zeiden het hun vervolgers en rechters recht in 't gezicht: *gij* verloochent de enige Heiland Jezus, ofschoon *gij* met de mond in Hem roemt. Tot in de dood hielden zij vol: Jezus alleen! Bij *niemand* anders is enige zaligheid te zoeken of te vinden. Zo krijgt de taal van Zondag 11 een moedig en bloedig accent. Het is maar niet een beredeneerd onderwijs in de christelijke religie, maar het is de kruisbanier opheffen en in Gods handen dragen. De Catechismusschrijvers drukken hier de voetstappen der apostelen, die ondanks vijandschap en vervolging niet konden nalaten te spreken van Jezus. Wij zijn er in dit opzicht niet op vooruitgegaan. Dergelijke getuigenissen maken ons beschaamd en verlegen. Er ruist langs de wolken een lieflijke naam, maar daar hoog in de wolken blijft het dan ook meest hangen, en we komen er nauwelijks toe, die naam ook te doen weerklinken in onze huizen, kantoren, fabrieken en op onze markten. Eens buigt zich ook alles voor Jezus in 't stof, en engelen zingen voortdurend Zijn lof, en ja — we laten het zingen van Zijn lof met gerustheid aan de engelen over! God moge ons de talen der mensen en der engelen doen spreken, om voortdurend van Jezus te roemen. Of nee, zo moet ik het eigenlijk niet zeggen, want ik herinner mij het woord van Paulus: al ware het, dat ik de talen der mensen en der engelen sprak, en de *liefde* niet had, ik ware niets! God geve ons, Hem veel lief te hebben. Dan kunnen we ook niet zwijgen.

Uit Zondag 11 rijze de gestalte van Jezus Zelf omhoog, Die ons aanziet en vraagt: Simon, Jan, Akke, Herman, of hoe ge verder ook maar heten moogt: hebt *gij* Mij lief? Of verloochent *gij* Mij nog metterdaad, ofschoon ge met de mond in Mij roemt? Als ik over Zondag 11 een preek moest maken, zou ik die verdelen in vier punten, dat kan er nog op door met de eisen der predikking. Maar volkomen in strijd met die eisen zouden die vier punten geheel aan elkaar gelijk zijn. Het eerste punt was: Jezus. Het tweede: Jezus. Het derde: Jezus. Het vierde: Jezus. En de toepassing was ook: Jezus. Zo, dunkt me, heeft ook Philippus op de weg naar Gaza gepreikt: "en Philippus deed zijn mond open, en beginnende van die Schrift, verkondigde hem Jezus".

Kent *gij*, kent *gij* die naam nog niet?

Die naam draagt mijn Heiland, mijn lust en mijn lied.

Jezus is Zaligmaker.

Gods Zoon heet Jezus. Die naam is voor Hem niet door mensen uitgedacht. Mensen kunnen elkaar prachtige, symbolische namen geven, terwijl ze toch *niets* zeggen, omdat het karakter van de naamdrager vloekt met zijn naam. Wat had Judas een mooie naam, lover van God

betekent dat; toch zou niemand graag nu zo heten! Bij Jezus is echter elk conflict tussen Zijn naam en Zijn wezen uitgesloten, niet alleen omdat Hij Gods Zoon is, maar omdat Zijn naam door God Zelf gegeven is. Er kwam een boodschap rechtstreeks uit de hemel, dat Hij zó heten moest en niet anders: Jezus! Want, zo werd er bij gevoegd, Hij zal Zijn volk zalig maken van hun zonden. Die naam was dus openbaring. In Zijn naam lag Zijn zending opgesloten.

Daarom antwoordt de Catechismus op de vraag: waarom wordt de Zone Gods Jezus, dat is Zaligmaker genoemd? ook zo doodeenvoudig en nuchter: omdat Hij ons zalig maakt. Hij *heet* Jezus, dat is Zaligmaker, omdat Hij Zaligmaker *is*. Dit is allemaal zo klaar en simpel, omdat God waar is. Onder de mensen is alles zo moeilijk en verward en ingewikkeld, omdat daar de leugen heerst. Maar bij God is het waarheid en klaarheid. Men behoeft hier geen vraagteken te zetten. God is zoals Hij heet, God doet wat Hij zegt. Daarmee uit. Als Hij Zijn Zoon Jezus laat noemen, dan *is* Hij Jezus, Zaligmaker. Zo wis als tweemaal twee vier is. Dit is de eenvoud van de hemel. Gewoner en duidelijker kan het niet gezegd worden: de Zone Gods wordt Jezus, dat is Zaligmaker genoemd, *omdat* Hij ons zalig maakt. Het is zo omdat 't zo is, zou 'n kind zeggen. Daar moet men niet aan rafelen en tornen. Was Hij geen Zaligmaker, dan zou Hij ook niet zo heten, maar nu Hij eenmaal zo heet, nu is Hij 't ook, of Hij zou Zijn eigen naam moeten vertrappen en verlooehenen!

Jezus is dus Zaligmaker. Dat is Zijn veelomvattende, maar ook volstrekt enige roeping. Zijn opdracht was: te zoeken wat verloren was.

Daaraan heeft Hij Zich strikt gehouden, en volstandig heeft Hij geweigerd de grenzen van Zijn zending te overschrijden. In die richting zijn wel herhaaldelijk pogingen gedaan door duivelen en mensen. Men heeft Hem tot koning willen uitroepen. Men heeft in Hem de volksbevrijder willen begroeten, die het gehate juk der Romeinen breken zou. Iemand heeft Hem tot scheidsrechter willen aanstellen, om met zijn broeder tot een billijke verdeling der erfenis te komen. En zoals het toen was, is het nog. Op de vraag: wie zeggen de mensen dat Ik ben, is het aantal antwoorden zeer gevarieerd. Beurtelings heeft men in Hem gezien een sociaal hervormer, godsdienstleraar, revolutionnair, filosoof, enz.

Tal van groepen en partijen hebben Hem pogen te annexeren, en tot propagandist van hun leuze en beginsel uitgeroepen. Zo is Jezus de eeuwen door misbruikt en gedegradeerd. Want welke verheven taak men Jezus ook toedenkt, het is alles degradatie en miskennis, als men Hem niet laat zijn wat Hij *is*: Zaligmaker! Hij is niets meer en niets minder.

Omdat Hij ons zalig maakt!

Dat staat hier in de tegenwoordige tijd. Niet dus: omdat Hij ons zalig maken zal. Maar: omdat Hij ons zalig maakt. Bij Zondag 7 is reeds het nodige gezegd over zalig-worden en zalig-zijn en dat wordt hier dus niet herhaald. Ook uit deze woorden van de Catechismus blijkt voldoende, dat de zaligheid, die Jezus schenkt, niet uitsluitend in de verre toekomst ligt. In de hemel is die zaligheid wel volkomen, voltooid, af, maar hier op aarde wordt ze toch ook wel degelijk genoten. Onder Zijne heerschappij *zijn* wij zalig, zijn wij vrij, zingt het geloof terecht. Jezus maakt ons zalig. Hij maakt ons gelukkig. Waarin dat geluk en die zaligheid bestaat? Het is niet in twee, drie woorden te zeggen. Het is niet alleen de hoop op een hemels leven, die alle leed moet verzachten. Het is ook niet alleen de wetenschap, dat Hij bij ons is in alle nood, zodat het aardse vrienden vaak faalt aan krachten, maar nooit een Vriend als Jezus is. 't Is ook niet die kalme rust, die ons doet zeggen: al staat de zee ook hol en hoog en zweept de storm ons voort, wij hebben 's Vaders Zoon aan boord, en veilig strand voor 't oog; of de rijkdom, die ons doet zeggen: 'k heb alles verloren, maar Jezus verkoren, Wiens eigen ik ben. Dat is alles wel veel (en er zou nog meer te noemen zijn), maar de eigenlijke zaligheid, die Jezus hier te genieten geeft, wordt dunkt mij wel het beste weergegeven door wat de

Catechismus nu volgen laat: "en van alle zonden verlost". Dat woordje "en" heeft hier de betekenis van een dubbele punt. "En van alle zonden verlost" is niet iets, wat nog bij het zaligmaken komt, maar daarin bestaat de zaligheid. Immers, daar liggen twee dingen in opgesloten: rust en bevrijding. Rust, omdat, als we van alle zonden verlost zijn, er *vrede* is met God. De beangstigende vloek is uit ons leven weggenomen. We hebben met God niet langer als toornend Rechter, maar als verzoend Vader te doen. Alle ramp wordt zegen, alle straf kastijding, alle leed loutering.

Maar van alle zonden verlost te zijn, betekent vervolgens ook bevrijding. Wat ons onzalig, ongelukkig, rampzalig maakt, dat zijn niet allerlei tegenspoeden en ongelukken, maar dat is de zonde. Alle andere dingen zijn maar bijkomstige omstandigheden. De zonde legt een vale sluier over alle dingen. De zonde vreet in in de mooiste verhoudingen. De zonde maakt ons tot slaven en gevangenen. Men kan nog zo fortuinlijk zijn in het leven, en in alle opzichten slagen, maar zolang iemand niet van de zonde verlost is, is hij de ongelukkigste van alle mensen. En omgekeerd: men kan van de ene ramp in de andere vallen, gevangen zitten of in ballingschap gezonden worden, en toch zalig en vrij zijn, omdat de kluisters van de zonde gesprongen zijn. Wie door Jezus van de zonde verlost is, is waarlijk vrij en gelukkig. Hier blijkt dus wel uit, dat dit van alle zonden vrij zijn ook niet naar de toekomst mag verschoven worden. Wel zullen wij niet eerder van alle zonden vrij zijn, alvorens we de hemelpoort doorgegaan zijn, wel zullen we tot onze dood toe moeten belijden: het goede, dat ik wil, doe ik niet, en het kwade, dat ik niet wil, doe ik. Maar in deze laatste verklaring ligt juist de principiële bevrijding en verlossing opgesloten. De mens die van zijn zonde niet verlost is, kan nooit zeggen: het goede, dat ik wil, doe ik niet. Hij wil het ook niet! Hij kan evenmin verklaren: het kwade, dat ik niet wil, doe ik. Hij wil het kwade juist. In de verlostte is de *wil* omgebogen. Hij heeft leren bidden: leer mij willen en niet willen, wat Gij wilt en niet en wilt. Dat is de verlossing, de bevrijding. Wij doen de zonde nog wel, maar staan niet meer onder haar heerschappij. Niet de satan, maar Jezus staat aan het roer. Hij houdt de teugels van ons leven. We zijn onder de slavernij weg! We zijn van de zonde bevrijd! We zijn bovenal van onszelf bevrijd! Dat is het heerlijke, het ruime, het zalige, dat we geen speelbal meer zijn van de zonde, en van onze luimen, ons egoïsme en onze zelfzucht; dat we onszelf kwijt geworden zijn aan Jezus! En als deze verlost nu nog bidden (in het formuliergebed na het eten) dat zij hun Zaligmaker, Jezus Christus, verwachten, Die op de wolken des hemels verschijnen zal tot hun verlossing, dan is dat geen innerlijke tegenstrijdigheid, maar dan is dat een gebed om doorsnijding van de laatste band, die nog met de zondige wereld verbindt, wat Paulus aldus verklankt: ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van het lichaam dezes doods.

Jezus is de ware Zaligmaker.

In de woorden: "en van alle zonden verlost" ligt nog iets meer opgesloten, namelijk dat Jezus ook de ware Zaligmaker is. Immers, Hij tast de kwestie in de wortel aan ... op de bodem aller vragen ligt der wereld zondes Schuld. De misère en de ontredde van ons menselijk geslacht, van de volkeren en individuen liggen niet op sociaal, politiek of economisch, maar op geestelijk gebied. De mensheid gaat niet aan een of ander staatkundig euvel of een verkeerde orde, aan democratie of plutocratie of wat dan ook te gronde, maar aan haar zonde. Dat heeft Jezus gezien en daarom kan Hij alleen de ware Zaligmaker der wereld zijn. Hij heeft Zichzelf eens vergeleken met een medicijnmeester, die niet degenen die gezond zijn, maar die ziek zijn van node hebben. Het is voor een arts — dat weten we allemaal — een allereerste vereiste, een juiste diagnose te stellen. Hij moet weten wat z'n patiënt scheelt. Hij moet weten waar de pijnen en de koorts vandaan komen. Zolang hij dat niet weet, blijft het maar wat zoeken en tasten en raden, en is de kans gering, dat de zieke genezen wordt. Hij kan dan wel wat medicijn voorschrijven om de pijn te stillen of de koorts te temperen, maar de

haard van de ziekte blijft smeulen en als het medicijn is uitgewerkt, laaien de pijnen in nieuwe hevigheid op. De juiste diagnose van onze kwaal is: de zonde. Dat is de dodelijke kwaal, waar we voor eeuwig aan sterven moeten. En daar komt de Heiland ons nu van verlossen. Nadat Hij ons eerlijk en onomwonden gezegd heeft, hoe 't er met ons voorstaat. Hij geeft geen verdovende middeltjes. Hij is ook geen zachte heemeester, die stinkende wonden maakt. Hij wil, dat er operatief ingegrepen wordt, en dat het oog wordt uitgetrokken, de hand afgehouden, die ons ergert, dat is te zeggen, ons tot zonde zou verleiden. Zo is Jezus de ware Zaligmaker.

In het Avondmaalsformulier wordt het zo mooi en waar gezegd, dat Hij de *oorzaak* van onze honger en kommer, dat is de zonde, heeft weggenomen. Wij moeten dus niet met onze honger en kommer, maar met onze zonde tot Jezus gaan. De Here heeft ons nergens beloofd, dat Hij ons van alle *gevolgen* der zonde verlossen zou, zoals ziekte, tegenspoeden en dergelijke. Ook die gevolgen worden eens volkomen opgeheven, zodra de zonde, die er de oorzaak van is, geheel verdwenen zal zijn. Dat zal zijn op de nieuwe aarde. Daar zal niemand ook meer zeggen: ik ben ziek. Daar worden alle tranen van de ogen afgewist. Het genezen van zieken en het spijzigen der hongerigen tijdens Jezus' omwandeling op aarde was eer vooruitgrijpen op die hemeltoestand. Jezus wilde niet optreden als wonderdoener of sociaal hervormer. Hij wilde er door te kennen geven: zó zal het eens worden, als alle zondaren tot Mij komen; met de zonde zullen ook alle gevolgen eens voorgoed verdwijnen.

Alle *valse* messiassen zijn ogenblikkelijk daaraan te herkennen, dat zij de ergerlijke kwaal niet aantasten, en niet van de zonde verlossen. Dat kunnen ze trouwens ook niet. Van zulke valse "heilanden" is de wereld altijd overstroomd geweest en dat zal nog erger worden naarmate de tijd van Jezus' wederkomst nadert. Dan zal men zeggen: zie, hier is de Christus, en zie, daar is Hij. Van alle kanten duiken ze op. Zij komen met grote en schone beloften. Zij zullen een heilstaat brengen, waar geen verarming meer is, en "nooit meer oorlog" gevoerd zal worden. Het zal al beter worden in de wereld, wanneer gij hen maar volgen wilt en aan hun woorden geloof hecht. Zij geloven niet aan de zonde als oorzaak van alle ellende — de zonde is een verouderd begrip, een ziekelijk inzicht, waar de mensen zo spoedig mogelijk overheen geholpen moeten worden. Al deze schone theorieën zijn al dikwijls verkondigd en hebben even zo vaak teleurstelling gebracht. Ze zullen opnieuw teleurstelling brengen.. Gesteld al eens, dat men het zover bracht, dat er alom vrede en welvaart heerste, dan zou toch de zonde blijven. Die zonde zal blijven knagen aan het geluk der mensen, en al het schone, dat de mensen hebben opgebouwd, weer ruïneren. Ook de beste en de nieuwste orde geeft de mens geen vrede en zaligheid. Dat doet *Jezus alleen*. Hij is de ware Zaligmaker, omdat Hij — en we willen vooral over dat woordje niet heenlezen — van *alle* zonden verlost. Daar zit een ontzaglijke troost, maar ook een ernstige waarschuwing in verborgen. Troost, want nu blijkt het, dat er geen geval voor Jezus hopeloos is. Tot geen enkele zondaar, die bij Jezus komt, zal Hij zeggen: u kan Ik niet helpen. Hij kon Maria helpen, in wie zeven duivelen huisden, maar hij kon evengoed de man helpen, in wie een heel legioen (Legio) gevaren was. Het is geen bewijs van ootmoed, maar juist van hoogmoed, als iemand zegt: mijn zonden zijn te groot. Men vindt dan zijn eigen geval veel te gewichtig en te ernstig, zoals een ernstige zieke een gewone dokter voorbijloopt, en een professor moet raadplegen. Jezus is dan voor ons geval te "gewoon" en Zijn macht niet toereikend. Dat is een belediging van Jezus. Er is geen enkel geval voor Hem te ernstig. Jezus neemt de zondaars aan, roept dit troostwoord toe aan allen, die van 's levens rechte baan op de dwaalweg zijn vervallen! Van *alle* zonden verlost dus, en daar zat, zei ik, ook een *waarschuwing* in. Er zijn mensen, die niet van alle zonden verlost *willen* worden. Dat klinkt misschien een beetje vreemd, maar 't is toch zo. Ik zeg niet, dat ze niet in de hemel willen komen, o ja, dat wel graag! Maar dan met handhaving van zichzelf. Ze willen zichzelf niet kwijtraken. Ja, ze zien wel in, dat dit niet langer zo kan en dat dat

anders moet, maar dat éne, die "boezem-zonde", die willen en kunnen ze niet loslaten. Op de manier van Herodes, die, zoals Markus ons verhaalt, "vele dingen deed" toen hij Johannes de Doper hoorde prediken, vele dingen, maar juist niet dat éne, dat hij vóór alles moest doen: de huisvrouw zijns broeders loslaten!

Jezus is de ware Zaligmaker, omdat Hij van alle *zonden* verlost! De schoonheid van de naam Jezus, de dierbaarheid van de Heiland, zal dan ook alleen worden gezien door *zondaren*. Als de Zone Gods: Jezus, dat is Zaligmaker, genoemd wordt, dan is er voor de kinderen der mensen maar één passende naam: zondaar! Zolang we daar niet van horen willen, hebben we aan Jezus niets. En er zijn er heel wat, die er niet van horen willen, 't Zijn misschien juist degenen, die grif en vlot erkennen, dat ze toch zulke grote zondaren zijn! Maar dat zijn termen, woorden! Z'n zonde erkennen en belijden, wil zeggen, die *specialiseren*, en zeggen: dat was zonde, en dat was mis in mijn leven, en dat moet veranderen. We maken ons er dan niet met vage algemeenheden af. We hebben *last* van de zonde. Veel meer dan van alle andere dingen. Zolang dat niet zo is, en we praten wel van zonde, is dat de Farizeeër in tollenaarsgestalte. De hoogmoed kijkt dan nog door de rafels van het tollenaarspakje heen. En Farizeeërs hebben Jezus niet nodig. Ze haten Jezus. Hij is gekomen om te zoeken wat *verloren* was. Als verlorenen moeten we onszelf zien. Als goddelozen. Niet de beginselvasten en getrouwen en gereformeerden, maar goddelozen worden om niet gerechtvaardigd. Voor dezulken is de naam Jezus een lied. Die naam draagt mijn Heiland, mijn lust en mijn lied!

Dat Jezus ook de volstrekt *enige* Zaligmaker is, en niets of niemand in Zijn plaats of naast Zich duldt, spreekt de Catechismus scherp en onomwonden uit, door te laten verklaren: "daarbenevens, dat bij niemand anders enige zaligheid te zoeken of te vinden is". Zij die het elders *zoeken*, worden dus al bij voorbaat gewaarschuwd, dat ze het toch niet vinden zullen, en dat ze hun nutteloze pogingen maar moeten staken. De moede zwervers en zoekers worden uitgenodigd: komt tot Mij, allen die vermoeid en beladen zijt, en Ik zal u rust geven. Merkwaardig, dat men het altijd eerst elders zoekt, en dat menigeen niet het allereerst, maar het allerlaatst bij Jezus terecht komt. Het is ook zo moeilijk om te erkennen: *zondaar* te zijn, en zo vernederend om van genade alleen te leven. Maar ook de teleurgestelde, die het nergens vond, en eindelijk, eindelijk tot Jezus komt, neemt Hij aan. Meer nog: Hij gaat uit om het afgedwaalde te zoeken.

Jezus is de enige Zaligmaker

De uitspraak van de Catechismus is radicaal en exclusief. Maar deze taal verschilt in niets van die van Jezus Zelf, Die verklaarde: niemand komt tot de Vader dan door Mij. Er is dus geen andere weg. Ik ben de weg, de waarheid en het leven. Elke andere weg is dus een dwaalweg; elk ander stelsel een leugen; iedere andere roepstem lokt naar de dood. Zo staan de standpunten dus zo kras mogelijk tegenover elkaar en wordt de antithese zo fel mogelijk geproclameerd. Aan de overzijde is die antithese vaak beter begrepen dan door vele christenen, die graag wat willen geven en nemen, en op twee gedachten hinken. Zo wist Pilatus bijvoorbeeld heel goed, dat men slechts één van beide kiezen kan: Jezus of Barabbas. Barabbas is een der vele concurrenten van Jezus geweest. Hij was ook een soort verlosser, een heiland, die met het zwaard in de vuist het knellende juk der Romeinen breken zou, en de vrijheid aan zijn volk hergeven. Hij beloofde ook zaligheid, maar van deze aarde. En welvaart, maar in de weg van revolutie. Men kan dus kiezen tussen hemel en aarde, evangelie of revolutie, Jezus of Barabbas. Voor een soortgelijke keuze stonden de christenen in Pergamus, waar de troon des satans was. Die troon des satans was de tempel van 'n zekere god Asclepius, die voor allerlei ziekte en kwalen genezing kon brengen, en van wie men ook zeide, dat hij ten hemel gevaren was. Wat Christus beloofde, was allemaal zo ver weg, een "wissel op de eeuwigheid", maar Asclepius kwam met tastbare dingen van *dit* leven, en dat

was toch veel mooier. In de scherpste vorm zal deze antithese te voorschijn springen in de dagen van de antichrist. Evenmin als Christus zal hij ook maar iemand naast zich dulden. Hij zal niet toestaan, dat Jezus óók nog vereerd wordt. Ieder wordt dan voor de keuze geplaatst, en het is een kwestie van leven of dood. Ook de antichrist zal beweren, dat buiten hem geen zaligheid te zoeken of te vinden is. Het verschil is echter, dat Jezus ons tracht te *overtuigen*, en als het ware smeekt, voor Hem te knielen, terwijl de antichrist daartoe zal *dwingen*. Wie niet wil, zal met geweld gedwongen worden; boycot, gevangenis en schavot zijn de wapenen, waarover hij beschikt. Wij moeten dus allen goed weten, waar we aan toe zijn, en de besliste keuze doen. Alleen dan zullen wij ook de "zoekers" kunnen helpen. Dat er bij niemand anders enige zaligheid te vinden is, moeten zij, die het gevonden hebben, bewijzen in hun leven. Door de kalme rust in alle levensomstandigheden, door het licht en de vreugde, die stralen uit hun ogen, moeten zij stille en toch welsprekende getuigen zijn van Jezus. Uit heel hun levensopenbaring moet blijken: wij hebben gevonden! De schat ligt dan niet meer werkeloos in de aarde, maar flonkert en straalt naar alle kanten uit. Wij kunnen wel zeggen, dat Jezus onze Zaligmaker is, maar als de mensen het niet aan ons kunnen zien, heeft dat weinig te betekenen. Men zal integendeel de armoedige en zuchtende "christenen" vragen, wat zij toch voor hebben boven hen. Tot verschillende genezen melaatsen zei Jezus: zie dat gij niemand iets zegt, maar toon u zelven de priesters. Die priesters lieten zich maar niet overtuigen door Jezus' woorden, maar als zij die vroegere melaatsen nu keuren gingen en van alle kanten bekeken, moesten ze toch wel tot de erkenning komen, dat Jezus iets aan hen gedaan had. Geen woorden dus, maar daden! De tijd van woorden is langzamerhand voorbij! Niet te veel zeggen, maar *toon* u aan de wereld! Laat de mensen *zien*, niet wie en wat gij zijt, maar wat Jezus aan u gedaan heeft, en wat Hij voor u is! Dat we *andere* mensen geworden zijn. Dat bij Hem de zaligheid niet alleen te zoeken, maar ook te vinden is.

Jezus is de volkomen Zaligmaker.

Dat Jezus ook een *volkomen* Zaligmaker is, treedt in de tweede vraag en het antwoord van Zondag 11 zonneklaar aan het licht. Die vraag luidt: "Geloven dan die ook in de enige Zaligmaker Jezus, die hun zaligheid en welvaart bij de heiligen, bij zichzelf, of ergens elders zoeken?", waarop ten antwoord wordt gegeven: "Neen, zij, maar zij verloochenen met de daad de enige Heiland en Zaligmaker Jezus, ofschoon zij met de mond in Hem roemen; want van tweeën één: òf Jezus moet geen volkomen Zaligmaker zijn, òf die deze Zaligmaker met waar geloof aannemen, moeten alles in Hem hebben, dat tot hun zaligheid van node is".

Het is terstond voor ieder duidelijk, dat de Catechismus hier denkt aan de roomse practijken, hoewel we daar heus niet bij hoeven te blijven staan, want voor ons geldt ook wat Luther op zijn oude dag beleed, dat als men hem opensneed, er een paap uit te voorschijn zou komen. We zullen dat straks wel nader zien. Nu moeten we in onze beoordeling van andersdenkenden billijk blijven, ook van de roomsen. Zij bedoelen geenszins Jezus geheel opzij te zetten, om Hem te *vervangen* door de heiligen, zichzelf of iets anders. Nee, ze willen Jezus wel degelijk blijven eren als hun Zaligmaker, maar ze zijn van oordeel, dat Zijn werk enige *aanvulling* behoeft. Geen vervanging dus, maar aanvulling, 'n Soort coöperatie dus: Jezus doet wat, maar de gelovigen, de heiligen der kerk, om maar enige instanties te noemen, doen óók wat. Inzake de volkomenheid van Jezus' werk zijn ze 't dus niet met ons eens. Zij zoeken dat te completeren door hun toevlucht te nemen bij de heiligen, bij zichzelf, of ergens elders. Bij de heiligen, door hun tussenkomst en voorspraak in te roepen; bij zichzelf, door een zekere verdienstelijkheid te verwerven door middel van goede werken, gebeden, kastijdingen, wereldvlucht en dergelijke; ergens elders, bijvoorbeeld bij de kerk, de priesters, de missen enzovoort. Heel eigenaardig wordt hier behalve van *zaligheid* ook van *welvaart* gesproken, die men, buiten Jezus om, ergens elders tracht te zoeken. We moeten daar straks

ook nog even op terug komen, maar wie de roomse practijken kent, gevoelt terstond waar de Catechismus heen wil. Iedere stad, dorp of gehucht heeft zo z'n eigen "heilige", beschermheiligen e.a. Men denkt onwillekeurig aan Lourdes. Voorts zijn er heiligen voor dit en voor dat. Heiligen voor het welslagen van de arbeid, voor het zegenen van de oogst, voor lichaamsziekten en geestesziekten, en dat is de *welvaart*, die men achter Jezus' rug om bij anderen zoekt.

Jan H. Eekhout laat in een van zijn novellen de "heilige", die men voor het zegenen der akkers heeft aangeroepen, zeggen: "maar gij vraagt mij mijn zegen voor uw oogst, volk van Veerdighem, mijn zegen kan ik u schenken, en ge hebt hem, maar of het veel uitrichten zal, betwijfel ik. Want dat zijn zuiver de zaken van onze Heer, en ik heb daar geen speldeknop van aan te trekken". Nu, die "heilige" had volkomen gelijk. De zaken van onze "welvaart" zijn ook zuiver de zaken van onze Heer, van onze enige Heiland Jezus. Hij is wel alleen gekomen om zondaren zalig te maken, maar onze welvaart gaat toch niet buiten Hem om. Voor elke bete broods en voor elke beker koud water heeft Jezus geleden. Dat zijn ook vruchten van het kruis. Om Zijn kruislijden is God onze Vader geworden, en alleen in Zijn naam mogen wij tot de Vader gaan, met de bede: geef ons heden ons dagelijks brood. Om Christus wil geeft God die "welvaart" zelfs aan Zijn vijanden, die dat zo niet zien, en er niet eens om bidden. Die "welvaart" wordt er dus maar niet bijgehaald. De opstellers van de Catechismus hebben zich er niet mee vergist, toen ze die woordjes hier neerschreven, het hoort er ook bij, maar, zoals gezegd, daarover straks nog een paar woorden.

Op de vraag nu, of al diegenen, die zo morrelen aan de volkomenheid van Jezus' werk, die het willen halveren of vierendelen, ook *gelooven* in de enige Zaligmaker Jezus, antwoordt de Catechismus kort en bondig: neen zij. Dit is scherp gezegd. Het is een hard oordeel! Niets minder dan het ware geloof wordt hun ontzegd. Er wordt bovendien nog aan toegevoegd: zij verloochenen met de daad de enige Heiland Jezus, ofschoon zij met de mond in Hem roemen! De levenspractijk vloekt dus met de belijdenis! De mond roemt grote dingen, maar de daad is er niet naar! Alweer: 'n hard oordeel! Het zal de bedoeling van de Catechismus wel niet wezen, al dezulken als bewuste huichelaars aan de kaak te stellen, maar wel wil hij onze ogen er voor openen, waar we belanden als we iets tekort doen aan het volkomen werk van Jezus. We beroven Hem dan van Zijn kroon, en komen in de Petrus-positie in het uur Zijner verloochening: ik ken die mens niet! Het kon dus nog erger: verloochening is nog geen verraad, en Petrus is nog geen Judas, maar oppassen is de boodschap, want die twee liggen heel dicht bij elkaar!

De redenering, waarmee dit antwoord besluit, is logisch en helder, en laat duidelijk zien, dat het oordeel van "verloochening" wel scherp, doch niet té scherp is. Van tweeën één, zegt de Catechismus; er zijn maar twee mogelijkheden: óf Jezus moet geen volkomen Zaligmaker zijn, en dan is aanvulling van Zijn werk *nódig*, maar dan is Jezus niet Degene, waarvoor Hij Zich uitgeeft; òf die Hem met een waar geloof aannemen, moeten *alles* in Hem hebben, dat tot hun zaligheid van node is, dat is: óf Jezus is wèl volkomen Zaligmaker, maar dan is het zoeken van enige zaligheid en welvaart buiten Jezus verloochening van Hem, al is het dat men dan ook maar een duizendste deel van zijn zaligheid of welvaart elders zoekt of aan Hem onttrekt. Jezus' werk is volkomen, of het is dat niet. Is het niet volkomen, dan kan Hij tenslotte ook niet bevredigen (er blijft een onvervulde rest) en staat Hij op één lijn met al die anderen, die zich voor en na als redders der mensheid hebben opgeworpen, maar het niet hebben gekund. Is het wèl volkomen, dan is Hij voor ons alles. Ik kan het dus ook zo zeggen: Jezus betekent voor mij *alles*, of Hij betekent voor mij *niets*. Dat zijn de twee mogelijkheden. Een derde is er niet.

Dat volkomene van Jezus' werk betreft allereerst wat wij de verlossing in engere zin zouden

kunnen noemen: de zaligheid onzer zielen. Dat doet Jezus van het begin tot het einde. Er is niets van ons bij. Vanaf het begin van het nieuwe leven: de wedergeboorte, tot de voltooiing daarvan in de hemel, is 't al Zijn werk. Ook onze bekering en onze goede werken zijn van Hem, en onze gebeden en schuldbelijdenissen. Zonder Hem kunnen wij niets doen. Luther zei eens tegen de duivel: als ge mij beschuldigt van mijn zonden, dan verwijs ik u naar Jezus, want Hij heeft mijn schuld op Zich genomen; en als ge iets aan te merken hebt op mijn goede werken, dan verwijs ik u weer naar Jezus, want Hij werkt ze in mij. Daarmee is wel zowat gezegd, wat ik bedoel. Laat er dus geen paap in ons hart schuilen. De vermaning van de Catechismus richt zich over de hoofden der roomsen heen ook aan ons adres. We hebben ook onze protestantse heiligen en onze gereformeerde zielemissen. We willen Jezus' werk o zo graag een beetje aanvullen, en Hem een handje helpen. Wie wacht met z'n belijdenis te doen, omdat hij er nog niet goed genoeg voor is, wil Jezus halverwege tegemoet lopen. Dat kan niet. Hij zoekt wat verloren is. Hij maakt zondaren, en geen driekwart heiligen zalig. De heimelijke of openbare steunpunten, die wij er dus op na houden, moeten allemaal ineenstorten. Jezus alleen!

En dit volkomene betreft ook de "welvaart". We zouden daar nog even op terug komen. Dat is broodnodig in onze tijd! Er groeit een stroming, die Jezus terug wil dringen op het gebied van de "ziel". In de kerk moet alleen gezegd worden, hoe de mensen in de hemel komen. Op het bredere terrein van het leven heeft Jezus niets te zeggen. Dat is het terrein van de staatslieden, de politici en de economen! Die zullen wel voor de welvaart zorgen, en laat de kerk zich nu maar op eigen terrein houden, en voor de zaligheid zorgen. Dit wordt dan allemaal zo maar beweerd van Jezus, Die Zelf zei: Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Daar moeten we dus tegenop komen. Dat is verloochening van Jezus! Een preek, die dierbare woorden spreekt, maar niet *alles* opeist voor Jezus, is een roemen van Hem met de mond, maar een verloochenen met de daad! Wat een verloochening van Jezus, als men z'n "godsdienst" bepaalt tot de vier muren van de kerk, en Hem buiten de andere levensterreinen sluit, van arbeid en handel, van staat en maatschappij! Zijn we dan de oude (en ware!) leus vergeten, dat er geen duimbreed grond is, waarvan Jezus niet zegt: het is Mij? Dat verloochenen met de daad is dus waarlijk niet alleen een rooms euvel. Misschien kunnen we tegenwoordig nog wat van hen leren. Petrus in z'n slechtste ogenblikken maakt school! Als we Hem met een waar geloof aannemen, moeten we *alles* in Hem hebben, zegt de Catechismus. *Alles!* Ja, dat roemen we wel met de mond! Wat zou mijn hart, wat zou mijn oog, op aarde nevens U toch lusten? Antwoord: heel wat! Laten we 't nu maar ronduit erkennen: Jezus is ons niet alles. Er zijn duizend dingen, die we net zo lief, of nog liever hebben dan Jezus! We willen o zo graag in Jezus ontslapen, maar verder moet Hij ons maar met rust laten! Als Jezus ons alles betekende, zou ons leven er heel anders uitzien! Daarom eindig ik zoals ik begonnen ben: Jezus Zelf kijkt ons hier in de ogen, Hij vraagt ons, die Hem elke dag met de daad verloochenen: hebt gij Mij lief?

ZONDAG 12

Vraag 31.

Waarom is Hij Christus, dat is een Gezalfde, genaamd?

Antwoord:

Omdat Hij van God den Vader verordineerd is, en met den Heiligen Geest gezalfd^a, tot onzen hoogsten Profeet en Leraar^b, Die ons den verborgen raad en wil Gods van onze verlossing volkomenlijk geopenbaard heeft^c; en tot onzen enigen Hogepriester^d, Die ons met de enige offerande Zijns lichaams verlost heeft^e, en voor ons met Zijn voorbidding steeds tussentreedt bij den Vader^f; en tot onzen eeuwigen Koning, Die ons met Zijn Woord en Geest regeert, en ons bij de verworven verlossing beschut en behoudt^g.

^a Ps 45:7; Heb 1:9; Jes 61:1; Lu 4:18; (* Ps 45:7 AV = Ps 45:8 SV),

^b De 18:15; Han 3:22; Han 7:37; Jes 55:4,

^c Joh 1:18; Joh 15:15,

^d Ps 110:4,

^e Heb 10:12,14; Heb 9:12,14,28,

^f Ro 8:34; Heb 9:24; 1Jo 2:1; Ro 5:9,10,

^g Ps 2:6; Zac 9:9; Mt 21:5; Lu 1:33; Mt 28:18; Joh 10:28; Opb 12:10,11.

Vraag 32.

Maar waarom wordt gij een Christen genaamd^a?

Antwoord:

Omdat ik door het geloof een lidmaat van Christus^b en also Zijner zalving deelachtig ben^c, opdat ik Zijn Naam belijde^d, en mijzelf tot een levend dankoffer Hem offere^e, en met een vrije en goede consciëntie in dit leven tegen de zonde en den duivel strijde^f, en hiernamaals in eeuwigheid met Hem over alle schepselen regere^g.

^a Han 11:26,

^b 1Co 6:15,

^c 1Jo 2:27; Han 2:17,

^d Mt 10:32; Ro 10:10,

^e Ro 12:1; 1Pe 2:5,9; Opb 1:6; Opb 5:8,10,

^f 1Pe 2:11; Ro 6:12,13; Ga 5:16,17; Eph 6:11; 1Ti 1:18,19,

^g 2Ti 2:12; Mt 25:34.

De drie ambten van Christus.

Als wij iemand aanspreken als burgemeester, dominee of professor, dan noemen we hem bij zijn *ambtsnaam*. Zo *heten* ze niet, maar het is hun titel. Zo is het ook met *Christus*. Zo heet Hij niet, Hij heet *Jezus*, maar Zijn titel, Zijn ambtsnaam is *Christus*. Het Griekse woord Christus, in 't Hebreeuws Messias, in 't Nederlands Gezalfde, wil zeggen: Ambtsdrager. De Catechismus somt Zijn ambten op: hoogste Profeet en Leraar, enige Hogepriester, eeuwige

Koning, drie ambten dus voor Eén. Tot het vervullen van die ambten is Hij, zo heet het hier verder, door God de Vader *verordineerd*, aangewezen, aangesteld, geroepen. En door de Heilige Geest is Hij er ook daadwerkelijk toe *gezalfd*, toen de Heilige Geest in de gedaante van een duif op Hem nederdaalde na Zijn Doop in de Jordaan. Toen ontving Hij dus de bekwaammakende kracht van de Heilige Geest, die de *mens* Jezus ook nodig had, om deze gewichtige ambten te vervullen, en Zijn werk ten einde toe te volbrengen. De profeten, priesters en koningen in het Oude Testament waren slechts schaduwen, voorbeelden van Christus, en zij werden daarom met olie gezalfd, als beeld van de Heilige Geest. Jezus, Die de eigenlijke, de ware Ambtsdrager is, wordt niet gezalfd met het symbóól van de Heilige Geest, de heilige zalfolie, maar met de Heilige Geest Zelf.

Het moet ons niet vreemd aandoen, dat Christus deze *drie* ambten in Zich verenigde. God heeft de mens zo *geschapen*, en die drie ambten lagen in het beeld Gods opgesloten. We horen reeds Zondag 3 belijden, dat God de mens naar Zijn evenbeeld geschapen had, *opdat* hij God Zijn Schepper recht *kennen* (het profetische ambt), Hem van harte *liefhebben* (het priesterlijk ambt) en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zoude om Hem te loven en te prijzen (het koninklijk ambt). Dat wil dus zeggen, dat God de mens een profetisch bewustzijn gaf, om Hem te kennen, Zijn gedachten na te denken, en na te spreken; ook een priesterlijk hart, om Hem lief te hebben, zijn leven Hem te wijden, en in gemeenschap met God te willen, wat Hij wil; en eindelijk een koninklijke hand, om Zijn werk uit te voeren, Zijn rijk te regeren en met Hem over alle schepselen te heersen. Dit alles was met het menszijn zelf gegeven. De mens, die leefde naar zijn aard, vervulde vanzelfsprekend deze roeping, en was getrouw in deze hem verleende ambten. Het is dus in 't geheel niet vreemd, dat Jezus Profeet, Priester en Koning is. Want Jezus is de gave, ware, ongeschonden mens, de tweede Adam. Het zou juist bevreemding moeten wekken, als Hij geen Profeet, Priester en Koning was.

Niettemin krijgt de ambtsbediening van Christus een geheel enige zin en inhoud, gelijk uit de expresse verordening en zalving wel afdoende blijkt. Hij bekleedt en vervult deze ambten niet maar als mens, maar als onze *Middelaar*, plaatsbekledend, verzoenend en herstellend. Op dat *verzoenende* en *verlossende* karakter legt de Catechismus vooral de nadruk, door te zeggen, dat Hij als Profeet niet slechts God recht kende, maar ons de raad en wil Gods onzer *verlossing* bekendmaakte; dat Hij als Priester niet maar God van harte liefhad, maar ons met de enige offerande Zijns lichaams *verloste*; dat Hij als Koning niet slechts met Hem in de eeuwige zaligheid leeft, maar ons bij de verworven *verlossing* beschut en behoudt. En op het *herstellend* karakter wordt straks in de tweede vraag gewezen, waar blijkt, dat wij door Hem ook weer in ons oorspronkelijk mensen-ambt hersteld worden, want de naam *christen* betekent ook profeet-, priester- en koning-zijn. Wij zijn die ambten door de zonde kwijtgeraakt, maar krijgen ze door Hem weer terug. Genade geneest en herstelt. Door het geloof worden we weer Zijn beeld gelijkvormig. Maar daar komen we straks vanzelf op terug. We hebben nu eerst over de drie ambten van Christus te spreken. Daarbij zal blijken, dat in de naam *Christus*, de inhoud van de naam Jezus nader wordt verklaard. Hij kon alleen Jezus, Zaligmaker, wezen door Christus, Gezalfd te zijn. De weg waarlangs, de wijze waarop Jezus ons zalig maakt, wordt nader vertolkt in de naam Christus. Hij doet dat namelijk door als Profeet de weg der verlossing te wijzen, als Priester de weg der verlossing te banen, als Koning de weg der verlossing te bewaren.

Christus als Profeet.

Wij denken bij een profeet gewoonlijk aan iemand, die de *toekomst* voorspelt, maar daartoe mag het profetische ambt toch niet beperkt worden. Een profeet is in 't algemeen een "spreker van God", een "leraar", zoals de Catechismus nader aanvult, en hier althans is niet van een onthullen der toekomst, maar van het *verleden* sprake: Hij heeft ons de verborgen *raad en wil*

Gods van onze verlossing volkomen geopenbaard, dat is dus datgene wat God reeds in de eeuwigheid besloten had. Wie zou dat ook beter kunnen weten dan Christus, Die als Zoon van God Zelf dat verlossingsplan heeft ontworpen!

De woorden "raad" en "wil" Gods van onze verlossing hebben niet dezelfde inhoud. De raad of het raadsplan is het *besluit* Gods, om ons te verlossen, en de *wil* Gods van onze verlossing betekent de uitvoering van die raad zoals Hij dat wilde, en niet zoals de mens zich dat droomt. Men mag er ook in lezen, dat God niet ons verderf, maar onze verlossing gewild heeft, en dan krijgt het woord een nog teerder klank. Dit alles was, zo tekent de Catechismus er bij aan, voor ons verborgen, en zou ons tot in alle eeuwigheid verborgen gebleven zijn, ware het niet, dat Christus het had *geopenbaard*, medegedeeld, bekend gemaakt. Er zijn veel dingen in Gods raad, die ons *niet* geopenbaard zijn, en waarover althans in *dit* leven een sluier blijft hangen. We moeten o zoveel vraagtekens zetten, en we wandelen temidden van vele onopgeloste raadselen. Och, we zouden zo graag willen weten, waarom dit zo gebeurt en dat zus. We zouden wel graag eens een blik in de toekomst willen slaan: hoe zou ons leven verder verlopen, hoe lang zou het nog duren, dat Christus wederkomt, hoe groot zou het getal der uitverkorenen zijn, hoe zou de hemel er precies uitzien, en zo zoudt ge een hele tijd kunnen doorgaan. Het is ons verborgen. We weten het niet, en we behoeven het ook niet te weten. Maar wat we wel moeten weten, en waarover God ons geen ogenblik in het onzekere heeft willen laten, is de raad Gods van onze *verlossing*. Die heeft Christus ons geopenbaard, en wel, zoals de Catechismus er bij voegt, *volhomenlijk* geopenbaard! Tot in de kleinste bijzonderheden is ons de weg des heils uitgestippeld, zodat zelfs de blinde niet dwalen kan. Met grote duidelijkheid heeft Christus ons gezegd, en houdt Hij ons nog steeds voor, dat er twee wegen zijn, de smalle en de brede weg, waarvan de eerste uitloopt in de eeuwige gelukzaligheid, de andere in de eeuwige rampzaligheid. Dat allen, die als zondaren, vermoeiden en belasten tot Jezus komen, de rust zullen ontvangen, maar dat de goddelozen geen vrede hebben. Dit is geen geheimleer, die slechts voor enkele ingewijden toegankelijk is. maar dit leert Hij openlijk en vrijuit aan de scharen, over wie Hij met innerlijke ontferming bewogen is, als schapen, die geen herder hebben. Het is opmerkelijk, hoe *eenvoudig* Christus in die prediking was. Er worden veel preken gehouden, die zeer diepzinnig en geleerd zijn, maar waar geen sterveling iets van begrijpt, zodat men er wrevelig onder worden kan. De eenvoudige zielen en de kinderen hebben er helemaal niets aan. Christus, Die de wijsheid zelve was, heeft helemaal niet zo geleerd "gepreekt". Het was voor iedereen verstaanbaar. De man van de straat kon Hem begrijpen en de kinderen hingen aan Zijn lippen. Dit *moest* ook wel, want het gaat hier om de hoogste dingen van eeuwig wel of wee, en dit moet zo klaar worden gezegd, dat niet alleen wijzen en verstandigen, maar ook de simplen kunnen weten waar het om gaat, en waar ze aan toe zijn. Zo weten wij dus de weg, en welk een onuitsprekelijk voorrecht is dat! Dat we deze dingen van vader en moeder thuis gehoord hebben, en ze ons als kinderen op school verteld werden, en wij er op de catechisatie in onderwezen werden, en het Zondag op Zondag in de kerk mogen horen. Terecht wordt in het gebed "voor alle nood der christenheid" gedankt "dat Gij ons zovele weldaden bewezen hebt, dat het onmogelijk is, die te bedenken, veel minder uit te spreken, en *inzonderheid* dat Gij ons gevoerd hebt tot het licht Uwer waarheid, en tot kennis van Uw heilig evangelie". Wij zijn niet altijd geneigd, dit tot de grootste weldaden te rekenen, omdat we er zo aan gewend geraakt zijn, maar toch is het zo. Als God ons in diepe wegen brengt, of als het evangelie niet meer gepredikt kan worden, zullen we de rijke betekenis er van beseffen. En laten we ook maar eens denken aan de duizenden, die, zoals hetzelfde formuliergebed zegt: van Uw waarheid ver zijn afgeweken, voor wie dit vertroostende licht niet schijnt in de harten, en die een stikdonkere toekomst tegemoet gaan. Maar anderzijds ook: wee degenen, die de weg geweten en niet bewandeld hebben; die de Bijbel van buiten kennen, zoals ze zeggen, maar blijkbaar niet van binnen; voor wie er geen geheimen meer bestaan inzake "de raad en wil

Gods van onze verlossing", maar die verlossing zelve niet met een heilbegerig hart zochten! Het is eveneens jammerlijk, als ons die weg der verlossing volkomen geopenbaard is, en we zwijgen er van tegenover anderen. We laten de verdwaalden dan maar dwalen, en staan daardoor mee schuldig aan hun rampzalig lot. Christus heeft ons Zijn geheimen toevertrouwd, opdat we ze zouden doorgeven. Maar daarmee loop ik al vooruit op het profetisch ambt der gelovigen, en daar spreekt de tweede vraag van deze Zondag pas van. Ik wijs er nu alleen nog even op, dat Christus onze *hoogste* Profeet en Leraar wordt genoemd.

Dit betekent niet, dat Hij de uitnemendste was van alle profeten, zoals onder de vele leerlingen van een klas er een de knapste is. Want dan zou er eigenlijk geen wezenlijk verschil zijn tussen Hem en de profeten, die aan Hem voorafgingen, doch alleen een verschil in grootte. Zulk een wezenlijk verschil is er intussen wel degelijk. De zaak staat zó, dat Christus Zijn profetisch ambt al bediende vóór Zijn omwandeling op aarde. De profeten van het Oude Testament spraken dóór Hem, of men kan óók zeggen: Hij sprak door de profeten. De Geest van Christus was in hen, en heeft Zich van hen als instrumenten bediend. Zo heeft Christus reeds van het paradijs af, en heel de bedeling van het Oude Testament door, de verborgen raad en wil Gods van onze verlossing geopenbaard. Die mensen moesten dat toch ook weten. Ze hebben alles niet zó klaar geweten als wij, want zij leefden nog in de "schaduwen". Ze zouden er wat voor gegeven hebben, als ze Christus Zelf hadden gezien en gehoord, want ze zijn zeer begerig geweest, Zijn dag te zien. Maar wat ze *moesten* weten, dat is hun ook volkomen geopenbaard, nl. dat ze alleen door de beloofde Christus zalig konden worden. Daarvan hebben zij misschien meer gezien dan wij vermoeden. En zo hebben zij als mede-erfgenamen der zelfde belofte verwacht de stad, die fundamenteën heeft, welker Kunstenaar en Bouwmeester God is.

En ook thans, nu Christus niet meer op aarde is, en persoonlijk niet meer tot de scharen spreekt, is Hij onze hoogste Profeet en Leraar gebleven. Hij bedient nu Zijn profetisch ambt vanuit de hemel. De dienaren des Woords zijn slechts *dienaren*, van wie Hij Zich bedient. Zij zijn gezanten van Christuswege. Maar het is Christus Zelf, Die spreekt in elke samenkomst der gelovigen, en Die persoonlijk voor mij een boodschap heeft, als ik in de eenzaamheid de Bijbel opensla.

Zo moeten wij de prediking horen en de Bijbel lezen. De hoge betekenis van de dienst des Woords is, dat Christus er Zelf is, en dat Hij afwacht of de mensen ook zullen komen. Ze zijn wel naar de kerk gekomen, maar of ze ook tot Hem zullen komen. . . . ?

Christus als Priester.

Christus is niet alleen Leraar. Zo denken wel velen over Hem: een van de vele geniale figuren, die de wereld heeft voortgebracht, een prediker van de eerste rang, die schone en ware dingen gezegd heeft, en naar wie het nog altijd de moeite waard is te luisteren; de godsdienstleraar, wiens woord men goed doet na te volgen, en als dit geschiedde, zou de wereld er heel anders uitzien!

Was Christus niet meer dan Profeet en Leraar, we hadden aan Hem niets.' Want wat baat het een blinde de weg te wijzen, of een lamme te zeggen dat hij die weg lopen moet. Wat geeft het ons, zondaren de weg te wijzen, als wij die niet kunnen gaan! Daarom is Christus meer dan Profeet, Die de weg wijst; Hij is ook Priester, Die de *weg* voor ons baant, Hij is, zo gaat de Catechismus voort, ook "gezalfd tot onze enige Hogepriester, Die ons met de eeuwige offerande Zijns lichaams verlost heeft". Dit "enige" wordt tweemaal herhaald, om ons er goed van te doordringen, dat Zijn Zelfofferande voldoende was, en dat er verder geen offers van ons meer aan te pas hoeven te komen. De offers, die *wij* te brengen hebben, zijn enkel *dankoffers*, maar het zoenoffer is door Christus gebracht. Het geheel enige van deze

Hogepriester is vervolgens, dat Hij de "offerande Zijns lichaams" heeft gebracht, en dus Priester en Offer, Offeraar en Offerlam tegelijk is. Zo heeft Hij Zijn bloed gegeven tot een rantsoen voor velen, is Hij gebonden, opdat Hij ons zou ontbinden, heeft ontallijke smaadheden geleden, opdat wij nimmermeer te schande zouden worden, en heeft Zijn gezegend lichaam aan het kruis laten nagelen, opdat Hij het handschrift onzer zonde daaraan zou hechten. Zo is onze straf gedragen, onze schuld geboet, en de weg naar de hemel vrijgekomen. Hij heeft ons niet alleen gepredikt als Profeet hoe de weg liep, maar is ook met opoffering van Zijn leven door al Gods golven en baren, en door de allerdiepste duisternissen der hel heen doorgebroken, naar de hemelpoort, om de weg voor Zijn volk te banen. Dat volk gaat nu langs die verse en levende weg opwaarts: wij gaan ten hemel in en erven koninkrijken.

En nu, om voor de derde maal nog even op dat woordje "enige" van de Catechismus terug te komen, daarmee wil gezegd zijn, dat Zijn offer voldoende was, maar niet, dat dit "offer Zijns lichaams" het enige offer geweest is, dat Hij gebracht heeft. Dit zou al heel slecht overeenkomen met wat vroeger werd opgemerkt over de ambten van Christus, nl. dat Hij die bekleedde als de ware mens naar Gods beeld geschapen, dus als Adam voor zijn zondeval. Toen was Adam dus ook priester, maar van een schuldoffer of een zoenoffer was toen natuurlijk nog geen sprake. Het offer, dat hij bracht, was het dankoffer van zijn leven, de volle toewijding van z'n ganse bestaan. Het was dit offer van Zijn ganse leven, dat Christus ook *plaatsbekledend* voor ons gebracht heeft, wat het Avondmaalsformulier, waaruit we zopas deze woorden aanhaalden, aldus uitdrukt: "en alle gehoorzaamheid en gerechtigheid der goddelijke wet voor ons heeft vervuld".

Het staat met dit priesterlijk ambt precies zo als met het profetische: Christus heeft het ook reeds onder het Oude Testament bediend. In het bloed der offerdieren hebben de oude vromen het bloed van de beloofde Verlosser gezien. En ook nu in de hemel is Hij nog onze Hogepriester. Niet in die zin, dat Zijn kruisoffer nog wordt herhaald (zo ziet de roomse kerk in de mis de onbloedige herhaling van Christus' offer), maar wel zo, dat Hij "voor ons met Zijn voorbeding steeds tussentreedt bij de Vader". Tot het priesterambt behoorde behalve het offer ook de voorbede voor het volk, de priester was "de stem tot God" voor het volk, en zó is de Heiland ook voor ons steeds nog priesterlijk bezig. Men stelle zich dat goed voor. Zijn tussenkomst en voorbede wil niet zeggen, dat wij onze gebeden wel staken kunnen, om het aan Hem over te laten. Maar het wil zeggen, dat onze gebeden alleen via Hem de troon van God kunnen bereiken. Er komt anders geen gebed door. Geen gebed bereikt Gods Vaderoor, dat niet in Zijn naam is opgezonden. Zo vangt Hij al onze gebeden op, zuivert ze (want onze gebeden zijn ook nog zo zondig en egoïstisch) en brengt ze aldus gereinigd over aan de Vader, Die beloofd heeft ons alles te willen geven, wat wij in Christus' naam van Hem begeren.

Christus als Koning.

In de derde plaats is Christus ook gezalfd "tot onze eeuwige Koning, Die ons met Zijn Woord en Geest regeert, en ons bij de verworvene verlossing beschut en behoudt".

Van de aardse vorsten, hoe machtig ze ook zijn mogen, geldt: "als Gods hand hun geest ontbindt, keren zij tot d' aarde weer". Maar Christus is de *eeuwige* Koning, en aan Zijn heerschappij zal geen einde zijn. Hij was reeds Koning onder Israël. De koningen, die er destijds waren, moesten in hun regering het beeld van de hemelse Koning vertonen, zij moesten al het volk beheren, rechtvaardig, wijs en zacht, en de ellendigen regeren, hun recht doen op hun klacht. Dat was het echte karakter der Christusregering, en daarom heetten zij theocratische koningen. Nu, daar ontbrak nog wel eens het een en ander aan, en daarom zag

men steeds vol heimwee uit naar de komst van Christus Zelf: 't ellendig volk wordt dan uit lijden door Zijnen arm gerukt, Hij zal noodduftigen bevrijden, verbrijzelen wie verdrukt. En Hij is gekomen, die "geboren Koning der Joden". Op de vraag van Pilatus: zijt gij dan een koning? kan Hij naar waarheid bevestigend antwoorden, ook al was Zijn glorie nog ontsluitend. Zijn koninkrijk is trouwens niet van deze wereld. Het is een heel bijzonder koninkrijk. Ge kunt het nergens op de kaart aanwijzen. Het is overal waar christenen wonen. Het erkent geen grenzen. Het leeft van annexaties. Het heeft geen leger en toch is het één groot leger, de militia Christi, maar wapenen van geweld zijn er ten enenmale onbekend. En nu in de hemel is Christus nog Koning, en gezeten aan Gods rechterhand regeert Hij oppermachtig, hoewel Hij niet gezien wordt, en ook lang niet door iedereen als de Koning der eeuwen wordt erkend. Er wordt in de Catechismus gezegd, dat Hij *ons* door Zijn Woord en Geest regeert, en ons bij de verworven verlossing beschut en behoudt, en daarmee wordt Christus dus getekend als de *Koning der kerk*. Dat is Hij ook in de eigenlijke zin, maar het zal ieder terstond duidelijk wezen, dat Hij Zijn kerk onmogelijk zal kunnen *bewaren*, als Zijn macht zich niet verder uitbreidde dan tot het terrein der kerk. Als Hij over de "wereld" niets te zeggen had, zou Zijn kerk al spoedig vallen als haar prooi, ja dan had de kerk allang niet meer bestaan!

Daarom is Christus ook Koning over de wereld. Hem is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Men maakt gewoonlijk de onderscheiding tussen het koningschap van Zijn *macht* en het koningschap van Zijn *genade*, en de bedoeling daarvan is, dat Hij wel over alles *macht* heeft, maar dat Zijn heerschappij alleen erkend en geëerbiedigd wordt door de Zijnen. Dit laatste is dus het koningschap der genade, of Zijn genadeheerschappij. Zo is het ook inderdaad. Alles moet voor Hem zich buigen, maar men kan dat doen tegen wil en dank, omdat men niet anders *kan*. Men kan het ook doen, omdat men niet anders *wil*, en van ganser harte! Christus regeert dus de wereld. Niet de mensen en machthebbers regeren de wereld, maar Christus. Door Hem regeren de koningen, en zij doen niets anders dan Zijn raad dienen. Maar in geheel enige zin regeert Christus Zijn kerk. Hij regeert die niet door geweld, maar door Zijn Woord en Geest. Dit laatste moet er wel bij. Niet alleen door Zijn Woord, maar door Zijn Woord en Geest. Het is immers de Geest des Heren, Die ons gewillig en bereid moet maken, om aan Zijn Woord te gehoorzamen. Geschiedt dat niet, dan horen we Zijn Woord wel, maar we doen er niet naar. We leggen het dan naast ons neer en gaan onze eigen gang. Maar gaan Woord en Geest samen, dan wordt Zijn volk zeer gewillig op de dag van Zijn heirkraft.

En behalve dat Hij ons regeert, beschut en behoudt Hij ook Zijn kerk. Dat is nodig. Want er zijn vele vijanden. Er is niet alleen de vijand van binnen, in ons eigen hart, ons eigen vlees, dat ons weer van de weg afdringen zou, zodat we elk ogenblik door Hem bewaard moeten worden, opdat we op de smalle weg blijven. Maar er zijn ook de vijanden van buiten! Zware aanvallen worden voortdurend op de kerk gedaan, en de poorten der hel geven geen ogenblik krimp. We zien voor onze ogen, hoe heerlijk het terrein van het koninkrijk Gods al is ingekrompen, en hoe grote gebiedsdelen zijn veroverd, en in vuur en vlam gezet. Indien ooit, dan is het nu de tijd om te klagen: "Uw vijand heeft ter plaatse van 't gebed, gelijk een leeuw gebruld bij 't zegevieren, zelfs U ten schimp heeft hij zijn krijgsbanieren in trotse moed tot tekenen gezet". Maar ondanks dit alles blijf ik met heel Gods kerk geloven en belijden, dat Hij, onze Koning, Zijn kerk bij de verworven verlossing zal beschutten en behouden. Gezeten aan Gods rechterhand zal Hij haar wel behoeden. Het is ons trouwens ook nooit en nergens beloofd, dat het altijd zo florissant zou blijven gaan, als wij dat in de laatste tientallen jaren gewend waren. Het tegenovergestelde is ons juist steeds weer voorgehouden: in de wereld zult gij verdrukking hebben, maar we wilden daar niet aan. Bovendien: *ging* het wel zo florissant als wij meenden? Waren we niet bezig onze eigen koninkrijkjes te bouwen in plaats

van Gods koninkrijk? Bedoelden we niet onze eigen eer, als we zongen: Zijn naam moet eeuwig eer ontvangen? En zo heeft Hij ons heel wat laten afnemen, om ons te laten zien, dat het zo niet langer mocht, en zo niet langer kon! Maar wat ons verder ook nog meer kan worden afgenomen, de "verworven verlossing" nooit. Veel kan tot de grond toe worden afgebroken, maar Zijn heil en Zijn vrede kunnen ons nooit worden afgenomen. Daar kan geen vijand bij, hoe machtig hij ook is. Niemand, zei Jezus, zal ze uit Mijn hand rukken, en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid! Integendeel: juist in de druk bloeit het geloof te krachtiger, en worden wij gelouterd van veel, dat we kwijt *moesten*. En Zijn koninkrijk breidt zich uit juist daar, waar wij 't allerminst hadden verwacht. Zo is er dus niets te vrezen. Christus is onze eeuwige Koning.

Vraagt gij Zijn naam, zo weet
dat Hij de Christus heet,
Gods eengeboren Zoon,
Verwinnaar van de troon,
De zeeg' is Hem beschoren.

Buiten de orde.

Nadat de betekenis van de naam *Christus* duidelijk gemaakt is, wordt de vraag aan de orde gesteld: "maar waarom wordt gij een christen genaamd?" Daarmee gaat de Catechismus hevig buiten de orde. Immers, het zou gaan — we herinneren het ons toch — over God de Zoon en onze verlossing; over de vier namen, die van Hem in artikel 2 zijn opgesomd: Jezus, Christus, Gods eengeboren Zoon, onze Here. De naam *christen* komt daar niet in voor. Het klinkt wel heel verleidelijk, om na de vraag: waarom wordt Hij Christus genaamd, nu daarop te laten volgen: maar waarom wordt gij een christen genaamd, maar het valt buiten het onderwerp dat behandeld zou worden, dit valt niet te ontkennen. Het staat niet op het agendum van de te bespreken punten. Een handige synode-voorzitter zou, als een der geachte sprekers zo buiten z'n boekje ging, direct afhameren, met de opmerking: broeder, u is buiten de orde! Zo doen voorzitters meer, als er vanuit de vergadering een vraag gesteld wordt, die een beetje lastig is! Dit kan ook een lastige vraag zijn: waarom wordt gij een christen genaamd! Ik hoor de spreker al de nadruk leggen op dat *gij*. En ik zie hem dan de een, en dan de ander aankijken, met een tikje verwondering in zijn ogen. Vooral zij, die de christennaam min of meer als een etiket dragen — naamchristenen pleegt men die te noemen — krijgen het wat benauwd. Gij, die geregeld met uw broeder overhoop ligt, waarom wordt gij eigenlijk een christen genaamd? Behoort een christen niet te leven naar het Woord van Christus, dat men zeventig maal zevenmaal moet vergeven? En gij, die voor de armen niets over hebt, en u om het koninkrijk Gods weinig bekommert, waarom wordt *gij* een christen genaamd? En gij, die uw plaats in de kerk nooit leeg laat 's Zondags, maar in de week u zelf uitleeft, en gij, die u met uw halve Zondagschristendom tevreden stelt, en gij.... maar laat ik niet verder gaan. Velen moeten op zo'n vraag wel een kleur krijgen, als ze tot blozen nog in staat zijn. Ja, 'n lastige vraag, inderdaad! Zullen we die vraag dus maar niet schrappen? Nee, en nee, en nee! Maar ze past hier toch niet? Ja, ze past hier wel! Maar u hebt toch zelf gezegd, dat ze buiten de orde was! Ja zeker, maar dan *prachtig* buiten de orde. Ik wou, dat iedereen die buiten de orde ging, het zo geniaal deed als de Catechismus hier. Logisch, methodisch, wetenschappelijk, of hoe men dat nu maar noemen wil, gaat deze vraag inderdaad buiten de agenda om, maar *geestelijk* past ze er precies in. Niet alleen omdat de preek toch 'n toepassing moet hebben. Daarom óók! De Catechismus is vóór alles een boekje, dat met beide voeten in de praktijk staat, en hij zou z'n aard verloochenen als hij op de preek over *Christus* niet een toepassing maakte over de *christen*. Precies zoals in Zondag 13, die hierop volgt, de naam: eniggeboren Zoon Gods, ook terstond in verband gebracht wordt met de

kinderen Gods, de gelovigen. Maar deze vraag is vooral daarom hier zo goed op haar plaats, omdat de *Christus* en de *christen* onafscheidelijk aan elkaar verbonden zijn. Ze horen bij elkaar, zoals hoofd en lichaam, wijnstok en ranken bij elkaar horen. Wie kan over de wijnstok spreken en de ranken verwaarlozen. Christus is nooit of te nimmer l0s te denken van de christenen. En de christenen zijn nooit los te denken van Christus. Toen Christus opstond uit de doden, stonden wij met Hem op. Toen Christus ten hemel voer, werden wij met Hem in de hemel gezet. Toen Christus gezalfd werd, werden wij medegezalfd tot profeten, priesters en koningen; of zoals de Catechismus zegt: ik ben door 't geloof een lidmaat van Christus, en alzo Zijner zalving deelachtig. Derhalve heeft de vraag: waarom wordt gij een christen genaamd, hier alle recht van bestaan. Wij zijn de Catechismus erg dankbaar, dat hij zo geniaal buiten de orde gaat. Niet het minst, omdat het antwoord zo leerzaam, en.... 20 beschamend is!

We willen trachten, daar iets van te gaan zien.

Het brengt ons allereerst in aanraking met het gewichtige onderwerp van het ambt der gelovigen.

Het ambt der gelovigen.

De Catechismus geeft aan de naam *christen* een geweldige inhoud. Niet een *negatieve*, zodat christen-zijn zoveel zou betekenen als dat ik geen heiden of Jood of Mohammedaan ben. Maar een *positieve*, dat ik door het geloof een lidmaat van Christus (en niet alleen een lidmaat van de kerk) en alzo *Zijner zalving deelachtig ben*. Dit laatste betekent dus, dat ik evenals Christus gezalfd ben, aangesteld tot een *ambt*, niet ik als dominee; niet ik als ouderling; niet ik als diaken; maar ik als christen. Zoals de zalfolie, op Aarons hoofd gegoten, doordrong tot de onderste klederzoom toe, zo heeft ieder christen en christin deel aan Christus' zalving. Ieder christen is ambtsdrager, niet in het ambt gesteld, maar in het ambt *hersteld*. Het oorspronkelijke "mensen-ambt", waarvan in Zondag 3 sprake was, komt nu weer te voorschijn. De genade herstelt wat door de zonde gebroken was. De drie ambten, die ieder christen te vervullen heeft, worden dan in dit antwoord nader omschreven: opdat ik Zijn naam belijde (dit is het profetische ambt); en mijzelf tot een levend dankoffer offere (dit is het priesterlijke ambt); en met een vrije en goede conscientie in dit leven tegen de zonde en de duivel strijde, en hiernamaals met Hem in eeuwigheid over alle schepselen regere (dit is het koninklijke ambt). Dit is, wat we noemen, het ambt aller gelovigen. Christus krijgt daardoor in elk der Zijnen gestalten. Zijn drie ambten weerspiegelen zich in die der gelovigen. Iedere gelovige, man of vrouw, is dus ambtsdrager.

Nu betekent ambt zoveel als dienst: men bedient zijn ambt. Ieder, die een ambt te bedienen heeft, is strikt gebonden aan de last en de opdracht, hem gegeven door degene, die hem in het ambt gesteld heeft. Dit betekent dus, dat de gelovigen steeds en overal tot dienst geroepen zijn, en op geen enkel punt vrij zijn in het bepalen van wat zij doen en laten mogen. Alle willekeur is bij het ambt uitgesloten. Het christenleven is geen liefhebberij of vrijbuitery. Wanneer hier alle nadruk valt op de *verplichting*, dan dient wel in het oog gehouden, dat dit *moeten* tegelijk een *mogen* is. Het is eigenlijk nog meer privilege dan opdracht. Het is last en voorrecht tegelijk. Zo is het één-zijn met Christus tegelijk een één-wording met Zijn ambten. Wij worden Zijn beeld gelijkvormig. Waar Christus onze hoogste Profeet, enige Hogepriester en eeuwige Koning is, worden wij door het geloof: profeet, priester en koning: gij zijt een koninklijk priesterdom, opdat gij zoudt verkondigen (als profeten) de deugden Desgene, Die u uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht.

Het zijn dus niet alleen dominees, die een "wonder ambt" hebben, en het zijn ook niet alleen de ouderlingen en diakenen, die in het ambt staan. Die ambten zijn er óók in de kerk, en we

noemen dat het bijzonder ambt. Christus is de hoogste Profeet in de kerk, maar Hij wil Zich daarom *bedienen* van de dienaren des Woords. Zij vertegenwoordigen dus Christus' profetisch ambt. Christus is de barmhartige Hogepriester, maar Hij wil de dienst der barmhartigheid laten uitvoeren door de diakenen. Die vertegenwoordigen in de kerk dus Zijn priesterlijk ambt. Zij hebben dus geen "eigen" waardigheid, maar dragen de waardigheid van Christus. Men moet Christus dus steeds achter hen zien staan. Bovendien blijkt hieruit, dat die drie ambten van dienaren des Woords, ouderlingen en diakenen, volkomen aan elkaar gelijkwaardig zijn. Er is geen rangorde tussen. Er is geen meer of minder. Maar deze drie bijzondere ambten in de kerk heffen het algemene ambt van alle gelovigen niet op. Integendeel. Hoewel de Catechismus dit niet regelrecht aan de orde stelt, willen we hier toch ook even buiten de orde gaan, om in het belang van de zaak iets te zeggen over de verhouding van het bijzondere ambt en het algemene ambt der gelovigen.

Verhouding tussen algemeen en bijzonder ambt.

De kerk bestaat niet uit geestelijke renteniers of stempelaars, maar is een actieve werkgemeenschap, waarin ieder gelovige een ambt te vervullen heeft. Zij zijn dus niet enkel *voorwerp* van ambtelijke be-arbeiding, maar zelf geroepen tot arbeid. Het is zelfs zo, dat het ambt der gelovigen het voornaamste is, het is primair; het ambt van leraar, ouderling en diaken is secundair, bijkomstig.

Dat blijkt duidelijk hieruit, dat het ambt der gelovigen, zowel naar achteren als naar voren het verst reikt. Naar achteren, want dit ambt is reeds met de schepping naar Gods beeld gegeven. Het bestond dus, vóór er van enig kerkelijk ambt sprake was. Adam was reeds ambtsdrager. Het reikt ook het verst naar voren, want het is eeuwig van duur. Het bijzonder ambt is tijdelijk. In de hemel zijn geen dominees, ouderlingen of diakenen, wel profeten, priesters en koningen. Als het volmaakte zal gekomen zijn, zal ik (profetisch) kennen. En de inhoud van het nieuwe lied is: Gij hebt ons onze God gemaakt tot koningen en priesters! Het ambt der gelovigen behoort dus tot het *wezen* der kerk, dat van dienaren des Woords, ouderlingen en diakenen tot het *welwezen* der kerk, tot "opbouwning des lichaams van Christus". Zodra dat voltooid is, vallen die ambten weg. Steeds weer is gepoogd, het ene ambt ten koste van het andere te verheffen. Enerzijds werd door Independenten van allerlei schakering het ambt der gelovigen zozeer op het schild verheven, dat er voor de door Christus ingestelde ambten geen plaats overbleef, terwijl anderzijds de hiërarchie (b.v. in de roomse kerk) er steeds op uit was, het ambt der gelovigen uit te schakelen. De gelovigen waren dan slechts de "leken", de onmondigen. Geen van beide eenzijdigheden is juist. De bijzondere, kerkelijke ambten *moeten* er zijn, anders zou Christus ze niet ingesteld hebben, ze dienen tot opbouwning van het lichaam van Christus, dus niet om het ambt der gelovigen op non-activiteit te zetten, maar juist om het tot meerdere ontplooiing te brengen. Het beeld van het lichaam en de leden stelt de onderlinge verhouding in het juiste licht. Ook in het menselijk lichaam worden bepaalde verrichtingen aan speciale organen "opgedragen"; het gehele lichaam blijft daarbij wel functionneren, maar men hoort met het oor, ziet met het oog, enz. Zo functionneert het "lichaam van Christus" (de kerk) ook door haar organen. Die organen, de ambtsdragers, zijn om zo te zeggen de ogen en oren der kerk. De kerkelijke macht (ook de tucht b.v.) berust bij de kerk (niet de kerkeraad, maar de christelijke *kerk* is schuldig de sleutelen des hemelrijks te hanteren, zo zal ons later in Zondag 30 de Catechismus onderwijzen); maar die macht wordt niet uitgeoefend door allen gezamenlijk, maar door de daartoe aangewezen organen. Wie zo de verhouding ziet, laat enerzijds de organen (het bijzondere ambt) in hun volle waarde, maar gevoelt tevens de grote verantwoordelijkheid van het geheel, het "lichaam", het ambt der gelovigen!

Passiviteit en activiteit.

De naam christen is dus zwaar van inhoud, hij is geladen met kracht. Als we lezen wat de Catechismus daarvan zegt, dan bemerken we, hoe alles roept om gehoorzame ambtsbediening en tot grote activiteit. De woorden, die er gebruikt worden: *belijden, offeren, strijden, regeren*, zijn woorden vol van geweldige spanning. Het is alles vol actie in Zondag 12. Maar deze activiteit kan er niet zijn zonder volstrekte passiviteit. De christen kan niets *doen*, als hij niet *ontvangt*, of niet bereid is om te ontvangen. Al wat hij *doet* is alleen uitvloeisel van wat Christus hem *geeft*. De Catechismus stelt die tweezijdigheid, of beter die twee-eenheid van het christen-zijn, en het daaruit voortvloeiend ambt der gelovigen, in het helderste licht. Hij zegt niet: ik ben christen en daarom geroepen om iets voor Christus te doen; ik ben geroepen om mijn christenambt te vervullen. Maar hij laat daaraan iets voorafgaan, wat we vooral niet over 't hoofd mogen zien. Dit namelijk: dat ik door het geloof een lidmaat van Christus ben! Dit is passiviteit! En pas *daarna* volgt: dat ik Zijn naam belijde, mijzelf offere, enzovoort. Dat is de activiteit. Het laatste kan er niet zijn zonder het eerste! Naar de regel van de ranken, die eerst de sappen van de wijnstok indrinken om vrucht te kunnen geven; en naar het woord van de Heiland: zonder Mij kunt ge niets doen. Zij, die beweren, dat het christendom de daad betekent, hebben voor een deel gelijk. Een christendom van woorden betekent niets. Maar zij dreigen te vergeten, dat niemand met de ene hand geven kan, zonder met de andere te ontvangen, en dat ik slechts profeet, priester en koning kan zijn in de nauwste gemeenschap met Christus. Afhankelijkheid is de voorwaarde voor kracht. De passiviteit gaat aan de activiteit vooraf. Wij danken de Catechismus voor deze volgorde: een lidmaat van Christus.... en alzó Zijner zalving deelachtig.

De bediening van het ambt der gelovigen.

We denken in de regel, dat alleen "kerkelijke ambtsdragers" een ambt hebben, en als ze daarin niet trouw zijn, zullen wij 't wel zeggen. Men kan echter helaas niet zeggen, dat wij voldoende besef hebben van ons eigen ambt van gelovige. We doen meestal precies of de kerk een trein is, die naar de hemel rijdt: de een zit wat te dutten, een tweede wat uit te kijken, en een derde met een boekje in een hoekje. Verder zijn er de verantwoordelijke machinisten en conducteurs en wisselwachters, die er voor te zorgen hebben, dat alles zonder ongelukken afloopt. Die laatsten zijn dan de "ambtsdragers", commissies hiervoor en daarvoor, enzovoort. Zo is het natuurlijk niet! Van de grootste tot de kleinste toe, mannen zowel als vrouwen, renteniers en drukke zakenmensen, onderwijzers en leerlingen, patroons en arbeiders, hebben in en voor de kerk heel wat te doen, en ieder kerklid heeft een verantwoordelijke post. Ze zijn allen door de Here in het ambt gezet, en over de bediening daarvan hebben ze eens allen rekenschap en verantwoording af te leggen. De kerk is de slagorde des Heren en geen tehuis voor ouden van dagen; het paard Zijner majesteit in de strijd, waarop Christus Zijn triumpfen behaalt in deze wereld, en geen gasthuis. In het grote leger van Christus heeft niet alleen het *kader* een taak, de officieren en onderofficieren, de ambtsdragers, en commissies, en andere instanties, maar evengoed de manschappen. Dat spreekt allemaal heel vanzelf. Het wonderlijke is alleen, dat dit vanzelfsprekende nog moet worden gezegd.

Stellen we nu de vraag, wat elke gelovige concreet te doen heeft, krachtens zijn ambt, dan zijn we niet zo spoedig klaar, want dit terrein is zeer uitgestrekt. Als we bedenken, dat iedere gelovige *drie* ambten in zich verenigt, dan weten we misschien wel, waar te beginnen, maar niet waar te eindigen is. Voor sommiger besef is het terrein al heel spoedig afgelopen. Hij somt op: mijn profetisch ambt heb ik vervuld, toen ik belijdenis des geloofs aflegde, want er staat: dat ik Zijn naam belijde. Mijn priesterlijk ambt vervul ik als ik huisvader ben, door het huiselijk gebed aan tafel, en door mijn gave te offeren in de kerk. En mijn koninklijk ambt

neem ik waar door deel te nemen aan de kerkregering, b.v. in het uitbrengen van mijn stem voor de verkiezing van ambtsdragers. Klaar! De dragers van het ambt der gelovigen worden in deze gedachtengang dus wel aardig met rust gelaten. Welke taak er dan overblijft voor de vrouw, die ook de zalving van Christus deelachtig is, en óók profetes, priesteres en koningin moet zijn, heeft men zich dan natuurlijk niet ingedacht. Vanzelfsprekend is heel deze opvatting fout. Ik ontken niet, dat bovengenoemde werkzaamheden er óók onder vallen, maar ze *vullen* bij lange na het leven der gelovigen niet. Ze zouden dan de meeste tijd buiten functie zijn, terwijl juist het christen-zijn zulk een veelomvattende levenstaak biedt, dat niemand er ooit mee gereed komt.

Het profetisch ambt beperkt zich niet tot het éénmaal belijdenis doen, maar vraagt het uitkomen voor Zijn naam overal en altijd. De priester kan niet volstaan met een offer voor de armen, maar hij moet priester en offer tegelijk zijn, en zich ten behoeve van Christus en zijn naaste op het altaar leggen. En het koninklijk ambt omvat ook veel meer dan men oppervlakkig geneigd is te denken. We willen elk van deze drie ambten tenslotte afzonderlijk nog even onder ogen zien.

De christen als profeet.

De Catechismus omschrijft het profetisch ambt van de christen aldus: dat ik Zijn naam belijde. Dit is heel kort gezegd, maar de inhoud is veelomvattend. Het betekent allereerst, dat wij Zijn naam belijden evengoed met *dadens* als met *ivoorden*. De oude profeten moesten zich met lichaam en ziel ter beschikking stellen. Zo moest Hosea op Gods bevel trouwen met een "vrouw der hoererijen" om in de ontrouw van zijn vrouw de ontrouw van Israël tegenover God te laten zien. Ezechiël mag niet treuren om zijn gestorven vrouw, om daarin aanschouwelijk te maken, dat Jeruzalem onbeweend zal ondergaan. Zo zijn profeten in heel hun leven instrument, lijdend voorwerp. Daarmee correspondeert, dat zij er zich volstrekt van te onthouden hebben, ook maar iets te doen of te spreken zonder een bevel des Heren. Eerst luisteren naar God — dan spreken: "gij zult het woord uit Mijn mond horen, en hen van Mijnentwege waarschuwen". Dit geldt ook voor ons profetisch ambt! Het "belijden van Zijn naam" vraagt niet alleen volstreekte *overgave*, maar niet minder een scherp luisteren naar wat de Here zegt in Zijn Woord. Dit is de passieve zijde van ons profetisch ambt, waarover we het ons in de regel niet al te druk maken: we hebben zoveel te discussiëren en te polemiseren, dat de stem des Heren haast onverststaanbaar wordt!

Nauwkeurig Schriftonderzoek is dus wel het eerste, wat voor een goede uitoefening van ons profetisch ambt nodig is. En vooral, ernstig gebed. Want goed bidden is evenzeer luisteren naar God, als spreken met God. Het vurig belijden van Zijn naam ontspringt uit het stille horen naar Hem, en dit is dan ook van de heiligen in het Oude en Nieuwe Testament recht gebruikt geweest. We zien de Bijbelheiligen gedurig op de knieën. Jezus, onze hoogste Profeet, ging geregeld op de berg om te bidden. Wie de biografieën leest van de grote "profeten" in het koninkrijk Gods, komt steeds weer tot de ontdekking, dat het geheim hunner activiteit lag in passiviteit.

Maar dan komt de actieve zijde. Wie waarlijk profeet is, en Zijn naam belijdt, wordt door de ijver van Gods huis verteerd. Vaak in letterlijke zin! Het is altijd en overal belijden. Dit profetisch ambt heeft een taak naar *binnen*, in het gezin, en naar *buiten*, voor de wereld. Met het laatste bedoelen we natuurlijk ook de roeping tot evangelisatie. Er zijn er genoeg, die daar niet veel van moeten hebben. Zij hebben blijkbaar nog nooit gelezen, dat onze Catechismus in de uitlegging van de bede: "Uw koninkrijk kome", het *bewaren* en *vermeerderen* van de kerk als volkomen gelijkwaardig naast elkaar plaatst, en terecht van oordeel is, dat bewaren en vermeerderen de twee benen zijn, waarop de kerk alleen kan lopen, de twee ogen,

waarmee ze moet zien. Zij voelen alleen voor het bewaren, en vinden vermeerderen maar kerkbederf: het verloren schaap zou de makke schapen eens wild kunnen maken! Maar wie eenmaal ingezien heeft, dat de kerk geen sanatorium is, maar een leger, dat tot taak heeft de verloren provincie van het koninkrijk der hemelen, die wingewest van de hel geworden is, weer terug te winnen voor Christus, die zal zijn profetisch ambt als evangelist ook verstaan.

En wat onze profetische taak naar *binnen* betreft, wie denkt niet aan het belijden van Zijn naam, door onze kinderen in de voorzegde leer te onderwijzen, en te maken tot belijders van Zijn naam? Wij moeten niet doen, of onze kinderen alleen maar een lichaam hebben, dat gevoed en netjes gekleed moet worden, en hersens, waar wat ingepompt moet worden om straks vooruit te komen in de wereld. Maar wij hebben hen vóór alle dingen bewust te maken, dat zij Jezus Christus toebehoren. En hen daartoe te onderwijzen en te *doen* onderwijzen. Dit laatste bevalt ons gewoonlijk het best. Wij zenden onze kinderen natuurlijk naar een christelijke school, althans de lagere school, en eveneens naar de catechisatie, zolang althans geen belangrijke bezigheden hen opeisen! De ontnuchterende werkelijkheid is hierbij, dat zij van de Heiland minder horen uit de mond van vader en moeder, dan van de anderen, die "over hen gesteld zijn". Veel ouders praten nooit eens met hun opgroeiende jongens en meisjes. En de kerk? Och, er wordt veel gepreekt in de kerk, en zwaar, maar niet voor de kinderen! Er wordt vaak gedaan, of er geen kinderen in de kerk zijn; ze mogen er bij zitten en allerlei dingen aanhoren, die voor grote mensen gezegd worden, en dan krijgen ze soms nog straf, omdat ze niet geluisterd hebben naar wat niet eens tot hèn gezegd werd!

De christen als priester.

Het priesterambt van de gelovige houdt in, zegt de Catechismus, "dat ik mijzelve tot een levend dankoffer Hem offere". Dit is keurig gezegd. Niet alleen omdat er van *dankoffer* gesproken wordt (Christus bracht het zoenoffer!) maar vooral, omdat hieruit blijkt, dat we met ons priesterambt niet klaar zijn, als we iets *van ons bezit* geofferd hebben voor de armen en voor het koninkrijk Gods, maar dat we *onszelf* te offeren hebben. Dat betekent: ons hele leven te wijden aan de Here en aan onze naaste in zelfopofferende liefde! Het christenleven is één voortdurende altaarvlam; het is één voortdurende zelfverloochening. Ik ga nooit voor. De Here gaat altijd voor.

Dit offer van onszelf sluit het offer onzer gaven natuurlijk in. Onze gaven aan de armen en onze gaven aan de kerk. We doen dat vrijwillig. Maar deze vrijwilligheid mag niet verward met willekeur. Het is immers *ambtsdienst*, en dit sluit alle willekeur uit. We staan als priesters in het ambt van rentmeesters, die te beseffen hebben, dat geld en goed niet van *ons* zijn, maar van de Here, en dat wij 't alleen in Zijn naam beheren mogen. De vrijwilligheid van ons offer betekent dus niet: naar eigen believen, maar: met een gewillig hart! Wij offeren niet met een zucht, want dan heeft het offer zijn waarde verloren, al was het ook nog zo groot! God wil niet alleen, dat wij offeren, maar dat wij gewillig offeren. Anders is ons geld met ons ten verderve. En deze vrijwilligheid sluit de verplichting niet uit. We mogen, maar we moeten ook! Het zijn daarom verplichte vrijwillige bijdragen. De offeraar in Gods koninkrijk is vrije en onderdaan, knecht en kind tegelijk!

Het is jammer, dat de Catechismus zwijgt over wat nog meer tot het priesterlijk ambt behoort, dat is nl. de *voorbede* en de *zegen*. In de voorbede was de Oud-Testamentische priester de mond van het volk tot God, in de zegen de mond van God tot het volk. Zo is Christus ook onze Voorbidder, en Hij zegent ons vanuit de hemel met Zijn hemelse gaven.

Indien wij dus "Zijner zalving deelachtig zijn" behoort daarbij ook de voorbede en de zegen. Er is zoveel, en er zijn zoveel, die onze voorbede zo nodig hebben. Ik behoef dit niet in bijzonderheden uiteen te zetten. Broeders, bidt voor elkander! En bidt ook voor degenen, die

u geweld aandoen! Och, we kunnen een breed verhaal ophangen over de wandaden van broeder A of de misdragingen van zuster B. Hebt u al eens voor hen *gebeden*?

En wat de zegen betreft: gij zijt het *zout* der aarde! Weest een zegen. Deelt van het uwe mee, stoffelijk en geestelijk. Zit niet in de gevulde voorraadschuren der kerk volop te genieten, zonder u te bekommeren om de wereld, die vergaat van honger! Weest geen geestelijke hamsteraars, die eigen provisiekasten opvullen, maar zelfs geen kruimken laten vallen voor de hondekens! Het jammerlijke verschijnsel kan zich zelfs voordoen, dat die een zegen moesten zijn, tot een vloek worden voor hun omgeving, en de christenen, "die Zijn naam belijden" door hun levensgedrag het evangelie meer in de weg staan dan het helpen verbreiden!

De christen als koning.

Wat het koninklijk ambt betreft, maakt de Catechismus een onderscheid tussen het *hier* en *hiernamaals*. "Dat wij met een vrije en goede conscientie *in dit leven* tegen de zonde en de duivel strijden". En voor *na* dit leven blijft dan over: "en hiernamaals met Hem over alle schepselen regeren".

Beginnen we bij dit laatste.

De Catechismus kent terecht aan de gelovige krachtens zijn koninklijk ambt *regeermacht* toe. Het is echter min of meer onvolledig, om dat regeren uitsluitend te verleggen naar het "hiernamaals". Die regeermacht toch wordt ook *in dit leven* uitgeoefend. De gelovigen regeren door hun gebeden de wereld mee. Het geloof overwint de wereld. Maar ook in het *kerkelijk* leven komt die regeermacht tot uiting. De kerkelijke tucht is de zaak van de *gemeente*. Maar ik denk vooral aan de *onderlinge* tucht. Dit is met name een koninklijke taak. De koningen werden eertijds de "herders der volken" genoemd, en een iegelijk die de zalving van Christus, de goede Herder, deelachtig is, zal dit herderlijk werk met blijdschap verrichten, om zijn broeder af te houden van, of op te zoeken op zondige paden. Het past de gezalfde christenkoning niet, om te zeggen: daar is de kerkeraad voor, of te denken: ben ik mijns broeders hoeder.

Dit regeren als koning ontplooit zich in het hiernamaals in het "met Hem over alle schepselen regeren", d.i. het volledig herstel van de koningsheerschappij, waarbij heel de schepping aan de mens onderworpen is, en de mens moet dienen, opdat de mens daarmee zijn God diene. Deze heerlijkheidstoestand toeft nog, en wij zijn thans in de periode van de strijd om tot deze volledige heerschappij te geraken. De heersende koningen van straks zijn de strijdende koningen van nu — dat bedoelt de Catechismus met het strijden met een vrije en goede conscientie tegen de zonde en de duivel. Ik weet niet, of wij ons van dat deel van onze koninklijke roeping goed bewust zijn. We *heten* wel strijdende kerk, maar het lijkt soms bittere ironie de kerk zo te noemen. Niet alleen omdat de strijd al te dikwijls gemeden wordt, maar ook, omdat er veel gestreden wordt over dingen, die met de heilige oorlog tegen duivel en zonde niets te maken hebben, doch juist de duivel in de kaart spelen. Wij hebben de goede strijd te strijden, maar een burgeroorlog, waarin een volk zichzelf verteert, kan kwalijk een goede strijd heten. Die is altijd slecht!

Die koninklijke strijd die goed is, is in de eerste plaats de oorlog die we aan *onszelf* verklaren, het gevecht op leven en dood tegen ons zondig ik. Dit is de strijd naar binnen, en kost de meeste inspanning. En vervolgens is er de strijd naar buiten, tegen alle anti-christelijke machten — wie zal beweren dat er van die dubbele strijd veel terecht komt? Men krijgt niet de indruk, dat velen in gestadig tweegevecht met zichzelf leven, en wat de strijd naar buiten betreft, daar wordt het getal der strijders door dat der toeschouwers overtroffen. Een

gereserveerde plaats op de tribune, vanwaar men de kampioenen kan toejuichen, schijnt aantrekkelijker dan de strijd in de baan, en die tribunes zitten heel de dag tjokvol.

Gemaakt tot koningen — dat wil eindelijk óók zeggen, dat wij ons als christenen te allen tijde koninklijk hebben te gedragen, koninklijk in het houden van het eens gegeven woord; koninklijk in het verlenen van gratie, d.i. het vergeven onzer schuldenaren; koninklijk ook in de wijze, waarop wij onze verliezen en teleurstellingen weten te dragen.

Adel verplicht! Er ligt op ieder christen, ook al is hij een eenvoudig fabrieksarbeider, en op iedere christin, ook al is zij een simpel dienstmeisje, iets van majesteit. Er gaat onbewust een verheffende invloed van hen uit.

Ziedaar ons drievoudig ambt: profeet, priester en koning!

Wie oren heeft om te horen, die hore!

ZONDAG 13

Vraag 33.

Waarom is Hij Gods eniggeboren Zoon genaamd, zo wij toch ook Gods kinderen zijn?

Antwoord:

Daarom dat Christus alleen de eeuwige natuurlijke Zoon Gods is^a, maar wij zijn om Zijntwil uit genade tot kinderen Gods aangenomen^b.

^a Joh 1:14; Heb 1:1,2; Joh 3:16; 1Jo 4:9; Ro 8:32,

^b Ro 8:16; Joh 1:12; Ga 4:6; Eph 1:5,6.

Vraag 34.

Waarom noemt gij Hem onzen Heere?

Antwoord:

Omdat Hij ons met lichaam en ziel van al onze zonden, niet met goud of met zilver, maar met Zijn dierbaar bloed gekocht, en van alle heerschappij des duivels verlost heeft, en ons also Zich tot een eigendom gemaakt^a.

^a 1Pe 1:18,19; 1Pe 2:9; 1Co 6:20; 1Ti 2:6; Joh 20:28.

De afstand.

Het tweede artikel van de Apostolische Geloofsbelijdenis luidt: "(Ik geloof) in Jezus Christus, Gods eniggeboren Zoon, onze Here". Daarvan zijn de namen "Jezus" en "Christus" nu besproken. Thans komt dus de derde naam aan de orde: Gods eniggeboren Zoon. Dat Hij dat is, wordt duidelijk genoeg gezegd. We denken terstond aan de bekende tekst: "alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gezonden heeft".

De Catechismus brengt dit *Zoonschap van Christus* direct in verband met het *kindschap der gelovigen*, zoals blijkt uit de eerste vraag: "waarom is Hij Gods eniggeboren Zoon genaamd, zo wij toch ook Gods kinderen zijn?" Dit laatste wordt even duidelijk in de Schrift uitgesproken: "Zovelen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven, kinderen Gods te worden"; "Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods!" De Catechismus bedoelt door deze nevenstelling: Christus de Zoon Gods — wij kinderen Gods, enerzijds onze aandacht te vragen voor de grote *afstand* die er bestaat tussen Christus en de gelovigen, en de geheel enige plaats van Christus in helder licht te stellen. Maar anderzijds wil hij ons toch ook de *gelijkheid* van Christus en de Zijnen laten zien. Aan de ene kant moeten we afstand bewaren, want het onderscheid tussen Christus als Zoon Gods en de mensen als kinderen Gods is zo groot als tussen Schepper en schepsel, God en mens. ... er is een grote kloof! Maar aan de andere kant mogen we met grote verwondering opmerken, dat de kloof is overbrugd, die ons van God scheidde: wij worden om Zijntwil uit genade opgeheven tot de geweldige hoogte van het kindschap Gods! De gelovigen zijn *broeders* van de Here Jezus, en daardoor ook kinderen Gods. In zoverre is er gelijkheid, waarop ook Johannes wijst, als hij in een zijner brieven schrijft: wij zullen Hem gelijk zijn. Zowel de afstand als de gelijkheid, het onderscheid en de overeenkomst worden hier nu in het licht gesteld. Men moet dus niet

beweren dat in Zondag 13 alleen van de Zone Gods gesproken wordt, en dat het kindschap der gelovigen hier niet aan de orde is, en in de prediking ook niet aan de orde gesteld mag worden. Dat is dwaasheid. Er wordt in vraag en antwoord over het kindschap der gelovigen minstens evenveel gezegd als over het Zoonschap van Christus. Dit moge dan "logisch" misschien wat buiten de orde zijn, omdat alleen de "namen van Christus" aan de orde van behandeling zijn, maar de Catechismus houdt zich liever aan de practijk der godzaligheid dan aan de wetten der logica. Practisch als hij nu eenmaal is, wil hij ons ook nu iets meegeven van de enige troost in leven en sterven, en hoe kon dit mooier dan door van het Kindschap van de Zoon over te springen op het kindschap van de Zijnen? Overspringen is hier het juiste woord niet, want het een hangt met het ander toch eigenlijk ten nauwste samen. Hoe zou men van het ene kunnen spreken, en van het andere zwijgen? Wie handelt over de zon, kan toch moeilijk het feit buiten beschouwing laten, dat de zon ook licht en warmte geeft. Er zullen, afgezien daarvan, heel wat interessante dingen over de zon te vertellen zijn, maar als ze geen licht en warmte gaf, hadden wij aan de zon niets. Nu, zó gaat de Catechismus ook enigmater te werk. Spreekt niet in het afgetrokkene van de "eniggeboren Zoon", maar laat het licht daarvan vallen in ons leven, en doet in zijn warmte koesteren: zo wij toch ook Gods kinderen zijn!

Nu zit de vrager blijkbaar met een moeilijkheid. Men verstaat dat direct als de klemtoon valt op: eniggeboren! Hoe kan Christus nu *eniggeboren* Zoon heten, als God vele kinderen heeft. Als Christus in volstreckte zin Gods éénggeboren Zoon is, dan is Hij de enige, het enigst Kind, en dan kunnen er dus niet meer zijn. Maar er *zijn* er wel meer. Er zijn er zelfs zeer velen. Het getal der kinderen Gods vormt een schare, die niemand tellen kan. Doch, als dat zo is, dan kan Christus ook niet Gods *eniggeboren* Zoon heten. En toch wordt Hij zo genoemd! Hoe zit dat nu eigenlijk, zo overlegt de vrager verlegen. Is 't één waar of is 't ander waar. En als 't een zowel als 't ander waar is, hoe moet ik dan die uitdrukking "eniggeboren Zoon" opvatten?

De oplossing, die de Catechismus voor deze moeilijkheid geeft, is hoogst eenvoudig. Immers, het antwoord luidt: "Daarom, dat Christus alleen de eeuwige natuurlijke Zone Gods is, maar wij zijn om Zijmentwil uit genade tot kinderen Gods aangenomen".

Het *enige* dus, datgene, waarin Christus de *Enig-geborene* is, en volstrekt *alleen* staat, bestaat in *twee* dingen, wil dit antwoord zeggen: Hij is alleen de *eeuwige* Zoon en Hij is alleen de *natuurlijke* Zoon van God. Daarin is niemand met Hem te vergelijken. Daarin is Hij de geheel enige, de Eniggeborene! Welke punten van overeenkomst er overigens tussen Hem en ons mogen zijn, in dit tweeeërlei opzicht blijft Hij tot in alle eeuwigheid een geheel enige positie innemen, dat Hij is de *eeuwige* en *natuurlijke* Zoon van God!

Christus is de *eeuwige* Zoon van God.

Hij is het niet geworden, maar Hij is het van eeuwigheid. Zo eeuwig als de Vader is, zo eeuwig is de Zoon. Toen Hij in Bethlehem geboren was, is Hij niet Gods Zoon geworden, maar toen is de eeuwige Zoon van God op aarde gekomen, om ons vlees en bloed aan te nemen. Door dit eeuwige Zoonschap is Christus dus de *Enig-geborene*. Niemand is Hem daarin gelijk. Want wij zijn tijdelijke mensen, en worden in de tijd tot kinderen Gods aangenomen. Gelijk de tijd opsmelt in de eeuwigheid, als een damp, zó nietig zijn wij tegenover Hem. Wie is Hem gelijk?

Christus is ook de *natuurlijke* Zoon van God.

Dit betekent, dat Hij deel heeft aan de goddelijke natuur, dat Hij God is uit God, en Licht uit Licht. Zoals ieder kind het wezen van zijn vader heeft, bezit Christus hetzelfde wezen als God. De Catechismus maakt de tegenstelling tussen de natuurlijke zoon en *aangenomen* kinderen. Ieder weet het verschil daartussen. Mozes was de natuurlijke zoon van Amram en

Jochebed. Later werd hij door een Egyptische prinses tot zoon aangenomen. Hij werd toen wel in de Egyptische hofkringen opgenomen, en zou misschien later heerser op de troon geworden zijn, als hij gebleven was, maar daarmee werd hij nooit Egyptenaar. Hij bleef Jood. Hij kon zijn bloed nooit verloochen. Zo is en blijft Christus onder alle omstandigheden Gods Zoon. Dat goddelijke is Zijn wezen. Dat is Hij van nature! En welke voorrechten wij als aangenomen kinderen ook mogen ontvangen, evenals Mozes aan het Egyptische hof, ja, al worden we met Hem in de hemel gezet — deel aan die goddelijke natuur krijgen we nooit, we blijven in alle eeuwigheid *mensen*. De afstand blijft! En zo neemt in dit natuurlijk Zoonschap Christus ook een geheel enige positie in: Hij is de Eniggeboren Zoon van God!

Dit te belijden van Christus is natuurlijk geen ijdele bespiegeling. Integendeel, met deze "waarheid" staat of valt onze verlossing. Gesteld eens, dat het niet zo was. Sommigen beweren, dat het Zoonschap van Christus daarin bestond, dat Hij de eerste was, die zich weer bewust is geworden, dat de mens "zoon van God" is, dat hij dus van adel is, van Gods geslacht, en daarom ook niet in het stof moet wroeten, maar zoeken "de dingen die boven zijn". En Zijn levensarbeid zou daarin bestaan hebben, dat Hij dit gepredikt heeft, om de mensen ook bewust te maken van hun kindschap Gods, en hen te verheffen boven het alledaagse. Ieder voelt, dat daarmee het *wezensver schil* tussen Christus en ons is opgeheven. Hij wordt neergehaald van Zijn hoge positie, is niet langer de "eeuwige natuurlijke Zoon van God", maar mens. Zij het dan nobel mens, edel mens, maar toch mens. Als die opvatting juist was, dan is de Eeuwige niet gekomen in de tijd, is God niet gekomen tot de mens, maar moet de mens komen tot God. Dat is de doodsteek voor onze verlossing. Want de mens komt niet tot God! En al ware Christus nog zo'n nobele figuur en geniaal prediker, Hij zou onze Verlosser niet kunnen zijn, als Hij niet was de Zoon van God, de natuurlijke Zoon, Die over alle goddelijke krachten beschikt, om ons uit de duisternis te brengen tot Zijn wonderbaar licht.

In Zondag 6 is daarop reeds gewezen bij de vraag: waarom moet Hij waarachtig God zijn. We behoeven dus nu op deze dingen niet nader in te gaan, maar kunnen nu gevoegelijk van het Zoonschap van Christus overstappen op het kindschap der gelovigen. M.a.w. er is behalve een grote afstand, ook een schone gelijkheid tussen Hem en ons.

De gelijkheid.

In één van zijn brieven schrijft Johannes, dat als Christus zal geopenbaard zijn, wij Hem zullen *gelijk* wezen. Daarom heb ik de vrijheid om te schrijven van de gelijkheid tussen Christus en ons, een gelijkheid, die trouwens ook wordt beleden in de Catechismus met de woorden: zo wij toch ook Gods kinderen zijn. Er is bij de belijder, die hier aan het woord is, geen zweem van aarzeling. Zonder er in het minst aan te twijfelen, spreekt hij het fier en kloek uit, dat wij toch ook Gods kinderen zijn. Dit te aanvaarden, spreekt voor hem vanzelf, *omdat God het gezegd heeft*.

Dit is geen vrijpostigheid of aanmatiging, maar de vrijmoedigheid, die wij van God hebben. Het anders te zeggen, zou een *belediging* voor God zijn. Er zijn mensen die menen God er mee te eren, dat ze voor zichzelf een plaatsje als dorpelwachter vragen of zo iets. ... de plaats van kind in huis is hun te hoog gegrepen. Stel je voor. . . . kinderen Gods! Dat is nog hoger dan de engelen, want de engelen zijn maar knechten! Ik moet dan altijd denken aan de gelijkenis van de verloren zoon. Die jongen nam zich voor — men herinnert zich dat — om tegen zijn vader te zeggen: ik ben niet meer waardig uw zoon genaamd te worden; maak mij tot een van uw huurlingen! Nu moet men er eens op letten, dat hij dat voornemen nooit heeft uitgevoerd. Als hij straks thuis komt, dan snikt hij het wel uit: ik ben niet meer waardig uw zoon genaamd te worden, maar verder komt hij niet. 't Is of de woorden hem in de keel

blijven steken! Dat van die huurlingen namelijk. Waarom? Omdat hij voelt: o gelukkig, het valt nogal mee? Nee, daarom niet! Maar omdat hij voelt, dat hij daarmee zijn vader zeer zou doen; hij zou vader op zijn hart trappen: zijn vader heeft hem weer ontvangen als kind, als *zijn* jongen! In het vuur van die vaderliefde verbrandt heel die huurlingen-gedachte. Zo moeten wij God ook niet beledigen door een lagere plaats te aanvaarden dan Hij ons toekent. Dit is valse ootmoed. Zo wij toch ook Gods kinderen zijn! Dit klinkt als een juichkreet. Een jubel des geloofs. En een lofzang in stilheid tot God. Zeker, ik ben niet *waard* Uw zoon genaamd te worden. Dat mogen we zeggen. Dat moeten we belijden. Maar we zijn het toch! Om Zijntwil! Uit genade! Toch! Zo wij *toch* ook Gods kinderen zijn. Dat woordje "toch" hier is onbetaalbaar! Ik zie niet over het hoofd, dat het hier bedoeld wordt als een soort tegenstelling met Christus. Christus is Gods Zoon. . . . maar wij zijn toch ook Gods zonen en dochteren! Maar niemand zal het mij kwalijk nemen, als ik er een zekere uitbreiding aan geef. Wij *toch* ook Gods kinderen, ondanks het feit, dat wij het niet waard zijn, dat wij onze kinderrechten verbeurd hebben. God heeft vele kinderen, maar wat voor kinderen vaak! Ongehoorzame kinderen; eigenwillige kinderen; dwingende kinderen; liefdeloze kinderen; weggelopen kinderen. Toch.... kinderen! Uit genade! Kinderen, die hun Vader in de hemelen ontzettend veel moeite en verdriet bezorgen. En toch Gods kinderen. Ja, het klinkt inderdaad als een juichkreet, een loflied. Maar het is geen loflied op de brave kinderen. Trouwens, zodra die kinderen denken, dat ze brave en oppassende kinderen zijn, zijn het al geen kinderen meer! In de oudste zoon in de gelijkenis wordt de Farizeeër ten voeten uit getekend. De brave zoon! Maar hij was geen kind in huis, hij was *knecht*! Zo wij *tóch* ook Gods kinderen zijn, is dus geen loflied op de kinderen, maar op de Vader. Hoe meer ik over mijn ongehoorzaamheid nadenk, hoe onbegrijpelijker mij de liefde en goedertierenheid en vooral het geduld van mijn Vader wordt. Terwijl Christus van eeuwigheid Gods Zoon was, zijn wij dat in de tijd geworden. We zijn het niet van nature, maar *uit genade*, zegt de Catechismus, niet om onzentwil, maar om *Zijntwil*, niet krachtens *geboorte*, maar door de *wedergeboorte*. Door de geboorte zijn we kinderen van onze ouders geworden, door de wedergeboorte worden we kinderen Gods. We beginnen met er buiten te staan, zoals ons Doopsformulier ons herinnert, dat we van nature *kinderen des toorns* zijn, zodat wij *in het rijk Gods niet kunnen komen, tenzij wij van nieuws geboren worden*. Evenmin als wij ons onze geboorte herinneren, zullen we ook weet hebben van onze wedergeboorte. Dat ging buiten ons bewustzijn om. We kunnen onmogelijk zeggen: toen en toen greep onze wedergeboorte plaats. Maar al zullen we dan niet kunnen zeggen hoe en wanneer we wedergeboren werden, we zullen toch wel moeten weten, dat we wedergeboren zijn! Dat blijkt uit onze bekering, die er de vrucht van is, zoals de aar groeit uit de korrel. Door de wedergeboorte worden wij kinderen Gods, en zoals de kinderen de trekken van hun vader vertonen, zullen wij Gods beeld moeten vertonen; zoals kinderen hun ouders liefhebben, zullen wij onze hemelse Vader leren liefhebben en gehoorzamen.

Ik kan het ook nog wat anders zeggen: door de wedergeboorte komen wij in het "rijk Gods", zo horen wij het Doopsformulier verklaren. *Wanneer* we nu precies de grens passeren, is wellicht moeilijk te zeggen, en doet er ook weinig toe, *als* we de grens maar over zijn. Wie over de grens in een of ander land komt, hoort daar een andere taal spreken, bemerkt dat er andere zeden en gewoonten heersen, enzovoort. Zo wordt in het "rijk Gods" een andere koning gediend dan in de wereld, een andere taal gesproken, een andere wet gehoorzaamd! En als we aan dat alles van harte meedoen, dan is dit vrucht der wedergeboorte, waardoor wij in het koninkrijk Gods zijn overgezet, waardoor wij van kinderen der duisternis gepromoveerd zijn tot kinderen des lichts.

Dat was dus één kant van de medaille: Christus, de eeuwige Zoon. Wij kinderen Gods geworden door de wedergeboorte. Nu krijgen we nog de andere zijde: Christus, de natuurlijke

Zoon — wij tot kinderen Gods *aangenomen*.

We zijn dus maar "aangenomen" kinderen! Dit "maar" wil helemaal niet zeggen, dat we zo'n beetje als stiefkinderen behandeld worden. Integendeel: een van onze formuliergebeden spreekt van de gelovigen als "Uw lieve kinderen en erfgenamen". We worden precies behandeld als eigen kinderen. Toen Mozes aan het Egyptisch hof kwam als aangenomen kind, kreeg hij alle rechten van een prins van den bloede; wie door God als kind aangenomen wordt, krijgt alle rechten van Christus, Gods eigen Zoon. Alles wat van Hem is, is ook van ons. Alles is uwe, want gij zijt van Christus, en Christus is Gods. Zijn Vader is mijn Vader. Zijn huis is mijn huis: het Vaderhuis met vele woningen. Er is niets te bedenken, wat Christus bezit, waarin wij niet delen. Door Hem hebben wij ook te allen tijde toegang tot de troon des Vaders. We behoeven niet eerst audiëntie aan te vragen in het hemels paleis: als kinderen mogen we zo maar binnengaan.

Al deze voorrechten van het kindschap ontvingen we om *Zijnentwil*. Omdat Christus de gehoorzame Zoon geweest is, wordt dat aan mij, ongehoorzaam kind, toegerekend, alsof ik zelf alle gehoorzaamheid volbracht had, die Christus voor mij volbracht heeft. God handelt met ons alsof wij Christus Zelf waren. En, voegt de Catechismus er bij, het geschiedt *uit genade*. Wat Christus *rechtens* bezit en verworven heeft, gaat op ons over. Daarin bestaat de genade.

Dat dit allemaal werkelijk zo is: wij zijn uit genade om *Zijnentwil* tot kinderen Gods aangenomen, dat heeft God ons niet alleen *gezegd* in Zijn Woord, maar ook verzegeld door het sacrament van de Doop. In het Doopsformulier staat dat met zoveel woorden tot tweemaal toe. Eerst heet het: als wij gedoopt worden in de naam des Vaders, zo betuigt en verzegelt ons God de Vader, dat Hij ons tot Zijn kinderen en erfgenamen *aanneemt*. En in het dankgebed na de Doop wordt nog eens herhaald: wij danken en loven U, dat Gij ons en onze kinderen tot Uw kinderen *aangenomen hebt*. Wij worden niet "aangenomen", zoals het dikwijls heet, bij het doen van onze belijdenis, maar we zijn reeds aangenomen tot Zijn kinderen bij de Doop. Bij de openbare belijdenis zeggen we amen op wat God reeds voor ons deed, toen wij er nog geen besef van hadden. Wij mogen niet alleen, maar wij moeten voortdurend op die Doop pleiten voor ons en onze kinderen: Vader, verzorg ons en hen van alle goed, want Gij hebt dat Zelf bij de Doop plechtig betuigd en verzegeld, daar houd ik U nu aan! Alleen moeten we er wel op letten, dat de aanneming tot kinderen niet alleen inhoudt onze *verzorging* maar ook de *kastijding*. We zullen zelf moeten erkennen, dat die kastijding nodig is en heilzaam. Bovendien bevestigt het ons in ons kindschap. De brief aan de Hebreëen herinnert daar zo duidelijk aan: "Mijn zoon, acht niet klein de kastijding des Heren, en bezwijk niet, als ge van Hem bestraft wordt. Want die de Here liefheeft, kastijdt Hij, en Hij geselt een iegelijk zoon, die Hij aanneemt. Indien gij de kastijding verdraagt, zo gedraagt God Zich jegens u als zonen (want wat zoon is er, die de vader niet kastijdt?); maar indien gij zonder kastijding zijt, welke allen deelachtig zijn geworden, zo zijt gij dan bastaarden en niet zonen".

Christus de Here.

De vierde naam, die aan de Heiland wordt toegekend, is die van Heer of Here. De twaalf artikelen spreken van: Gods eniggeboren Zoon, onze Here, en daarin ligt duidelijk een onderscheiding opgesloten: Hij is de Zoon van God, maar Hij is *onze* Here. Het eerste brengt tot uitdrukking de verhouding, waarin Hij tot *God* staat, en het tweede de verhouding, waarin Hij tot *ons*, de verlost, staat.

Die verhouding is dus deze, dat Hij onze Here, onze Gebieder en Eigenaar is. Het zou wellicht tot goed verstaan van deze betekenis van die naam beter zijn, hier niet te spreken van

Here, maar van Heer. Immers, ook God wordt in het Oude Testament Here genoemd, en die naam betekent daar dan meestal: Jahvè, God des Verbonds. De naam Here voor Jezus Christus, gebruikt in het Nieuwe Testament, ziet evenwel *niet* op Zijn godheid. Thomas maakt ook onderscheid, als hij Jezus noemt: mijn Here en mijn God. Here is hier dus niet God, maar Meester, Gebieder. Daarom willen we ter onderscheiding van de Godsnaam in het Oude Testament, liever spreken van Heer. Anders nergens om. Als Paulus aan de Philippenzen schrijft, dat Christus als loon op Zijn gehoorzaamheid een naam gegeven is boven alle naam, dan bedoelt hij deze naam: Here. Dit is ook de naam, die Johannes op Patmos op Zijn kleed en Zijn dij geschreven ziet staan: Koning der koningen, en Heer der heren. Door deze naam wordt tevens duidelijk, dat wij ook in een andere verhouding tot de Zoon staan dan tot de Vader. Door Christus zijn wij aangenomen tot *kinderen* Gods, maar van Jezus de Here zijn wij *knechten*. Wij eren de Vader door ons kinschap te aanvaarden, wij eren de Zoon door ons knechtschap te aanvaarden. De apostelen noemen zichzelf in hun brieven herhaaldelijk *dienstknechten van Jezus Christus*. In de Griekse taal staat een nog veel sterker woord, dat *slaaf* betekent. Met lichaam en ziel hebben zij zich Hem ter beschikking gesteld. De Catechismus laat in zijn antwoord op de vraag naar de betekenis van de naam Here ook precies hetzelfde geluid horen. Hier volgt eerst het antwoord in zijn geheel: "Omdat Hij ons met lichaam en ziel van al onze zonden, niet met goud of met zilver, maar met Zijn dierbaar bloed gekocht, en van alle heerschappij des duivels verlost heeft, en ons alzo Zich tot een eigendom gemaakt heeft".

Dit antwoord laat duidelijk zien, uit welke grote nood en dood wij door Christus verlost zijn. Telkens als de Catechismus daarover spreekt, wordt zijn taal innig en warm, precies als in Zondag 1, waarmee dit antwoord een grote overeenkomst vertoont. Maar tevens komt hier weer uit, dat wie de diepste gevoelens van zijn geloofsleven vertolken wil, als vanzelf grijpen *moet* naar de woorden van de Heilige Schrift. De belijder, die hier aan het woord is, heeft dan ook kennelijk gedacht aan de woorden van Petrus in zijn eerste brief: "wetende dat gij niet door vergankelijke dingen, zilver of goud, verlost zijt uit uw ijdele wandeling, die u van de vaders overgeleverd is, maar door het dierbaar bloed van Christus, als van een onbestraffelijk en onbevlekt lam". Maar de Catechismus laat het niet bij woorden van lof en dank, doch toont ook duidelijk aan, welke roeping wij tegenover de Here hebben uit dankbaarheid. Als *Zijn* naam "Heer" is, dan is *onze* naam "knecht". . . . dat is de zin van de slotwoorden: "en ons alzo Zich tot een eigendom gemaakt"; dit was trouwens ook de strekking van Paulus' woorden, om ons tot die dankbare wederliefde op te wekken.

Het is nu nog wel even de moeite waard, bij de verschillende onderdelen van dit antwoord stil te staan. Christus heet onze Here, onze Eigenaar en Beschikker, zo heet het hier, omdat Hij ons heeft gekocht of verlost, maar dan wordt ook nader aangegeven, *waarvan* Hij ons verlost heeft, nl. van al onze zonden en speciaal ook van de heerschappij des duivels. Vervolgens wordt de prijs genoemd, die Hij voor ons betaalde: geen goud of zilver, maar Zijn dierbaar bloed. Dat is dus m.a.w. *waarmee* Hij ons heeft verlost. En tenslotte wordt gewezen op het doel dat Hij met die verlossing had: niet, dat wij zelf heer en meester zouden zijn, om over onszelf naar believen te beschikken, maar dat wij Zijn eigendom zouden zijn; iets wat in Zondag 1 genoemd is: "en (voor) Hem voortaan te leven van harte gewillig en bereid maakt". Dat is dus na het "waarvan" en "waarmee" in de derde plaats het "waartoe" der verlossing. Dit konden wel drie "punten" van een preek zijn, maar zo is het toch niet bedoeld. Ieder zal overigens bekennen, dat deze drie elementen er duidelijk in opgesloten liggen. Ik veroorloof me verder de vrijheid hierover zeer kort te zijn, om niet in herhaling te vallen van Zondag 1, waar zakelijk dezelfde dingen reeds aan de orde zijn geweest.

Waarvan zijn wij bevrijd? Van al onze zonden, zegt de Catechismus. Van de *schuld* der zonde, want die schuld heeft Christus betaald met Zijn *bloed*; van de *macht* der zonde, want

die macht heeft Hij gebroken door Zijn *Geest*. De zonde is anders een geweldige macht. We hebben Petrus horen spreken van de "ijdele wandeling, die u van de vaders overgeleverd is". ... in dat laatste schuilt juist de macht der zonde; ze is een kwestie van overlevering of traditie. Ieder kent de macht der traditie. Zonde is ook traditie voor een groot deel: vader deed het en grootvader! Het is niet zo gemakkelijk daarmee te breken. Wie met de traditie afreken, geldt voor een zonderling, en dat willen we niet graag wezen. Wij kunnen dat uit ons zelf ook niet. We gaan liever met de stroom mee. We willen niet anders zijn dan ieder ander. Bovendien is de zonde diep geworteld in ons hart. De breuk met de zonde is het gevolg van Christus' verlossend werk. Hij maakt de gevangenen vrij en de gebonden los. Van de slaven der zonde maakt Hij Zich dienstknechten. Dit betekent niet dat de verlost in 't geheel geen zonde meer doen. De Catechismus drukt zich zeer juist uit, door te zeggen, dat Hij ons van alle *heerschappij* des duivels verlost heeft. Wel is de duivel niet hetzelfde als de zonde. We maken het ons soms al te gemakkelijk door op rekening van de duivel te schrijven, wat op onze eigen rekening moet staan! Maar duivel en zonde staan toch nauw met elkaar in verband. De eerste zonde werd gedaan door ingeving des satans. De duivel vindt een bondgenoot in ons zondige hart. Overal waar gezondigd wordt, is de duivel in zijn element. De zonde is zijn terrein. Daarom mogen we niet twee in één adem noemen. Nu, van de heerschappij daarvan heeft Christus ons verlost. Het is iets anders of er revolutionairen in de staat zijn, of dat zij de heerschappij, de macht, hebben. Dat laatste is erg. Zo is het ook heel erg, als de zonde in ons leven aan de macht is. Maar Christus heeft in de Zijnen die macht gebroken. Hij heeft ze weggejaagd van de belangrijkste posten. Nu is de zonde er nog wel, en die revolutionaire elementen steken nog wel gedurig de kop op. Maar ze zijn geen "heer" meer. Christus is de Here!

Waarmee heeft Christus ons gekocht?

Niet met goud of zilver, maar met Zijn dierbaar bloed, zegt de Catechismus. Dit ligt ook voor de hand. Op de zonde, die wij tegen God bedreven hebben, staat geen geldboete. Was dit het geval, dan zou de schuld met goud of zilver af te doen zijn. Gelukkig is dat *niet* zo. Want dan hadden de rijken een streepje voor, en bleven de armen met hun schuld zitten. Dan was Christus bovendien helemaal niet nodig, en konden de mensen zelf hun schuld vereffenen. Goud en zilver is er genoeg! En met geld kan heel wat gedaan worden. Wat kun je met geld al niet kopen. Men zegt dat de oorlogen niet beslist worden op de slagvelden, maar op de banken. Maar ook de rijkste bankier kan zijn gezondheid niet met goud en zilver kopen, en zijn geliefden er niet mee uit het graf halen. Er zijn dus ook gebieden, waar goud en zilver *niets* in te brengen hebben. Met geld kan onze schuld ook niet betaald. Ik zei al, op de zonde staat geen geldboete, maar de doodstraf: de bezoldiging der zonde is de dood! Daarom konden wij alleen maar verlost worden, doordat Christus voor ons in de dood ging. Vandaar dat de Catechismus spreekt van Zijn dierbaar bloed. Dierbaar betekent hier *duur*. Dit was de dure prijs, die betaald moest worden: Zijn bloed. ... *gij zijt duur gekocht*. Want zielen *zijn* duur. Voor geen goud of zilver te koop. Dat komt, omdat ieder mens, hoe diep ook weggezonden, nog het stempel van God vertoont. . . . geschapen naar Gods beeld. Gelijk men op munten de beeltenis van de koning vindt, hoezeer ook afgesleten. Christus heeft dat goed geweten, hoe kostbaar één mensenziel was. Daarom ging Hij ook het éne verlorene na. Daarom vergeleek Hij ook de verloren mens met een penning, die de beeltenis van de koning draagt. En *wij* moeten daar ook altijd goed om denken. Er is geen ziel, die verwaarloosd mag worden. In de gelijkenis van het verloren schaap is het Christus, Die het verlorene zoekt. In de gelijkenis van de verloren penning is het de vrouw, beeld der kerk, die het verlorene moet zoeken. Straks jubelt zij, dat zij de penning gevonden heeft, die niet verloren was (buiten haar schuld), maar die *ik* verloren had. ... ze was er zelf schuldig aan door onachtzaamheid. Wij

zijn vaak zo onachtzaam! Wat gaat er in de kerk niet veel verloren door de schuld van ouders en ambtsdragers!

Waarom heeft Christus ons gekocht? Om ons alzo Zich tot een eigendom te maken, zegt de Catechismus. Het eigendom van Christus zijn we geworden door Zijn verlossingsarbeid. Dat spreekt vanzelf. Hij heeft de dure prijs van Zijn bloed voor ons betaald, en wat men gekocht en betaald heeft, is eigendom geworden. Het eigendom van Christus te zijn is *vertrouwing* en *verplichting*! Hij heeft over ons als Zijn eigendom het absolute beschikkingsrecht. Met lichaam en ziel wordt er nog bijgevoegd in dit antwoord. Wat Ithai zei tot David, moet ook ons levensdevies zijn: op de plaats waar mijn heer de koning zijn zal, hetzij ten leven, hetzij ten dode, aldaar zal uw knecht voorzeker ook zijn!

Waarom noemt gij Hem onze Here? Alleen te zeggen: Here, Here, heeft niet het minste nut, als wij niet tevens doen de wil Zijns Vaders, Die in de hemelen is. Die Hem alleen maar zo genoemd hebben, heeft Hij nooit gekend. Maar die getoond hebben in woord en daad de Zijnen te zijn, zullen uit Zijn mond horen: over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal Ik u *zetten*; komt in, in de vreugde uws Heren!

ZONDAG 14

Vraag 35.

Wat is dat gezegd: Die ontvangen is van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria?

Antwoord:

Dat de eeuwige Zone Gods, Die waarachtig en eeuwig God is a en blijft b, ware menselijke natuur, uit het vlees en bloed der maagd Maria c, door de werking des Heiligen Geestes, aangenomen heeft d, opdat Hij ook het ware zaad Davids zij e, Zijn broederen in alles gelijk f, uitgenomen de zonde g.

^a 1Jo 5:20; Joh 1:1; Joh 17:3; Ro 1:3; Col 1:15,

^b Ro 9:5,

^c Ga 4:4; Lu 1:31,42,43,

^d Mt 1:20; Lu 1:35,

^e Ro 1:3; Ps 132:11; 2Sa 7:12; Lu 1:32; Han 2:30,

^f Php 2:7; Heb 2:14,17,

^g Heb 4:15.

Vraag 36.

Wat nuttigheid verkrijgt gij door de heilige ontvangenis en geboorte van Christus?

Antwoord:

Dat Hij onze Middelaar is^a, en met Zijn onschuld en volkomen heiligheid mijn zonde, waarin ik ontvangen en geboren ben, voor Gods aangezicht bedekt^b.

^a Heb 7:26,27,

^b 1Pe 1:18,19; 1Pe 3:18; 1Co 1:30,31; Ro 8:3,4; Jes 53:11; Ps 32:1.

Aangenomen.

In artikel 3 van de Apostolische Geloofsbelijdenis wordt van de Zone Gods beleden: "Die ontvangen is van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria". De Catechismus, dit symbool op de voet volgend, stelt dienovereenkomstig nu de vraag: wat is dat gezegd, wat is de bedoeling en de zin van deze woorden: "Die ontvangen is van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria". Zo komen we weer een stap dichterbij ons doel, namelijk om meer inzicht te krijgen in het "stuk" van "God de Zoon en onze verlossing", zoals boven deze hele afdeling staat. Uit de vier *namen*: "Jezus, Christus, Gods eniggeboren Zoon, onze Here", is ons duidelijk geworden wie de Heiland is, en wat Hij voor ons is: thans wordt uiteengezet, wat de Verlosser voor ons *gedaan* heeft, en nog *doet*: hoe Hij in de *staat der vernedering* onze verlossing heeft *bewerkt*, en hoe Hij in de *staat der verhoging* vanuit de hemel die verlossing nader *uitwerkt* en voltooit. Over die staat der vernedering: geboorte, lijden, sterven, begrafenis, nederdaling ter helle, handelen dan de Zondagen 14, 15 en 16, over de staat der verhoging: opstanding, hemelvaart, zitten ter rechterhand Gods en wederkomst, de Zondagen 17, 18 en 19. Zo is in 't kort de gedachtengang van de Catechismus.

Het is reeds bij oppervlakkige lezing der woorden van deze Zondagsafdeling duidelijk, dat het werk der verlossing niet van de Zoon alleen uitgaat, maar van de drie Personen in het Goddelijk Wezen: Vader, Zoon en Heilige Geest. Reeds bij de geboorte van Christus treden Zij gezamenlijk op. Er wordt hier gesproken van "de eeuwige Zone Gods", men kan ook lezen: de eeuwige Zoon des *Vaders*, en wij herinneren ons terstond dat God (de Vader) Zijn Zoon in deze wereld *gezonden* heeft; vervolgens heet het, dat deze Zoon Gods "ware menselijke natuur uit het vlees en bloed der maagd Maria *aangenomen* heeft", en Zich dus volkomen gewillig heeft laten zenden; en eindelijk, dat dit geschiedde "door de werking des Heiligen Geestes" — het is dus ook de Heilige Geest, Die hier reeds een werkzaam aandeel heeft in de verlossingsarbeid! Niettemin treedt de Zoon, de Christus, in het werk der verlossing het meest op de voorgrond; het is derhalve volkomen gewettigd, dat boven dit deel staat: van God de Zoon en onze verlossing, en dat wij aan Hem hier ook onze volle aandacht geven.

Wat ons nu het allereerst en allermeeft opvalt, is, dat hier beleden wordt, dat de Zoon Gods onze menselijke natuur heeft *aangenomen*. Door dit woordje, dat we daarom ook hierboven plaatsten, wordt feitelijk heel de zin van dit antwoord beheerst. Er wordt reeds terstond door te kennen gegeven, dat Christus' geboorte gezien moet worden als een *daad*, een daad der liefde, die Hij Zelf heeft gewild. Ik kom daar aanstonds op terug. Eerst dient er nog even op gewezen te worden, dat dit woordje "aangenomen" ook heel duidelijk weergeeft, wat er eigenlijk plaats greep bij Christus' geboorte. Ik bedoel niet, dat wij dit wonder ooit zullen kunnen doorzien. Het blijft een mysterie! God van God ontdaan, wie kan dat verstaan! riep Luther uit. Maar al kunnen we lang niet alles verstaan, we moeten toch ook geen verkeerde voorstellingen maken. Als we spreken van de menswording Gods, dan kan de gedachte post vatten, dat God in een mens *veranderd* is, en dat is niet zo, zegt de Catechismus. Trouwens, hoe zou God ooit kunnen veranderen? Het wordt daarom zo keurig gezegd hier, dat de eeuwige Zone Gods, *Die waarachtig en eeuwig God is en blijft*, ware menselijke natuur uit het vlees en bloed van de maagd Maria door de werking des Heiligen Geestes *aangenomen* heeft. Hij blijft dus, wie Hij is: God. Hij wordt wat Hij niet is: mens! Vanaf het ogenblik Zijner geboorte in Bethlehem is de wondere verbinding en vereniging tot stand gekomen: God en mens in één persoon.... mysterie! De Eeuwige bindt Zich aan de tijd; de Koning der eeuwen neemt de gestalte aan van een dienstknecht; de Almachtige wordt een hulpeloos kind; God is gehuld in mens-gewaad.... mysterie!

In dit "aangenomen" ligt ook opgesloten — en daar zouden we nu nader op terugkomen — dat de nederige geboorte een daad van Christus Zelf is geweest, een daad van onmetelijke liefde. Het werd Hem niet van buitenaf opgedrongen, dat Hij mens werd, maar Hij heeft ons vlees en bloed vrijwillig aangenomen. Het ging niet buiten Hem om, maar het was Zijn eigen welbewuste keus. Zijn geboorte was geen lot, maar een daad. Hij onderging het niet, maar dééd het. Wij worden geboren zonder ons toedoen, Christus nam ons vlees en bloed aan. Wij hebben er niet om gevraagd, Christus heeft het uitdrukkelijk gewild. Wij moeten Christus niet alleen voor ons bezig zien aan het einde Zijne levens, maar ook reeds bij de eerste aanvang van Zijn leven. Wij kunnen niet zover terugrekenen in Zijn leven, of Zijn liefde is reeds werkzaam!

Het liggen in de kribbe is een even grote en bewuste liefdedaad van de Heiland als het hangen aan het kruis. Bethlehem en Golgotha zijn de beide altaren, waar Hij Zich Gode geofferd heeft. Tussen dit begin en dit einde ligt Zijn offerleven in. Zo lezen wij deze zin, dat de Zoon Gods ware menselijke natuur heeft aangenomen *met diepe ontroering*. Het is veel meer dan een dogmatische formulering. Hier spreekt de stem der Zelf-opofferende Liefde; hier brandt de vlam van het altaar!

Ik noemde dit aannemen van onze menselijke natuur een *liefdedaad* van Christus. Gewoonlijk zien wij de geboorte van Christus als een liefdedaad van *de Vader*. Hij heeft Zijn eigen Zoon niet gespaard, maar voor ons allen overgegeven! Het was niet minder een liefdedaad van de Zoon, om, waar Hij de heerlijkheid bezat, Zichzelf te vernietigen, de gestaltenis eens dienstknechts aangenomen hebbende. Het treft ons, dat het woord "aangenomen" ook in Zondag 13 voorkomt, maar daar heeft het een heel andere klank dan hier. Daar werd er van gesproken, dat wij om Zijnentwil tot kinderen Gods worden aangenomen, maar wij konden onmogelijk tot Gods *kinderen* aangenomen worden, als Hij niet de gestaltenis van een *dienstknecht* had aangenomen. Voor *ons* zit het woord "aangenomen" vol van vreugde en heerlijkheid, voor *Hem* was het vol van verdriet en smaadheid. Wat Hij ons gaf was de aanneming tot kinderen, wat wij Hem gaven was de aanneming van ons vlees en bloed. Dat betekent: Hij gaf ons het leven, wij boden Hem de dood!

De liefdedaad van Christus, die er schuilt in Zijn geboren worden, zien we nog duidelijker als we ons even indenken, welke consequenties dit voor de Heiland meebracht. De grote lijder Job heeft eens de dag van zijn geboorte vervloekt. Toch was het lijden van Job niet te vergelijken met het lijden dat Christus moest ondergaan, en niettemin is Christus er geen ogenblik voor teruggedeinsd om door de poort der geboorte het leven binnen te treden, dat voor Hem één aanhoudend lijden zou zijn. Christus wist wat Hij deed, toen Hij van de hemel neerkwam op de aarde. Hij wist, dat Hij het niet gemakkelijk zou hebben. Hij wist, dat Zijn leven in zeer bijzondere zin één gestadige dood zou zijn. Hij heeft dat leven begeerd, de lijdensweg gezocht. Hij heeft er geen uur van Zijn leven berouw van gehad. Het is geen moment in Zijn gedachten opgekomen om Zijn geboorteur te vervloeken. De geboorte is de poort tot het leven. Menigeen staat in zijn jeugd vol van verwachtingen. Jezus wist, dat Hij van het leven niets te verwachten had dan ellende, van de mensen niets dan vijandschap. Zij zouden Hem de gaven die Hij hun bood, uit de handen slaan. Niettemin heeft Hij geen ogenblik geaarzeld ons vlees en bloed aan te nemen. Met al de zwakheden en al de vernederingen daarvan. De geboorte is niet alleen de poort tot het leven. De geboorte is ook de poort tot de dood. Toen Christus onze menselijke natuur aannam, wist Hij, dat Hij de sterfelijke natuur aannam. Hij zag over Zijn kribbe de schaduw van het kruis vallen. Zijn leven, met de geboorte begonnen, zou niet eindigen in een rustige, kalme dood, maar in een gewelddadige dood. Niettemin aarzelde Hij niet, ons vlees en bloed aan te nemen. Hoewel de geboorte, anders 'n gebeurtenis vol vreugde, voor Hem vol doodsnoed is. En ofschoon Hij in Bethlehem, waar de engelen zo schoon zongen, de doodsklokken hoort luiden. Mensenstem noch engelentong is in staat al de liefde uit te zeggen, die er verborgen ligt achter de belijdenis: dat Hij ware menselijke natuur uit het vlees en bloed der maagd Maria heeft *aangenomen*. O, als Hij eens had *geweigerd*!

Van liefde en haat.

Ik schrijf het antwoord, waarop we bezig zijn ons te bezinnen, hier nog even in zijn geheel uit: "dat de eeuwige Zone Gods, Die waarachtig en eeuwig God is en blijft, ware menselijke natuur, uit het vlees en bloed van de maagd Maria, door de werking van de Heilige Geest aangenomen heeft, opdat Hij ook het ware zaad Davids zij, Zijn broederen in alles gelijk, uitgenomen de zonde".

Van de menselijke natuur, die Christus aannam, wordt dus gezegd, dat ze was de *ware*, een echt-menselijke, hetgeen nog nader geaccentueerd wordt door de mededeling: "uit het vlees en bloed der maagd Maria", dus van een gewone vrouw. Hij werd in die zin dus geboren als ieder ander mens, waarop nog eens de klemtoon valt in het "Zijn broederen in alles gelijk". In Zondag 6 is bij de vraag, waarom Hij *waarachtig* mens moest zijn, reeds een en ander over

de betekenis van Christus' ware mensheid gezegd. Maar omdat de Catechismus het hier driemaal onderstreept, willen we er straks nog even op terugkomen. Wat verder de woorden betreft: "door de werking des Heiligen Geestes", waarmee dan correspondeert: "uitgenomen de zonde" (omdat de zondeloosheid van Christus daar het gevolg van was), ook daarover is feitelijk reeds gesproken in Zondag 6 bij de vraag: waarom moet Hij rechtvaardig, d.i. zondeloos mens zijn. Maar ook dit stippen we straks nog even aan. Blijft uit dit antwoord dus nog over de uitdrukking: "opdat Hij het ware zaad Davids zij". Die woorden zijn zwaarder van inhoud dan men wellicht zou vermoeden.

In de eerste plaats wordt Zijn ware mensheid er nog eens door beklemtoond: Gods Zoon is tegelijk Davids Zoon, want Maria was een nazaat van David. Van welke nationaliteit Hij was, doet er verder niets toe, want Zijn mens-zijn is hoofdzaak. Als Zoon van David was Hij een Jood, maar de overgrootmoeder van David was van heidense origine: Ruth, de Moabietische. Zo hebben Jodendom en heidendom samengewerkt tot voorbereiding van de geboorte van Hem, Die alle natiën en tongen zou zaligen. Alle rassentegenstelling wordt in Hem opgeheven, alle rassenhaat door Hem uitgedreven.

Maar achter dit "opdat Hij het ware zaad Davids zij" schuilt een geweldige *spanning*. Deze woorden verwijzen namelijk naar het Oude Testament, dat is naar de tijd, waarin het ware zaad Davids is beloofd en de vleeswording werd voorbereid. In art. 18 van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis geschiedt dit nog een beetje breedvoeriger aldus: "Wij belijden dan, dat God de belofte, die Hij de oudvaderen gedaan had door de mond Zijner heilige profeten, volbracht heeft, zendende Zijn eniggeboren Zoon in de wereld, ten tijde door Hem bestemd". Dit is eenvoudig neergeschreven, maar niet zo eenvoudig gedaan! Er zit een geweldige strijd achter. Men zal dit nog beter gevoelen, als ik voor "het zaad Davids" lees: het zaad der vrouw. Dan springt direct de eeuwenoude vijandschap naar voren tussen het zaad der vrouw en dat der slang, Christus en satan, kerk en wereld. De liefde Gods, waarover we boven spraken, heeft als reactie de haat van de satan wakker geroepen. Daarom schreef ik hierboven: van liefde en haat. Christus heeft geweten wat Hij deed, zo werd zopas gezegd, maar de satan heeft ook geweten wat er gebeuren zou als het "ware zaad Davids" werkelijk in de wereld kwam. Daarom heeft hij alle pogingen in het werk gesteld om Zijn komst te verhinderen. Hij wist, dat de "zaligheid uit de Joden" zou zijn, en daarom heeft hij voortdurend zijn instrumenten opgehitst om de Joden te vervolgen, en zo mogelijk het Joodse volk van de aardbodem uit te roeien. Als dat gelukte, zou Gods heilsplan worden verijdeld, en dat wil de duivel graag. De strijd tegen de Joden is altijd een strijd tegen God. Als we niet wisten, dat God Zijn beloften volkomen vervult, en ondanks satans woeden Zijn raadsplan volvoert, zouden we gedurig ons hart vasthouden, want 't is soms op het kantje af. Wat is Israël niet benauwd van der jeugd af. Ploegers hebben zijn rug doorploegd en hebben de voren lang getogen.

Ik behoef maar enkele voorbeelden te noemen uit de vele. Het bevel van de Egyptische Farao, om alle Jodenjongetjes in de Nijl te verdrinken, is een poging om Israël uit te roeien, of wil men: een poging van satan om de vleeswording des Woords te verhinderen. *Als* het eens gelukt was! Met Amaleks aanval op Israël in de woestijn is het al precies zo. Haman de Agagiet is alweer een werktuig in satans hand om het Joodse ras van de aardbodem te doen verdwijnen. Alles was al voor elkaar, maar als door een wonder is het door God verijdeld. *Als* het eens gelukt was! En nauwelijks is Christus in het vlees verschenen, of het zwaard van Herodes hangt boven Zijn hoofd! Slechts door de vlucht weten Jozef en Maria en het Kindeke Jezus te ontkomen! Zo is het altijd "a narrow escape", zoals de Engelsen zeggen: het gaat steeds als langs de rand van de afgrond. Johannes heeft op Patmos in een visioen gezien, hoe "de draak stond vóór de vrouw, die baren zoude, opdat hij haar kind zoude verslinden". Daarin wordt symbolisch heel de strijd tussen Christus en satan beschreven. Dat "kind" wordt

dan "weggerukt tot God en Zijn troon", zegt Johannes, wat bij de hemelvaart van Christus inderdaad geschied is, maar dan heet het in datzelfde hoofdstuk (Openb. 12) "en toen de draak zag, dat hij op de aarde geworpen was, zo heeft hij de vrouw vervolgd, die het jongskens gebaard had". "De vrouw" is in de Openbaring symbool der kerk, en daar blijkt dus uit, dat de strijd, die in het paradijs reeds begonnen is, met Christus' hemelvaart niet is beëindigd. Die strijd zet zich voort tegen de *kerk*. Nu de satan de geboorte van Christus niet heeft kunnen verhinderen, en Zijn werk niet heeft kunnen verijdelen, ook niet door de verzoeking in de woestijn, richt hij zich tegen de kerk, om die te verwoesten. Dit geschiedt niet alleen door vervolging van buiten, maar ook door verslapping van binnen. Wij hebben een geweldige strijd te strijden en de duivel houdt geen ogenblik op. Van wapenstilstand wil hij niet weten. Wij moeten in deze strijd uiterst *waakzaam zijn*, maar ook *gelovig*. Wij hebben de adem ingehouden, toen het in het Oude Testament langs de rand van de afgrond ging, maar. . . Gods beloften zijn heerlijk vervuld. Er was, goed bezien, geen enkele reden om daaraan te twijfelen. Die is er ook *nu* niet! Hoe hoog de nood ook mag gaan, de overwinning is niet aan de satan, noch aan de wereld, noch aan de antichrist.

En grijnsd' ook d'open hel ons aan
Met al haar duiv'lentallen,
Toch zal geen vrees ons nederslaan,
Toch doen wij 't krijgslied schallen!
Hoe ook de satan woedt,
Wij staan hem, voet voor voet,
Wij tarten zijn geweld,
Zijn vonnis is geveld,
Eén woord reeds doet hem vallen.

Gods Woord houdt stand in eeuwigheid,
En zal geen duimbreed wijken.
Beef, satan! Hij, Die ons geleidt,
Zal u de vaan doen strijken!
Delf vrouw en kind'ren 't graf,
Neem goed en bloed ons af,
Het brengt u geen gewin:
Wij gaan ten hemel in.
En erven koninkrijken!

De mens Jezus.

Schakelt men de *zonde* uit, dan is er geen enkel verschil tussen de mens Jezus en alle andere mensen. De Catechismus onderstreept dat driemaal, door te spreken van een *ware* menselijke natuur; van het *vlees en bloed* der maagd Maria; en dat Hij "Zijn broederen in *alles* gelijk was". Hij was dus een mens van vlees en bloed als wij. Hij werd geboren uit een vrouw onder pijn en smart, zoals ieder mens. Als kind heeft Hij moeten leren lopen en spreken, en heeft Hij Zijn stamelende woordjes gezegd, en Zijn wankele passen gedaan. Hij moest leren lezen en heeft de Schrift onderzocht. ... zo nam Hij toe in kennis en wijsheid! Hij heeft in de werkplaats van Zijn "vader" Jozef getimmerd en geschaafd en gebeiteld — is Deze niet de timmerman? vragen de mensen. Zo heeft Jezus niet alleen Zijn geest ontwikkeld, maar ook de handenarbeid beoefend en die geadeld. De Nederlandse Geloofsbelijdenis zegt in artikel 18, dat de ware menselijke natuur, die Hij aannam, 'n natuur was *met al hare zwakheden*, dus niet zoals Adam die bezat vóór de val, maar in zekere zin ontluisterd. We lezen er evenwel niet van, dat Jezus ooit ziek geweest is, of enig lichaamsgebrek had. Maar Zijn menselijke natuur was wel vatbaar voor pijn en droefheid. Jezus heeft ook geweend. Hij heeft honger en dorst

geleden, en kende vermoeidheid. Bovengenoemd artikel 18 voegt er nog verduidelijkend aan toe: "En heeft niet alleen de menselijke natuur aangenomen, zoveel het lichaam aangaat, maar ook een ware menselijke ziel, opdat Hij een waar mens zoude zijn". Niets menselijks was Hem dus vreemd. Hij had ook Zijn menselijke gevoelens en verlangens. Hij kende het heimwee in Zijn eenzaamheid. Hij had behoefte aan vriendschap en medeleven, en het verlaten zijn door Zijn bekenden heeft Hem ontzaglijk pijn gedaan. Hij werd ontroerd door de schoonheid der schepping, waaraan Hij zoveel beelden in Zijn prediking ontleende, maar het lelijke en afzichtelijke deed Hem pijn. De gedachte aan Zijn dood maakte Hem zeer beangst. Er zou nog veel meer te noemen zijn. Maar zó moeten wij de mens Jezus zien... . Zijn broederen in *alles* gelijk (uitgenomen de zonde).

Is dat alles nu wel van zoveel belang?

Ja, dat is het inderdaad!

Ik noem slechts twee dingen. In de eerste plaats, dat Jezus zo medelijden kan hebben met al onze zwakheden. Hij kent het mensenleven. Hij staat er niet vreemd tegenover. Hij kan mij in alles zo goed verstaan, in al mijn noden, angst en pijn! Hij kent het mensenleven in zijn ontwikkeling van de kinderleeftijd tot aan de mannelijke rijpheid en volwassenheid toe. Jezus is niet oud geworden, drie en dertig jaar! Hij is dus in de kracht der jaren gestorven. Toch kan Hij alle leeftijden verstaan, omdat de ouderdom bergaf gaat, en dus hetzelfde leven is aan de keerzijde. Hij heeft weet van de noden van het kinderleven, Hij weet van de moeilijkheden van de opgroeiende jeugd, Hij verstaat de vragen der volwassenen en der grijsaards. Wat is dat heerlijk, dat we dat allemaal aan Jezus kunnen zeggen, en er aan toe kunnen voegen: Here Jezus, Gij weet ervan, want Gij hebt dat Zelf doorgemaakt. Gij alleen kunt mij verstaan, en mij helpen. Ik wil maar eens een voorbeeld noemen. Vele mensen kennen de eenzaamheid. Zijn wij in zekere zin niet allen eenzamen en vreemden voor elkander? Nog erger wordt die eenzaamheid, als iemand lang aan zijn bed gebonden is, en iedereen hem vergeet. . . . het wordt zo gewóón, die langdurige ziekte. Of ik denk aan iemand die ik heel goed ken. die reeds maanden en maanden van huis is, gescheiden van zijn vrouw en kinderen, levend in ballingschap. Dan kan ik mij voorstellen, dat zo iemand aldus bidt: Here Jezus, ik ben zo eenzaam, en nu kom ik U mijn nood klagen, en al mijn verlangens en mijn heimwee. Ik ben wel ellendig en nooddruftig, maar Gij denkt aan mij, want Gij zijt óók zo eenzaam geweest. Gij kunt mij dus zo goed verstaan. Ja, Gij zijt nog veel eenzamer geweest dan ik ooit zijn kan, of enig ander mens. Want Gij zijt niet alleen door mensen verlaten geweest, maar ook door God. Gij hebt de vloek der eenzaamheid doorgemaakt. Zó eenzaam kan ik nooit meer zijn, want God is altijd met mij. Gij zijt van God verlaten, opdat wij nimmermeer van Hem verlaten zouden zijn. Daar dank ik U voor, Here Jezus. Troost mij nu ook door Uw nabijheid. Sterk mij in mijn eenzaamheid. Ondersteun mij in mijn heimwee, want Gij weet Zelf zo goed, wat het is. . . . eenzaam te zijn". Zo zeg ik, zou ik mij kunnen voorstellen, dat een eenzame bad. Het is daarom ook zo mooi, dat er staat, dat Hij de *broederen* in alles gelijk geworden is. Hij is als waarachtig mens onze *Broeder*. Dat wil natuurlijk zeggen, niet van alle mensen, maar van hen, die in Hem geloven, en die dan doen de wil van Zijn Vader, Die in de hemelen is. Zo denkt God aan 't vaderlijk meedogen en de Zoon denkt aan ons met broederlijke toegenegenheid. ... is het niet van groot belang dus, dat we iets weten van die ware menselijke natuur van Jezus?

Maar nog op een tweede zou ik willen wijzen.

De Vader heeft het oordeel aan de Zoon gegeven, dat wil zeggen: de Rechter, Die ons eens zal oordelen, is de mens Christus Jezus. Hierdoor is ook de billijkheid van het oordeel volkomen gewaarborgd. Het is geen "vreemde" die oordeel velt, maar Jezus Christus, Die alle menselijke verhoudingen volkomen kent. Maar zo wordt dat gericht ook des te schrikkelijker,

als dit oordeel op een veroordeling moet uitlopen. Het is reeds ontzettend, als een vreemde u vloekt. Maar nog veel banger is het, als het: "Ik heb u nooit gekend" moet worden uitgesproken door Hem, Die onzer een geworden is, Zijn *broederen* in alles gelijk!

In alles gelijk. . . . uitgenomen de zonde.

Zijn geboorte, hoezeer ook aan de onze gelijk, was daarin volstrekt ongelijk aan elke andere geboorte, dat Hij wel een aardse moeder, maar geen aardse vader had. Er gebeurde een wonder. De Heilige Geest heeft Maria "overschaduwd" en vruchtbaar gemaakt. Hij werd ontvangen van de Heilige Geest. Dientengevolge was Zijn leven ook een zondeloos leven, de gewone regelmaat werd ineens afgebroken; Hij werd niet als een zondig kind uit een onreine vader geboren. Hij was in alles rein en heilig.

Zó alleen kan Hij *onze* zonden op Zich nemen. Hij heeft geen zonde *gekend*, maar wel is Hij *zonde* voor ons *gemaakt*. Zoals het smetteloos witte vloeiblad de zwarte inkt in zich opneemt, zo heeft de blanke ziel van Jezus heel de zwarteheid en vuilheid van onze zonde in zich opgenomen. Onze zonde werd Hem toegerekend. Hoewel Hij Zelf geen enkele zonde gedaan had, gold Hij voor God als een zondaar, ja, was Hij voor God niets dan zonde — zonde voor ons gemaakt. En als we dat goed zien, kunnen we de juichkreet van de Catechismus verstaan, als op de vraag: "wat nuttigheid verkrijgt gij door de heilige ontvangenis en geboorte van Christus?" ten antwoord gegeven wordt: Dat Hij onze *Middelaar* is!

Onze Middelaar!

Onze Goël!

Onze Zondenvernieler!

Maar ook op die tweede vraag en het antwoord van Zondag 14 is het de moeite waard nog even in bijzonderheden in te gaan. Hetgeen nu volgt.

De "nuttigheid".

"Wat nuttigheid verkrijgt gij door de heilige ontvangenis en geboorte van Christus", zo vraagt de Catechismus nu. Met zo'n vraag is deze praktische leermeester echt in zijn element. Dat is om zo te zeggen zijn stokpaardje. We zullen hem dat in 't vervolg herhaaldelijk horen vragen: wat nuttigheid verkrijgt gij uit de offerande en dood van Christus aan het kruis? Wat nut u de opstanding van Christus? Wat baat het u, dat gij dit alles gelooft? En zo gaat het maar door. We moeten dergelijke vragen natuurlijk goed verstaan. Het gaat niet *om* het nut of het voordeel. Mozes weigert naar het beloofde land te trekken, als "Gods aangezicht" niet meegaat. Hij is liever arm in de woestijn met God, dan rijk in Kanaän zonder God. Het moet ons allereerst om de Here Jezus gaan, en niet om Zijn gaven.

Maar dan blijft de "nuttigheid" toch ook niet uit. Het is treffend, dat de Catechismus in elk onderdeel van Christus' werk een verborgen zegen ziet. Natuurlijk is Zijn verlossingsarbeid één ondeelbaar geheel, maar wij mogen het gerust ontleden, en bij alle bijzonderheden ervan de zegen opmerken. Zo doet het Avondmaalsformulier ook, door te belijden, dat Hij gebonden werd, opdat wij zouden worden ontbonden, van God is verlaten, opdat wij nimmermeer van Hem verlaten zouden worden. Allemaal "nuttigheid" dus. Voordeel! Geen stoffelijke voordelen! Die moeten we bij Jezus niet zoeken. In dat opzicht is het volgen van Hem eer en meer nadeel dan voordeel. De discipelen van Jezus staat in deze wereld hetzelfde te wachten als de Meester: lijden, verachting en vervolging! Maar wel geestelijke voordelen. En het geestelijk voordeel, dat in Christus' heilige ontvangenis en geboorte verborgen ligt, is: "dat Hij onze Middelaar is, en met Zijn onschuld en volkomen heiligheid mijn zonde, waarin ik ontvangen en geboren ben, voor Gods aangezicht bedekt". De heilige geboorte van Christus is allereerst een *oordeel*. Zullen wij het *voordeel* ervan genieten, dan moeten we

eerst het oordeel er in horen. Het is een schrikkelijk oordeel. Wij worden door Zijn heilige geboorte veroordeeld, en tot de grond toe afgebroken. Christus geeft ons er mee te kennen, niet dat er enkele vlekken in ons leven zijn, en dat dit of dat niet deugt, maar dat onze *geboorte* niet deugt. Ons leven is tot in de wortel bedorven. 't Is niet alleen dit (bepaalde) kwaad dat roept om straf, maar 'k ben in ongerechtigheid *geboren*. Mijn zonde maakt mij 't voorwerp van Uw toorn reeds van het uur van mijn *ontvangenis* af. Er deugt dus niets van. Christus moet *alles* weer uithalen en overdoen. Hij moet ons hele leven veroordelen, teruggaande tot het eerste begin. Hij moet zelfs mijn ontvangenis en geboorte corrigeren. Daarom werd Hij heilig geboren, en was Zijn leven er een van onschuld en volkomen heiligheid. Dit houdt een vreselijke veroordeling in. Er zitten maar niet enkele fouten in ons werk, het moet helemaal verscheurd worden. En *wij* kunnen het niet overdoen. Christus zal het nu voor ons doen. Daarin is Hij onze *Middelaar*, onze Plaatsvervanger!

Als we zo het oordeel hebben verstaan en aanvaard, kunnen we het voordeel er van genieten. De Catechismus zegt dat *zó*, dat Hij met Zijn onschuld en volkomen heiligheid mijn zonde voor Gods aangezicht *bedekt*. Er staat *niet*, en daar moeten we goed op letten, dat Hij met Zijn onschuld en heiligheid mijn zonde voor Gods aangezicht *verzoent*. Dat kon Hij niet door Zijn heilig *leven*, maar alleen door Zijn gehoorzaam *sterven*. Daar is het kruis voor nodig, en dat kruis wordt door de Catechismus natuurlijk niet uitgeschakeld. De bedoeling is hier dan ook een geheel andere. Er gaat aan vooraf "dat Hij onze Middelaar is", onze Plaatsbekleder, en nu wil de Catechismus zeggen, dat ons onheilig leven door Zijn heilig leven gedekt wordt. Als God ons rechtvaardigen zal, dan moet niet alleen onze schuld betaald zijn, maar mag er op heel ons leven ook niets aan te merken zijn. Men zou zeggen: dat kan nooit, want er is alles op aan te merken, wij hebben het helemaal verknoeid. Maar daar zorgt Christus nu voor, dat er niets op ons aan te merken valt. Hij stelt Zijn leven voor ons in de plaats. Hij gaat voor ons staan en dekt ons geheel. Zijn onschuld en volkomen heiligheid wordt ons *toegerekend*. God rekent nu, alsof wij even heilig waren als Christus. En dit wordt zelfs doorgetrokken tot het allereerste begin: de ontvangenis en geboorte. Door onze Middelaar is het nu precies, alsof wij ook heilig ontvangen en geboren waren, en ons leven tot in z'n wortel was hersteld en geheilgd. Zo ziet God ons aan *in* Christus. Wij zien uit dit antwoord tevens, hoe de Catechismus zich ernstig bezorgd maakt over de zonde "waarin ik ontvangen en geboren ben", en daar hartelijk bedroefd over is. In de regel bekommeren wij ons daar zo erg niet om. We hebben nog wel schuldbesef over dit en dat wat we verkeerd deden of nalieten, maar de *erfzonde* is voor ons meer een leerstuk, dan een dagelijkse smart. Zelfs zijn we geneigd, om de zonde "waarin ik ontvangen en geboren ben" te houden voor een verontschuldiging. We zijn nu eenmaal zo. We kunnen onszelf toch niet veranderen. Maar nu leert ons de Catechismus, dat die "erfzonde" ons kwaad niet vermindert, doch vermeerderd. Het wordt er des te erger door. Hoe meer wij ons zelf leren kennen, hoe dieper we afdalen in een poel van ongerechtigheid. We komen hoe langer hoe meer tot de ontdekking, dat er helemaal niets aan ons deugt. Ons hele leven komt als verzondigd vóór ons te staan. We gaan terug tot de zonde van onze jeugd, en daarachter ligt verborgen de duisternis van onze zondige geboorte.... ik *ben* zonde! Ook voor die zonde, waarin wij ontvangen en geboren zijn, hebben we bedekking en vergeving nodig. En Gode zij dank, ook die wordt ons geschonken door onze Middelaar, Jezus Christus.

Zo zijn we hiermede tot het einde van Zondag 14 gekomen. We willen dat niet besluiten, zonder er op gewezen te hebben, hoe *persoonlijk* het slot van deze afdeling wordt. Dat is ook weer echt de Catechismus. We moeten er zelf, persoonlijk, in betrokken worden, anders gaat alle "nuttigheid" verloren. We moeten ons daarom ook niet in allerlei algemeenheden verliezen. Het begon in Zondag 14 vrij "algemeen": "Zijn *broederen* in alles gelijk". Daarna werd het al wat persoonlijker: Hij is *onze* Middelaar. En het eindigt in de *eerste persoon*:

mijn zonde, waarin *ik* ontvangen en geboren ben!

Ieder, die angstig en bedroefd zegt: *mijn* zonde, kan ook blij en verheugd zingen: *mijn* Heiland.

ZONDAG 15

Vraag 37.

Wat verstaat gij door het wordeken: Geleden?

Antwoord:

Dat Hij aan lichaam en ziel, den gansen tijd Zijns levens op de aarde, maar inzonderheid aan het einde Zijns levens, den toorn Gods tegen de zonde des gansen menselijken geslachts gedragen heeft^a, opdat Hij met Zijn lijden, als met het enige zoenoffer^b, ons lichaam en onze ziel van de eeuwige verdoemenis verlost^c, en ons Gods genade, gerechtigheid en het eeuwige leven verwierve^d.

^a Jes 53:4; 1Pe 2:24; 1Pe 3:18; 1Ti 2:6,

^b Jes 53:10; Eph 5:2; 1Co 5:7; 1Jo 2:2; Ro 3:25; Heb 9:28; Heb 10:14,

^c Ga 3:13; Col 1:13; Heb 9:12; 1Pe 1:18,19,

^d Ro 3:25; 2Co 5:21; Joh 3:16; Joh 6:51; Heb 9:15; Heb 10:19.

Vraag 38.

Waarom heeft Hij onder den rechter Pontius Pilatus geleden?

Antwoord:

Opdat Hij, onschuldig onder den wereldlijken rechter veroordeeld zijnde^a, ons daarmede van het strenge oordeel Gods, dat over ons gaan zou, bevrijdde^b.

^a Joh 18:38; Mt 27:24; Lu 23:14,15; Joh 19:4,

^b Ps 69:4; Jes 53:4,5; 2Co 5:21; Ga 3:13; (* Ps 69:4 AV = Ps 69:5 SV).

Vraag 39.

Heeft dat iets meer in, dat Hij gekruisigd is geweest, dan of Hij met een anderen dood gestorven ware?

Antwoord:

Ja het; want daardoor ben ik zeker, dat Hij de vervloeking, die op mij lag, op Zich geladen heeft^a; dewijl de dood des kruises van God vervloekt was^b.

^a Ga 3:13,

^b De 21:23.

Het wordeke "geleden".

Artikel 4 van de Apostolische Geloofsbelijdenis luidt: "Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle". Het laatste deel van dit artikel wordt behandeld in Zondag 16, het eerste hier in Zondag 15, dus de woorden: "Die

geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd". Men zou uit de woorden zoals ze daar staan, de indruk kunnen krijgen, dat Jezus alleen onder Pilatus geleden heeft, terwijl de Catechismus toch terecht zegt, dat Hij *de ganse tijd Zijns levens op de aarde* geleden heeft. De geloofsbelijdenis van Nicea drukt zich op dit punt wat nauwkeuriger uit, want daar heet *het*: "ook voor *ons* gekruisigd is onder *Pontius* Pilatus, geleden heeft, en begraven is". De Heidelbergse Catechismus vat het ook zo op, want over het woord "geleden" wordt in de eerste vraag afzonderlijk gesproken, en daarna over Zijn terdoodveroordeling onder Pontius Pilatus. Men leest het vierde artikel van de Apostolische Geloofsbelijdenis daarom ook wel met een komma-punt achter "geleden". Dus zó: "Die geleden heeft; onder Pontius Pilatus is gekruisigd". Zakelijk is dat wel juister, maar ik geloof niet, dat dat naar de oorspronkelijke bedoeling van het apostolisch symbool is. Nu, dit was dan eerst even 'n korte formele opmerking vooraf.

Deze Zondag begint met de vraag: "wat verstaat gij door het wordeken: "geleden"? Dat verkleinwoord "wordeken" is dunkt mij met opzet gebezigd, als wil de Catechismus zeggen: weet ge wel, wat daar in dat *kleine* woordje zoal opgesloten ligt voor de Heiland? Geleden! Het woord is spoedig uitgesproken, soms ook gedachteloos uitgesproken; maar het is ontzaglijk zwaar van inhoud. Er *is* veel en er *wordt* veel geleden in deze wereld, op de slagvelden, in de huizen van rijken zowel als armen, in de ziekeninrichtingen, in de eenzaamheid, overal! Niemand kan al het lijden in de wereld omvatten. Wat wij er van horen of lezen, of zelf meemaken is er maar een heel klein onderdeel van. De lijdens zelf beginnen er een klein beetje van te verstaan, wat het wordeke "geleden" betekent. Maar er zijn ook duizenden, aan wie alle lijden voorbijgaat, die er niet in kunnen komen — of er niet in willen komen —, in elk geval is er meer lijden dan mede-lijden in deze wereld, begrepen of onbegrepen, luid uitgeschreeuwd of in stilte gedragen. Dit lijden is op zichzelf geen probleem, het is het natuurlijk en noodwendig gevolg van de zonde. In het paradijs werd niet geleden; in de hemel zal dit evenmin het geval zijn. Het probleem van het lijden ontstaat pas, als we er op letten, dat het lijden vaak zo wonderlijk verdeeld wordt (in onze ogen althans). De een krijgt soms alles, de ander niets. Onschuldigen worden het slachtoffer en aan de schuldigen gaat alle leed voorbij. Hier staan we dikwijls voor onoplosbare raadselen. Zo is dan 't wordeke "geleden" onder de mensen geen vreemd of onbekend woord. We zijn er wel mee vertrouwd. De wereld is vol lijdens en lijdens. Maar nu ga ik niet zeggen: in de onafzienbare rij van lijdens staat ook Jezus. Dat *mag* ik niet zeggen. Want Jezus is niet een van de velen. Hij is ook niet de grootste lijder. Hij is feitelijk de *enige*. Zoals Hij geleden heeft, heeft geen mens ooit geleden en zal geen mens op aarde ooit lijden. Zijn lijden was geheel anders, onvergelijkelijk. De Catechismus heeft dat goed begrepen, want 't valt terstond op, dat in het antwoord op de vraag: wat verstaat gij door het wordeken "geleden", gezegd wordt: dat *Hij* de ganse tijd Zijns levens op de aarde.... Hij! Een naam wordt niet eens genoemd. Hoefde ook niet. Iedereen weet direct, wie bedoeld wordt. Er is maar één "Hij". Er bestaat voor de Catechismus maar één Lijder! Hij! Zijn lijden was niet veel *erger* dan dat van andere mensen, maar het was geheel *enig*. Er zullen zelfs wel martelaars geweest zijn in vroeger of later tijd, die *lichamelijk* nog zwaarder gefolterd zijn. Toch is hun lijden met het Zijne niet te vergelijken. Het lijden van Christus was een *borgtochtelijk* lijden: omdat Hij alle schuld op Zich genomen heeft (hoewel Zelf onschuldig) heeft *alle* lijden zich op Hem geconcentreerd. We zullen op dit geheel enige en eigenaardige karakter van Christus' lijden straks nog wel eens moeten terugkomen. Dan zal het ons misschien nog wel duidelijker worden, als we over het lijden van Christus zelf spreken. Maar daarmee is tevens gezegd, dat we over dit lijden maar zeer aarzelend kunnen spreken. De diepte van *dit* lijden zullen we nooit tot de grond toe kunnen peilen. Wat de Catechismus doet is niet veel meer dan wat stamelen. En wij gaan het maar zo'n beetje nastamelen.

Het eerste wat de Catechismus hieromtrent opmerkt, is, dat het een lijden was "aan lichaam en ziel". We denken bij het lijden van de Man van smarten weleens te uitsluitend aan Zijn lichamelijke smart, de folteringen van het kruis. Dit was hetgeen de mensen er van zagen, wat het meest opviel, maar het is toch slechts de *buitenkant*. Er is evenwel ook een *binnenkant* van het lijden, een leed, dat in stilte wordt gedragen en doorstreden, en waar de mensen niets van merken. Men kan lijden zonder lichamelijke pijn te voelen. Dat is ergens *onder* lijden, zoals men zegt, en waardoor menigeen wegwijnt.

Dit lijden aan de binnenkant is in de regel nog veel zwaarder, en dit is het, wat de Catechismus bedoelt met Zijn lijden "aan de *ziel*". Dat Christus naar de ziel ontzettend geleden moet hebben, is te verstaan als men bedenkt, dat Hij als de Heilige voortdurend moest ademen in een zondige dampkring. Dat verstikte Hem bijna. Zijn gevoelige ziel werd voortdurend gewond door de aanraking met de zonde. Het was of Hij bij elke voetstap in de doornen trapte. Het verkeer onder zondige mensen, die Hij tot op de bodem doorzag, moet Hem een gestadige kwelling geweest zijn. Zijn ziel leed in de eerste plaats door wat *Hem Zelf* werd aangedaan. Hij trad de mensen met een hart vol liefde tegemoet, maar de Zijnen hebben Hem niet aangenomen. Hij werd gelasterd door de mensen, die Hij met brood had verzadigd. Velen stonden vijandig tegenover Hem, maar van Zijn intiemste vrienden was er een die Hem verloochende en een ander die Hem verried. In Zijn uiterste nood werd Hij door allen verlaten. Zo is Hij, Die de wereld zegenen kwam, veracht, bespot, miskend, verworpen. Wat heeft dat alles Zijn ziel zeer moeten doen! Daar kwam nog iets bij: Christus was zo heel anders dan wij. Onze gedachten cirkelen bijna altijd om onszelf; wij rekenen bijna uitsluitend met het leed, dat ons wordt aangedaan. Christus was veel meer met *anderen* bezig. Zijn lijden was voor een groot deel mede-lijden met anderen. Dat leed Hij intens mee. Wij kunnen in anderer leed bijna niet inkomen. Jezus kon dat wel, en Hij deed het ook. Het ging niet bij Hem langs. Het kwam allemaal op Hem aan.... Hij heeft onze krankheden gedragen. Hij torste de last van anderen mee. Zijn ziel leed onder de ontelbare kwalen, angsten en noden der mensen om Hem heen. Zijn ziel leed vooral om hun geestelijke noden, hun onverschilligheid, ongeloof, wereldzin. Hij weende over de onbekeerlijkheid van Jeruzalem. Maar het allermeele leed Zijn ziel nog onder hetgeen God, Zijn Vader, werd aangedaan. Dat gaat ons ook vaak voorbij; we bekommeren ons veel *meer* om de belediging, die men ons, dan die men God aandoet. Bij Christus was het juist andersom. Elke zonde, die een vergrijp was tegen Zijn hemelse Vader, sneed Hem als een zwaard door de ziel! Daarmee is iets gezegd van Zijn zielelijden. Ik leg de nadruk op *iets*.... wie kan de volle diepte er van peilen? En daarbij kwam ook nog het lijden van Zijn *geest*. Hij stond voor vragen en raadselen. Zijn geest kon de knopen niet meer ontwarren. Het "waarom", waarom hebt Gij Mij verlaten, blijft voor Zijn vermoeide geest een onopgelost raadsel. Hij pijnigt Zich af om het te verstaan, maar het antwoord kan Hij niet vinden. En dan, na en bij dit alles komt dan "inzonderheid aan het einde Zijns levens": het lichamenlijk lijden. Gesels en striemen, bloed en tranen. Tenslotte: het kruis! Jezus Christus, de Man van smarten — waar is er een smart gelijk Zijn smart?

Nu wij met de Catechismus hebben leren onderscheiden tussen lichaams- en zielelijden, kunnen we ook verstaan, dat in dit antwoord het lijden van Christus niet beperkt wordt tot het einde Zijns levens, maar dat het zich veel verder uitbreidt, namelijk tot "de ganse tijd Zijns levens op de aarde". Er is een oude plaat, waarop ge Jezus ziet als knaap in de timmerwerkplaats van Jozef. Een balk ligt over Zijn tengere schouders, en de schaduw daarvan valt op de muur: de vorm van het kruis. Dit is een treffende uitbeelding van de waarheid, dat Zijn hele leven heeft gestaan in het teken van het kruis. De ganse tijd Zijns levens op aarde. Zonder één moment onderbreking! Hij is altijd Lijder! Bij ons wordt de smart nog afgewisseld door vreugde. God schenkt droeve en blijde dagen. Licht en schaduw wisselen elkaar af. Bij Jezus niet. Zijn lijden was "levenslang". We lezen wel meermalen, dat

Jezus geweend heeft; dat Hij gelachen heeft, vernemen we niet. Wat bij velen het lijden verzacht, is de hoop op een spoedig einde. Er zal toch wel eenmaal een eind aan komen. En dan komt de uitkomst. Des avonds vernacht het geweest, maar des morgens is er gejuich. Bij Christus was dit niet zo. Altijd vernacht het geweest. De wachter moet gedurig antwoorden: het is nóg nacht. En het blijft nacht! De ganse tijd Zijns levens op aarde! Nooit verandering, nooit verademing. Nooit uitkomst, nooit hoop dat het morgen beter zal worden. Dat heeft Christus doorgemaakt. Het is bijna niet in te denken. Het is voor menselijke kracht niet uit te houden. Het lijden, dat over Hem gekomen is naar lichaam en ziel, is onuitsprekelijk. Geen pen kan het beschrijven. Teminder, als we bedenken, *wal* Christus eigenlijk geleden heeft. Het zwaarste is nog niet eens gezegd. Dat komt nog. De Catechismus zegt het met deze woorden: "de toorn Gods tegen de zonde des gansen menselijken geslachts gedragen heeft".

Dit was het allerswaarste in Zijn lijden, dat Gods *toorn* op Hem rustte. De geliefde Zoon, Die slechts kan leven en ademen in de *liefde* van God, moet ondervinden: God is toornig op Mij, Hij veracht Mij, Hij verafschuwt Mij. Dit was vreselijk. In het dragen van die toorn Gods was Zijn lijden ook geheel enig. Niemand voor of na Hem heeft ooit die zware last gedragen. De verlorenen in de hel gaan ook gebukt onder Gods toorn. Zij komen daar nooit onder uit, want het is een eeuwige toorn. Die eeuwige toorn Gods nu is tegen Christus ingebrand, niet over de zonde van één mens, maar over de zonde des *gansen menselijken geslachts*. Het is geheel onbegrijpelijk, dat God toornig is op Jezus, als we Hem alleen zien als *mens*. Want als mens *had* Hij geen zonde. Maar we moeten Hem zien als onze Middelaar en Borg. God is niet toornig geweest op de mens Jezus, maar Gods toorn ging tegen de *zonde*, die Hij vrijwillig op Zich genomen had. Zo, met *onze* zonden beladen, stond Hij tegenover God als een schuldige, en is Hij ook met de misdadigers gerekend. Hij heeft voor ons geleden in de *staat der vernedering*, en dat was maar niet een toestand van ellende, maar een rechtspositie. Hij werd in staat van beschuldiging gesteld, omdat Hij onze plaats had ingenomen. Hij gold voor God als een zondaar, een goddeloze.

Zo heeft God Hem dan gestraft om *onze* zonde. De oorzaak van Zijn lijden lag dus in *onze* zonde! Ik kan ook zeggen: *mijn* zonde. Want als er staat, dat Hij de toorn Gods tegen de zonde des gansen menselijken geslachts gedragen heeft, dan heb ik maar te bedenken, dat *ik* ook een lid van dit menselijk geslacht ben, om tot de conclusie te komen: *ik* kost Hem die slagen! Revius zong al: 't En zijn de Joden niet, Heer Jesu, die U kruisten! Nee, de Joden hebben het niet altijd gedaan. Wij hebben het gedaan. Ik heb het gedaan.

Maar als de Here Jezus zo verschrikkelijk heeft moeten lijden om de zonde, dan zien we ook tot onze grote ontzetting, wat de zonde waard is. Als God Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, hoe zou Hij dan hen sparen, die de Zoon verachten, en het bloed des kruises niet inroepen tot verzoening van hun zonden! De berg Sinaï doet ons *horen*, hoe ernstig de zonde is, maar de heuvel Golgotha laat het ons *zien* in de doodsnood van Jezus Christus. In die hel, die daar over Hem losbrandt, moeten allen verzinken, die weigeren in Hem te geloven. Laten we dit toch bedenken voor onszelf! Laten we het toch vooral toeroepen aan anderen, die zo gerust voortleven en zich niet bekommeren om wat hiernamaals wezen zal. Want als er staat, dat Hij de toorn Gods tegen de zonde *des gansen menselijken geslachts* gedragen heeft, betekent dat niet, dat Hij voor *alle mensen* voldaan heeft. Het menselijke geslacht is niet hetzelfde als: alle mensen. Als een geslacht in stand blijft, wil dat niet zeggen, dat alle leden van dat geslacht in leven blijven. Er vallen soms vele loten af. Het geslacht van Oranje is tot nog toe in stand gebleven, maar vele prinsen uit dat geslacht, van wie hoge verwachtingen werden gekoesterd, zijn gestorven. Zo heeft Christus wel geleden voor het ganse menselijke geslacht, en het menselijke geslacht blijft ook behouden, de ware, nieuwe mensheid, maar vele loten van dat geslacht vallen af: dat zijn de dode takken, die afgehouden worden en in het vuur geworpen. Wij hebben ons er dus wel op te bezinnen, of we zulke dode loten, of

levende lidmaten van Christus zijn. De laatsten zullen erkennen, dat Jezus om hun zonden gestorven is, maar zij zullen ook ervaren de kracht Zijner opstanding in het nieuwe leven, dat Hij voor hen heeft verworven.

Dit laatste komt uit in de slotzin van dit antwoord, waarin het doel van Christus' lijden uiteengezet wordt. Er bestaat geen doelloos lijden, hoezeer het ons soms toeschijnt van wel. En het lijden van Christus was het allerm minst. Het doel van Zijn lijden was: "opdat Hij met Zijn lijden als met het enige zoenoffer, ons lichaam en onze ziel van de eeuwige verdoemenis verlost, en ons Gods genade, gerechtigheid en het eeuwige leven verwierve". Hij heeft ons door Zijn lijden van iets verlost, en Hij heeft ons iets verworven. Wat Hij weg nam, was de eeuwige *dood*, wat Hij schonk was het eeuwige *leven*.

Van de eeuwige verdoemenis verlost! Verdoemenis. . . het is een zwaar woord. De inhoud is nog zwaarder. Dat leed is onzegbaar. Altijd te willen sterven en het nooit te kunnen. Over een stervende in doodsnood troosten de familieleden elkaar met te zeggen: het is gelukkig spoedig afgelopen. *Dit* lijden is nooit afgelopen. De doodsstrijd is eeuwig! En daarvan heeft nu Christus ons door Zijn lijden verlost. Voorgoed verlost! Velen vragen om verlossing van aardse nood, maar niet om verlossing van de eeuwige nood. De dwazen en kortzichtigen! Maar waarom zullen wij, verlost, ons dan ook nog al te zeer bekommeren om het lijden van deze tegenwoordige tijd, als wij van zo grote nood en dood verlost zijn?

En wat Hij voor ons verwierf is het *eeuwige leven*.

De Catechismus somt eigenlijk drie dingen op: Gods *genade*, *gerechtigheid* en het *eeuwige leven*. Gods *genade* is, dat Hij onze ogen deed opengaan voor de dierbaarheid van de Heiland. De *gerechtigheid*, dat Hij ons door het geloof in Hem vrijspreekt van schuld en straf. En het *eeuwige leven* is de kroon op het werk: treedt door Zijn poorten in met lof, met lofzang in Zijn heilig hof. Ik ben mij bewust, daarmee de inhoud van deze drie woorden lang niet te hebben uitgeput. Maar dit is al genoeg om ons te doen lachen in Hem, Die voor ons geweend heeft, en om te zingen:

Juicht vromen om uw lot,
Verblijdt u steeds in God.

Pilatus.

"Waarom heeft Hij onder de rechter Pontius Pilatus geleden", vraagt de Catechismus nu. Elk kind onder ons weet het, dat Pilatus Jezus ter dood veroordeeld heeft, ofschoon hij erkennen moest, dat Jezus onschuldig was. Dat Jezus met Pilatus in aanraking kwam, vond zijn oorzaak in het feit, dat het Sanhedrin, waarvan Kajafas voorzitter was, geen bevoegdheid had om een vonnis uit te spreken: men had daarvoor de officiële sanctie van de wereldlijke rechter nodig. Deze was alleen "bevoegd" en daarom komt niet de naam Kajafas, maar wel die van Pilatus in het apostolisch, symbool voor. Het is wel verschrikkelijk, dat iemand onschuldig ter dood veroordeeld wordt, we weten daar alles van. Zo'n terechtstelling vervult ons met diepe ontroering. Zo is Jezus ook onschuldig ter dood veroordeeld, niet zo stilletjes, maar nadat er eerst een heel proces in een deftige terechtzitting aan voorafgegaan was. Aan het einde daarvan heeft Pilatus het doodvonnis bekrachtigd. Hij deed het niet con amore, hij deed het na lange aarzeling, hij deed het gedreven door vrees, maar hij heeft het dan toch maar gedaan, daar gaat niets van af!

Nu doet onze Catechismus over dat doodvonnis, door Pilatus uitgesproken, een heel merkwaardig geluid horen. Er wordt namelijk op de bovenaangehaalde vraag geantwoord: "Opdat Hij, onschuldig onder de wereldlijke rechter veroordeeld zijnde, ons daarmee van het strenge oordeel Gods, dat over ons gaan zoude, bevrijdde". De daad van Pilatus wordt

hiermee wel niet vergoelijkt, want heel kras wordt gezegd, dat Hij *onschuldig* onder de wereldlijke rechter is veroordeeld! Maar we zijn toch, als we dit antwoord lezen, geneigd te zeggen: gelukkig dat Pilatus zo maar gedaan heeft! We zouden hem er bijna voor bedanken, want het gevolg hiervan is, zegt de Catechismus, dat Christus ons hierdoor van het strenge oordeel Gods, dat over ons gaan zou, bevrijdde! Als Pilatus dus volstandig geweigerd had, zou het strenge oordeel Gods ons nog te wachten staan — die conclusie moet men hieruit toch eigenlijk wel trekken! Dit alles is dus wel heel merkwaardig. En nog zonderlinge is het, dat het oordeel van Pilatus en het oordeel van God hier in één adem genoemd worden, en in zekere zin op één lijn gesteld; we zouden er in kunnen komen, als er stond, dat Christus voor de rechterstoel Gods veroordeeld zijnde, ons van Gods strenge oordeel heeft bevrijd. Maar zo staat het er *niet*. Wel zó: Jezus is door de rechter Pilatus veroordeeld; nu zullen wij door de Rechter God worden vrijgesproken. Maar wat ter wereld heeft nu de rechtbank van Pilatus met de rechtbank Gods te maken. Wat samenstemming is er tussen de heilige en rechtvaardige God en de onheilige en onrechtvaardige rechter Pilatus; hoe is het mogelijk, dat beider oordeel ook maar voor een vergelijking in aanmerking komt?

Dit onbegrijpelijke en zonderlinge geval wordt ons evenwel duidelijk, als we op twee dingen letten. Het eerste is, dat Pilatus Jezus heeft veroordeeld als "wereldlijk rechter", zoals er uitdrukkelijk bij staat. Het was dus geen persoonlijk, maar een *ambtelijk* oordeel. Pilatus is hier *overheid*, welke *dienares* Gods is. God laat over Christus rechtspreken door middel van Zijn dienaars. God dekt het oordeel van Pilatus. Pilatus' vonnis is Gods vonnis. Maar, zo interumpert iemand, nu begrijp ik er helemaal niets meer van. Hoe kan God nu het onrechtvaardig vonnis van Pilatus met Zijn gezag dekken? En daarom moet men nu een tweede ding goed bedenken. En dat is dit: Pilatus zag Jezus als mens. Meer niet. Zelfs als onschuldig mens. En in zoverre was Pilatus' oordeel over Jezus *onrechtvaardig*. Maar God zag Jezus niet als onschuldig mens, maar als onze Middelaar, Die onze schuld op Zich genomen had. Dus als zondaar en schuldige. In zoverre was het oordeel over Jezus *rechtvaardig*. Pilatus' daad blijft voor *zijn* rekening, maar God heeft er gebruik van gemaakt, om Zijn rechtvaardig doodvonnis over de Borg onzer zonden uit te spreken. Zo is Pilatus' oordeel een Godsoordeel geworden, en zó kunnen ze op één lijn worden gesteld: Christus is door God ter dood veroordeeld, en nu worden *wij* het niet meer: opdat Hij ons van het strenge oordeel Gods dat over ons gaan zou, bevrijden zou! Pilatus' naam is in het apostolisch symbool vereeuwigd, maar niet met ere. Hij wordt er voor alle geslachten in gebrandmerkt als de man, die een onschuldige ter dood veroordeeld heeft. En dat nog wel als rechter! Als ambtenaar van het Romeinse rijk, dat er zo prat op ging zuiver recht te spreken. De Schrift zegt verschillende dingen van overheidspersonen die hun positie misbruikten om de onschuldigen, de armen en ellendigen te verdrukken. Als de rollen eens worden omgekeerd, en Jezus op de rechterstoel van het heelal zit, waarvoor ook Pilatus moet verschijnen, dan moet het oordeel over Pilatus wel verschrikkelijk zijn. Niet omdat Jezus Zichzelf dan gaat wreken, maar vanwege het geschonden recht Gods! Dit oordeel zal gaan niet alleen over Pilatus, maar over allen die op hem gelijken. Dat zijn niet alleen de overheidspersonen die hun macht boven het recht hebben geplaatst, en die er voor gezorgd hebben, dat het recht machteloos en de macht rechtloos was. Maar *wij* kunnen ook op Pilatus gelijken. Het zijn allen die op twee gedachten hinken, en de "vriendschap des keizers" hoger gesteld hebben dan de vriendschap Gods.

De vloek.

Zondag 15 zou spreken over de woorden van artikel 4: "Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd". Dat is nu gebeurd op het laatste woordje na: gekruisigd. Vandaar de slotvraag: heeft dat iets meer in, dat Hij *gekruisigd* is geweest, dan of Hij met een andere dood gestorven ware? Met als antwoord: "Ja het; want daardoor ben ik zeker, dat Hij de

vervloeking, die op mij lag, op Zich geladen heeft, omdat de dood des kruises van God vervloekt was".

Er is op veel manieren gepoogd, Jezus van het leven te beroven; dat is al begonnen in Zijn jeugd, bij de kindermoord te Bethlehem. Maar het is tenslotte naar Gods raad op de kruisdood uitgelopen. Dit was een zeer smartelijke dood. Het was ook een zeer smadelijke dood, gewoonlijk alleen toegepast op misdadige slaven. Maar vooral: het was een vloekdood. De dood des kruises was van God vervloekt, zegt de Catechismus, zinspelend op het Schriftwoord: vervloekt is een iegelijk, die aan het hout hangt, waarmee niet rechtstreeks de kruisiging bedoeld is (deze was in Israël onbekend), maar het hangen aan het hout van een gestenigde. Op dit karakter van de vloek legt nu de Catechismus alle nadruk, door de verklaring, dat hij nu zeker is, dat Christus de *vloek*, die op ons lag, op Zich geladen heeft.

Christus heeft dus de vloek uit ons leven, en in 't bijzonder uit ons lijden, weggenomen. Wat zou het verschrikkelijk wezen als ik in mijn lijden denken moest: God vloekt mij. Dan liep iedere lijder met Gods vloektekens, het Kaïnsmerk, op het voorhoofd. Dit zou het lijden eenvoudig ondraaglijk maken. Zo was het wel voor Jezus. In Zijn lijden en kruisdood ervoer Hij Gods vloek. God vervloekte Hem, en wilde Hem niet meer kennen. Maar bij ons is het juist andersom geworden, als wij in Jezus Christus geloven. Het is niet alleen zo, dat het allerzwaarste: de vloek, er uit weggenomen is, maar het lijden wordt zelfs in een zegen verkeerd. God keert het om Christus wil ten beste, dat wil niet zeggen: God zorgt er wel voor, dat het allemaal weer over gaat, maar Hij maakt, dat het lijden zelf ons ten zegen wordt; wij worden er door gelouterd en geheilgd. We leren er dichter door bij God leven. Allerlei zegeningen komen er uit de lijdensbeker te voorschijn!

Hiervan ben ik zeker, zegt de Catechismus. Merkt u wel, weer dat "ik". Hoe langer er nagedacht wordt over het lijden van Christus, hoe persoonlijker, inniger, de toon weer wordt. "Ik" heb Hem door mijn zonde aan het kruis gebracht, maar ootmoedig knielend voor het kruis, vloeit er nu ook voor mij een zegen van af. Dat deed Hij voor mij! Helemaal voor mij! Daarvan ben ik zeker! Want God heeft het mij beloofd, dat het niet alleen voor anderen was, maar ook voor mij. En bij mijn Doop heeft Hij mij persoonlijk bij mijn naam genoemd. Daarop steunt mijn zekerheid. Niet op mij zelf, niet op mijn geloof of gebed, maar op Zijn belofte en toezegging, die eeuwig zeker zijn.

Het verwondert ons na dit alles niet, dat Paulus verklaart te zullen roemen in het kruis van Christus. Roemen! Daar zijn we nog zo weinig aan toe! Het is alles zo stumperig en gebrekkig. We willen nog wel luisteren naar de prediking van het kruis, en vooral de lijdensprediking trekt ons aan. Verder is het al heel wat, als we er zo eens van spreken. Heel aarzelend, en dan is het direct weer stop. Maar dat is nog heel wat anders dan *roemen*. Een roëmend en juichend christendom. Ach wat, zegt men, Leger des Heils! Halleluja-christendom! Goed, maar ik lees nergens zo vaak halleluja als in de Bijbel. En wilt u Paulus, die roemen wilde, bij de heilsoldaten indelen, ook goed! Men kan op die heilsoldaten soms wel eens jaloers worden. Vooral wij, gereformeerden.

ZONDAG 16

Vraag 40.

Waarom heeft Christus Zich tot in den dood moeten vernederen?

Antwoord:

Daarom dat vanwege de gerechtigheid en waarheid Gods^a niet anders voor onze zonden kon betaald worden, dan door den dood des Zoons Gods^b.

^a Ge 2:17,

^b Ro 8:3,4; Heb 2:14,15.

Vraag 41.

Waarom is Hij begraven geworden?

Antwoord:

Om daarmee te betuigen dat Hij waarachtiglijk gestorven was^a.

^a Han 13:29; Mt 27:59,60; Lu 23:53; Joh 19:38.

Vraag 42.

Zo dan Christus voor ons gestorven is, hoe komt het dat wij ook moeten sterven?

Antwoord:

Onze dood is geen betaling voor onze zonden^a, maar alleen een afsterving van de zonden en een doorgang tot het eeuwige leven^b.

^a Mr 8:37; Ps 49:8,

^b Php 1:23; Joh 5:24; Ro 7:24.

Vraag 43.

Wat verkrijgen wij meer voor nuttigheid uit de offerande en den dood van Christus aan het kruis?

Antwoord:

Dat door Zijn kracht onze oude mens met Hem gekruisigd, gedood en begraven wordt^a, opdat de boze lusten des vleses in ons niet meer regeren^b, maar dat wij onszelf Hem tot een offerande der dankbaarheid opofferen^c.

^a Ro 6:6,

^b Ro 6:6,12,

^c Ro 12:1.

Vraag 44.

Waarom volgt daar: Nedergedaald ter helle?

Antwoord:

Opdat ik in mijn hoogste aanvechtingen verzekerd zij en mij ganselijk vertrooste, dat mijn Heere Jezus Christus door Zijn onuitsprekelijke benauwdheid, smarten, verschrikking en helse kwelling, in welke Hij in Zijn ganse lijden^a, (maar inzonderheid aan het kruis) gezonken was, mij van de helse benauwdheid en pijn verlost heeft^b.

^a Ps 18:4,5; Ps 116:3; Mt 26:38; Mt 27:46; Heb 5:7; (* Ps 18:4,5 AV = Ps 18:5,6 SV),

^b Jes 53:5.

Ik kan niet anders!

Gestorven, begraven, nedergedaald ter helle, dat zijn de woorden uit het laatste deel van artikel 4 der Apostolische Geloofsbelijdenis, die nu in Zondag 16 ter sprake komen. Het zijn woorden met een sombere klank. Ge merkt er uit, hoe de Here Jezus hoe langer hoe meer in de eenzaamheid is gezet; gestorven: het is het ogenblik, dat de ziel afscheid neemt van het lichaam; begraven: het is het moment, dat er voor goed afscheid genomen wordt van de achtergebleven dierbaren. De dode wordt weggedragen. Bijna ieder kent uit ervaring dat ontroerend ogenblik. Weg nu, voorgoed weg. Nedergedaald ter helle: dit gebeurt als God afscheid neemt van de mens. Voorgoed! Dat is het verschrikkelijkste van Jezus' sterven: Zijn dood is hellevaart! Alles is troosteloos. Alles is stikdonker. Ja, het zijn sombere woorden: gestorven, begraven, nedergedaald ter helle.... voor Christus! Voor ons niet! Voor òns schieten er lichtbundels uit te voorschijn. Zoals we nu zullen vernemen.

Het woordje "gestorven" ontlokt de Catechismus de vraag: "Waarom heeft Christus Zich tot in de dood moeten vernederen?" We steken daarmee terstond af naar de diepte, omdat nu niet alleen over het *dat*, maar ook over het *waarom* van Zijn sterven licht ontstoken wordt. Deze vraag naar het "waarom" is overigens geen vraag van nieuwsgierigheid, maar van huivering. Er ligt iets van ontzetting in, zoiets van: moest 't nu werkelijk zo ver komen? En daarom wil de Catechismus ons er iets van doen verstaan, hoe verschrikkelijk juist voor Christus de dood geweest moet zijn. De dood was Zijn meest grimmige en vreselijke tegenstander. Hij verkeerde er niet mee op goede voet, maar huiverde er met heel Zijn ziel van terug. Toen Hij bij Lazarus' graf stond, werd Hij reeds ontroerd in de geest, en toen in Gethsemane de dood op Hemzelf toetrad, begon Hij droevig en zeer beangst te worden. Doodsangst, die Hem de druppelen bloed uit de poriën dreef. Voor ons reeds is de dood ontzettend, en wij liggen nog wel midden in de dood. Wat moet de dood dan niet geweest zijn voor Hem, Die zeide: Ik ben het Leven! En daarbij moeten we dan nog bedenken, dat Zijn dood zo heel anders was dan voor degenen, die in de Here sterven. Zij kunnen soms verklaren: ik wist niet, dat het sterven zo licht was. Jezus wist niet, dat het sterven zo zwaar was, getuige Zijn gebed: indien het mogelijk is, laat deze drinkbeker van Mij voorbijgaan! Straks zal de Catechismus zeggen: onze dood is geen betaling voor onze zonden. Jezus' dood was wel een betaling voor de zonden! Onze dood is een doorgang tot het eeuwige leven. Zijn dood was een ingang in de eeuwige nacht. Hij had geen zacht sterfbed, waarbij vriendenhand de Zijne greep. Zijn sterfbed was een kruis, omringd door spotters en dobbelaars. Hoe meer we daar in komen, hoe beter we de vraag verstaan: waarom heeft Christus Zich *tot in de dood* moeten vernederen? We horen er een echo in van het gebed: indien het mogelijk is, laat deze drinkbeker van Mij voorbijgaan! Het antwoord op deze bange vraag verklaart met grote bewogenheid: mensen, het kan niet anders! Werkelijk, het kan niet anders! *Als* het maar

anders gekund had! Maar het moest, en ziedaar het volledige antwoord: "daarom, dat vanwege de gerechtigheid en waarheid Gods *niet anders voor onze zonde kon* betaald worden, dan door de dood des Zoons Gods". Het onontkoombare doodvonnis motiveert de Catechismus dus met een beroep op Gods eigen deugden: Gods *gerechtigheid* en *waarheid*. Dit is het hoogste en laatste beroep. Als deze afwijzend beschikken op het verzoek of het ook anders kan, is het laatste woord gesproken. En die twee: zij treden op als eiseressen, die Christus' dood verlangen. De deugden van God zijn God Zelf. Wij horen God dus Zelf verklaren: Ik kan niet anders! Dit schijnt hard, maar in werkelijkheid behoren deze woorden, dat niet anders voor onze zonden *kon* betaald worden dan door de dood des Zoons Gods, tot de allermooiste, die ik ken uit de Catechismus. Nergens legt God meer Zijn liefdevolle hart open, dan in dit "harde" woord. Dit moet ik natuurlijk bewijzen, en ik kom er daarom straks op terug; maar eerst moeten we even nader de kwestie bekijken, hoe dat zit met die *gerechtigheid* en die *waarheid* Gods.

Gods gerechtigheid.

Het was dus vooreerst Gods gerechtigheid of rechtvaardigheid, die de dood van de Zoon Gods vorderde. God is rechtvaardig! Men moge het dan honderd maal ontkennen, of duizend keren anders zeggen of denken, dit doet niets af van het naakte feit: God is rechtvaardig! De Heer is *recht* in al Zijn weg en werk. Dit maakt Zijn hoogste roem uit, dat rechtvaardigheid één der peilers is van Zijn troon. De mensen mogen dan smalend vragen: hoe is dit of dat nu met de rechtvaardigheid Gods te rijmen? Voor onze beperkte blik moge de rechtvaardigheid Gods soms schuil gaan, het blijft niettemin waar: in Hem is geen onrecht. En eens zal dat ook voor aller oog blijken! God heeft dus — zó kan men het ook met de Bijbel zeggen — het recht *lief*. Het recht is Zijn liefste kind. Nooit ontwaakt Zijn toorn grimmiger, dan wanneer het recht, dat Hij op aarde bestelde, geschonden wordt. Wanneer de mensen en de machten hun handen uitstrekten naar onrecht. En op niemand kunnen Gods zangers in de psalmen heiliger schelden, dan op de *werkers der ongerechtigheid*. Wee, wee, wanneer het recht struikelt op de straten. Het laat zich nu toch verstaan, dat als God zó met heilige zorg waakt over het recht, en zó streng het onrecht straft, Hij Zelf nooit enige onrechtvaardigheid kan doen! Voor Hem geldt dus als hoogste wet, dat het recht zijn loop moet hebben. Nu stond naar goddelijk recht op de zonde de doodstraf; de bezoldiging der zonde is de dood! Als de zonde niet met de dood gestraft wordt, dan wordt Zijn recht gekrenkt, Zijn rechtvaardigheid krijgt dan een deuk. Dat mag niet en kan niet! Zó stipt voert Hij Zijn recht door, dat Hij de zonde, eer Hij die ongestraft liet blijven, aan Zijn lieve Zoon Jezus Christus met de bittere en smadelijke dood des kruises gestraft heeft. Indien er al ooit tweespalt zou kunnen zijn tussen de Vader en de Rechter in God, dan wint het de Rechter. Er is dus geen wrikken en geen buigen aan! Vanwege de gerechtigheid Gods *kon* niet anders voor onze zonde betaald worden, dan door de dood des Zoons Gods.

Gods waarheid.

Nog een tweede deugd Gods komt zich aanmelden, en een woord meespreken in dit geding: de *waarheid* Gods. God is even waar als rechtvaardig. Wie God zegt, zegt: waarheid. God is de waarheid zelve. Gods huis is het asyl der waarheid. De *leugen* is oppermachtig geworden op de *aarde*, waar de satan, de vader der leugen, de overste van is. In deze wereld voert de leugen heerschappij; zij voert er haar duivelse dansen uit, zij heeft zich overal genesteld, in de harten en hoofden der mensen, in de schuilhoeken van het angstige hart en in de publieke propaganda, in onze kerk en in onze gebeden, overal! De waarheid is gevlucht van de aarde, en heeft haar toevlucht gezocht in de hemel. De leugen is bij de mensen, de waarheid is bij God. Het enige ware woord, dat op de aarde gehoord wordt, is het Woord van God. Het enige

ware boek is de Bijbel!

De deugd van Gods waarheid is even onverzettelijk als die van Zijn rechtvaardigheid. Geen tittel of jota van Zijn waarheid valt ter aarde. Al wat God zegt, is waar. Al Gods woorden komen uit. Hij maakt al Zijn beloften waar. Er is niemand, die God er van beschuldigen kan, dat Hij niet doet, wat Hij beloofd heeft. Al duurt dat soms langer dan wij het graag willen. Als we soms eens in God teleurgesteld worden, dan komt dat, omdat we graag zouden zien, dat God verschillende dingen deed, die Hij niet beloofd heeft. Dat ligt dan aan onszelf. Maar aan Zijn Woord kunnen we Hem altijd houden. Hij heeft Zijn Woord aan Israël nooit gekrenkt. We behoeven daar in 't minst niet aan te twifelen. God is waar! Maar dit geldt vanzelfsprekend van *al* Zijn woorden. Niet alleen voor Zijn beloften, maar ook voor Zijn bedreigingen. Dit laatste wordt hier speciaal bedoeld. God had de zonde met de dood bedreigd. Hij had gezegd: ten dage als gij daarvan eet zult gij de dood sterven. De duivel heeft wel gepoogd twijfel te wekken dienaangaande, dat eerst, en later heeft hij er zijn brutale leugens doorheen gegooid.... gij zult de dood niet sterven, maar per slot van rekening is toch gebleken, dat de duivel loog en dat God waar was. Dat had God dan gezegd tot Adam. Christus is de tweede Adam. Voor Hem geldt dus hetzelfde. Als Hij Zich voor hem in de plaats stelt, en *zonde* wordt voor ons, dan is er geen andere conclusie: dat vanwege de *waarheid* Gods niet anders voor onze zonde kon betaald worden dan door de dood des Zoons Gods. God kan niet maar dreigen en het later niet doen. Daar staat Zijn waarheid mee op het spel. We kunnen nooit zeggen: het zal wel wat meevallen. Het valt nooit mee. Zelfs waar het Zijn eigen Zoon gold, maakte God geen uitzondering. Zijn waarheid eiste de dood van Zijn lieve Zoon. Zó lief heeft God de waarheid!

De verzwegen deugd.

We hebben tot nog toe steeds de redeneertrant van de Catechismus gevolgd, dat voor onze zonden niet anders kon betaald worden, dan door de dood van de *Zoon Gods*. We zijn met die gedachte ook van jongsaf vertrouwd geraakt, dat onze zonde de dood van Christus noodzakelijk heeft gemaakt. Maar als we er goed over nadenken, neemt de redenering van dit antwoord toch wel een heel eigenaardige wending. De conclusie, die er in getrokken wordt, is feitelijk niet logisch. De enig-juiste gevolgtrekking had eigenlijk moeten zijn, dat voor onze zonde niet anders kon betaald worden dan door de dood der schuldigen, vanwege de gerechtigheid en de waarheid Gods. Dat de dood van een onschuldige geëist werd, lijkt ons haast weer in *strijd* met de gerechtigheid en waarheid Gods. Vooral dat het niet anders *kan* dan zo, lijkt ons wel wat al te kras. Wij zouden zeggen: het kon wel anders, namelijk door de dood van *alle zondaren*. Dan was toch evengoed aan Gods gerechtigheid en waarheid voldaan. En nu kom ik terug op wat boven gezegd is, dat deze woorden behoren tot de schoonste van heel de Catechismus. Zeker, als alle zondaren voor eeuwig vernietigd werden, was ook aan Gods recht en waarheid voldaan, en toch *kan* dat niet! Daar verzet zich Gods *liefde* tegen. *Alle* deugden Gods moeten aan het licht komen; niet één mag er verscholen blijven! Dit niet anders kunnen is het niet kunnen der *liefde* Gods. Dit is de verzwegen deugd Gods in dit antwoord. Dat wil zeggen: ze wordt niet *met name* genoemd. Maar indirect treedt ze nu toch heel duidelijk te voorschijn. God zegt: dat alle mensen zelf voor hun zonde betalen, en dat er niemand behouden wordt, nee, dat *kan* niet. Dat gaat niet! Dat gedooft Mijn liefde niet. De goddelijke barmhartigheid spreekt hier haar: onmogelijk uit. De duivel had dat wel graag anders gewild, maar God heeft niet anders *gekund*. Als de liefde Gods aan het woord komt, staat ze heel sterk op haar stuk. Ze zegt niet: ik wil niet anders, ook niet: het mag niet anders. Maar: het *kan* niet anders. En het *hoeft* ook niet anders, want doordat Christus vrijwillig onze schuld op Zich genomen had, en dus (*plaatsbekledend*) als zondaar voor God stond, was daarmee evenzeer aan Gods gerechtigheid en waarheid voldaan. Zo

heeft God Zich zozeer aan Zijn eigen deugden gebonden, dat het niet anders *kon* dan zo; alle duivelen kunnen Hem er niet van af brengen. Hij zou Zichzelf niet meer zijn, als het wel anders kon. Hoe groot is de macht Zijner liefde.

Het graf.

Waarom is Hij begraven geworden?

"Om daarmee te betuigen, dat Hij waarachtig gestorven was." Met deze enkele korte woorden wordt in de Catechismus over de begrafenis van Christus gesproken. En zo is het goed. In de sterfkamer en op het kerkhof is het stil. Dat zijn niet de plaatsen van veel woorden. De beste begrafenis zijn die, waarbij geen redevoeringen worden gehouden. Bij mijn graf zou ik liefst niet gesproken willen hebben. Enkele woorden slechts: de belijdenis des geloofs; een gebed! Ik kan dus hier de korthed van de Catechismus goed verstaan. Toch eisen deze woorden een verklaring, en ik moet er dus wat breder op ingaan. Christus is dus begraven geworden. Gelijk de mensen de eeuwen door hun doden begraven hebben. Onbegraven te blijven, gold voor een vloek. Die vloek heeft God Zijn Zoon willen sparen; was ook niet *meer* nodig na de vloek van Golgotha. Hij is zelfs bij de rijken in Zijn dood geweest. Hij bleef dus niet onbegraven. Zijn beenderen werden ook niet verbrand, dat is iets waarmee de wereld haar ongeloof in de opstanding demonstreert. Begraven! Wie Jezus liefheeft wil niet verbrand, maar enkel begraven worden. Toch moet men eigenlijk niet spreken van een *eervolle* begrafenis. De begrafenis is nooit eervol. Ze is vernedering! De mens, die geschapen was tot koning over de aarde, wordt nu gelegd in het stof der aarde!

Voor Jezus Christus, de Koning der koningen, was deze begrafenis dus wel een heel diepe vernedering. Maar niets wat bij de straf en onze vernedering hoorde, wilde Hij overslaan. Daarom is Hij ook in het graf gelegd.

Als de Catechismus zegt, dat Zijn begrafenis plaats greep om daarmee te betuigen, dat Hij waarachtig gestorven was, dan betekent dat niet, dat het graf moest dienen als bewijs, dat Hij werkelijk dood was. Dat bewijs was reeds op Golgotha geleverd, door het bloed en water, dat uit de wond der speersteek vloeide. De bedoeling is, er op te wijzen, dat Christus *ten volle onze Borg was*. Zo volledig was Hij onze Plaatsbekleder, dat *alles* wat een mens overkomt, Hem ook overkwam. Het korte mensenleven, dat begint met de wieg, eindigt in het graf. Zo ging het ook met Jezus. Zo waarachtig als Hij geleefd heeft, zo waarachtig is Hij ook begraven. Hij is niet op wonderbare wijze uit het leven weggerukt, maar is als ieder mens gestorven en begraven. Er is dus geen onderdeel van Gods straf, hoe gering ook, dat Hij niet gedragen heeft. God had niet alleen met de dood gedreigd, maar ook de vernederende begrafenis was door God aangekondigd: stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren. Om dat alles waarachtig te vervullen, is Jezus gelegd in het hart der aarde. In de volgende vraag zal over de vruchten van Jezus' dood gesproken worden naar aanleiding van de vraag: zo Christus voor ons gestorven is, waarom moeten wij dan nog sterven? Naar analogie daarvan kunnen wij nu reeds vragen: zo dan Christus voor ons begraven is, waarom moeten wij dan ook nog begraven worden? En daarop antwoorden we: ons graf is nu geen diepe kuil meer, waarin de mens voor altijd wegzinkt, zonder er ooit weer uit te komen, maar ons graf ligt in de *dodenakker*. De akker is de plaats, waar het zaad gestrooid wordt om te ontkiemen tot de oogst. Zo worden onze lichamen in verderfelijkeid gezaaid, maar in onverderfelijkeid opgewekt. Door Christus' begrafenis is er uitzicht op de oogst: het eeuwige leven.

Kerk en kerkhof

Alvorens de laatste "trap", gelijk men dat noemt, van Christus' vernedering: de nederdaling

ter helle, ter sprake te brengen, gaat nu de Catechismus eerst de vruchten inzamelen van Zijn dood. Hij wil er alweer "de nuttigheid" uithalen, gelijk de bijen honing puren uit de bloemen. Dit ligt geheel in de aard van de Catechismus, die vóór alle dingen troostboek wil zijn, en ons iets wil geven voor de praktijk der godzaligheid. Het is in een tweetal uitvoerige vragen en antwoorden, dat de Catechismus daarbij stil staat. Dat is inderdaad een "stilstaan", en ons wordt daardoor als het ware toegeroepen, niet te haastig van het graf weg te lopen, het drukke leven weer in; we doen dat zo graag. We zijn zo haastig en hebben het zo druk, dat we al spoedig te veel van het goede hebben. En zo wordt het goede zaad door de zorgvuldigheden des levens verstikt. Het is daarom zo gelukkig, dat de Catechismus ons een halt toeroept, ons uitnodigt even stil te staan, omdat hij graag onder vier ogen even met ons wil praten. Want het zou wel heel erg wezen, alles van Jezus' dood en graf af te weten en de vruchten er niet van te plukken. Wij moeten ons dus wel terdege afvragen, of de offerande en de dood van Christus aan het kruis ons al iets *gedaan* heeft, of wij de "*nuttigheid*" er van ontvingen, de *kracht* er van ervoeren.

De eerste vruchten, die van Jezus' dodenakker binnengehaald kunnen worden, toont ons de Catechismus naar aanleiding van de vraag: "Zo dan Christus gestorven is, hoe komt het, dat wij ook moeten sterven?"

Dat is inderdaad een zeer voor de hand liggende vraag, en ieder, die even nadenkt, moet wel op dezelfde moeilijkheid gestuit zijn waar de Catechismus mee zit. Het heeft er namelijk alle schijn van, dat de prediking van de kerk in tegenspraak komt met de prediking van het kerkhof; de blijde klanken hier worden overstemd door de sombere klanken ginds, de taal der feiten is een andere dan de taal der preek.

Immers, hoe luidt de prediking der kerk?

Zij verkondigt, dat Christus voor ons, dat is, in onze plaats gestorven is. Als ik iets in uw plaats doe, behoeft gij het niet meer te doen. Als Christus dus in onze plaats gestorven is, behoeven wij niet meer te sterven. Zijn dood was een betaling voor onze zonden. Wij behoeven dus niet meer die tol te betalen. De dood is uitgeschakeld, opgeheven, verslonden, overwonnen! Zo jubelt de kerk. En zij tart de dood in 't gezicht: dood, waar is uw prikkel, graf, waar is uw overwinning?

Maar ach, zodra wij op het kerkhof staan met betraande ogen bij het open graf, schijnt die jubel ijdel te zijn. Christus was voor ons gestorven en wij moeten ook nog sterven. De dood was overwonnen, en die overwonnen dood blijkt nog zo machtig. Wij konden de dood overslaan, en. . . wij brengen onze dierbaren naar het graf. Straks komt ook onze beurt.

Dat is de prediking van het kerkhof.

Het een is met het ander onmogelijk in overeenstemming te brengen. Het botst tegen elkaar! Hoe we 't ook wenden of keren, we *zitten* met de vraag: zo dan Christus voor ons gestorven is, hoe komt het, dat wij ook moeten sterven?

Vóór wij nu tot het antwoord van de Catechismus komen, moeten twee dingen opgemerkt. Het eerste is, dat het *moeten* niet in absolute zin is te verstaan. Als men zegt: wij moeten allen sterven, dan is dat niet helemaal juist. De gelovigen die de wederkomst van Christus nog zullen beleven, sterven niet. Ze worden "in een punt des tijds veranderd". Zij gaan de Heiland tegemoet in de lucht. Niet door de poort van het graf, maar door hemelvaart bereiken zij de zalen van het eeuwig licht. Zo zijn ook Henoeh en Elia ten hemel gevaren. Dit had niet gekund, als Gods recht of Gods waarheid nog onze dood absoluut noodzakelijk maakte. Door deze voorbeelden van de oude dag en van de jongste dag, verkrijgen we dus alvast deze winst, dat onze dood *rechtens* niet meer noodzakelijk is. Door Christus' dood is onze dood inderdaad overbodig geworden en uitgeschakeld. Wij zouden, als het God behaagde, de dood

kunnen overslaan. We zouden dan niet begraven worden, maar ten hemel varen, zodra we Gods raad op aarde hadden uitgediend. De tweede opmerking die vooraf moet gaan, is, dat welbeschouwd de Catechismus op de vraag: hoe komt het dat wij ook moeten sterven, het antwoord schuldig blijft. Er wordt wel gezegd, dat door Christus' dood onze dood geheel van karakter veranderd is, van een straf in een zegen is verkeerd (we komen daar straks op terug), maar met dat al blijft de vraag, *waarom* het einde van ons leven geen hemelvaart, maar het graf is, onbeantwoord. Wanneer iemand de Catechismus verwijt: dat is allemaal heel prachtig, wat ge daar zegt, dat onze dood is geworden een doorgang tot het eeuwig leven, maar dat is geen antwoord op mijn vraag, dan kan ik niet beweren, dat dit verwijt onbillijk is. Het is inderdaad geen antwoord op de vraag. Het "waarom" blijft onopgelost. Als we het antwoord gelezen hebben, weten we nog niet hoe het komt, dat wij ook moeten sterven. Laten we de Catechismus daar evenwel niet te hard over vallen: hij wist het zelf niet, en niemand weet het. Dat behoort tot de "verborgen dingen", die van de Here onze God zijn. We kunnen wel zeggen: kijk eens, de dood is voor de *gelovigen* alleen overwonnen. Die zouden dus een hemelvaart krijgen, en alle anderen zouden sterven, en dat wil God (ook voor de achtergeblevenen) nu nog niet publiek maken; die scheiding wordt pas op de jongste dag publiek. Maar dit blijft toch maar een speculatie. We moeten eerlijk bekennen: wij weten het niet! Wel kunnen we zeggen, dat het feit, dat we niet meer behoeven te sterven, terwijl het toch nog gebeurt, een schaduw werpt op Christus' triumpf over de dood. Zolang er nog graven gedolven worden, viëren wij nog slechts Paasfeest in de schaduwen. In *principe* is de dood wel overwonnen door Christus, maar *in feite* is nog niet heel de buit van die overwinning binnengehaald. Dit zal pas geschieden bij de wederkomst van Christus. Zolang die nog toeft, kan de dood nog menen oppermachtig te zijn, en kan het ongeloof nog smalen op de Overwinnaar van dood en graf. Daarom moet elk open graf van een der verlostens ons doen bidden om Zijn wederkomst, opdat Hij niet langer ontluisderd worde, en Zijn overwinning voor aller oog mag blijken!

Ik kom nu op het antwoord, dat eigenlijk geen antwoord was. Dit luidt: "onze dood is geen betaling voor onze zonde, maar alleen een afsterving van de zonde en een doorgang tot het eeuwige leven".

Als ik dit antwoord met mijn ziel lees, krijg ik het gevoel, dat de rollen omgekeerd worden, en dat ik de Catechismus niets te verwijten heb, maar dat hij mij iets te verwijten heeft. U herinnert zich het "verwijt" van zoëven: dat is geen antwoord op mijn vraag! Maar nu kijkt de Catechismus mij eens recht in de ogen, en zegt: beste vriend, houd toch op met uw curieuse vragen. Let er liever op, wat Christus van uw dood gemaakt heeft: een afsterven van de zonde, en een doorgang tot het eeuwige leven! Dat is geen dood meer! Dat is hemelvaart! Zo is de dood dus toch wel uitgeschakeld. En in het licht van dit antwoord tobt de gelovige niet meer over het *moeten* sterven. Hij jubelt: wij *mogen* sterven! Daarmee zijn we van de zonde af! En het graf is een poort tot *het* leven!

Onze dood is dus geen betaling voor onze zonde. Dat vooreerst. Dat was het voor Christus wel. Voor ons niet. Voor Christus was de dood een *vloek*, voor ons is hij, wel bezien, een *zegen*. Daarmee is niet bedoeld, dat de Catechismus een zekere levensmoeheid, of een ziekelijk verlangen naar de dood zou willen prediken. Wij hebben het leven mateloos lief, en wij mogen het leven liefhebben als Gods gave. Het zou onnatuurlijk zijn, als het anders was, want de dood blijft altijd onnatuurlijk. Niemand sterft een "natuurlijke dood", de dood blijft steeds een vijand. We moeten het dus niet beschouwen als een soort geestelijk gemis, of gebrek aan geloof, als we aan het leven hangen. Dat kan het soms zijn (als het leven ons alles is), maar het behoeft niet zo te zijn. Het spreekt vanzelf, dat met name jonge mensen het leven liefhebben! Als Paulus zegt, dat het sterven gewin is, dan zegt hij in hetzelfde verband óók, dat hij van *twee kanten* gedrongen wordt: het leven trekt hem evenzeer als het met

Christus te zijn. De bedoeling van de Catechismus is, te zeggen, dat *wanneer* de dood komt, wij niet bang, maar blij moeten zijn. Waarom? Om twee redenen. De eerste reden is: *onze dood is een afsterving van de zonden*.

De zonde is de zwaarste last, die we meetorsen. Niet het leed, maar de zonde. Hoe ouder we worden, hoe beter we dit zien, en hoe zwaarder die last wordt. Zouden we *altijd* in deze zondige wereld willen blijven? Nee, niet graag! Het zou ons op de duur een ondukbare last worden. De grootste vloek voor de mensheid zou wezen, *altijd* te moeten bestaan, almaar doorlevend in de zondewoeling en -wieling. Dat is de vloek van de hel. Het is Gods grootste barmhartigheid, dat Hij daar door de dood een einde aan maakt. De gelovige, die *iets* verstaat van "het lichaam dezes doods", waar Paulus van spreekt, verandert daarom het moeten sterven in een mogen sterven. De zonde, die hem altijd het meeste gekweld heeft, valt dan van hem af. Wel maakt God aanvankelijk die banden al los, maar hij bleef nog zondaar. Nu vallen de laatste kluisters. Zolang ik leef, leeft de zonde nog in mij. Als ik sterf, sterft de zonde voorgoed. Mijn dood is de dood voor mijn doodsvijand: de zonde! Dat is de eerste zegen van Christus' dood: onze dood is geen betaling voor de zonde, maar een afsterving van de zonde. . . . het hoogste kwaad is veranderd in het hoogste goed.

De Catechismus voegt er nog aan toe: "en een doorgang tot het eeuwige leven".

De dood was eigenlijk het voorspel van de eeuwige dood. Achter het donkere graf lag de buitenste duisternis. Hoe is dit door Christus' dood veranderd! De dood moet ons nu doorgang, doortocht verlenen naar het eeuwige leven! Onze grimmigste tegenstander wordt de dienstknecht, die ons de deur van het hemelse paleis moet opendoen. De dood is niet het einde, maar een nieuw begin. Het nieuwe leven, het eeuwigheidsleven was wel reeds door de wedergeboorte in de harten der gelovigen ontkiemd; zij genoten hier wel reeds het "beginsel der eeuwige vreugde", maar wat het eeuwige leven eigenlijk is, dat ervaren zij pas ten volle als zij de doodsvalei doorschrijden en de zalen van het eeuwig licht binnengaan. Zo kunnen zij van de dood zeggen:

Dit is, dit is de poort des Heren,
Daar zal 't rechtvaardig volk door treên,
Om hunnen God ootmoedig t' eren,
Voor 't smaken Zijner zaligheên.

Het "onvoordelige" voordeel.

De vierde vraag van Zondag 16 luidt: "wat verkrijgen wij meer voor nuttigheid uit de offerande en de dood van Christus aan het kruis?" Daarmee zegt de Catechismus dus: u moet nog even wachten; ik ben nog lang niet klaar met het uitstallen der schatten, die in Christus' dood verborgen liggen; er is nog veel *meer* "nuttigheid". Als wij nu het antwoord lezen, dat spreekt van het gedood worden van de "oude mens", en de offerande van ons leven voor Hem uit dankbaarheid, dan bemerken we terstond, dat er nu niet gesproken zal worden over de "nuttigheid" van Christus' dood voor ons *sterven*, maar voor ons *leven*. Niet alleen onze dood, maar ook ons leven wordt "door Zijn kracht" geheel van karakter veranderd.

Vergis ik mij nu niet, dan zie ik bij deze vraag naar de meerdere "nuttigheid" een ondeugend lachje spelen om de mond van de vrager. Hij kent zijn mensen zo goed. Hij weet, dat wij het nut van onze *dood* graag incasseren, want wie zou niet graag na zijn dood in de hemel willen komen? Maar het voordeel van ons leven lijkt ons min of meer onvoordelig, eer een nadeel dan een voordeel, omdat het offers, bloed en tranen kost. Wij willen wel graag in de Here *sterven*, als we daarbij ons eigen *leven* maar kunnen blijven leven. En dat gooit nu dit antwoord helemaal ondersteboven. Het meerdere nut moge voor ons wat dubieus en

teleurstellend zijn, de Catechismus wil toch dat we nu niet zullen weglopen, en wil niet, dat we het eerste wèl, en wat nu komt niet aanvaarden, want daar doen we onszelf mee tekort. Als we in de hemel willen komen, zullen we natuurlijk de weg erheen ook moeten bewandelen. Is de dood de enge poort, die toegang biedt tot het eeuwige leven, dan behoren we de smalle weg te gaan, aan welks einde die poort staat. Hoe die weg loopt, beschrijft nu het antwoord, dat ik eerst in zijn geheel hier volgen laat: "dat door Zijne kracht onze oude mens met Hem gekruisigd, gedood en begraven wordt, opdat de boze lusten des vleses in ons niet meer regeren, maar dat wij onszelf Hem tot een offerande der dankbaarheid opofferen".

Allereerst wordt dus iets gezegd van de "oude mens". Later zal daar (in Zondag 33) breedvoerig over gehandeld worden. Het is nu voldoende te zeggen, dat de "oude mens" is datgene wat er nog van Adam in ons is overgebleven, de zonde, zondige begeerten en daden. De "nieuwe mens" is datgene wat er van Christus in ons tot stand komt, het nieuwe leven, dat Gods wil begeert te doen.

Van die oude mens wordt ons nu hier het sterven gemeld. "Met Hem" gaat onze oude mens in de dood. "Door Zijn kracht." Christus is in Zijn sterven zelfs machtig. . . . weifelaars als Nicodemus en Jozef worden door de kracht van Zijn dood omgezet in helden des geloofs. Dit sterven van onze oude mens is een jubel waard. Het wordt ons hier beschreven als een "nuttigheid", een zegen, en dat is het inderdaad. Want de oude mens is onze doodsvijand. Wij vertroetelen hem soms. Maar hij heeft het op ons leven gemunt. Daarom is het een grote gave, dat door Christus onze oude mens met Hem gekruisigd, gedood en begraven wordt.

We moeten er echter wel op letten, dat de Catechismus niet zegt, dat die oude mens reeds gedood, gekruisigd en begraven *is*. Er staat: *wordt*. Hier ligt dus in, dat hij ten laatste wel het onderspit delft, maar dat hij nog niet geheel overwonnen is. Zijn sterven is behalve gave ook roeping. Dat wil zeggen: wij hebben ook de taak om hem te bestrijden. Dat zegt ons de Schrift even duidelijk. De oude mens sterft tenslotte niet door *onze* kracht, maar door Zijn kracht, maar in Zijn kracht hebben wij ons dan ook op te maken tot de strijd. En in die strijd mogen wij deze vijand niet sparen. Dit is m.a.w.: we mogen onszelf niet sparen. De Catechismus spreekt van *kruisigen, doden en begraven*: onze zondige begeerten ze moeten aan het kruis geslagen; de zondige gedachten.... ze moeten gedood; de zondige daden.... ze moeten het graf in. En dan mag er wel een wacht bij het graf, want als wij menen, dat hij dood is, staat hij opeens weer springlevend voor ons. Zo moeten wij sterven aan onszelf. . . . aan ons egoïsme, onze wereldzin, onze hartstochten. Jezus sprak ook van de pijnlijke zelfoperatie van het uitrukken van het oog en het afhouden van de hand. Een oude wijsheid zegt: wie sterft *eer* hij sterft, zal niet sterven als hij sterft. Men zal dit nu wel begrijpen: het geestelijk sterven moet in dit leven beginnen, zal met ons lichamelijk sterven het eeuwige leven beginnen. Het omgekeerde van de pas genoemde spreuk is óók waar: wie niet (aan zichzelf) sterven wil in dit leven (eer hij sterft), zal wel sterven, *als* hij (lichamelijk) sterft. Het doodsuur is dan het begin van zijn eeuwige dood.

Wanneer, ondanks de eis, dat de oude mens gekruisigd, gedood en begraven wordt, die oude mens nog altijd zoveel te vertellen heeft, mag ons dat niet tot wanhoop stemmen. We hebben zopas al vernomen, dat onze dood is "de afsterving van onze zonden"; dan is de "oude mens" dus finaal en voorgoed dood, maar zolang wij leven, leeft hij met ons mee. Het is dan ook bemoedigend even verder te lezen, wat de Catechismus aanwijst als oorlogsdoel: opdat de boze lusten des vleses in ons niet meer regeren. Waren die "boze lusten des vleses" in 't geheel niet meer *aanwezig*, dan zouden we heiligen zijn, reeds hier op aarde. Zover komen we niet. Waar we wel toe kunnen en moeten komen, is, dat "de boze lusten des vleses in ons niet meer *regeren*". Niet *zij* staan meer aan het roer; niet zij zullen gebieden wat ik doen of laten zal. Maar Christus. Mijn levensdevies wordt: wat wilt Gij, Here, dat ik doen zal. Dit

antwoord besluit met de woorden: "maar dat wij onszelf Hem tot een offerande der dankbaarheid opofferen". Christus' dood was een *zoenoffer*, en ons *leven* moet nu voor Hem een *dankoffer* zijn, een offer, dat niet bestaat in iets van ons bezit of heel ons bezit, maar van onszelf. Met deze laatste woorden wordt feitelijk onze positieve roeping beschreven. Wij mogen het niet laten bij het doden van de boze lusten, maar er moet ook iets nieuws gaan leven. Het strijden tegen de oude mens is onze koninklijke taak. Het offer van onszelf onze priesterlijke roeping. Daarover is in Zondag 12 reeds voldoende gezegd. We kunnen er dus thans over zwijgen, en nu tenslotte onze aandacht bepalen bij de laatste vraag van Zondag 16.

Nedergedaald ter helle.

Waarom volgt daar: nedergedaald ter helle, zo heet het nu. Dit *volgt* inderdaad in de Apostolische Geloofsbelijdenis op de begrafenis. Dat wil echter niet zeggen, dat Christus *na* Zijn dood en begrafenis is afgedaald in de hel. De Catechismus spreekt in zijn verklaring van dit artikel van helse kwellingen, in welke Hij in *Zijn ganse lijden (maar inzonderheid aan het kruis)* gezonken was. Daar moet men dus niet uit opmaken, dat de nederdaling ter helle volgde op Zijn dood en begrafenis, maar daaraan vooraf ging. Dat het in de 12 artikelen volgt, en helemaal achteraan staat, zal dus wel zijn, omdat dit lijden voor Christus het allerzwaarst geweest is. Christus heeft niet alleen de tijdelijke dood, maar ook de *eeuwige* dood voor ons doorworsteld, bestaande in het doormaken van de helse benauwdheid en kwellingen. Was dat *niet* het geval geweest, dan betekende Zijn lijden en sterven voor ons nóg niets. We zouden dan het allerergste van de straf, de eeuwige dood, de hel, zelf nog moeten doormaken! Dat hoeft nu niet. Christus verzonk voor ons ook in de eeuwige dood. Hij is voor ons ook in de hel geweest. De Catechismus verklaart ons, hoe wij dat moeten verstaan, door te zeggen, dat Hij *inzonderheid aan het kruis* de helse smarten doorleed. Wij denken daarbij bijzonder aan Zijn kruisklacht: Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten. Dat was de hel. Hij daalde niet plaatselijk neer in de hel, maar de hel kroop tegen Hem op. De hel is de plaats, waar de mens door God verlaten is. Niemand, ook de grootste misdadiger of Godloochenaar niet, is *in dit leven* geheel van God verlaten. God is nog met Zijn gunst met de rechtvaardigen en de goddelozen. Gods zon schijnt nog over hen! Maar in de hel houdt God met Zijn gunst op. Hij trekt Zich terug. Hij laat de mens aan zijn lot over. Daarom heet de hel ook de "buitenste duisternis". God is licht. Waar God niet meer is, daar is het volslagen duister. Het is er zo duister, omdat er geen *hoop* meer is. Wat ons leed hier verzacht, is de hoop, het uitzicht. Daar is die hoop *niet* meer. Laat varen alle hoop, gij die hier binnentreedt. Nu, dat heeft Christus moeten doormaken. Als we daaraan denken, rijst de liefde van Christus voor ons wel heel hoog, en dan moet wel de band der wederliefde gelegd worden, die zo echt persoonlijk is, en daarom weer in de eerste persoon moet spreken, zoals in dat wondermooie antwoord: "opdat ik in mijn hoogste aanvechting verzekerd zij, en mij ganselijk vertrooste, dat mijn Here Jezus Christus door Zijn onuitsprekelijke benauwdheid, smarten, verschrikking en helse kweeling, in welke Hij Zijn ganse lijden (maar inzonderheid aan het kruis) gezonken was, mij van de helse benauwdheid en pijn verlost heeft".

Wie weigert in Christus te geloven, moet na zijn dood deze helse smarten doormaken, en komt daar nooit doorheen, omdat ze eeuwig zijn. Christus is er wel doorheen kunnen komen, omdat Hij de Zoon Gods was, en die eeuwige straf in een korte spanne tijds heeft kunnen doorworstelen. En daardoor heeft Hij ons nu van de helse benauwdheid en pijn verlost. Hoezeer ik ook mag worden aangevochten, daar ben en daar blijf ik van verzekerd. De duivel moge zeggen, dat het een ijdele troost is, maar ik weet, dat het mijn *enige* troost is in leven en sterven. Men moet de duivel dus nooit geloven. Eerst zet hij aan tot de zonde, en verklaart dat de zonde niet zo erg is, en als wij dan de zonde gedaan hebben, verklaart hij, dat er geen vergeving meer mogelijk is. Nu eens wil hij ons paaien met Gods barmhartigheid, en dan

weer ons verschrikken door Gods rechtvaardigheid. Zo is hij altijd leugenaar. Liever luisteren we naar het Woord van God, dat de waarheid is, en ons zegt, dat die in Hem gelooft, niet zal verderven, maar het eeuwige leven hebben. Van de helse benauwdheid en pijn verlost — dat is de negatieve zijde. In Zijn hemelse blijdschap en zaligheid tot Zich nemen zal — dat is de positieve zijde. Wat dat betekent en inhoudt, kunnen we hier slechts ten dele verstaan. En de eeuwigheid zal nog te kort wezen, om Hem naar waarde daarvoor te danken! Het Lam, dat geslacht is, zij de dankzegging, en de eer, en de heerlijkheid, en de kracht in alle eeuwigheid, Amen!

ZONDAG 17

Vraag 45.

Wat nut ons de opstanding van Christus?

Antwoord:

Ten eerste heeft Hij door Zijn opstanding den dood overwonnen, opdat Hij ons de gerechtigheid, die Hij door Zijn dood ons verworven had, kon deelachtig maken^a. Ten andere worden ook wij door Zijn kracht opgewekt tot een nieuw leven^b. Ten derde is ons de opstanding van Christus een zeker pand onzer zalige opstanding^c.

^a Ro 4:25; 1Pe 1:3; 1Co 15:16,

^b Ro 6:4; Col 3:1,3; Eph 2:5,6,

^c 1Co 15:20,21.

Feit en nut.

Met Zondag 17 zijn we gekomen tot artikel 5 van de Apostolische Geloofsbelijdenis: "ten derden dage wederom opgestaan van de doden". Men noemt dit de eerste "trap" van de staat der verhoging van Christus. Zoals Hij in Zijn vernedering al dieper afdaalde, ja zelfs nederdaalde ter helle, zo is Hij in de staat der verhoging al hoger geklommen. De eerste "trap" was de opstanding uit de doden; de tweede Zijn hemelvaart, de derde Zijn zitten ter rechterhand Gods, en de laatste Zijn wederkomst ten oordeel. Van de twaalf artikelen zijn 6 en 7 gewijd aan de drie laatste "trappen"; in Zondag 18 en 19 worden ze verklaard. Zondag 17 verklaart dus artikel 5, over de opstanding, door de vraag te stellen: "wat nut ons de opstanding van Christus?" Het valt ons bij deze vraag terstond op, dat over het *feit* der opstanding volledig gezwezen wordt, terwijl het toch een *heilsfeit* van de eerste rang is. Maar de Catechismus rept daar met geen woord over, gaat daarvan uit, als van iets dat volstrekt vanzelfsprekend is, en werpt zich terstond op het "nut". Deze eigenaardige "onvolledigheid" valt temeer op, waar de Catechismus bij de andere heilsfeiten wel in den brede stilstaat: men denke alleen maar aan de *hemelvaart*, die in de volgende Zondag aan de orde komt, en waar de vraag gesteld wordt: wat *verstaat* gij daarmee: opgevaren ten hemel?

Tegenover de lutherse opvatting móest dit feit ook wel in helder licht geplaatst worden (we komen daar later vanzelf op terug), maar de opstellers van de Catechismus wisten toch ook wel, dat er ten aanzien van de *opstanding* van Christus ook heel wonderlijke opvattingen de ronde deden, ja, dat dit feit zelfs rondweg werd ontkend. Dat is niet van de laatste eeuw. De leugen, dat Christus *niet* zou zijn opgestaan, is reeds op de dag der opstanding zelf uitgebreed. Paulus moest in 1 Cor. 15 een hele reeks getuigen dagvaarden, om het feit der opstanding te bevestigen tegenover hen, die beweerden, dat er geen opstanding der doden was. In latere tijd zou men proberen het feit der opstanding te vervagen, door te beweren, dat Christus slechts voortleefde in de harten Zijner discipelen, zoals een geliefde in onze gesprekken en herinneringen nog spreken kan, ofschoon hij gestorven is. Redenen genoeg dus, om vóór de vraag: wat *nut* ons de opstanding van Christus, plaats open te laten voor een vraag als deze: "wat *verstaat* gij daarmee: ten derde dage wederom opgestaan uit de doden?" Het is niet recht duidelijk, waarom dit niet geschiedt. Laat ons maar zeggen, dat de Catechismus zich nu eens de superieure houding wil veroorloven om de loochenaars van de

opstanding dood te zwijgen, en aan hun argumenten geen woord te verspillen. Het is óók een methode, om de vijanden van het evangelie geen woord waard te keuren, en af en toe is het een goede methode. Jezus Zelf heeft die houding ook wel eens aangenomen. Laat ze lachen! Want dat ze ons uitlechen en ons als heel achterlijk beschouwen dat wij nog aan de opstanding geloven, weten we. Dood is dood, is hun hoogste wijsheid. Als iemand in het graf gaat, dan is dat het einde! Er volgt niets meer! Af! De uiterste concessie, die van de zijde van het ongeloof nog gedaan kan worden, is een vraagteken te plaatsen op het graf: we weten het niet! Goed beschouwd zijn niet wij, maar zij de achterlijken. Ze hebben nog niet eens uit de natuur de les geleerd, dat uit de gestorven graankorrel het nieuwe leven ontkiemt. Ik weet wel, dat de opstanding van Christus iets geheel *anders* is. Maar Christus Zelf heeft ook daarop gewezen: "indien het tarwegraan in de aarde niet valt en sterft, zo blijft het alleen, maar indien het sterft, zo brengt het veel vrucht voort". In elk geval moest deze "natuurwet" de spotters eens tot nadenken brengen; ze moesten niet te luid beweren: er is geen opstanding! Hoe het zij, de Catechismus laat ze nu maar lachen. Zijn zwijgen op dit punt is geen bewijs van zwakheid, maar van kracht. . . . het is trouwens geen kwestie van argumentatie, maar van geloof. Er zit, goedbeschouwd, iets prachtigs in, dat de Catechismus die spotters eenvoudig voorbijloopt en doet of ze niet bestaan, door regelrecht te beginnen over het *nut* der opstanding. . . . het *dat* spreekt vanzelf. Met die vraag over het "nut" is hij meteen in zijn element. Dat is, zo hebben we nu al menigmaal bemerkt, zijn lievelingsonderwerp. Hij heeft, zo komt het me voor, veel minder gedacht aan de loochenaars der opstanding dan aan haar belijders, die het feit der opstanding wel aanvaarden, maar de kracht der opstanding misschien niet kennen. De vraag is dan meteen een waarschuwing: het feit alleen is niet genoeg! Wie het nut, de zegen ervan niet onderging, staat even ver van Christus af als de spotters van zoëven, ook al hebben ze aan de opstanding nooit getwijfeld.

De dood overwonnen.

"Ten eerste heeft Hij door Zijn opstanding de dood overwonnen", zo begint het antwoord. Dit is het allereerste en allervoornaamste. Het is zo iets machtigs en ongehoords, dat we daar eerst wel eens bij mogen stilstaan, alvorens dit antwoord verder te lezen. De dood overwonnen! De dood maakt ons bang. Heel het mensenleven is een bange worsteling geweest tegen de dood, en is het nog. ... al wat iemand heeft, zal hij geven voor zijn leven. Als de dood eens uitgebannen kon worden, wat zou er dan een angst en rouw op eenmaal verdwijnen. Hoe vrolijk zou dan het leven worden! En zie, nu staat het hier opeens zo gewoon en toch zo geweldig: ten eerste *heeft* Hij door Zijn opstanding de dood overwonnen! Aan elke overwinning gaat strijd vooraf. Wij volgen de worsteling met ingehouden adem. Het kruis, en het graf, en dan is alles stil! De dood heeft Hem overwonnen. Nee, nee, tòch niet! Op de derde dag verrijst Christus uit het graf. De dood heeft het niet gewonnen. De dood *kon* Hem niet vasthouden. De dood moest in Christus zijn meerdere erkennen. Voor de allereerste keer moet de dood ervaren, dat een "mens" sterker is dan hij, en dat hij het onderspit delven moet. Henoeh en Elia hadden de dood ook overgeslagen, ze zijn hem als het ware ontglipt, maar ze hebben de dood niet overwonnen: de *strijd* tegen de dood heeft Christus aangebonden, en daarom konden die andere twee over het graf heen stappen. En nu is dan de dood overwonnen. De dood is dood. Schier oppermachtig heeft hij geheerst van Adam tot Christus toe. Hij maaide de geslachten weg, het ene na het andere. Onderdanen en vorsten vielen hem ten offer. Hij spaarde zelfs geen kinderen. Maar nu is zijn heerschappij uit. Het is met zijn hoge sprongen gedaan. De machtige dood moet zijn doodshoofd nijgen voor Christus; hij moet zich gewonnen geven. Ten eerste heeft Hij door Zijn opstanding de dood overwonnen! Dood, waar is uw prikkel, graf, waar is uw overwinning? Wij kunnen als we dit vernemen, een glimlach moeilijk onderdrukken! Is de dood wel zo vernietigend

verslagen, als de Catechismus wil voorgeven? Juichen we niet te vroeg? De dood overwonnen door Christus' opstanding? vragen we min of meer verbaasd. Maar welke verandering is er dan ingetreden, sinds Christus is opgestaan. Is het aantal sterfgevallen sindsdien ook maar met één verminderd? Strekt de dood nog niet zijn knokige vingers naar zijn slachtoffers uit? Wie redt zijn ziel van 't graf? Wie is er, die de slaap des doods niet eens zal slapen? De dood overwonnen, och kom, dat kunt u niet menen! Maar de Catechismus schudt heftig van ja! Ja, ja, ik meen het oprecht! En ik ben niet van plan, er ook maar één letter van terug te nemen. Christus hééft door Zijn opstanding de dood overwonnen. Voor degenen die in Christus geloven, is de dood geen dood meer. Het is slechts "de schaduw des doods", en een schaduw kan verschrikken, maar geen kwaad doen. Zijn "prikkel" is hem ontnomen, gelijk een wesp zijn giftige angel. Ik ga hier natuurlijk niet herhalen, wat reeds in Zondag 16 gezegd is over de grondige verandering, die de dood voor de gelovigen heeft ondergaan. Ik volsta thans slechts met te herinneren aan 'n merkwaardige uitspraak van Paulus (1 Thess. 4:14). Hij zegt: "want indien wij geloven, dat Jezus gestorven is en opgestaan, alzo zal God ook degenen, die ontslapen zijn in Jezus, wederbrengen met Hem". Het is nu de bedoeling niet, een exegese te geven van deze tekst, maar alleen om te wijzen op de tegenstelling gestorven—ontslapen. Van Jezus wordt gezegd, dat Hij *gestorven* is, van de Zijnen wordt verklaard, dat ze *ontslapen* zijn. Jezus is het, Die werkelijk *gestorven* is: Hij heeft de dood in zijn volle omvang doorgemaakt en doorleden en doorworsteld. Van Hem wordt niet gezegd, dat Hij *ontslapen* is. Dat wordt alleen van de Zijnen gezegd. En dat woord "ontslapen" is maar niet gebruikt om wat verzachtende uitdrukkingen te vinden voor wat in wezen zo verschrikkelijk en smartelijk is. Maar voor de gelovigen is het sterven inderdaad een "ontslapen" geworden. Het vreselijke van het sterven is er uit genomen. Sterven is ondergaan. Ontslapen is opstijgen. Wie inslaapt is niet weg, maar hij rust om straks verkwikt te ontwaken. De slaap is de schakel tussen de donkere avond na de vermoeide dag, en de lichtende morgen. Daarom gebruikt de Schrift voor ons dat mooie woord: ontslapen. Zij, die in Jezus ontslapen, doen de ogen dicht, om dan te ontwaken in het eeuwig licht.

Welk een morgen! Een morgen, waarop geen avond meer volgt. Een morgen, waarop het zondaarskleed niet meer behoeft aangetrokken, maar het witte gewaad des lofs. Zegt dan iemand soms nòg, dat de dood niet is overwonnen?

De buit van 't overwonnen land.

Na de overwinning kan de buit overzien en uitgedeeld. Zo vervolgt dan ook de Catechismus: "opdat Hij ons de gerechtigheid, die Hij door Zijn dood ons verworven had, konde deelachtig maken". De buit blijkt dus de "gerechtigheid" te zijn. Deze heeft Hij in die strijd behaald of "verworven", en komt Hij *ons* nu uitdelen, of "deelachtig" maken.

Gij zaagt Uw strijd bekronen
Met gaven, tot der mensen troost,
Opdat zelfs 't wederhorig kroost
Altijd bij U zou wonen.

Wij moeten over die buit, het verwerven en het uitdelen daarvan, nog even afzonderlijk spreken. De grote en kostbare schat waar het hier om gaat, is de *gerechtigheid*. Deze gerechtigheid is de rechte verhouding, waarin de mens staat tot God, zó dat er op hem niets aan te merken valt. We weten, dat dit met niemand van ons het geval is, maar zo is het oorspronkelijk toch wel geweest, want God schiep de mens in "ware gerechtigheid". Door de zonde is die rechte verhouding scheef getrokken, zó scheef, dat wij niet meer rechtvaardig staan voor God, maar schuldig, des doods schuldig. Voor de hoogste Rechter kunnen wij niet meer vrijgesproken worden, maar moeten wij verzoend worden. Maar nu heeft Christus door

Zijn dood de gerechtigheid verworven. Niet voor Zichzelf, want Hij had dat niet nodig, maar voor ons! Door *Zijn* dood! *Onze* dood was feitelijk vereist, maar nu ging Christus voor ons in de dood. Zijn vonnis werd onze vrijspraak, Zijn dood ons leven. Het Avondmaalsformulier zegt: onschuldig ter dood veroordeeld, opdat wij voor het gericht Gods vrijgesproken zouden worden — die vrijspraak van schuld en straf is nu de gerechtigheid, die Hij door Zijn dood ons verworven heeft. Later zal Zondag 23 ons vertellen, dat die vrijspraak mogelijk is, omdat de gerechtigheid van Christus ons wordt *toegerekend*, d.w.z. dat God zo rekent: alsof ik nooit zonde had gehad noch gedaan, ja als had ik al de gehoorzaamheid volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft — daar gaan we hier dus niet verder op in.

Met deze "gerechtigheid" komt Christus nu uit de golven van de dood te voorschijn.

Dit is de buit, die Hij zegevierend meedraagt in Zijn doorboorde handen.

De gave, tot der mensen troost, want zonder deze gerechtigheid van Christus waren wij nog des doods schuldig, en zou het onmogelijk zijn, dat het wederhorig kroost — dat zijn *wij* — altijd bij God kon wonen.

Deze gerechtigheid die Christus verworven heeft, komt Hij ons nu deelachtig maken; op de verwerving volgt de toepassing. Het is duidelijk, dat dit laatste evenzeer noodzakelijk is als het eerste. Er ligt in dit woordje "deelachtig maken" in de eerste plaats een zijdelingse waarschuwing aan alle toeschouwers op de tribune. Wij moeten geen kijkers zijn bij het drama van Golgotha, maar medespelers, geen toeschouwers, maar deelgenoten. Wij mogen niet rusten voor we weten: ik ben Christus deelachtig; niet heengaan voor we overtuigd zijn: ik heb deel aan al Zijn schatten en gaven; ook Zijn gerechtigheid is van mij, die bezit ik door het geloof. Zolang dat niet het geval is, zijn we buitenstaanders, vreemdelingen, geen kinderen en huisgenoten Gods.

Maar in de tweede plaats zal het ook wel duidelijk zijn nu, waarom de *opstanding* van Christus nodig was, om ons die gerechtigheid deelachtig te *maken*. Wij zijn zulke stumpers, dat wij ons de gerechtigheid evenmin kunnen toeëigenen als dat we die konden verwerven. Zowel voor het een als voor het ander hebben wij Christus nodig. Zelfs al liggen de rijkste heilsgoederen voor ons klaar, dan gaan we er nog niet uit ons zelf heen, om er van te genieten. De kostelijkste spijzen baten ons niet, als we er niet van eten, het heerlijkste water lest onze dorst niet, als we er niet van drinken. Denk u een reiziger in de woestijn, die versmacht *van* dorst. Daar komt hij bij *een put*, *maar de put* is zo diep, dat hij er niet bij kan. Daar ligt nu het kostelijke water, maar hij kan er zijn dorst niet mee lessen. Zo is het nu ook met die gerechtigheid. Die ligt klaar op Golgotha. Alles is volbracht, alle dingen zijn gereed, komt tot de bruiloft. Maar waar zijn de gasten, de bruiloftsgangers? Ze komen niet. Ze moeten gehaald worden. Daarom is Christus opgestaan. Hij, de levende Heiland, schrijdt nu op ons toe, en roept ons tot de bruiloft. Hij geeft ons honger naar de spijs, dorst naar het water des levens. Hij geeft ons een mond om te eten en te drinken. Hij geeft ons een hand, om Zijn gaven in ontvangst te nemen. Zo worden we deelgenoten aan Zijn heil. Zo past Hij dat verworvene toe, maakt ons de gerechtigheid, die Hij door Zijn dood verworven had, deelachtig. Dat gebeurt elke Zondag. Elke Zondag, de eerste dag der week, is het Paasfeest. Dan komt de levende Christus weer met Zijn schatten. Door de prediking roept Hij mij; door de prediking schenkt Hij mij een waarachtig *geloof*, waardoor ik zulke weldaden deelachtig word. Ook de "gerechtigheid" baat mij alleen "in zoverre ik zulk een weldaad met een gelovig hart aanneem".

Het nieuwe leven.

Het tweede "nut" van de opstanding van Christus is: "ten andere worden wij ook door Zijn

kracht opgewekt tot een nieuw leven". Dit is de keerzijde van hetgeen in Zondag 16 gezegd is van het kruis van Christus, dat door Zijn kracht onze oude mens met Hem gekruisigd, gedood en begraven wordt. Naarmate dat oude zondeleven in ons afsterft, naar diezelfde mate begint het nieuwe leven te ontkiemen en te bloeien. Het oude leven is het leven van de natuurlijke mens, dat zich richt naar eigen wil en begeerten; het nieuwe leven is het leven van de wedergeboren mens, dat zich richt naar de wil van God.

Als hier nu staat dat wij tot dat nieuwe leven *opgewekt* worden, dan veronderstelt dat, dat wij om zo te zeggen in een graf lagen, en dat wij uit dat zondegraf als het ware moeten verrijzen. Daarmee is tevens gezegd, dat het oude leven, het leven van de natuurlijke mens, feitelijk een graf-leven is. Dat is ook inderdaad het geval. Er werken allerlei ontbindende factoren in; er hangt een lijklucht over. Dat wil nog niet zeggen, dat zij, in wier leven Christus nog niet gekomen is, duidelijk dit afschuwelijk doodskop-teken dragen, of in alle mogelijke gruwelijke zonden losbreken. Er is integendeel bij de "wereldlingen" vaak nog beschamend veel goeds. Maar dat komt niet, omdat die mensen zo goed zijn, maar omdat de Here hen in de band houdt. Ook daar zet Hij Zijn voetstappen. Zodra Hij echter Zijn genade terugtrekt, ziet men hoe dood en verderf woeden en woelen. Voorts moge het grafieven van de natuurlijke mens schoon gepleisterd wezen, van binnen blijft het vol doodsgerucht; het is uit de aarde aards, en daarom de verdwijning nabij.

Het is niet zo eenvoudig van de aard van het nieuwe leven een beschrijving te geven. Het is in ieder geval geheel andersoortig dan het oude, natuurlijke leven; het is trouwens ook van hemelse oorsprong. Men kan het 't beste leren kennen uit voorbeelden. De bezetene in het land der Gadarenen was voorheen een woesteling; hij zwierf naakt in de graven, en betekende voor ieder een gevaar. Toen Christus Zich over hem ontfermd had, zat hij aan Jezus' voeten, gekleed, en wel bij zijn verstand. Het was dezelfde man gebleven en toch zoudt ge hem nauwelijks herkennen.

Zo zijn de gelovigen nieuwe mensen geworden. Ze leven uit een ander beginsel, denken en doen heel anders dan de wereld, de wissel van hun leven is omgezet, de levenstrein gaat nu in precies omgekeerde richting. In het voorbeeld, dat ik noemde, is de scheidslijn tussen het oude en het nieuwe heel duidelijk te trekken. In vele gevallen voltrekt zich die verandering veel geleidelijker. Maar toch zou het verkeerd zijn, te menen, dat "het nieuwe leven" met het oude geheel afgedaan heeft. Ook de bezetene nam nog veel van het oude mee in zijn nieuwe leven. Hij was niet opeens van zijn zondige neigingen af. Dit is zelfs zo sterk, dat menigeen, in wie het nieuwe leven werkzaam is, zich soms bezorgd afvraagt, of er wel van verandering en vernieuwing in zijn leven sprake is. Zo klein is vaak dat "beginsel". Er staat dan ook terecht in de Catechismus, dat we *worden* opgewekt tot een nieuw leven, en niet, dat we ertoe *zijn* opgewekt. Wat is moet nog gedurig *worden*. We moeten er feitelijk elke morgen weer mee beginnen. Elke dag wacht ons weer de strijd, en moet de vraag er zijn, waarin het nieuwe leven weer nieuwe vrucht kan dragen. We zijn er nooit klaar mee. Het is nimmer àf!

Men zou heel kort kunnen zeggen, dat het nieuwe leven feitelijk niets anders is dan het leven van Christus in ons. Wat Paulus zei: Christus leeft in mij. Jezus gebruikt daarvoor het beeld van de wijnstok en de ranken. In de ranken leeft de wijnstok zich uit. In de gelovigen leeft Christus voort. Zijn leven gaat in ons over. Dan is ook dat *gevoelen* in ons, hetwelk in Christus Jezus was. Dan worden we ook bereid, als Hij, de minste te wezen, en de discipelen de voeten te wassen. Dan kunnen we vergeven, barmhartig zijn, offeren, onszelf verloochen. Vandaar dat de Catechismus met nadruk verklaart, dat we *door Zijn kracht* worden opgewekt tot een nieuw leven. De kracht van de wijnstok werkt in de ranken. Zonder Hem kunnen we niets doen. We kunnen daar niet zelf aan gaan staan. Niemand kan, ook met de beste voornemens niet, "een nieuw leven beginnen". Dan zal dit anders, en dat beter, maar

als het uit eigen kracht geschiedt, loopt het op mislukking en teleurstelling uit. Het nieuwe leven groeit alleen in de dagelijkse levensgemeenschap met Christus. Paulus begeerde: dat ik Hem kenne, en de kracht Zijner opstanding.

Dit opgewekt worden tot een nieuw leven noemt men ook wel onze *heiligmaking*, die dus evenzeer een daad Gods is als de *rechtvaardigmaking*, waar in het eerste deel van dit antwoord sprake van was. Het onderscheid is, dat Christus de gerechtigheid voor ons verwierf, geheel buiten ons om, terwijl de heiligheid een gave is, die door ons heengaat. De *rechtvaardigmaking* is een werk van Christus voor ons, de *heiligmaking* is Zijn werk in ons. De gerechtigheid kwam Hij ons deelachtig maken, d.i. Hij doet ons erin *geloven*, de heiligmaking doet Hij ons *beleven*. Beide horen dus bij elkander. Wij vergissen ons, als we menen, wel te kunnen zingen: rechtvaardig volk, verhef uw blijde klanken, zonder dat er iets van heiligmaking te zien is. Het is een valse gedachte, dat Christus ons zou vrijspreken van schuld en straf, en dat Hij verder ons leven intact zou laten. Wie roemt in vergeving van schuld, maar voorts zijn leven op de oude voet voortzet, diens wens is ijdel. Wie veel vergeven is, zal juist veel liefhebben, d.w.z. hij zal de zonde nu des te meer haten, en zijn leven nog meer wijden aan Christus. Christus brengt de verandering in onze *staat* voor God, door ons, goddelozen, te *rechtvaardigen*. Hij brengt ook een enorme wijziging in onze *toestand*, door ons, onheiligen, te *vernieuwen*. Uit de dagelijkse vernieuwing van ons leven zal juist blijken, of wij recht staan voor God. Laten we dus ophouden het eerste "nut" der opstanding wel te willen aanvaarden, en het tweede niet: het valt immers niet te ontkennen, dat we de vrijpraak van schuld en straf wel graag aanvaarden, maar dat het de Here vaak o zo veel moeite kost om ons leven te vernieuwen. Maar hier geldt: alles of niets! En wie nog menen mocht, dat hij als hij een "nieuw leven begint", zoveel zal moeten missen en opgeven, die verstaat in de eerste plaats nog niets van de *vreugde* van het nieuwe leven, maar die moet ook nog eens goed luisteren naar het woord van de Heiland: wie zijn leven zal willen behouden, die zal het verliezen.

Onze zalige opstanding.

"Ten derde is de opstanding van Christus een zeker pand onzer zalige opstanding." Daarmee wordt 't derde "nut" van Christus' opstanding omschreven. Onze zalige opstanding! Na de rechtvaardigmaking en de heiligmaking komt dus nu ook nog de *heerlijkmaking*. Het nieuwe leven, waarover zopas gesproken was, is de opstanding onzer *zielen*; nu wordt gehandeld over de opstanding onzer *lichamen*; het eerste grijpt plaats *in* dit leven, het tweede komt *na* dit leven. En waar het nieuwe leven, dat hier begon, het eeuwige leven in kiem is, zullen wij dat nieuwe leven in de eeuwige zaligheid volmaakt voortzetten, als onze zielen met onze verheerlijkte lichamen herenigd zullen zijn. Zoals wij hier moeten opstaan uit onze zondeslaap, zo zullen wij eens lichamelijk opstaan uit de doodsslaap. Het lichaam, gezaaid in verderfelijkheid en oneer, zal opgewekt worden in onverderfelijkheid, en met eer en heerlijkheid gekroond.

Van de zalige opstanding, zegt de Catechismus, is de opstanding van Christus een *zeker pand*. Er is tot nog toe nooit een mens uit de dood opgestaan en blijven leven. We *zien* daar dus nog niets van, en het lijkt haast ongelooflijk. Maar in de opstanding van Christus hebben we er een onderpand van gekregen, en overtuigend bewijs. Want Christus is uit het graf verreezen als onze Middelaar, als het Hoofd des lichaams. Nooit is Christus los van de Zijnen te denken. Wij volgen dezelfde weg als Hij, gelijk het lichaam altijd en overal het hoofd volgt.

Op de jongste dag, als de bazuin zal klinken, zullen *alle* graven geopend worden, en *alle* lichamen zullen opstaan. Maar het zal niet voor allen een *zalige* opstanding wezen. Er is ook

een opstanding tot eeuwig afgrijzen. Bij het artikel over de wederopstanding des vleses in Zondag 22 zal daar nader over gesproken worden. Hier is alleen sprake van de *zalige* opstanding, d.w.z., dat wij geloven en verwachten, dat onze lichamen ook verheerlijkt zullen worden, en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zullen zijn. Dit geldt dus alleen voor degenen, die in Christus ontslapen zijn.

Ten aanzien van de gelovigen, die de wederkomst van Christus nog beleven zullen, zal die verheerlijking van het lichaam natuurlijk niet komen in de weg van opstanding, maar zij zullen in één ogenblik veranderd worden: hun sterfelijke, zwakke, gebrekkige lichamen worden in een punt des tijds aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig gemaakt.

Als wij vragen, hoe die verheerlijkte lichamen er precies uit zullen zien, dan doet de Schrift ons daarover geen volledige gegevens aan de hand. We zullen hier dus het antwoord op vele vragen schuldig moeten blijven. Paulus laat er zich slechts in beeldspraak over uit — zoals de volle aar opbloeit uit de gestorven zaadkorrel, zo zal 't verheerlijkte lichaam zich ontplooien in eeuwige schoonheid. Die aar zat reeds in de korrel, in kiem. Het is dus geen ander, maar hetzelfde lichaam. Maar verheerlijkt! En voorts vermeldt ons de Schrift, dat het aan het verheerlijkt lichaam van Christus gelijkvormig zal wezen. Daaruit valt af te leiden, dat ons verheerlijkt lichaam zal wezen een lichaam, tot volle rijpheid gekomen, want Hij stierf en stond op in de volle mannelijke kracht. Er zijn dan geen grijsaards, die strompelend hun weg gaan, en geen kinderen, die nog niet lopen kunnen. Want in de hemel is alles volkomen; er is geen groei en ontwikkeling meer, en ook niet de afgang der jaren. Er zijn ook geen gebrekkigen en geen zieken, noch naar het lichaam, noch naar de ziel. Idioten en krankzinnigen zijn daar bij hun volle verstand, en kreupelen en lammen zullen lopen gelijk een hinde. Het zijn wel dezelfde lichamen, maar toch geheel anders, want spijs en drank hebben ze niet meer nodig. Er worden ook geen huwelijken voortgezet of gesloten, want de nieuwe mensheid is dan compleet.

Ziedaar dan het drievoudige "nut" van de opstanding van Christus: twee schatten, die reeds in dit leven genoten worden: de rechtvaardigmaking en de heiligmaking, en een die na dit leven wordt geschonken: de heerlijkmaking. Voor het natuurlijke hart hebben deze gaven geen bekoring — het hunkert naar heel andere dingen en is verkleefd aan de dingen die vergaan en verwelken. Maar als onze ogen opengegaan zijn voor de schoonheid van Christus en de onverwelkelijke gaven, die Hij uitdeelt, dan zijn we bereid alles te verkopen voor de parel van grote waarde, en alles schade en drek te achten om deze uitnemendheid. Zolang we alleen uitzien naar aardse voordelen, talen we niet naar het "nut" der opstanding van Christus, maar als het eeuwigheidslicht in ons leven gevallen is, zeggen we:

Weg wereld, weg schatten,
Gij kunt niet bevatten,
Hoe rijk ik wel ben.
'k Heb alles verloren,
Maar Jezus verkoren,
Wiens eigen ik ben.

ZONDAG 18

Vraag 46.

Wat verstaat gij daarmede: Opgevaren ten hemel?

Antwoord:

Dat Christus voor de ogen Zijner jongeren van de aarde ten hemel is opgeheven^a, en dat Hij ons ten goede daar is^b, totdat Hij wederkomt om te oordelen de levenden en de doden^c.

^a Han 1:9; Mr 16:19; Lu 24:51,

^b Heb 9:24; Heb 4:14; Ro 8:34; Col 3:1,

^c Han 1:11; Mt 24:30.

Vraag 47.

Is dan Christus niet bij ons tot aan het einde der wereld, gelijk Hij ons beloofd heeft^a?

Antwoord:

Christus is waarachtig mens en waarachtig God. Naar Zijn menselijke natuur is Hij niet meer op aarde^b; maar naar Zijn Godheid, majesteit, genade en Geest wijkt Hij nimmermeer van ons^c.

^a Mt 28:20,

^b Heb 8:4; Mt 26:11; Joh 16:28; Joh 17:11; Han 3:21,

^c Joh 14:18; Mt 28:20.

Vraag 48.

Maar zo de mensheid niet overal is waar de Godheid is, worden dan de twee naturen in Christus niet van elkander gescheiden?

Antwoord:

Ganselijk niet; want dewijl de Godheid door niets kan ingesloten worden en overal tegenwoordig is^a, zo moet volgen, dat zij wel buiten haar aangenomen mensheid is^b, en nochtans niettemin ook in haar is en persoonlijk met haar verenigd blijft.

^a Jer 23:24; Han 7:49,

^b Col 2:9; Joh 3:13; Joh 11:15; Mt 28:6.

Vraag 49.

Wat nut ons de hemelvaart van Christus?

Antwoord:

Ten eerste dat Hij in den hemel voor het aangezicht Zijns Vaders onze Voorspreker is^a. Ten andere dat wij ons vlees in den hemel tot een zeker pand hebben, dat Hij, als het Hoofd, ons, Zijn lidmaten,

ook tot Zich zal nemen^b. Ten derde dat Hij ons Zijn Geest tot een tegenpand zendt^c, door Wiens kracht wij zoeken wat daarboven is, waar Christus is, zittende ter rechterhand Gods, en niet wat op de aarde is^d.

^a 1Jo 2:1; Ro 8:34,

^b Joh 14:2; Joh 17:24; Joh 20:17; Eph 2:6,

^c Joh 14:16; Joh 16:7; Han 2:33; 2Co 1:22; 2Co 5:5,

^d Col 3:1.

Die hemel en aarde verenigt tezaam.

In Zondag 18 wordt de tweede trap van Christus' staat der verhoging aan de orde gesteld met de vraag: "wat verstaat ge daarmede: opgevaren ten hemel?" Zo staat het, heel kort, in artikel 6 der Apostolische Geloofsbelijdenis. Even kort staat het in het evangelie. Dit laatste is wel zeer opvallend. Hemelvaart is een even groot heilsfeit als de opstanding. Over de opstanding wordt in den brede verhaald, maar ziedaar: *Mattheüs* rept van de hemelvaart met geen woord; *Markus* meldt slechts: "de Here dan, nadat Hij tot hen gesproken had, is opgenomen in de hemel". *Lukas* doet het ook in één zin af: "En het geschiedde als Hij ze zegende, dat Hij van hen scheidde en werd opgenomen in de hemel". Meer niet! En *Johannes* laat het feit weer geheel onvermeld. Het is, of de vier evangelisten hierdoor eenparig hebben willen zeggen: dat sprak vanzelf! Het leven van Christus moest in hemelvaart uitlopen, er was geen andere weg mogelijk. En vanzelfsprekende dingen behoeven niet in den brede te worden verteld. Evenzeer spreekt het vanzelf, dat de *christen*, die naar het evangelie geleefd en geloofd heeft, naar de hemel gaat. Het evangelie mondt altijd in de hemel uit. Daar zijn geen brede betogen voor nodig. Ook niet vele woorden op het sterfbed. Het spreekt vanzelf!

Dit over de korthed van dit jubelend geloofsartikel.

Nu komen we op het antwoord, wat daarmede verstaan wordt.

De Catechismus belijdt: "dat Christus voor de ogen Zijner jongeren van de aarde ten hemel is opgeheven, en dat Hij ons ten goede daar is, totdat Hij wederkomt om te oordelen de levenden en de doden".

Het is wel een beetje opvallend, niet alleen dat zoveel aandacht besteed wordt aan het *feit* der hemelvaart (bij de opstanding was alleen over het *nut* ervan gesproken), maar ook dat niet zonder nadruk verklaard wordt, dat Christus *voor de ogen Zijner jongeren*, dus zo, dat zij het duidelijk konden waarnemen, van de aarde naar de hemel, dus van de ene plaats naar de andere is gegaan. De opstellers van de Catechismus konden toen nog niet weten, dat er later mensen zouden opstaan, die zouden beweren, dat heel die hemelvaart van Christus er niets toe deed, wellicht ook niet eens gebeurd was, maar dat de zin van het hemelvaartsverhaal was, dat er een opvaart in ons leven moest zijn, dat het zich moest bewegen in opwaartse richting. Zij dachten bij het neerschrijven dezer woorden aan de lutherse opvatting, volgens welke de hemelvaart van Christus minder een verandering van *plaats* dan wel van *toestand* was: het lichaam van Christus zou toen *vergoddelijk* zijn, zodat de goddelijke eigenschappen zich ook meedeelden aan Zijn menselijke natuur, "gelijk het vuur het ijzer doordringt". Sindsdien zou dus Christus ook als mens, lichamenlijk, overal tegenwoordig zijn.

Men moet niet zeggen: nu ja, dat is ook een opvatting, en wie die er op na wil houden, ga z'n gang; 't is in elk geval beter dat men *Christus'* menselijke natuur vergoddelijkt, dan dat men — gelijk tegenwoordig — aan mensvergoding doet, die elke christen met afschuw vervullen

moet. Zó simpel staat deze zaak *niet*. Want niet alleen wordt door deze opvatting ons de troost ontnomen, dat "wij ons vlees in de hemel hebben", immers, dit *vergoddelijkte* vlees is *ons* vlees niet meer, en dan kwam Christus er wel, maar wij nooit. Maar wat veel ernstiger is: er schuilt achter heel die opvatting van de vergoddelijking van Jezus' menselijke natuur een beginsel, een levens- en wereldbeschouwing, die de onze niet kan zijn en ook nooit mag worden! Tenzij we wilden ophouden gereformeerd te zijn. Er dreigt een gevaar tegenwoordig (ik zeg dit met grote smart), dat men bij alle pretentie van gereformeerd te zijn, ophoudt christen te zijn. Maar er is ook een gevaar, dat vele christenen ophouden gereformeerd te zijn, en dit zou eveneens zeer te bejammeren zijn, omdat de levenshouding van het gereformeerd christendom, het gereformeerd élan, als ik het zo eens zeggen mag, van de grootste betekenis geweest is, en nòg zijn kan voor het koninkrijk Gods.

Wat is namelijk de zaak hier?

Achter die theorie van de vergoddelijking van Christus' menselijke natuur stak de gedachte, dat het stoffelijke, het lichamelijke, toch eigenlijk iets minderwaardigs was, iets van lagere orde! Men dacht dus Christus 't meest te eren door dat "menselijke" in Hem als 't ware te laten opsmelten in Zijn godheid! Dit was bij Luther nog een overblijfsel van de roomse zuurdesem: ook bij hem is het stoffelijke iets van lagere orde. De geestelijken staan op een hogere trap dan de "leken"; die niet huwt is veel heiliger dan die wel huwt; wie de wereld ontvlucht en zich in een klooster opsluit, bereikt nog weer een hogere trap van heiligheid. Franciscus van Assisi noemde zijn lichaam: broeder ezel, en voor dat lichaam had hij maar een heel klein beetje respect. En op dezelfde lijn ligt de "doperse mijding" der anabaptisten. De leer beïnvloedt het leven, de theorie bepaalt de praktijk: wie de natuur, het lichamelijke en stoffelijke, als minderwaardig beschouwt, zal deze dingen zoveel mogelijk ontvluchten, en zich overgeven aan vals mysticisme; dat is de *wereld-mijding*. Maar wie inzielt, dat de genade de natuur niet vernietigt, en evenmin vergoddelijkt, maar dat Christus gekomen is om deze weer te herstellen en te vernieuwen, zal zijn kracht zoeken in *wereldwijding*. Dit is het gereformeerde élan, waarover ik sprak, het alles opeisen voor Christus. Wij blijven dan als christenen mensen, leden van gezin en maatschappij, burgers van de staat, precies als ieder ander, maar van wie als het zout der aarde een bewarende, louterende en verheffende kracht uitgaat. Het is dan ook merkwaardig, dat de Catechismus in de verklaring van het "opgevaren" ten hemel, het woord "opgeheven" gebruikt. Alles wordt opgeheven en tegen het licht van de hemel gehouden. Zo richt de hemelvaart onze gedachten naar de *aarde*. Dat doet de Catechismus ook. Christus' hemelvaart, zo onderwijst hij, was geen ontvluchting van de aarde; Jezus liet de aarde niet aan haar lot over, om nu alleen van de hemelse heerlijkheid te gaan genieten. Maar Hij ging van de aarde naar de hemel, om van de hemel naar de aarde terug te keren. Die lijn wordt direct doorgetrokken: totdat Hij *wederkomt* om te oordelen de levenden en de doden. Dat zei de engel ook al: deze Jezus, Die gij hebt zien henenvaren, zal alsoo wederkomen. Zijn hemelvaart is slechts tijdelijk. Zijn verblijf aldaar is een "interim-toestand". Hij is van de aarde gegaan om naar de aarde terug te keren. Tijdelijk is Hij in de hemel "ons ten goede", dat is om daar de voorbereidingen te treffen, dat ook deze aarde weer zal komen te liggen in de glans van het hemelse licht, dat deze verloren provincie weer aan de hemel zal worden toegevoegd, dat alle dingen nieuw worden, want wij verwachten naar Zijn beloften een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. De wederkomst ligt in het verlengde van de hemelvaart. Bij Zijn hemelvaart legt Hij de verbinding van de aarde met de hemel; bij Zijn wederkomst voltooit Hij de verbinding van de hemel met de aarde. In het hemelvaartslied passen de woorden: Die hemel en aarde verenigt tezaam. In den beginne schiep God hemel en aarde, en was er tussen beide een voortdurend verkeer. Dit verkeer, door de zonde verbroken, wordt in de voleinding weer volkomen hersteld. De hemelvaart is van dat herstel het begin. Hemel en aarde horen dus bij elkaar. Sommigen schakelen de hemel uit; zij zingen:

Maar nooit zal mijn verlangen gaan naar hemelvaart. Ik wil op aard' volmaakt gelukkig wezen.

Dat zijn degenen, die Johannes in de Openbaring noemt: die op de aarde wonen; wier horizon zich niet verder uitstrekt dan deze aarde.

Anderen schakelen de aarde uit! Dat zijn niet de materialisten, "maar de mysticisten, de pilaarheiligen van alle tijden, die versmelten in zoet hemelverlangen, de wereld verachten en er geen oog voor hebben, dat ook de aarde des Heren is met hare volheid. De Catechismus schakelt noch het een noch het ander uit; wil niets weten van het platvloerse: "laat ons eten en drinken en vrolijk zijn, want morgen sterven wij", doch evenmin van het doperse: "raak niet en smaak niet en roer niet aan". Hij trekt de lijn van de aarde naar de hemel, en van de hemel terug naar de aarde. Deze schepping wordt niet vernietigd, en de wereld vergaat niet. God geeft het Zijne niet prijs, maar herstelt het in eeuwige glorie. En deze vernieuwing komt niet als vrucht van onze gereformeerde arbeid op alle terreinen des levens, maar catastrophaal van de hemel, als het schijnt dat het koninkrijk Gods helemaal onder de voet gelopen is, en er niets meer van terecht zal komen. Het nieuwe Jeruzalem wordt niet van beneden opgebouwd, maar daalt van de hemel neer. En op de hemelvaartsdag is Christus naar boven gegaan, om (ons ten goede daar) aan het nieuwe Jeruzalem te bouwen en ons daarin een plaats te bereiden. Zodra het af is, komt Hij terug! Hij, Die hemel en aarde verenigt tezaam!

Die nimmermeer wijkt.

Dat Christus ten hemel voer en daarmee Zijn discipelen verliet, doet de Catechismus nu vragen: "Is dan Christus niet bij ons tot aan het einde der wereld, gelijk Hij ons beloofd heeft?"

Dat hééft Hij inderdaad beloofd.

Het Evangelie van Mattheüs eindigt met de belofte: "En ziet, Ik ben met ulieden alle de dagen tot de voleinding der wereld". Het is een rijke belofte! Vooreerst om dat "alle de dagen", wat zoveel zeggen wil, dat Christus er elke dag weer is. Hij staat aan het begin en het einde van elke blijde dag en van elke verdrietige dag. Ik hoef nooit bang te wezen, dat Christus er morgen niet zou zijn. Ik ga mij daarom ook niet bezorgd maken, of ik al die zorgen en noden, die er morgen of overmorgen zullen komen, wel zal kunnen doorworstelen. De moeilijkheden zijn er, ik cijfer ze niet weg, maar Christus is er ook! Dus kom ik er door. Als ik alle de dagen maar begin met Zijn gemeenschap te zoeken. Ziet, Ik ben met u alle de dagen. Heerlijke belofte. Heerlijke werkelijkheid! Niet minder schoon is Zijn toezegging: "tot aan het einde der wereld". Juist tegen het einde der wereld zal het zo donker worden. De antichrist zal verschijnen. De vijandschap tegen de kerk zal branden als vuur. Een nieuw martelaarsboek zal worden geschreven. Wij *beginnen* er langzamerhand iets van te verstaan, hoe het er uit zal zien tegen het einde der wereld!

Wat zouden wij zonder Jezus vermogen in de storm? Niets! Maar Hij heeft beloofd: Ik blijf tot aan het einde! En met Mij komt gij er door. Wij hebben 's Vaders Zoon aan boord en veilig strand voor 't oog! De vraag of Christus dan niet bij ons blijft, gelijk Hij beloofd heeft, moet ons dus eigenlijk een beetje pijn doen. Natúúrlijk doet Christus *alles*, wat Hij beloofd heeft. Deed Hij dat niet, dan was Hij de Christus niet meer! Zij, die Zijn weggaan bij de hemelvaart in strijd achten met Zijn belofte van blijven, hebben dan ook niet goed naar Zijn woorden geluisterd. Daar hapert het bij ons meestal aan: wij luisteren niet goed. Of wij luisteren met een half oor. Dan laten we Hem dingen zeggen, die Hij helemaal niet gezegd heeft, en worden dan later in onze verwachtingen teleurgesteld, en zo raken we helemaal in de war. We moeten dus eerst goed weten, wat Christus precies beloofd heeft. Hij heeft

gezegd: Ik blijf altijd bij u. Hij heeft eveneens gezegd: Ik ga tot de Vader en het is u nut, dat Ik wegga. Klopt dit niet met elkaar? Ja, het klopt precies. Jezus heeft gezegd: als *mens* kan Ik niet bij u blijven, maar als *God* kan Ik dat wel en doe Ik het ook. Aldus ook de Catechismus: Christus is waarachtig mens en waarachtig God. Naar Zijn *menselijke* natuur is Hij niet meer op de aarde; maar naar Zijn godheid, majesteit, genade en Geest wijkt Hij nimmermeer van ons. Hij gaat als mens, Hij blijft als God. Stel eens, dat het andersom was: Hij blijft als mens en gaat als God. . . . mijn God, waar was mijn hoop, mijn moed gebleven. Ik ben er dus blij om, dat 't zo is; al kan ik er best inkomen, in dat verlangen: och, was Jezus nog op aarde. Hij heeft Zijn taak in de hemel. Lukas begint zijn tweede boek, de Handelingen, met te zeggen, dat hij in zijn eerste boek (het evangelie) beschreven heeft alles wat Jezus heeft *begonnen* te doen. De Handelingen is dus de beschrijving van wat Jezus *voortzet* te doen vanuit de hemel. Op aarde werd het fundament gelegd — nu wordt het gebouw opgetrokken. De Handelingen der Apostelen zijn eigenlijk de Handelingen van Jezus Christus. Vandaar dat, waar de evangeliën over de hemelvaart vrijwel zwegen, Handelingen er in den brede mee begint: die hemelvaart is de eerste hand, die gelegd wordt aan de voltooiing van het Godsgebouw, een werk, dat Christus nu vanuit de hemel voortzet door Zijn apostelen en Zijn kerk. Zo is Hij in de hemel, maar Hij wijkt niettemin nimmermeer van ons. Zijn aanwezigheid op aarde is even werkelijk als Zijn aanwezigheid in de hemel. Al is Hij dan niet lichamelijk op aarde. Niet alleen de tastbare en stoffelijke dingen zijn werkelijk. Er zijn ook geestelijke realiteiten. Een van de schoonste is, dat Hij met Zijn godheid, majesteit, genade en Geest nimmermeer van ons wijkt. Indien iemand zou vragen: kunt ge dat bewijzen? dan antwoord ik volmondig: ja! De kerk is er het levend bewijs van; zij is de eeuwen door gehaat, vervolgd, belaagd. Ze zou er al lang niet meer zijn zonder Christus' goddelijke tegenwoordigheid. En als het Avondmaal gevierd wordt en Zijn kracht instroomt in mijn zwakheid, Zijn leven komt in mijn dood, is dat geen bewijs, dat Hij met Zijn Geest en genade er is? Ik denk aan vele gevangenen om Zijnentwil. Hun lijden, eenzaamheid, verlangen, ontbering ging boven menselijke kracht. Dat ze niet bezweken, is bewijs van Zijn nabijheid. Zij zelf getuigden het in woord en houding: Christus is bij mij! Hij wijkt nimmermeer. Wij dwalen en wijken immer! Hij nooit! Geloofd zij God met diepst ontzag.

Het blijft dus zo.

In artikel 19 van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis wordt beleden, dat de twee naturen in Christus, de goddelijke en de menselijke, *onafscheidelijk* verenigd zijn, zozeer "dat zij ook zelfs door Zijn dood niet gescheiden zijn geweest". De vrager van de Catechismus informeert nu: Zo de mensheid niet overal is waar de godheid is, worden dan de twee naturen in Christus niet van elkander gescheiden? Hij blijkt dus goed op de hoogte en is met deze dingen ernstig bezig. Ik mag dat wel. Hij peinst: Christus als mens in de hemel, naar Zijn godheid bij ons op de aarde — dan komt er toch weer een scheiding! Nee, zegt de Catechismus, toch niet. Want Christus is met Zijn godheid wel op de aarde, maar evengoed in de hemel. Zijn godheid laat zich niet tot de aarde beperken, laat zich niet insluiten. Die is onbegrijpelijk in de letterlijke zin: niet te grijpen, te omvatten, in te sluiten. Zijn godheid is dus overal, en blijft dus ook met Christus' mensheid persoonlijk verenigd. Gelijk de zon haar warmte en hitte uitzendt naar de aarde, maar toch evenzeer in de zon aanwezig is. Elke vergelijking gaat mank. Deze vergelijking met de zon hinkt wel heel erg. Maar ze kan misschien toch even verduidelijken wat de Catechismus in dit antwoord met z'n nogal ingewikkelde zinsbouw zegt. Men ziet het dus: de heerlijke waarheid, dat Christus, hoewel in de hemel, toch bij ons blijft, bij Zijn kerk, en bij ieder lid persoonlijk in al zijn noden, angst en pijn, kan niet omvergeworpen worden. Door geen enkele argumentatie, hoe sterk die gefundeerd schijnt door Schrift of belijdenis. Niets kan het ongedaan maken, zelfs alle duivelen samen niet. Het blijft dus zo als het gezegd

is. En als dat goed in onze ziel gehamerd is, dat het altijd zo blijft als de Here gezegd heeft, en dat er geen tittel of jota van ter aarde valt, dan zal het dogmatisch uitstapje van de Catechismus, dat we nu meegemaakt hebben, ook z'n "nut" gedaan hebben. Doch over het "nut" komt de Catechismus nu in de laatste vraag nog afzonderlijk te spreken.

Onze Voorspraak.

In het eerste antwoord van Zondag 18 is reeds gezegd, dat Christus *ons ten goede* daar is, namelijk in de hemel. Dat wordt nu nader gespecialiseerd. Het eerste wat ons ten goede komt, wordt aldus onder woorden gebracht: "ten eerste, dat Hij in de hemel voor het aangezicht Zijns Vaders onze Voorspreker is". Wij weten, wat het reeds onder de mensen betekent, een voorspraak te hebben, iemand die een goed woord voor ons doet, iemand die met onze moeilijkheden bekend is, en zich ons lot heeft aangetrokken. Hier is er een, die in gevangenschap zucht, en vurig naar de vrijheid begeert; ginds is er een, die zonder werk is, en naar een geschikte betrekking solliciteert: het aantal voorbeelden is gemakkelijk te vermenigvuldigen. Het is dus lang niet onverschillig wie onze voorspraak is; we zoeken liefst iemand, die invloed heeft op de instantie die beslissen moet. Zulke invloedrijke mensen kunnen voor ons van grote betekenis zijn. Jammer, dat we daar meestal 't eerste naar omzien en er al onze hoop op stellen! Ik zeg niet, dat we er geen gebruik van mogen maken. Ja, zeker wel! God werkt meestal middellijk. Maar als dat onze enige verwachting is, worden we vaak teleurgesteld en beledigen we de Here. Onze beste voorspreker is Christus, en Hij wil pleiten voor ons bij de allerhoogste instantie, die aller lot beschikt: voor het aangezicht Zijns Vaders. Toen Petrus in de gevangenis zat, heeft de gemeente haar toevlucht niet bij allerlei mensen gezocht, maar voor hem werd een gedurig gebed tot God gedaan. Ze hebben de voorspraak van de Here Jezus ingeroepen, Die daarvan reeds tot Petrus gesproken had: Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude. En op Zijn voorspraak heeft God een engel naar de gevangenis gestuurd, om de deur voor hem te openen. Dat is de weg. Wat is het heerlijk, Christus tot een voorspraak te hebben, Hem, Die alle invloed heeft, zowel in de hemel bij de Vader, als op aarde. Hij neigt aller hart. Hij gebiedt de verlossingen; Hij beveelt en het gebeurt! Zijn voorspraak bij de Vader is niet maar een wens, maar een *wil*! Hij heeft eens 't sterke woord gesproken: Vader, Ik *wil*, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt. Hij mag dat doen op grond van Zijn Middelaarswerk. Hij legt de Vader Zijn wil niet op, maar Hij weet, dat de wil van Zijn Vader in overeenstemming is met Zijn wil.

Zo is Christus onze Pleitbezorger en Voorspreker in het hemelse paleis. Hij is daarvoor de meest aangewezen persoon, want Hij is in ons mensenleven ingegaan, Hij kent al onze zwakheden, onze verzoeken. Niemand beter dan Hij is in staat Zich ons lot aan te trekken, en Hij is steeds met innerlijke ontferming over ons bewogen. Hij vergeet ons in de hemel niet, zoals de schenker Jozef vergat in de gevangenis. Hij denkt aan ons en spreekt voor ons. In één van de formuliergebeden wordt gevraagd, dat Gods toorn door Zijn voorbidden gestild worde. Als ik weer voor de zoveelste maal gestruikeld ben, ontrouw geweest ben, God beledigd en vertoornd heb, treedt Jezus Christus voor het aangezicht Zijns Vaders en zegt: Vader, wees niet toornig op hem, Gij zijt toornig op Mij geweest, en daarmee is zijn zonde immers verzoend. Als ik twijfelmoedig word en dreig te verzinken, bidt Hij, dat mijn geloof toch niet mag ophouden. Hij bidt voortdurend, dat *bij Hem* mogen zijn, die de Vader Hem gegeven heeft. Wonderlijk! Jezus verlangt naar de Zijnen. Jezus verlangt naar mij. Hij wil mij bij Zich hebben. Als ik niet meer naar Hem verlang, blijft toch Zijn verlangen zich naar mij uitstrekken, het is een gedachte om er van om te tuimelen. Men moet niet denken, dat Zijn voorspraak steeds in woorden zich uit. Zijn aanwezigheid in de hemel alleen reeds is een voorspraak; het is een gebed zonder woorden. Jezus Christus is één gebed. Hij is Zelf gebed. Dat Hij daar in de hemel is, is een gedurige herinnering voor het aangezicht des Vaders, dat

alles volbracht is. Deze voorspraak houdt niet in, dat wij nu ook alles krijgen, waarvoor wij Zijn voorspraak hebben ingeroepen. Wij zijn zulke dwaze mensen. Wij vragen zo vaak iets, wat helemaal niet goed voor ons zou zijn. Ook al menen wij van wel. In dat opzicht zijn we net kinderen. En wat niet goed voor ons is, moet slecht zijn. Het zou een vloek voor ons betekenen. Of het zou Gods eer verduisteren. Zulke gebeden laat de Hogepriester in de hemel niet door. Wij klagen dan misschien over onverhoorde gebeden, maar Christus bewijst ons wellicht Zijn grootste barmhartigheid in deze afwijzing. Wij zullen God in de hemel eeuwig danken voor de onverhoorde gebeden, waarover wij op aarde nog klagen en zuchten. Hij is ons *ten goede* daar. Hij werkt dus niet mee aan ons ongeluk, en de vervulling van vele onze wensen zou ons ongeluk betekenen. Anderzijds betekent deze voorbede van Christus ook, dat Hij blijft bidden, als wij er in moedeloosheid mee opgehouden zijn. Daaruit zijn de vele verrassingen te verklaren, die God geeft, zelfs als ik niet bid, ja, dat Hij antwoordt, vóórdát ik roep.

Ons vlees in de hemel.

Het tweede nut van Christus' hemelvaart wordt aldus omschreven: "ten andere, dat wij ons vlees in de hemel tot een zeker pand hebben, dat Hij als het Hoofd, ons Zijn lidmaten ook tot Zich zal nemen". Christus heeft *ons* vlees en bloed in de hemel gedragen. Dat was voor Hem heerlijkheid, maar het is voor ons een belofte. Christus is nooit los van de Zijnen te denken. Wij zitten om zo te zeggen aan Hem vast, zoals het lichaam aan het hoofd. Dat Christus lichamelijk in de hemel is, betekent, dat wij er ook lichamelijk zullen komen. Dit is eigenlijk nog veel te zwak uitgedrukt. Paulus zegt, dat wij met Hem in de hemel gezet zijn. De christen zegt dus ook niet: ik kom in de hemel, maar: ik ben er al. Mijn voeten lopen nog wel over de aarde, maar dat is nog maar een kwestie van tijd. Zolang een gevangene in onzekerheid verkeert over zijn lot, is hij nog onrustig. Maar als hij vernomen heeft, dat hem gratie verleend is, komt de rust. De celdeuren zijn dan nog wel gesloten, maar hij weet: het is nog maar een kwestie van tijd. Straks ga ik de heerlijke vrijheid weer in. Zo verdraagt hij zijn eenzaamheid. Zo is het met ons. Straks is de pelgrimsreis vergeten, en wij, wij zijn in 't Vaderland. In Christus ben ik al in de hemel. Zoals de vrucht reeds in de knop zit, zoals de rups, die over de aarde kruipt, de kiem van de vlinder al in zich draagt, zó! Sinds Christus ons vlees in de hemel gebracht heeft, is er niets ter wereld, en niets in de hel, dat nog de glorieuze intocht van Christus' gekochten in de hemel kan verhinderen. Het is niet meer tegen te houden. Al grijnsd' ook d' open hel ons aan, met al haar duivelentallen. Schoon! Dat Hij als het Hoofd, ons Zijn lidmaten ook tot Zich zal nemen. Hij ging voor. Wij volgen!

Zoeken wat daarboven is.

Dit is allemaal onuitsprekelijk heerlijk. Maar de hemelvaart van Christus opent nog meer perspectieven. We zijn met de heilsfeiten niet spoedig ten einde. Het zijn hoornen des overvloeds. De ene zegen tuimelt over de andere heen. Na het ten eerste en ten andere komt nog een ten derde: "dat Hij ons Zijn Geest tot een tegenpand zendt, door Wiens kracht wij zoeken wat daarboven is, waar Christus is, zittende ter rechterhand Gods, en niet wat op de aarde is".

Eerst was er gesproken van een pand, en nu gaat het over een tegen-pand. Hij nam ons vlees als een pand van de aarde mee; Hij zendt Zijn Geest naar de aarde terug. In deze "ruil" kreeg Hij dus het minste, wij het beste. Hij: ons vlees. Wij: Zijn Geest. Er ligt iets bijzonder teers in, om dit pand en tegenpand te noemen. We denken als vanzelf aan twee mensen, die elkaar liefhebben en elkaar ook een pand hunner liefde meegeven. Zo zullen ze steeds aan elkaar blijven denken. Jezus zal in de hemel steeds aan ons blijven denken, want Hij heeft daar een

pand: ons vlees. Maar Hij wil ook, dat wij op de aarde steeds aan Hem zullen blijven denken. Hij gaf een tegenpand: Zijn Geest. Zo is er een hechte band gelegd tussen de Bruidegom in de hemel en de bruid op de aarde. De Bruidegom bidt: Vader, Ik wil, dat zij bij Mij zijn, wier vlees en bloed Ik draag. De bruid bidt met en door de Geest: Kom, Here Jezus, ja, kom haastiglijk!

Dit tegenpand, de Heilige Geest, heeft Christus gezonden op de Pinksterdag. Het is hier de bedoeling van de Catechismus niet, om van het werk van de Heilige Geest een volledig verslag te geven. Dat komt later, in Zondag 20, aan de orde. Slechts op één werkzaamheid van de Geest wordt hier gewezen. Het is dit, dat wij door de kracht van de Geest "zoeken dat daarboven is, waar Christus is, zittende ter rechterhand Gods, en niet wat op de aarde is". Dit ligt helemaal in de lijn van de hemelvaart. Christus is ten *hemel* gevaren, en nu moet er in het lever. Zijner gemeente ook hemelvaart zitten. Dit eist de nauwe band tussen Hoofd en leden, Bruidegom en bruid. Deze band zou verbroken worden, als de gemeente zich op aarde geheel thuis voelde, en in haar aards-gezindheid de hemel en haar Heiland vergat. Dit zou stellig gebeuren, als Christus ons aan onszelf overliet, want wij zijn uit de aarde aards. Wij kunnen onze zielen niet opwaarts in de hemel verheffen. Doch daar zorgt nu de Heilige Geest voor. Door Zijn voortdurende inwerking in ons leven, door Zijn kracht, leren wij nu zoeken wat daarboven is en niet wat op de aarde is.

Wij moeten over dit zoeken wat daarboven is, een heldere voorstelling hebben.

Het betekent niet een vlucht uit deze wereld, want wij hebben een taak in deze wereld. Het betekent ook niet een zwevend hemelverlangen en een zwelgen in zoete mystiek. Wij kunnen dat niet altijd en we hebben er ook geen tijd voor. De drukke arbeid roept elke dag. Maar het wil zeggen: datgene wat boven is, indragen in deze wereld en in alle menselijke verhoudingen. We hoorden vroeger al: wij zijn al in de hemel gezet. Daar is ons tehuis, ons domicilie. Daar komen we ook elke dag verschillende malen, als we tenminste waar bidden, want echt bidden is in de hemel voor Gods troon verschijnen. Als we dan opstaan van hef gebed, terugkeren uit de hemel, dan komen we niet met lege handen. Dan nemen we iets van de hemel mee terug naar de aarde. Zoeken wat boven is! Wat is daarboven niet allemaal! Daar is de vrede en de harmonie; iets van die vrede nemen we mee, en we worden echte vredestitelers in huis, in de kerk, in het maatschappelijk leven. Daarboven is de heiligheid. Iets daarvan trachten we in te dragen in dit onheilige en zondige mensenleven. En noem verder maar op. Zo brengen we een brok hemel op de aarde. We hoorden aan het begin, dat Christus de aarde niet ontvluchtte, maar heenging om de aarde voor te bereiden voor haar vernieuwing. Zo zendt het hemelvaartsfeest ons naar de aarde terug. Wij hebben ook een vernieuwende, reformatorische taak. Hemelvaart zet ons met beide voeten op de aarde, nuchter en praktisch. Hemelvaartmensen zijn geen zwevende figuren, maar vol des Geestes en van kracht, om op aarde te werken voor de Here en Zijn eer. Zij zoeken niet wat op de aarde is, maar zij zoeken er te brengen, wat er *niet* is: de muziek van de hemel!

ZONDAG 19

Vraag 50.

Waarom wordt daarbij gezet: Zittende ter rechterhand Gods?

Antwoord:

Dewijl Christus daarom ten hemel gevaren is, opdat Hij Zichzelfen daar bewijze als het Hoofd Zijner Christelijk Kerk^a, door Wien de Vader alle ding regeert^b.

^a Eph 1:20-23; Col 1:18,

^b Mt 28:18; Joh 5:22.

Vraag 51.

Wat nuttigheid brengt ons deze heerlijkheid van ons Hoofd Christus?

Antwoord:

Eerstelijk dat Hij door Zijn Heilige Geest in ons, Zijn lidmaten, de hemelse gaven uitgiet^a. Daarna dat Hij ons met Zijn macht tegen alle vijanden beschut en bewaart^b.

^a Han 2:33; Eph 4:8,

^b Ps 2:9; Ps 110:1,2; Joh 10:28; Eph 4:8.

Vraag 52.

Wat troost u de wederkomst van Christus om te oordelen de levenden en de doden?

Antwoord:

Dat ik in alle droefenis en vervolging met opgerichten hoofde even Denzelfde, Die Zich tevoren om mijnentwil voor Gods gericht gesteld en al den vloek van mij weggenomen heeft, tot een Rechter uit den hemel verwacht^a, Die al Zijn en mijn vijanden in de eeuwige verdoemenis werpen^b, maar mij met alle uitverkorenen tot Zich in de hemelse blijdschap en heerlijkheid nemen zal^c.

^a Php 3:20; Lu 21:28; Ro 8:23; Tit 2:13; 1Th 4:16,

^b Mt 25:41; 2Th 1:6,

^c Mt 25:34; 2Th 1:7.

Het duizendjarig rijk.²

We moeten het nu hebben over het "duizendjarig rijk". Zondag 19 geeft daarvan een duidelijke en keurige beschrijving. De *naam* wordt wel niet genoemd, maar de *zaak* wel. Dat we hier de naam ook noemen, gebeurt om te doen zien, dat er wel degelijk een duizendjarig rijk is, maar dat het er *anders* uitziet, en dat het veel *dichterbij* ligt, dan de z.g. chiliasten willen doen geloven. Wij moeten ook bij en uit de werkelijkheid van dit rijk leven, en de zegeningen er van genieten.

² Hier volgt met enige geringe wijzigingen en verkortingen, wat vroeger door mij geschreven werd in: "Wat de Kerk van het Duizendjarig Rijk belijdt".

De eerste vraag: "waarom wordt daarbij gezet: zittende ter rechterhand Gods", bepaalt ons bij het begin van dit rijk: het is de troonsbestijging van Christus.

De tweede vraag: "wat nuttigheid brengt ons deze heerlijkheid van ons Hoofd Christus", gaat na de zegeningen van dit rijk, waarin Christus de Zijnen doet delen.

De derde vraag: "wat troost u de wederkomst van Christus om te oordelen de levenden en de doden", behelst de afsluiting van dit rijk, want Hij moet als Koning heersen, *totdat* Hij alle vijanden onder Zijn voeten zal gelegd hebben. En "wanneer Hem alle dingen zullen onderworpen zijn, dan zal ook de Zoon Zelf onderworpen worden Dien, Die Hem alle dingen onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen".

De regering van Christus als de mens-geworden Zoon van God, de Middelaarsregering, die begon bij Zijn hemelvaart, en een einde neemt bij Zijn wederkomst, is nu het duizendjarig rijk. Het was er nog niet vóór Zijn mens-wording en ook nog niet tijdens Zijn omwandeling op aarde, maar begon eerst, toen na Zijn hemelvaart de Middelaar een naam ontving boven alle naam, en de Vader zei: Kom en neem plaats aan Mijn rechterhand. Het zal er ook niet altijd zijn, want Hij zal het koninkrijk aan God en de Vader weer overgeven (1 Cor. 15 :24). Het is een bepaalde, afgesloten periode, beginnende bij Zijn troonsbestijging en eindigende bij Zijn wederkomst. Het is niet een heilstaat, die nog komen moet, maar we leven er midden in. De hemelvaartsdag was om zo te zeggen het jaar 1 en de doorluchte dag van Zijn wederkomst is het jaar 1000. Wat in Zondag 19 gezegd wordt over de aanvang, de zegeningen en de afsluiting der Christusregering komt zakelijk overeen met wat Openbaring 20 zegt over het duizendjarig rijk. Want het is bekend genoeg, dat aan dat hoofdstuk van Johannes' Openbaring de *naam* duizendjarig rijk ontleend is. Daar staat in vs 2 en 3, dat de satan gebonden werd *duizend jaren*, en dat hij geworpen werd in de afgrond, opdat hij de volken niet meer verleiden zou, *totdat* die duizend jaren geëindigd zouden zijn, waaraan vs 4 nog toevoegt, dat de "zielen der onthoofden" heersten als koningen met Christus, die duizend jaren.

Dit heeft velen er toe gebracht, het duizendjarig rijk *naar de toekomst* te verschuiven. Vóór Zijn komst om te oordelen de levenden en de doden, zou Christus eerst nog een tijdlang op aarde komen, om daar *mèt* de gelovigen te heersen; het zou een tijdperk van de zaligste genietingen zijn, en ongekende bloei van het koninkrijk Gods, een tijdperk, waarin de satan gebonden, d.i. onschadelijk gemaakt is. Van deze gebondenheid van satan, zo zeggen zij, is nu immers nog niets te bespeuren: dit is dus alles nog toekomstmuziek.

Ik kan mij best begrijpen, dat iemand geneigd is net zo te denken, en er in elk geval nog niet aan toe is, te aanvaarden, dat het duizendjarig rijk reeds inging met Christus' zitten ter rechterhand Gods. Immers, u zit met die duizend jaar wat verlegen, nietwaar? Vanaf Christus' troonsbestijging tot nu toe is al bijna twee duizend jaar, en hoe kan de Schrift dan zeggen, dat Hij duizend jaren heersen zal?

Nu, deze vraag is niet zo moeilijk op te lossen.

De *getallen* in de Openbaring hebben nooit *letterlijke*, maar steeds *zinnebeeldige* betekenis.

Het getal duizend verzinnebeeldt de gedachte van: volle ontwikkeling³.

Dat Christus duizend jaar regeert, wil dus heel eenvoudig zeggen: zólang, tot de dingen tot hun volle ontwikkeling gekomen zijn. en Gods raad met wereld en kerk volkomen is vervuld.

Dat getal geeft zo dus geen moeilijkheden meer.

³ Het is samengesteld uit 10 X 10 X 10. Het getal 10 is het getal der volkomenheid, zoals b.v. de 10 dagen in Openbaring 2:10 wijzen op een afgesloten periode, waarvan begin en einde vastgesteld is.

Moeilijker te verstaan is, dat tijdens die Christusregering *satan* gebonden zal zijn. Daar is immers niets van te zien. Integendeel schijnt hij al driester de kop op te steken. Hij oefent zóveel macht, dat het haast ongerijmd schijnt, te geloven, dat wij nu leven in het duizendjarig rijk, waarin de *satan* gebonden is.

Men lette er evenwel op, dat van een algehele verhindering van *satan*, om ook maar iets te ondernemen tijdens het duizendjarig rijk, in de Schrift met geen woord sprake is. Die binding was slechts gedeeltelijk, en had een speciaal doel. Dit doel wordt aangewezen in Openbaring 20:3: opdat hij de volken niet meer verleiden zou.

Met die volken zijn de heidenvolken bedoeld. Had de *satan* zijn zin gekregen, dan had hij het heidendom reeds in de aanvang verleid, opgehitst, om zich massaal op de christenheid te werpen, en haar in de kiem te vernietigen. Dan was er van de komst en de ontplooiing van het koninkrijk Gods geen sprake geweest. Dit moest dus tot elke prijs worden voorkomen.

Het evangelie moet verkondigd kunnen worden, en Gods raadsplan tot verwerkelijking komen. *Satan* mag dit niet verhinderen. Met dat doel wordt hij gebonden, en in zijn bewegingen belemmerd.

Dat de *satan* van het begin af de kerk al uitgeroeid zou hebben, ware hij niet gebonden geweest, blijkt wel duidelijk uit Openbaring 20:8. Daar staat, dat hij, zodra hij losgelaten wordt (maar nu Gods plan niet meer vrijdelen kan) zich richt tot Gog en Magog (zinnebeeldige naam voor de Gode-vijandige wereld) om hen te bewegen de kerk te vernietigen. Zó heeft dus de Here *satan* verhinderd, en verhindert Hij hem nog, om Gods werk te vrijdelen, en de loop van het evangelie te storen. Van een verdere binding wordt niets gezegd. Zijn satanisch bedrijf kan hij dus op velerlei manier uitoefenen. Hoewel, en dat moet er ook bij gezegd, er nog heel wat anders aan het licht zou komen, als hij ook daarin geheel vrij was in zijn bewegingen. Gelijk wel blijken zal als tijdens het schrikbewind van de antichrist, *satan* geheel wordt losgelaten, en hij in deze wereld zijn gang kan gaan!

Zo levert die binding van *satan* tijdens het duizendjarig rijk dus ook geen moeilijkheden meer op. En die binding "opdat hij de volken niet zou verleiden", is heilzaam gebleken. Insteed dat het de *satan* gelukte, met zijn miljoenenlegers een handjevol christenen te verpletteren, moest de heidenwereld landstreek na landstreek prijs geven aan Christus. De kruisbanier werd overal geplant; de kruisvlag woei op alle zeeën. Het evangelie ging voort, overwinnende en opdat het overwon. Christus moest als Koning heersen, het duizendjarig rijk werd ingeluid.

De Catechismus laat ons de luidklokken bij de troonsbestijging horen, als hij de woorden: "zittende ter rechterhand Gods" aldus verklaart: "dewijl Christus daarom ten hemel gevaren is, opdat Hij Zichzelf daar bewijze als het Hoofd Zijner christelijke kerk, door Wie de Vader alle ding regeert".

Hiermee vernemen we iets van de aard van Christus' regeermacht, waarmee Hij in Zijn duizendjarig rijk is bekleed.

Het is allereerst een *uitvoerende* macht.

De uitdrukking: zittende ter rechterhand Gods, is natuurlijk beeldspraak. De kracht van die beeldspraak schuilt in de "rechterhand".

Christus is nu als 't ware 's Vaders rechterhand, en wordt bekleed met mogendheid om alle ding te regeren. *Bekleed*, want die eer bezat Hij uit Zichzelf, als mens, tot nu toe niet. Gelijk de Egyptische Pharao Jozef maakte tot eerste in zijn koninkrijk, zo gaan nu de herauten van Christus de wereld door, om te bazuinen: knielt! Want voor Hem moet alle knie zich buigen.

De Vader deed dus geen afstand van de regering.

De Christusregering is geen staat, waarin de koning slechts ornament is, en de minister alle macht heeft, en alleen! Er was trouwens geen gevaar, dat Christus met té grote macht zou worden bekleed. Voor Hem geldt ook in de heerlijkheid de regel: dit is Mijn spijze, dat Ik de wil doe Mijns Vaders. Het blijft dus, zoals het in de Catechismus staat: door Wie *de Vader* alle ding regeert. De Middelaar voert de wil des Vaders uit. D.w.z. Hij voert Gods raadsbesluiten uit, die vooral tot inhoud hebben: de afbouw der kerk. Christus, Die in Zijn bloed het fundament der kerk legde, mag nu vanaf de troon diezelfde kerk opbouwen en voltooien.

De macht van Christus is behalve een uitvoerende, ook een *onbeperkte*. Dat blijkt wel uit de woorden: alle ding! Hem is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Hoe zou Hij ook Zijn kerk kunnen bewaren en bouwen, als Hij niet Meester was van heel het terrein. Hoe zou het scheepke onder Jezus' hoede ooit veilig strand kunnen bereiken, als Hij niet tot de golven zeggen kon: Zwijg stil! Of ook: zweep de kerk voort naar het doel, dat Ik haar gesteld heb.

Alle ding!

Engelen en duivelen, vorsten en volken! Alles staat onder Zijn hoog bewind. Alles moet Hem dienen. Om Zijn grote doel te bereiken, laat Hij de natiën oorlogen verklaren en vrede sluiten, laat Hij de vorsten samen list op list beramen en laat Hij de tijd rijpen voor de grote dag van Zijn Vader. En Die in de hemel zit ter rechterhand des Vaders, lacht om elke hemelbestormer, die roept: laat ons de touwen van ons werpen. Hij maakt zelfs de kerk-brekers tot kerk-bouwers. Allen moeten, bewust of onbewust, gewillig of onwillig meebouwen aan Zijn grote werk, en stenen aandragen voor Jeruzalem. En onder alle bliksem- en donderslagen der wereldhistorie blijft Zijn troon onbewogen staan: gezeten aan Gods rechterhand zal Hij haar wel behoeden!

Vanaf Zijn hemelstroon bewijst Hij Zich allereerst, zegt de Catechismus, als Hoofd Zijner *christelijke kerk*. Daar is Hij Koning van. Dit is het koninkrijk Zijner genade, dat is dat de onderdanen Hem hier gehoorzamen, omdat ze niet anders *willen*. De grenzen der kerk zijn echter niet de grenzen van Zijn rijksgedebiet. Hij regeert ook alle ding en alle schepsel in de wereld. Dat is het koninkrijk Zijner macht. Hier gehoorzaamt men, omdat men niet anders *kan*.

De volgorde van de Catechismus is schoon.

Eerst Koning der kerk, en dan over de wereld.

De wereldgeschiedenis is dus ondergeschikt aan de kerkgeschiedenis; zij is het steigerwerk, dat dient voor het afbouwen der kerk.

Deze regering van Christus is een kwestie van *geloof*. Dat wil zeggen, dat wij het *niet zien*, doch soms wel het tegendeel. Er staat in de Catechismus, dat Hij Zich daar *bewijst* als het Hoofd Zijner christelijke kerk, en dat de kerkmuren nog steeds rechtop staan, is daar ook wel een bewijs van, maar vaak blijven de bewijzen uit. Er zijn tijden, we beginnen er iets van te gevoelen, dat de kerk schreit:

Geef 't wild gediert', dat niets in 't woen ontziet, De ziele van Uw tortelduif niet over.

en:

Wij zien aan ons, na al dit ongeval, Geen teek'nen meer van Uwe gunst gegeven, Niet één profeet is ons tot troost gebleven, Geen sterv'ling weet, hoe lang dit duren zal.

De hemel schijnt dan als van koper, en de troon in de hemel ledig. Regeerde Christus wel,

toen Jacobus met het zwaard werd gedood, Petrus in de gevangenis werd gesloten, Johannes naar Patmos verbannen?

Was dat de manier, om de kerk te bouwen en te bewaren?

Regeert Christus nog, als de arbeid in Zijn koninkrijk wordt belemmerd, Zijn dienaren worden gevangen en verbannen?

Regeert Christus nog, als straks de antichrist daar is, die van zee tot zee schijnt te regeren, en die zelfs verbieden zal te kopen of te verkopen ieder, die het merkteken van het Beest niet draagt?

Inderdaad, de Christusregering stelt ons voor vele raadselen.

Ook in ons persoonlijk leven! Als wij onder het breken, dat Hij aan ons doet, maar niet kunnen begrijpen, dat Hij bouwt. Wij hebben het in het duizendjarig rijk niet gemakkelijk. Het is geen tijd van vrede, terwijl ieder zit onder zijn vijgeboom en wijnstok. Al die duizend jaren zal de kerk des Heren midden in de vlammen staan. Maar, ze wordt niet verteerd. Dat zie ik niet, maar dat geloof ik, en dus weet ik het:

Ik weet hoe 't vast gebouw van Uwe gunstbewijzen Naar Uw gemaakt bestek in eeuwigheid zal rijzen.

Christus zit dus ter rechterhand Gods, als Koning.

Indien de spotters vragen: bewijs mij dat nu eens, dan zij ons *leven* het bewijs. Dat wij ons ootmoedig buigen voor de scepter van Zijn Woord. En ook de kerk in haar geheel zij daarvan het bewijs! Christus moet Koning blijven in Zijn kerk. De kerk is 's Heren paleis, en in dat paleis is Christus Koning. En zoals in een paleis alles gaat naar de ordinantie en het ceremonieel, door de koning ingesteld, en niets aan de willekeur der hofdienaren wordt overgelaten, also moet het in de kerk óók zijn!

En voorts is er geen levensgebied, waarvan Christus niet zegt: het is Mijn!

Daarom mag niet gerust, vóórdát men zich allerwege gebogen heeft voor Zijn ordinantiën.

De chiliasten, die het duizendjarig rijk in de *toekomst* stellen, voelen voor deze christelijke actie niets. Ze zijn lijdelijk, en zijn van oordeel, dat Christus dat straks Zelf wel in orde maken zal in Zijn duizendjarig rijk. Nu geeft het toch niets! Maar de christen, die weet rekenschap en verantwoording te moeten afleggen van zijn talenten, heeft geen rust, voor hij alles, zoveel in zijn vermogen is, gereedgemaakt heeft voor des Konings komst. En dit temeer, wijl hij weet, dat de dagen boos zijn en kort, duizend jaren als één dag, en de tijd nabij schijnt, dat voor christelijke actie geen plaats meer is.

De zegeningen van het duizendjarig rijk.

De chiliasten verliezen zich in dromen van een duizendjarig rijk in de toekomst, met miskenning van hetgeen Christus nu reeds te genieten geeft.

De Catechismus toont ons de zegeningen, die Hij nu reeds geeft onder Zijn "duizendjarige" heerschappij van Zijn hemelvaart af tot Zijn wederkomst toe.

Op de vraag nl.: "Wat nuttigheid brengt ons deze heerlijkheid van ons Hoofd Christus", geeft hij dit schone antwoord: "Eerstelijk, dat Hij door Zijn Heilige Geest in ons, Zijn lidmaten, de hemelse gaven uitgiet. Daarna, dat Hij ons met Zijn macht tegen alle vijanden beschut en bewaart".

Een dubbele zegen dus.

De kerk staat in een stroom van hemelse gaven, die Hij *uitgiet*. De kerk staat tevens onder de beschuttende hand van haar Koning. Gezegend duizendjarig rijk!

En dit zijn nog maar alleen de zegeningen, die de *strijdende kerk* op aarde geniet. Ieder weet, dat dit niet *heel* de kerk is. Een deel der gelovigen is reeds in de heerlijkheid overgegaan, wellicht reeds het grootste deel. Dit is de triumferende kerk. Welke zegeningen deze triumferende kerk in de hemel geniet, wordt hier in de Catechismus niet gezegd. We weten er intussen wel iets van, want in het reeds meergenoemde twintigste hoofdstuk van de Openbaring wordt er een schone tekening van gegeven. Daar zegt Johannes (Openb. 20:4-6):

"En ik zag tronen, en zij zaten er op; en het oordeel werd hun gegeven; en ik zag de zielen dergenen, die onthoofd waren om het getuigenis van Jezus, en om het Woord Gods, en die het Beest en deszelfs beeld niet aangebeden hadden, en die het merkteken niet ontvingen hadden aan hun voorhoofd en aan hun hand; en zij leefden en heersten als koningen met Christus, de duizend jaren.

Maar de overige der doden werden niet weder levend, totdat de duizend jaren geëindigd waren. Deze is de eerste opstanding.

Zalig en heilig is hij, die deel heeft in de eerste opstanding; over deze heeft de tweede dood geen macht, maar zij zullen priesters van God en Christus zijn, en zij zullen met Hem als koningen heersen, duizend jaren."

De chiliasten lezen in deze verzen van Openbaring 20 een profetie van de *kerk op aarde* tijdens het duizendjarig rijk in de toekomst, en zij maken van deze woorden van Johannes zelfs hun sterkste bolwerk. Als Christus komen zal om Zijn duizendjarig vrederijk op aarde te stichten, zo zeggen zij, zullen ook de zielen der gelovigen die ontslapen zijn, opstaan, en met hun lichamen weer verenigd worden, om met Christus te heersen op de aarde. De ongelovigen delen in die opstanding echter niet — ze blijven in hun graven. Die opstanding der gelovigen is een voorlopige opstanding. Deze chiliasten onderscheiden dus niet alleen twee "wederkomsten" van Christus, maar ook twee "opstandingen", een totale van alle mensen, en een voorlopige van de gelovigen alleen. U kunt het toch zelf lezen, zeggen zij: "De zielen dergenen, die onthoofd waren.... leefden en heersten als koningen met Christus, de duizend jaren. Maar de overige der doden werden niet weder levend, totdat de duizend jaren geëindigd waren. Deze is de eerste opstanding. . . . zalig die deel heeft in de eerste opstanding. ... zij zullen met Hem als koningen heersen, duizend jaren!"

Men leze echter zijn Bijbel nauwkeurig.

Wat er staat in Openbaring 20:4-6 speelt zich niet af op de aarde maar in de hemel. Van een voorlopige opstanding der gelovigen is in 't geheel geen sprake! Johannes zegt immers duidelijk, dat hij zag de *zielen* dergenen, die onthoofd waren, enkel de zielen! En ons wordt een blik in de hemel gegund, wat die martelaren daar genieten. Johannes zegt ook niet, dat die zielen opstonden, maar dat ze *leefden*. De vijanden dachten, dat ze voorgoed dood waren, ze waren zelfs onthoofd! maar ze vergisten zich. Johannes jubelt: ze leefden! Hun dood was een doorgang tot het eeuwige leven! Maar de overige der doden — dat zijn zij, die *niet* in Christus geloofd hebben, werden *niet* weder levend. Natuurlijk niet! Hun dood was een wegzinken in de eeuwige dood, de tweede dood. Maar zalig en heilig is hij, over wie die tweede dood geen macht heeft, maar die deel heeft in de eerste opstanding. . . . die eerste opstanding is de opvaart der zielen, de wijde vlucht de eeuwige zaligheid binnen; dat is de eerste, de voornaamste, de allesbeslissende opstanding. De opstanding des vleses bij 's Heren wederkomst is er slechts de voltooiing van.

Het zou ongetwijfeld de moeite lonen, na te gaan, welke zegeningen de triumferende kerk in de hemel geniet tijdens de Christusregering, gelijk Openb. 20 die tekent; het zou eveneens

belangwekkend zijn na te speuren. welke vruchten de ongelovige wereld plukt en genoten heeft van de gezegende Christusregering al de duizend jaren van Zijn hemelvaart af. Maar we zullen al werk genoeg hebben met de inzameling der vruchten, die er zijn voor de strijdende kerk gedurende dit tijdperk. We kunnen ze met alle heiligen samen nog niet op.

Men hoort der vromen tent weergalmen Van hulp en heil ons aangebracht.

Heil: "dat Hij in ons, Zijn lidmaten, de hemelse gaven uitgiet".

Hulp: "dat Hij ons met Zijn macht tegen alle vijanden beschut en bewaart".

Gelijk de wijnstok zijn sappen door de ranken perst, giet Christus Zijn hemelse gaven in ons, Zijn lidmaten, uit. Hemelse gaven, dat zijn dus gaven, die *uit* de hemel komen, en *voor* de hemel toebereiden. Het is vrijwel onmogelijk, van die hemelse gaven een volledige opsomming te geven. De Catechismus spreekt van *uitgieten*, en wie zou dan de druppelen tellen? Indien ieder christen een dagboek bijhield, waarin hij aantekende de menigvuldige verlossingen Zijns aangezichts van elke dag, dan acht ik, dat ook de gehele wereld de geschrevene boeken niet zou kunnen bevatten.

Intussen moeten we aan dat "hemelse" geen verkeerde voorstelling hechten. De stoffelijke gaven zijn ook van Christus. Maar er zijn geloofs-ogen voor nodig, om de hemelse gaven te zien in het dagelijks brood, in een beker koud water. En voorts — als de Here mijn hart opent, dat ik acht geef op Zijn Woord, dan is dat een hemelse gave. Als kinderen de Here Jezus liefhebben, en in de Here ook hun ouders alle eer, liefde en trouw bewijzen, dan is dat een hemelse gave. Zich rijk te weten in diepe armoede, een gezalfd aangezicht te tonen in dagen van rouw en leed, blijven vertrouwen in dagen van verdriet en eenzaamheid, zichzelf kunnen verloochenen, anderen kunnen vergeven — ziedaar een reeks van hemelse gaven. Ook de tegenspoed is een hemelse gave. We herkennen er niet terstond de hemelse oorsprong in; we denken *veeleer*, dat het ons van mensen wordt aangedaan. Maar later, als we er door gelouterd zijn. dan verstaan we dat wel, en fluisteren: hemelse gaven!

Christus geeft aan elk van Zijn lidmaten gaven naar zijn *aard*, ook naar ieders *behoefte*, en ook te rechter *tijd*. Hij geeft geen stervensgenade, als we nog niet sterven hoeven; dan hebben we levensgenade nodig. Dat ons leven tot Zijn eer is. Dat ons leven elke dag Christus is. Dan wordt het sterven vanzelf gewin. Nu, al deze gaven worden uitgegoten, dagelijks weer uitgegoten. Christus geeft niets in reserve, opdat we Hem elke dag weer nodig zullen hebben. En elke dag is Hij er weer met Zijn milde gaven, om ze uit te gieten. Men zou haast willen spreken van goddelijke overdaad.' In elk geval moeten we maar niet vragen, dat er "druppelen vallen ook op mij". Dat is miskenning van Zijn royaliteit. Christus Zelf geeft geen druppelen, maar giet ze bij stromen uit. Als er geestelijke armoede is, dan moet ik *mijzelf* in staat van beschuldiging stellen. Als we niet zo vol worden van hemelse gaven, dat we er van overlopen, dan komt dat alleen, omdat we niet openstaan voor Zijn Geest. Dat we nog zo vol zijn van allerlei andere dingen, dat de hemelse gaven er niet bij in kunnen. Gevuld te worden door Hem, geeft ledigheid in onszelf. Vraagt ook heilbegeerte, gelijk het dorstige land smacht naar water, en de bloemen zich openvouwen voor de dauw. En voorts zijn het de dode ranken, die het levensbloed van de wijnstok in 't geheel niet indrinken. Welnu: alle rank, die in Mij geen vrucht draagt, wordt afgehouden en in het vuur geworpen.

Ook *hulp* bewijst Christus Zijn onderdanen in het duizendjarig rijk. "Daarna", aldus de Catechismus, "dat Hij ons met Zijn macht tegen alle vijanden beschut en bewaart". Want in het duizendjarig rijk zijn ook nog *vijanden*. Het is geen vrede-rijk, gelijk de chiliast het zich droomt. De bergen zullen pas vrede dragen en de heuvelen heilig recht, als de duizend jaren geëindigd zullen zijn, en de laatste vijand òf bekeerd, òf vernietigd is. Dan zal Hij hun vrolijk op doen dagen het heil hun toegezegd. De satan, zo vernamen we reeds, is wel gebonden,

maar slechts ten dele. En ook al was zijn macht totaal geknot, dan bleven nog de beide andere doodsvijanden: de wereld en ons eigen vlees. Dus hebben we het als burgers van dat rijk niet gemakkelijk. Maar Christus is het, Die tegen al die vijanden beschut en bewaart. Niet buiten ons om, maar door de strijd des geloofs, ten bloede toe gestreden. Maar Christus, ons Hoofd, is het, Die ons kracht geeft. Gelijk de arm slap neerhangt, zodra de zenuw met het *hoofd* niet meer werkt, zo zullen wij zonder gemeenschap met Hem niet kunnen strijden. In die weg zullen wij de weelde smaken van Zijn belofte: "Niemand zal ze uit Mijn hand rukken".

De afsluiting van het duizendjarig rijk.

De Christusregering vindt haar afsluiting en bekroning in de *wederkomst* van Christus. Zijn zitten ten oordeel op de grote witte troon, waarvan ook Openb. 20 spreekt (vs 11), is Zijn laatste koninklijke daad. Dan legt Hij de gouden scepter weer in handen van de Vader, opdat God zij alles in allen. Het is daarom, dat zowel Openb. 20 als Zondag 19 *eindigen* met onze aandacht te richten op dit laatste oordeel. De Catechismus doet het met deze woorden:

"Wat troost u de wederkomst van Christus om te oordelen de levenden en de doden?"

"Dat ik in alle droefenis en vervolging met opgerichten hoofde even Dezelfde, Die Zich tevoren om mijnentwil voor Gods gericht gesteld en al de vloek van mij weggenomen heeft, tot een Rechter uit de hemel verwachte, Die alle Zijne en mijne vijanden in de eeuwige verdoemenis werpen, maar mij met alle uitverkorenen tot Zich in de hemelse blijdschap en heerlijkheid nemen zal."

Wanneer dit zal zijn, is onbekend. Van die dag en die ure weet niemand.

Wel zullen we uit allerlei "tekenen" kunnen opmaken, dat deze dag in aantocht is. Dit weten we ook zeker, dat vóór Christus' wederkomst satan eerst nog ontbonden zal worden (Openb. 20:7). De aanwezigheid van allerlei "ontbindende" krachten is wellicht een bewijs reeds van deze "ontbinding des satans", en dus een zeer ernstig tijdsteken. De volledige ontbinding is dit echter nog niet. Geheel van zijn boeien ontslagen, zal hij zich nog éénmaal in zijn volle lengte uitrekken. Al zijn macht zal hij ontplooien in de mens der zonde, een soort vleesgeworden duivel. ... de antichrist!

Schrikkelijke tijden breken dan voor de kerk des Heren aan!

Hoewel Christus ook dan nog Koning is, laat Hij Zijn kerk een ogenblik in de smeltkroes, om haar in haar getrouwheid te beproeven, en Zijn eigen werk in Zijn kerk te verheerlijken. Het is een tijd van droefenis en vervolging.

Dat was het ook reeds in de dagen toen de Catechismus werd opgesteld; men ruikt er de vlammen van de brandstapels in! Deze woorden "droefenis en vervolging" zullen altijd actueel blijven. Het zal nóg erger worden! Maar als de nood op het hoogst is, grijpt Christus in. Daarop heeft de kerk met smartelijk verlangen gewacht; het is waarlijk geen wonder, dat daarom juist de *troostrijke* zijde van Christus' wederkomst op de voorgrond wordt gesteld. Zijn komst betekent het einde van Zijn vijanden; dus ook het einde van alle droefenis en vervolging⁴.

Christus' wederkomst heeft natuurlijk ook een andere zijde: het is de dag der *vereffening*.

⁴ Met deze voorstelling van zaken, dat de wederkomst van Christus het sluitstuk vormt van het duizendjarig rijk, is niet in strijd de mededeling in Openbaring 20:7, dat de satan zal ontbonden worden, als de duizend jaren zullen *geëindigd* zijn. In dat "geëindigd" ligt geen tijdsbepaling, maar alleen de gedachte, dat de Christus-regering nu haar "telos", haar einddoel heeft bereikt. De satan kan nu zijn gang gaan, hij kan toch niets meer verhinderen. In Openb. 20:7-10 wordt trouwens de ontbinding van satan en Christus' wederkomst als één moment gezien. Van een heerschappij van satan na het duizendjarig rijk is geen sprake.

Alleen zij kunnen die dag "met opgerichten hoofde" tegemoet gaan, die *niet* bij Zijn vijanden behoren, ook niet *heimelijk*, hetgeen mogelijk is, ondanks veel vrome woorden. Alle geveinsdheid zal dan ook uitkomen. Alle onrecht, dat hier ongewroken bleef, zal dan vergolden worden.

Deze dag des gericht is de dag der *scheiding*. ... de vijanden van Christus in de eeuwige verdoemenis, de uitverkorenen in de eeuwige zaligheid.

Dit is geen Farizeïsme, maar integendeel de taal van diepe ootmoed. Want die de eeuwige zaligheid binnengaan, zijn de *uitverkorenen*, zegt de Catechismus, en de uitverkiezing zegt juist: het is niet *mijn* waardigheid, maar de *vrije gunst*, die eeuwig Hem bewoog. Er is *niets* van mij bij, maar het is alles: door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen. En als de Catechismus zegt, dat Hij "alle Zijne en mijne vijanden in de eeuwige verdoemenis werpen zal", dan spreekt daar geen leedvermaak uit of persoonlijke wraakzucht. Er staat niet: mijne en Zijne vijanden, maar juist omgekeerd: Zijne en mijne vijanden. Ik heb geen andere vijanden dan de vijanden van Christus. En dat die vijanden ten onder gebracht worden, is alleen daarom mijn blijdschap, omdat ze altijd Zijn glorie hebben weerstaan. Dat is nu uit! En het is misschien niet overbodig te zeggen, dat ook hier weer duidelijk blijkt, dat er maar *twee* soorten mensen zijn: vijanden Gods en de uitverkorenen. Neutralen zijn er niet.

Over alle mensen wordt bij Zijn wederkomst gericht geoefend.

Voor Hem verschijnen alle volken, kleinen en groten, rijken en armen, ouders en kinderen.

Rijken, maar dan zonder geld.

Rijkskanseliers, maar dan zonder waardigheid.

Koningen, maar dan zonder kroon.

Dan gaan de boeken open, en worden wij geoordeeld naar hetgeen wij gedaan hebben, hetzij goed, hetzij kwaad. Geoordeeld naar onze openlijke en heimelijke zonden, naar onze persoonlijke en ambtelijke zonden. Naar onze gedachten, woorden en werken. En dit oordeel zal zeer rechtvaardig zijn.

Wij mogen wel elke avond in ons gebed dit gericht in gedachten doormaken, en ons aldus voorbereiden op deze dag. Er is nog zoveel niet in orde. En dan zal het nu reeds doorleven van het gericht van de hoogste Rechter ons er toe brengen, Hem als onze Heiland te voet te vallen. Het is zo troostrijk, dat de Catechismus belijdt, "dat onze Rechter *even Dezelfde* is, Die Zich tevoren om mijnentwil voor Gods gericht gesteld en al de vloek van mij weggenomen heeft".

Gezien mijn zonden heb ik *alles* te vrezen.

Gezien Zijn volbrachte werk heb ik *niets* te vrezen.

De Rechter van straks is de Rechter van heden.

De vijanden van Christus moeten beven, maar mijn hart zal vrolijk zingen.

Hij komt, Hij komt, om d' aard te richten, De wereld in gerechtigheid! Al 't volk, daar 't wreed geweld moet zwichten, Wordt in rechtmatigheid geleid.

ZONDAG 20

Vraag 53.

Wat gelooft gij van den Heiligen Geest?

Antwoord:

Eerstelijk dat Hij te zamen met den Vader en den Zoon waarachtig en eeuwig God is^a. Ten andere dat Hij ook mij gegeven is^b, opdat Hij mij door een waar geloof Christus en al Zijn weldaden deelachtig make^c, mij trooste^d en bij mij eeuwiglijk blijve^e.

^a 1Jo 5:7; Ge 1:2; Jes 48:16; 1Co 3:16; 1Co 6:19; Han 5:3,4,

^b Ga 4:6; Mt 28:19,20; 2Co 1:22; Eph 1:13,

^c Ga 3:14; 1Pe 1:2; 1Co 6:17,

^d Joh 15:26; Han 9:31,

^e Joh 14:16; 1Pe 4:14.

Als de dauw.

Zondag 20 verklaart het achtste geloofsartikel: Ik geloof in de Heilige Geest.

De Catechismus is daar uitzonderlijk kort over. Op de vraag toch: "Wat gelooft gij van de Heilige Geest?" luidt het antwoord: "Eerstelijk, dat Hij tezamen met de Vader en de Zoon waarachtig en eeuwig God is. Ten andere, dat Hij ook mij gegeven is, opdat Hij mij door een waar geloof Christus en al Zijne weldaden deelachtig make, mij trooste en eeuwig bij mij blijve".

Dat is alles van de Heilige Geest.

Het is wel waar, dat de nu nog volgende geloofsartikelen van de kerk, de vergeving der zonden, de wederopstanding des vleses en het eeuwige leven, die hun behandeling in Zondag 21 en 22 vinden, feitelijk ook nog tot de Heilige Geest behoren, en er staat ook terecht boven dit onderdeel: Van God de Heilige Geest en onze heiligmaking, maar in de verklaring van de Catechismus wordt daar de naam van de Heilige Geest niet of slechts terloops genoemd, zodat men veilig kan zeggen, dat het "stuk" van de Heilige Geest in een kort antwoord wordt afgedaan.

Dit is geheel in overeenstemming met de aard van de Heilige Geest Zelf.

Hij werkt in stilte en zonder gerucht.

Alles wat maar naar ophef, publiciteit of reclame zweemt, is de Heilige Geest volkomen vreemd. Hij wordt in de Heilige Schrift vergeleken met de dauw, die 's nachts in de stilte, onhoorbaar en onzichtbaar neerdaalt van de hemel, en de aarde zegent zonder gedruis. Hij treedt niet voor het voetlicht, maar werkt het liefst aan de achterzijde van het leven, in de innerlijke verborgenheid van het menselijk hart.

In zekere zin geldt dit natuurlijk ook van Christus.

Van de "Knecht des Heren" profeteert Jesaja: "Hij zal niet schreeuwen, noch Zijn stem verheffen, noch Zijn stem op de straat laten horen". En hoe dikwijls heeft Hij de mensen niet op het hart gebonden: zie, dat gij niemand iets zegt! Maar ja, zwijg maar eens als een blijde

boodschap u op het hart brandt! Ze konden het niet geheim houden. Ze verkondigden alom de grote daden, die de Here hun gedaan had. Heilige ongehoorzaamheid! En zo kan ik het mij ook voorstellen, dat de Catechismus niet zwijgen kon over het werk van de Heiland en er Zondag na Zondag maar weer mee vult. Maar het incognito van de Heilige Geest wordt geëerbiedigd. Vandaar deze korte vraag en het korte antwoord. Trouwens, 't zit 'm meestal ook niet in de lengte. Zondag 20 is rijk genoeg aan gedachten, en we willen dat nu samen trachten na te denken.

Tezamen met.

Van de Heilige Geest wordt beleden: "eerstelijk, dat Hij tezamen met de Vader en de Zoon waarachtig en eeuwig God is". Het is blijkbaar nog niet zo eenvoudig om nauwkeurig te lezen, zelfs voor dominees niet. Althans, er wordt meestal precies gedaan of er stond: dat Hij *evenals* de Vader en de Zoon waarachtig en eeuwig God is. En met tal van teksten en argumenten wordt dan aangetoond, dat de Heilige Geest maar niet is een kracht, die van God uitgaat, maar een zelfstandig goddelijk Persoon. En dat is natuurlijk een waarheid! In de belijdenis van Athanasius heet het: de Vader is eeuwig, de Zoon is eeuwig, de Heilige Geest is eeuwig: alzo is ook de Vader God, de Zoon God, de Heilige Geest God. Alleen maar: deze waarheid is *hier* niet aan de orde. Daar heeft de Catechismus reeds in Zondag 8 over gesproken. Derhalve wordt hier ook niet gezegd, dat de Heilige Geest *evenals* de Vader en de Zoon waarachtig en eeuwig God is, maar wèl, dat Hij *tezamen met* de Vader en de Zoon eeuwig en waarachtig God is.

Dat is een geheel andere gedachte.

Er ligt in de eerste plaats in opgesloten, dat het Goddelijk Wezen niet compleet is zonder de Heilige Geest. Het is voor het christelijk geloof eenvoudig ondenkbaar, zich God te denken als Vader en Zoon zonder meer. Alleen *tezamen met* de Heilige Geest vormen zij het volzalig Goddelijk Wezen, de waarachtige, eeuwige God. De Heilige Geest voltooit het Goddelijk Huisgezin.... daarmee is eigenlijk het geheel eigenaardige van de Heilige Geest getypeerd. Hij is de Voltooier, de Volmaker, en de Vol-maker. Zo dikwijls wij aan de Heilige Geest denken, denken we aan voltooien, afmaken, vervullen, versieren, voorbereiden. Het is opvallend hoe dikwijls Lukas in de geschiedenis van de uitstorting van de Heilige Geest het woord "vervullen" gebruikt. De dag van het Pinksterfeest werd vervuld; het geluid van de Pinksterwind vervulde het gehele huis waar zij zaten; zij werden allen vervuld met de Heilige Geest. Hij vervult onze harten met vrolijkheid; de discipelen zijn vol des Heiligen Geestes en vol van kracht.

Deze voltooiende arbeid vinden wij in alle werken van de Heilige Geest terug. Zo bijvoorbeeld in het werk der schepping. We spreken wel van God de Heilige Geest en onze heiligmaking, wat op het terrein der herschepping brengt, maar het zou toch verkeerd wezen, Zijn werk daartoe alleen te *beperken*. Reeds in het scheppingsverhaal heet het, dat de Geest Gods zweefde op de wateren. Zo dikwijls wij de Schrift opslaan, waar sprake is van het aandeel dat de Heilige Geest heeft in het schep-pingsleven, blijkt het dat Hij het is, Die er de laatste hand aan legt. De "finishing touch", zoals de Engelsen zeggen, is van de Heilige Geest. Hij maakt het af, en van Hem is het leven en de schoonheid in de stoffelijke wereld. In Ps. 104 wordt gezegd, dat wanneer God Zijn Geest uitzendt, Hij het gelaat des aardrijks *vernieuwt*. ... de volle weeldepracht van de lente is van Hem, als alles zingt en geurt van nieuw leven. In overeenstemming daarmee zegt Job, dat de Heilige Geest de hemelen *vernieuwt*. De Heilige Geest maakt alles feestelijk. Van Hem is óók het leven, zeker! God schept de mens uit het stof der aarde, maar de Geest blaast er leven in. Waar de stroom des Geestes komt, begint in Ezechiëls visioen alles in de dode zee te leven. Maar van Hem is

vooral de schoonheid van het leven. Er moet niet alleen een tabernakel zijn in de woestijn, maar dit Godshuis moet mooi wezen. De Heilige Geest is het, Die daarom kunstenaars met talenten versiert. Alles wat er aan ware schoonheid is in deze wereld, is van de Heilige Geest.

In veel hogere zin geldt dit op het terrein der genade.

Daar, in het leven der hêrschepping, is de Heilige Geest in Zijn element, en viert Hij Zijn hoogste triumpfen. We zien daar precies hetzelfde als op het gebied der schepping. De Heilige Geest wekt niet alleen het nieuwe leven in de wedergeboorte, maar wekt het op tot de hoogste graad van schoonheid. Waar Hij komt, verdwijnt 't lelijke van de zonde, en schittert de glans der genade. Als Hij Israël is als de dauw, zal het volk bloeien als een lelie, volgens Hosea. Hij reinigt het hart en heiligt het leven. Wie door Hem bewerkt wordt, ziet niet meer zwart van dienstbaarheid, maar praat in schoonheid gelijk een duif, die door 't goud dat op haar veed'ren zit ver boven andere voog'len pronkt. Wij worden van dag tot dag vernieuwd, geadeld, als geslepen van de Heilige Geest. En wat met de gelovige individueel gebeurt, geschiedt met de gemeente in haar geheel; zij wordt toeberaid om als een reine bruid te verschijnen voor haar Bruidegom. De Heilige Geest is de grote Kunstenaar, Die het bouwwerk voltooit (om een ander, even schriftuurlijk beeld te gebruiken) en daarom moeten de levende stenen (dat zijn wij) pasklaar gemaakt worden, zodat er heel wat moet afgehouden en afgebeiteld wat niet deugt.

Behalve aan iedere gelovige individueel, en de kerk in haar geheel, werkt de Heilige Geest ook aan de nieuwe schepping. Hij bereidt de nieuwe hemel en de nieuwe aarde voor. Dat de Heilige Geest "tezamen met" de Vader en de Zoon waarachtig en eeuwig God is, komt daarin wel op het schoonste uit: de Vader heeft deze wereld geschapen, de Zoon heeft haar verlost, maar de Heilige Geest maakt haar tot een schone tempel.

Na het scheppingsverhaal lezen we in Genesis 2:1: "alzo zijn *volbracht* de hemel en de aarde". De Vader had Zijn werk volbracht, en toen was het Zijn Sabbat. Christus sluit Zijn verlossingswerk af met het woord: het is volbracht. Dat was de Sabbat van de Zoon. De Sabbat van de Geest is nog niet aangebroken. Rusteloos werkt hij nog voort aan de voltooiing. En eerst als de nieuwe aarde ligt te glanzen onder de nieuwe hemel, alle zonde uit de schepping zal zijn weggenomen, de bergen vrede dragen, en de heuvelen heilig recht, dan pas is het einddoel bereikt: het is de eeuwige Sabbat van de Geest. Hij legt de laatste hand aan het werk van de Vader en de Zoon. Hij legt de stenen gans sierlijk in het Godsgebouw, dat in eeuwigheid rijzen zal naar Gods gemaakt bestek; Hij maakt de glasvensters tot kristal, en de poorten van robijnstenen. Zo is Hij tezamen met de Vader en de Zoon de waarachtige en eeuwige God. "Tezamen met": de schoonste coöperatie, de heerlijkste samenwerking is er tussen deze drie Personen in het Goddelijk Wezen. De samenwerking tussen mensen lijdt steeds weer schipbreuk, omdat ieder zijn eigen eer zoekt. Maar de Vader, de Zoon en de Heilige Geest zijn voortdurend uit op *elkanders* verheerlijking. Van de Heilige Geest zeide Jezus: Die zal *Mij* verheerlijken! De Geest verheerlijkt de Zoon. Maar de Zoon op Zijn beurt verheerlijkt de Vader. Hij bidt in het hogepriesterlijke gebed: Vader, Ik heb U verheerlijkt op de aarde. En de Vader verheerlijkt weer de Zoon, want het gebed van Christus is verhoord: Verheerlijk Uw Zoon, opdat ook Uw Zoon U verheerlijke. Wat God ons voorhoudt in Zijn Woord: "een iegelijk zie op hetgeen des anderen is", daarin gaat de Drieënige God ons Zelf rusteloos voor, en de woorden van Athanasius' belijdenis krijgen in dit licht dieper zin: "En in deze Drieheid is niets het eerst of laatst, niets meest of minst".

Ook mij gegeven.

"Ten andere, dat Hij ook mij gegeven is", zo gaat dit antwoord nu verder. We hadden van tevoren natuurlijk wel op onze tien vingers kunnen uitrekenen, dat het deze wending nemen

zou. De Catechismus zou zichzelf niet meer wezen, als dit persoonlijk element: ook *mij* gegeven, er in ontbroken had. Er wordt niet in 't algemeen gezegd, dat de Heilige Geest aan de *kerk* gegeven is op de Pinksterdag, maar zeer speciaal, dat Hij *mij* gegeven is. Op de man af dus. We worden er zonder omwegen vóór geplaatst; hebt gij de Heilige Geest ontvangen, toen gij geloofd hebt? Daar moet een antwoord op komen; we komen er niet onderuit! Nadat ik met heel de kerk beaamd heb, dat de Heilige Geest tezamen met de Vader en de Zoon waarachtig en eeuwig God is, neemt de Catechismus mij even apart, kijkt mij goed in de ogen en vraagt me: en hoe staat het nu met u en met uw geloof? Woont en werkt de Heilige Geest nu ook in u? Menigeen zou wel graag een uitvlucht willen zoeken. Dat gebeurt zo op het huisbezoek nog al eens. Als er dan persoonlijke vragen gesteld worden, is het ongelooflijk hoe geniaal zulke vragen kunnen worden gepareerd met een vlucht in 't algemene; of men tracht het gesprek in andere banen te leiden. En in de kerk gebeurt dat ook nog al eens. Indien iemand merkt, dat het Woord persoonlijk tot hèm komt, verschuilt hij zich haastig achter zijn buurman. En zo zijn er ook, die dit sterk persoonlijk accent hier "ook mij gegeven" maar matig bevalt. Of ook: men huivert er voor terug! Is het niet wat al te stout gesproken? Nu, het zij hier dan met klem gezegd, dat we op geen enkele manier moeten pogen, deze vraag te ontduiken of te omzeilen. Hij is mij gegeven, of Hij is mij niet gegeven, daar is niets tussen. Als Hij mij niet gegeven is, dan is alles wat ik bezit of beter méén te bezitten, schijn, vorm zonder inhoud. Dan is Christus ook mijn Heiland niet, want niemand kan zeggen Jezus de Here te zijn, dan door de Heilige Geest. Daarom moeten deze woorden mij niet loslaten. Ik mag niet rusten, alvorens met de Catechismus te belijden: dat Hij ook mij gegeven is. Dat is geen geestelijke hoogmoed. Wat voor hoogmoed schuilt er in, als men belijdt iets *gekregen* te hebben? Het is juist de ootmoed van *genoten*, van *gegeven goed* te willen leven!

Maar hoe sterk de klemtoon ook vallen moet op het persoonlijke, toch dient hier ernstig gewaakt voor een zeker individualisme. Dit gebeurt namelijk als men de enkeling losmaakt van het geheel, en men het persoonlijke niet langer ziet in verband met het gemeenschappelijke. Dat het geloof een persoonlijke zaak is, is een zeer belangrijke waarheid, maar het is fout te menen, dat elke gelovige alléén staat, of uitgeschakeld kan worden uit het geheel van de kerk. In deze laatste gedachtengang wordt dan de belijdenis "dat Hij ook mij gegeven is" een soort lot uit een loterij, een min of meer toevallige omstandigheid. Zoals de grillige bliksem nu hier, dan ginds inslaat, zo valt de Heilige Geest op deze of gene, en de kerk wordt samengesteld uit een aantal mensen, die dragers zijn van de Geest! Maar zo is het niet! Een boom wordt niet samengesteld uit een aantal takken, twijgen en bladeren, die dan samen de boom vormen, maar juist omgekeerd: uit wortel en stam groeien de takken en de knoppen. De knop ontwikkelt zich tot blad, omdat hij een deel van de boom is. Daarom belijd ik, dat de Heilige Geest mij gegeven is, omdat de Heilige Geest aan de *kerk* gegeven is. Daar ik van de kerk een levend lidmaat ben, heb ik persoonlijk deel aan de Heilige Geest, Die het gemeenschappelijk bezit der kerk is. Het is dus met de kerk als met die boom: zij wordt niet samengesteld uit een aantal gelovigen, maar omdat de gelovigen tot de kerk behoren, is de Heilige Geest hun gegeven. De Heilige Geest werkt niet willekeurig, zonder lijn, maar systematisch. Hij werkt in de lijn van het Verbond, en in de lijn der geslachten. De belijder van Zondag 20 kan zo zonder enige aarzeling verklaren, "dat Hij ook mij gegeven is", omdat hij een *bondeling* is, en de Heilige Geest hem, toen hij in Zijn naam *gedoopt* werd, verzekerd heeft: Ik wil ook in u wonen! Dit wil nu weer niet zeggen, dat ik aldus redeneren kan: ik ben gedoopt, dus is de zaak in orde! Zo oppervlakkig is de taal van het geloof niet. Maar andersom: als ik ooit mocht twijfelen, of de Heilige Geest mijn zondig hart wel tot woonplaats wil verkiezen, is de Doop mij een plechtige, goddelijke verzekering: Ja, Ik wil ook in u wonen; Ik heb van u bezit genomen, en gij bezit Mij!

De achtergrond van het persoonlijke is dus het gemeenschappelijke. Als het hele lichaam

leeft, leven ook de afzonderlijke leden van het lichaam. Belijdende: dat Hij ook mij gegeven is, moet ik er dus bijdenken: dat Hij aan de kerk gegeven is. Dat is trouwens de zin van het woordje: "ook". Niet alleen anderen, maar ook mij! Ik heb geen enkele grond om te veronderstellen, dat, waar de Heilige Geest de kerk als woonplaats gekozen heeft, Hij mij, een lid van die kerk, zou overslaan. Tenzij ik de Heilige Geest moedwillig verachtte, tegenstond, en mijn hart voor Hem toesloot.

Het geven van de Heilige Geest aan de kerk in haar geheel, wordt nu in de Catechismus niet met zoveel woorden aangeroerd, maar toch wel verondersteld. Ik ga dus de perken niet al te zeer te buiten, als er hier een en ander van gezegd wordt. Ieder weet natuurlijk, dat de Heilige Geest op de Pinksterdag aan de kerk gegeven is. Dit wil natuurlijk niet zeggen, dat men 't vóór die tijd zonder de Heilige Geest heeft kunnen doen. Geloof en wedergeboorte zijn van de Heilige Geest, en daar konden de gelovigen van het Oude Testament ook niet buiten. Maar de kwestie is deze, dat de Heilige Geest sinds de Pinksterdag van *woonplaats* veranderd is: van de hemel naar de aarde. Zoals de regen van de hemel daalt, en de aarde vruchtbaar maakt, zo werkte Hij onder het Oude Verbond. Van boven af! Maar zoals de zuurdesem het deeg doorzuurt, zoals het bloed uit het hart gestuwd wordt door alle aderen, zo werkt Hij nu, van binnen uit! De Heilige Geest werd uitgestort, zoals een rivier zich neerstort van de hoge bergen. Dat ging natuurlijk met geweld, en onder geweldige tekenen. Dat gebeurt ook maar éénmaal! Een herhaling is niet te verwachten, en is ook niet nodig. Nu Hij eenmaal is uitgestort, en Zijn intrek in Zijn kerk genomen heeft, blijft Hij er ook. Men moet het niet betreuren, dat die geweldige tekenen van het begin niet meer gezien en gehoord worden. De rivier die met veel gedruis van de hoge bergen komt, graaft zich daarna een bedding door de lagere landen. Het is dezelfde rivier, en hetzelfde water, maar zijn gang is veel rustiger geworden. Dezelfde Heilige Geest, Die op de Pinksterdag uitgestort werd, stroomt nu in rustige bedding door de kerk. Geleidelijk doet Hij Zijn werk. Onopvallend vaak. Als telken jare weer een schare Verbondskinderen Jezus Christus belijden als hun Heiland, is dat het rustige, geleidelijke werk van de Heilige Geest. Men mag de Heilige Geest niet verwijten, dat Hij rustig werkt. Men mag de kerkleden wel verwijten, dat zij de Heilige Geest niet meer in zich werken laten, zodat de rust soms gaat gelijken op die van het kerkhof!

Met de Heilige Geest komen wij voortdurend in aanraking. "Dat Hij ook mij gegeven is", begon reeds bij de Doop, zoals we vernamen. Daarvan wordt in het Doopsformulier gezegd: "Desgelijks als wij gedoopt worden in de naam des Heiligen Geestes, zo verzekert ons de Heilige Geest door dit heilig sacrament, dat Hij in ons wonen en ons tot lidmaten van Christus heiligen wil, ons toeëigenende hetgeen wij in Christus hebben, namelijk de afwassing onzer zonden, en de dagelijkse vernieuwing onzes levens, totdat wij eindelijk onder de gemeente der uitverkorenen in het eeuwige leven onbevlekt zullen gesteld worden". Uit die laatste woorden blijkt, dat de Heilige Geest onze trouwe Leidsman is tot het einde toe, wat de Catechismus belijdt met de woorden: "eeuwiglijk bij mij blijve", en dat Hij het is, Die ons doet volharden tot het einde. Over dat "ons toeëigenende hetgeen wij in Christus hebben", moeten we 't straks nog hebben, als de Catechismus in ietwat andere woorden hetzelfde belijdt: "opdat Hij mij Christus en al Zijn weldaden deelachtig make". Terwijl eindelijk uit deze woorden van het Doopsformulier blijkt, dat de Heilige Geest met name zorgt voor de "dagelijkse vernieuwing onzes levens". We hebben die vernieuwing inderdaad dagelijks nodig, want we dragen ons zondige hart altijd met ons mee, en er zou niets van terecht komen, als de Heilige Geest niet voortdurend aan ons werkte. Hij doet dat in 't bijzonder door 't *Woord*. Zo is dus de Heilige Geest mij in de tweede plaats gegeven in de Bijbel. De Bijbel is het boek van de Heilige Geest, want Hij is de Auteur ervan. Wie weten wil, wat de Heilige Geest hem ingeeft, moet de Bijbel lezen. Aparte bekendmakingen, ingevingen of openbaringen, geeft de Heilige Geest niet. Vroeger gebeurde dat wel, want

toen was er nog geen Bijbel. Nu is dat overbodig geworden. In de Bijbel heeft de Heilige Geest alles gezegd, wat Hij te zeggen had. En als ik nu mijzelf wil beproeven of de Heilige Geest ook mij gegeven is, dan heb ik maar heel eenvoudig na te gaan, hoe mijn verhouding is tegenover het Woord. Wil ik daarnaar luisteren of niet? Buig ik mij daarvoor of leg ik het naast mij neer? De onderwerping van ons leven aan Gods Woord is het werk van de Heilige Geest. De dagelijkse vernieuwing van ons leven brengt Hij tot stand, door ons dagelijks de eisen van Zijn Woord voor te houden, en onze instemming daarmee te vragen. Niet zo, dat we alleen maar ja knikken. Maar zó, dat we er ook naar *doen*. En dat weer niet tegen heug en meug, maar met een gewillig hart!

Door deze bereidwilligheid om te vragen: Here, wat wilt Gij, dat ik doen zal, word ik subjectief bevestigd in wat mij reeds objectief in de Doop verzekerd was: dat Hij ook mij gegeven is.

Want de begeerte om Gods wil te doen, het leren haten wat God haat, en het leren liefhebben wat God liefheeft, het luisteren naar Zijn stem en de dorst naar de gerechtigheid, dat zijn allemaal geen vruchten van onze eigen akker, maar het is het werk van de Heilige Geest. En het enige wat ik te doen heb, is, dat ik de Here door Zijn Geest in mij werken laat, zoals de Catechismus later bij het Sabbatsgebed ons zal laten zien, dat dat de Sabbatsviering bij uitnemendheid is! De Heilige Geest niet tegenstaan, niet belemmeren, niet bedroeven, maar werken laten. Openstaan voor hem! Laten verbranden door het vuur van de Geest, wat verdwijnen moet. Laten groeien onder de dauw van de Geest, wat groeien moet.

Christus en al Zijn weldaden.

Het *doel*, waartoe de Heilige Geest mij gegeven is, omschrijft de Catechismus nu vervolgens met de woorden: "opdat Hij mij door een waar geloof Christus en al Zijn weldaden deelachtig make". We vernamen reeds, dat het Doopsformulier dezelfde gedachte weergeeft met de woorden: "ons toeëigenende hetgeen wij in Christus hebben".

We zullen goed doen, aandachtig naar deze woorden te luisteren.

Er blijkt namelijk uit, waarom het de Heilige Geest vooral te doen is, wat Zijn eigenlijke werk is, en wat de juiste volgorde daarin is.

Waarom het de Heilige Geest vooral te doen is, dat is. . . Christus!

Hij wil ons Christus *deelachtig* maken. De Heilige Geest wijst ons altijd weer naar Christus heen. Hij heeft maar één hartstocht: dat Christus groot gemaakt worde. Christus Zelf heeft van de Heilige Geest gezegd: Die zal Mij verheerlijken, en Hij zal het uit het Mijne nemen, en zal het u verkondigen. Men heeft de Heilige Geest wel eens de "moeder" van Christus genoemd. Gelijk de moeder uit is op de verheerlijking van de zoon. En Hij is niet tevreden, voordat wij ook zover zijn, dat Christus ons alles is. Als Paulus in Philippenzen verklaart, dat hij maar één ding begeert, dat Christus zal groot gemaakt worden, hetzij door zijn leven, hetzij door zijn dood, en als Johannes de Doper zelf minder wil wezen, omdat Christus moet wassen, dan zijn dat uitspraken, die zo echt "naar de zin en mening van de Heilige Geest" zijn.

Maar in de tweede plaats is uit deze woorden: "opdat Hij mij door een waar geloof Christus en al Zijn weldaden deelachtig make", ook te lezen, wat nu eigenlijk het speciale werk van de Heilige Geest is. Dat is, dat wij Christus *deelachtig* worden, deel aan Hem krijgen. Of, zoals het Doopsformulier zegt: dat Hij ons *toeigent* hetgeen we in Christus reeds hebben. Zóveel is uit deze woorden: deelachtig maken, toeëigenen, wel terstond duidelijk, dat de Heilige Geest aan het werk van Christus niets toevoegt. Er komt niets nieuws bij. Dat behoefde ook

niet, want het werk der verlossing was volbracht. Het enige wat nog gebeuren moet, is, dat wij het *deelachtig* worden, dat het ons persoonlijk bezit wordt, dat er een band gelegd wordt tussen Christus en mij, de band des geloofs, die ons onafscheidelijk verbindt. Dit is de toeëigening, de toepassing. Men heeft tegenwoordig met de "toepassing" niet zoveel op, maar niemand zal toch, dunkt mij, durven beweren, dat de toepassing van het heil in Christus niet even belangrijk is als de verwerving ervan. Het kostelijk water helpt mij niets als ik er niet bij kan komen, en ik mijn dorst er niet mee lessen kan; het heerlijkste brood geeft mij niets, als ik geen eetlust heb. Als iemand een mooie elektrische lamp heeft, maar geen contact, dan blijft hij in het duister zitten; het is de Heilige Geest, Die nu het noodzakelijke contact brengt, zodat het licht wordt in mij en rondom mij. Het is de Heilige Geest, Die honger wekt naar het brood des levens. Het is de Heilige Geest, Die mij het water des levens naar de lippen brengt, zodat ik niet meer zal dorsten. Hij zal het uit het Mijne nemen, zei Christus, en het u verkondigen. Uit de rijke schatten van Christus put de Heilige Geest, om ze ons over te reiken, om ons te doen genieten. Hij opent onze ogen voor Zijn schoonheid. Hij opent onze oren, zodat we de stem van de Goede Herder horen. Hij maakt ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig!

Christus en al Zijn weldaden — op die volgorde is in de derde plaats wel te letten. Eerst Christus, en dan Zijn weldaden. Ook niet alleen de weldaden zonder de Weldoener. Maar de Persoon van Christus voorop; daarna Zijn gaven. Stel eens, dat iemand tegen z'n vrouw zegt: ik ga van je weg, maar ik zal je maandelijks zoveel zenden voor je levensonderhoud, dat je 'n goed bestaan hebt, dan zal de vrouw, die haar man liefheeft, antwoorden: ik heb *jezelf* nodig. Liever arm met jou, dan onbezorgd te kunnen leven zonder jou. Zo spreekt de liefde! De liefde is het in de eerste plaats om de persoon te doen, en niet om wat hij geeft. Zij, die alleen vlamogen op de weldaden van Christus, om vergeving van zonden te hebben, en later in de hemel te komen, maar zich om Christus Zelf, om Zijn naam en Zijn eer niet veel bekommeren, hebben Hem niet lief. Zij hebben alleen zichzelf lief!

Daarom legt de Heilige Geest allereerst een band met Christus, en is Hij ons voor alles en boven alles dierbaar. Maar dan is Christus toch ook nooit zonder weldaden te denken. Hij brengt rijke schatten met Zich mee. Het is merkwaardig, dat het Doopsformulier onder die schatten vooral noemt "de dagelijkse vernieuwing des levens", d.i. de dagelijkse bekering. Wij zouden onder die weldaden het eerst opnoemen: de hemel, de eeuwige gelukzaligheid. Daar zit weer zoveel geestelijke zelfzucht in. De dagelijkse bekering gaat tegen ons eigen vlees in. We zien die daarom niet eerst als weldaad. Toch is het een weldaad. Niet alleen, omdat het onszelf zoveel ruimer en vrijer maakt. Maar ook, omdat het de weg is naar de hemel.

Die eeuwig blijft.

De belijdenis van de Heilige Geest eindigt met te zeggen, dat Hij "mij troost en eeuwiglijk bij mij blijft".

De Heilige Geest wordt de Trooster genoemd. Eigenlijk betekent dit zoveel als Advocaat. Wat de Zoon voor ons doet voor het aangezicht des Vaders, doet de Geest op aarde: voor de vierschaar der conscientie neemt Hij onze zaak op. Hij getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn, hoeveel er ook tegen schijnt te pleiten. En zo worden wij dan echt "getroost". Men moet niet menen, dat dit altijd zo glad en gemakkelijk gaat. Het gaat door de diepte heen. Want aan het "troosten" gaat steeds het "ontdekken" vooraf. We moeten steeds weer aan onze zonden ontdekt worden; we moeten onze zonden zien en durven zien, eerder kunnen we er geen berouw over hebben, en zullen we er ook niet tegen strijden.

Eindelijk blijft de Heilige Geest eeuwig. Er kunnen wel eens tijden van dorheid komen over

de kerk. Vooral als er zo hard "Pro Rege" geroepen wordt, is 't vaak niet een beste tijd voor de Heilige Geest. Dan zingen we: Zijn naam moet eeuwig eer ontvangen, maar we bedoelen: *mijn* naam, enzovoort. Dit bedroeft de Heilige Geest. Evenals Hem al dat gepolemiseer en al die twisting in de kerk bedroeft. En dan te zien, dat de Heer Zijn kerk oordeelt, alles tot de grond afbreekt, zonder dat er verootmoediging en gebedsdrang en bekering komt. We vrezen dan wel eens, dat de Heilige Geest van de kerk zal wijken, maar dat is niet zo. Dat kan Hij niet. Hij kan Zich wel eens tijdelijk terugtrekken, om daarna met vernieuwde kracht weer Zijn heiligend werk te doen. En zomin Hij van de kerk wijkt, wijkt Hij ook van mij. We lezen van Saul, dat de Geest van hem geweken was, terwijl Die toch eerst op hem gekomen was. We moeten echter niet vergeten, dat de Heilige Geest behalve Zijn zaligmakende gaven ook ambtelijke gaven schenkt. Die laatste kunnen weer worden afgenomen, als het instrument niet blijkt te deugen, maar de eerste nooit. Hij verlaat niet, wat Zijn hand begon.

O, Levensbron, Wil bijstand zenden!

ZONDAG 21

Vraag 54.

Wat gelooft gij van de heilige algemene Christelijk Kerk?

Antwoord:

Dat de Zone Gods^a uit het ganse menselijk geslacht^b Zich een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren^c, door Zijn Geest en Woord^d, in enigheid des waren geloofs^e, van den beginne der wereld tot aan het einde^f vergadert, beschermt en onderhoudt^g; en dat ik daarvan een levend lidmaat ben^h en eeuwig zal blijvenⁱ.

^a Eph 4:11-13; Eph 5:26; Joh 10:11; Han 20:28,

^b Ge 26:4; Opb 5:9,

^c Ro 8:29; Eph 1:10-13,

^d Jes 59:21; Ro 1:16; Ro 10:14-17; Eph 5:26,

^e Han 2:42; Eph 4:3-5,

^f Ps 71:17,18; Jes 59:21; 1Co 11:26,

^g Mt 16:18; Joh 10:28-30; Ps 129:1-5,

^h 1Jo 3:14; 1Jo 3:19-21; Ro 8:10; 2Co 13:5,

ⁱ Ps 23:6; 1Co 1:8,9; Joh 10:28; 1Jo 2:19; 1Pe 1:5.

Vraag 55.

Wat verstaat gij door de gemeenschap der heiligen?

Antwoord:

Eerstelijk dat de gelovigen, allen en een iegelijk, als lidmaten aan den Heere Christus en al Zijn schatten en gaven gemeenschap hebben^a. Ten andere dat elk zich moet schuldig weten zijn gaven ten nutte en ter zaligheid der andere lidmaten gewilliglijk en met vreugde aan te wenden^b.

^a 1Jo 1:3; Ro 8:32; 1Co 12:12,13; 1Co 6:17,

^b 1Co 12:21; 1Co 13:1,5; Php 2:4-8.

Vraag 56.

Wat gelooft gij van de vergeving der zonden?

Antwoord:

Dat God om des genoegdoens van Christus wil al mijn zonden, ook mijn zondigen aard, waarmede ik al mijn leven lang te strijden heb^a, nimmermeer wil gedenken, maar mij uit genade de gerechtigheid van Christus schenken^b, opdat ik nimmermeer in het gericht Gods kome^c.

^a 1Jo 2:2; 1Jo 1:7; 2Co 5:19,

^b Ro 7:23-25; Jer 31:34; Mic 7:19; Ps 103:3,10,12;

^c Joh 3:18; Joh 5:24.

Nu komt artikel 9 der Apostolische Geloofsbelijdenis aan de orde: „Ik geloof één heilige, algemene, christelijke kerk, de gemeenschap der heiligen". Over de kerk zal dus nu in Zondag 21 gesproken worden. Dit is niet een heel nieuw onderwerp; evenals Zondag 20: "Wat gelooft gij van de Heilige Geest", valt ook Zondag 21 over de kerk nog onder het opschrift: van God de Heilige Geest en onze heiligmaking. De kerk staat dan ook wel in heel nauw verband met de Heilige Geest. Op de Pinksterdag is de Geest uitgestort in de kerk. De kerk is de stichting en de woonplaats, het bijzondere domein van de Heilige Geest. De Heilige Geest is het, Die de kerk als bruid toebereidt voor haar Bruidegom, en haar tot volmaking voert. De Heilige Geest doet dit werk echter niet alleen. Vader, Zoon en Heilige Geest werken altijd samen. Zo ook in de kerk. In Zondag 21 zijn deze drie Personen heel duidelijk te herkennen. Er wordt namelijk gezegd, als ik even op het antwoord mag vooruitlopen, dat de Zone Gods Zich een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren, vergadert, beschermt, en onderhoudt. Er staat niet, dat de Zone Gods Zich een gemeente tot het eeuwige leven heeft uitverkoren, want de uitverkiezing is het werk des *Vaders*. Als nu de *Zoon* Zich een kerk gaat vergaderen, dan roept Hij tot Zich alleen degenen, die door Zijn Vader tot het eeuwige leven uitverkoren zijn. Daar houdt Hij Zich stipt aan, en de grenzen der verkiezing gaat Hij niet te buiten. Hij is Zich bewust, dat slechts diegenen Hem toekomen, die de Vader Hem gegeven heeft Maar dit vergaderen van de verkorenen des *Vaders*, dit roepen tot geloof en bekering, doet de Zone Gods door Zijn Woord en Geest, zoals er nadrukkelijk bijstaat. Het is de Heilige Geest, Die maakt, dat zij de roepstem van het Woord ook horen en verstaan, Die ook maakt, dat hun leven nieuw wordt, en er voor zorgt, dat zij volharden tot het einde. Zo is de kerk een kunstwerk van de Drieënige God; het fundament is de verkiezing des *Vaders*; de Zoon is het, Die het gebouw optrekt, en de Heilige Geest, Die het voltooit.

Una Sancta.

Er is over de kerk veel te doen geweest, vooral in de laatste tijd. Ik ga ook nu trachten, eenvoudig de Catechismus te laten spreken, en ben van mening, dat dit onder de vele twistvragen al te weinig is gebeurd. We beginnen dan maar bij de vraag. Deze luidt: "Wat gelooft gij van de heilige, algemene, christelijke kerk?" Daar worden dus al dadelijk aan de kerk verschillende eigenschappen toegekend, waarvan het de moeite loont, ze een voor een te bekijken. De *eenheid* is de eerste eigenschap. In het apostolisch symbool staat met nadruk "één", niet 'n kerk, maar één. *Una Sancta*. Dat *una* is geen lidwoord, maar een telwoord. De Catechismus legt daar in de vraag wel niet zoveel nadruk op, want daar heet het: wat gelooft gij van "de" algemene, christelijke kerk; maar dat "de" veronderstelt toch ook, dat er maar één is. Er zijn geen twee kerken, of drie, of vijftien, of twintig, doch er is slechts één heilige, algemene, christelijke kerk. Die ene kerk is het lichaam van Christus, waarvan de gelovigen de leden zijn. Alle gelovigen, die Christus als hun Heiland belijden, zijn in die éne kerk vereend, samengesnoerd "in enigheid des waren geloofs", zoals de Catechismus het uitdrukt, of om met de Nederlandse Geloofsbelijdenis in art. 27 te spreken: "nochtans tezamen gevoegd, en verenigd zijnde met hart en wil in éénzelfde Geest, door de kracht des geloofs". Alle gelovigen vormen dus samen één lichaam, of, men kan ook zeggen: één huisgezin — de Schrift gebruikt dit beeld ook, en spreekt van de gelovigen als huisgenoten Gods. Alle gelovigen samen zijn het éne huisgezin Gods.

Alle gelovigen. *Alle* christenen, onverschillig welke bijnamen zij verder voeren. Er zijn nl.

gereformeerde christenen, hervormde christenen, lutherse christenen, roomse christenen, en zo maar door! Dat gereformeerd, hervormd, luthers, rooms zijn echter maar bijnamen. Iemand heeft eens terecht gezegd: mijn naam is christen, en gereformeerd is mijn bijnaam. Men moet er wel voor oppassen, om dit niet precies om te keren. Intussen heb ik met het noemen van al die bijnamen een moeilijk en teer punt aangeraakt. Iemand zou namelijk de vraag kunnen stellen, of de *eenheid* der kerk door al deze onderscheidene kerkformaties niet wordt teniet gedaan. En dan moet direct volmondig worden erkend, dat de christenheid hopeloos verdeeld en gespleten is. Dit is eenvoudig een feit, dat niet te loochenen valt. Een feit, waarover wij ons te schamen hebben, en waarover we ons zeer bedroeven moeten. Het is de *zonde*, die dat teweeggebracht heeft. Was er geen zonde, dan was de kerk op aarde ook niet verdeeld, en zouden zonen van hetzelfde huis als broeders *samen wonen*. Maar dat doen ze nú niet. Ze zijn apart gaan wonen, en dit uiteengaan is nog het ergste niet, maar dat ze vaak vijandig tegenover elkander staan, en elkaar op allerlei manier verbijten en vereten. En dat zonen van 't zelfde huis, het koninkrijk Gods! Toch moet ons dit bedroevende feit niet al te zeer in de war brengen. Niet, dat we daar genoeg mee mogen nemen, of er een ideaal in mogen gaan zien, dat niet! De verdeeldheid der kerk schijnt wel een parodie op de eenheid, maar niettemin kan door al die kerkmuren de eenheid van het lichaam van Christus niet worden teniet gedaan. Het kan gebeuren, dat leden van eenzelfde gezin ruzie krijgen en uiteengaan, maar dit kan toch het feit nooit teniet doen, dat ze broers en zusters zijn. Het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Zo blijft de mystieke band van broeders en zusters uit de verschillende kerkformaties verenigen tot het ene lichaam van Christus. Dat maakt nu eenmaal alle ruzie en gekift niet ongedaan. Het lichaam van Christus is niet te verscheuren. De vijand heeft in die eenheid der kerk een beter inzicht dan de christenen zelf! De antichrist vervolgt niet de gelovigen van één bepaalde kerkformatie, maar alle gelovigen, onverschillig welke bijnamen ze dragen. Of het gereformeerde of roomse christenen zijn, is hem onverschillig. Maar dat het *christenen* zijn, is hem onuitstaanbaar. In dit licht is het onbegrijpelijk, dat zelfs in zware tijden van druk en vervolging nog kerkelijke twistvuren worden aangeblazen. Het is niet alleen onbegrijpelijk, maar het is waanzinnig. Het moet blijkbaar nog erger worden! En het zal nog erger worden. Wat we tot op heden gezien hebben, was nog maar een beginsel der smarten. En konden de zonen van 't zelfde huis elkaar nog niet vinden, dan zullen ze naar elkaar toe worden *gedreven*. Wat de eis der gehoorzaamheid en der liefde niet kan bewerkstelligen, zal door de geest van de antichrist tot stand komen. In de catacomben zullen elkaar ontmoeten en de broederhand drukken zij, die elkanders kerkelijk huis met minachting zijn voorbijgelopen. En als 't zelfs daar nog niet lukt (de mens is hardleers!), dan zal 't in elk geval in de hemel gebeuren. Het hogepriesterlijk gebed, dat zij allen één zijn, vindt daar z'n schoonste vervulling. De eenheid van het lichaam van Christus zal dan in volle heerlijkheid uitkomen. Wat wij nu nog moeten geloven en haast niet kunnen geloven, zullen we dan aanschouwen: de eenheid der kerk!

De heilige, algemene, christelijke kerk.

Naast de eenheid worden nog drie eigenschappen der kerk opgesomd. Zij is namelijk ook *heilig, algemeen* en *christelijk*.

De *heiligheid* dan allereerst!

De Nederlandse Geloofsbelijdenis verklaart daarvan in art. 27: "dewelke is een *heilige* vergadering der ware Christgelovigen, al hunne zaligheid verwachtede in Jezus Christus, gewassen zijnde door Zijn bloed, geheiligd en verzegeld door de Heilige Geest". Bij de doop hunner kinderen belijden alle ouders, dat zij geloven, dat hun kinderen "in Christus geheiligd zijn". Zonder enige schroom zet Paulus op het adres van zijn brieven: aan alle heiligen die te Philippi zijn, aan alle heiligen die te Corinthe zijn, enzovoort! En waar hij in die brieven ook

de kinderen aanspreekt, beschouwt hij die dus ook reeds als "heilig". Nu wist Paulus natuurlijk evengoed, en wellicht nog beter dan wij, dat het daar lang niet allemaal heilige boontjes en volmaakte mensen waren. Integendeel, er was heel wat zonde te bestraffen. En toch: aan alle heiligen!

De heiligheid der kerk betekent dus niet: zondeloosheid, en wil niet zeggen, dat alle gelovigen volmaakte mensen zijn, die torenhoog boven hun omgeving uitsteken. Wat dan? Is het misschien een vooruitgrijpen op de toekomst, dat de gelovigen eens heiligen zullen worden in de hemel? Dat ook niet! Maar het wil zeggen, dat de kerk heilig is *in Christus*. Niet in haar zelf, maar in Christus. Niet alleen de genoegdoening, maar ook de heiligheid van Christus wordt ons, zoals later in Zondag 23 beleden zal worden, *toegerekend*. God beschouwt allen die in Christus geloven even heilig als Christus Zelf was, "evenals had ik nooit zonde gehad, noch gedaan". Zo *zijn* alle gelovigen individueel, en *is* de kerk in haar geheel *heilig*. Zij is zo rein gewassen in Christus' bloed, dat er geen smetje meer overblijft. En wat zij is in Christus, moet zij door de Heilige Geest meer worden: geheiligd! Totdat wij in het leven der uitverkorenen onbevlekt zullen gesteld worden! Want God zal niet toelaten, dat Zijn heiligen de verderving zullen zien!

Algemeen is de kerk ook!

Het vreemde woord voor algemeen is: katholiek, en daarmee begint artikel 27 der Nederlandse Geloofsbelijdenis aldus: "Wij geloven en belijden één enige katholieke of algemene kerk". Katholiek is dus niet de naam, die de roomse kerk toekomt, maar die de hele kerk toekomt. Feitelijk komt die naam de roomse in 't geheel niet toe, want zij is zeer exclusief, en sluit buiten de zaligheid allen, die niet tot haar instituut behoren. Dit exclusieve standpunt staat vierkant tegenover de katholiciteit, de algemeenheid; een kerkinstituut, dat beweert alléén zaligmakend te zijn, kan nooit katholiek of algemeen zijn, want dat "algemene" sluit niemand buiten, maar omvat allen, die Jezus Christus als Zaligmaker erkennen en liefhebben. Dat is het goede en echte gereformeerde standpunt, dat niet eng, maar zeer ruim is. Als ik goed gereformeerd ben, ben ik goed katholiek. Dan ken ik geen alléén-zaligmakende kerk. Dan verfoei ik ook de gedachte, als zou de gereformeerde kerk de alleen-zaligmakende wezen. Dan begroet ik allen, van welke kerkelijke kleur ook, die Christus liefhebben, als mijn broeders en zusters in de Here.

In de *algemeenheid* der kerk schuilt dus de ruimheid en breedheid van Christus, Die zeide: komt tot Mij *allen*, die vermoeid en beladen zijt. Het wil dus niet zeggen dat ieder, of hij Christusbelijder is of niet, wel een plaats in de kerk kan vinden. Maar het wil wèl zeggen, dat niemand geweerd wordt, van welke stand of qualiteit, van welk volk of ras hij ook is. Vroeger, onder het Oude Testament, was dat wèl enigszins zo. De kerk was toen nationaal, beperkte zich tot één volk, het volk Israël. Die van buiten af kwamen, waren de enkelingen en de uitzonderingen. Maar met de Pinksterdag werden de nationale grenzen uitgewist. De kerk wordt internationaal, algemeen. De lijst van volken uit Handelingen 2 is reeds het voorspel van alle natiën en volken en tongen, die samen het nieuwe lied van het Lam aanheffen. De kerk wil en mag niet weten van rassenuitsluiting. Allen die de naam des Heren aanroepen, zullen zalig worden, om 't even of het Joden, Chinezen of negers zijn.

En eindelijk is de kerk *christelijk*: zij behoort Christus toe, Christus is er de Verlosser en de Koning van. Christus neemt dus in de kerk de eerste plaats in. Als de kerk daar werkelijk mee rekent, echt christelijk is, dan ademt in de kerk ook alles Christus, en is dit gevoelen in aller leven hetwelk ook in het Hoofd Christus Jezus was, dat een ieder niet ziet op het zijne, maar ziet op hetgeen des anderen is, en dat een ieder de ander uitnemender acht dan zichzelf.

Nu, dit alles *geloof* ik. Ik geloof niet *in* de heilige, algemene, christelijke kerk, want "geloven

in" betekent vertrouwen op, en ik geloof alleen in God. Maar ik geloof *aan* de kerk.

De kerk is ook een geloofsstuk. Geloven staat in zekere zin tegenover aanschouwen, en veel van wat nu reeds in deze vier eigenschappen van de kerk beleden is, zie ik niet, maar geloof ik. Wat ik van de kerk zie is maar een heel klein stukje. Ik zie haar uiterlijk zichtbare verschijningsvorm, het kleed waarin zij optreedt (en dat is nog gerafeld en besmeurd). Maar het eigenlijke van de kerk, het lichaam van Christus, zie ik niet. Ik zie haar eenheid niet, doch wel verdeeldheid; ik zie haar heiligheid, katholiciteit en christelijkheid evenmin. Ik zie niet, maar moet geloven, dat de Zone Gods Zijn kerk tot het einde der wereld beschermt en onderhoudt. Wat ik zie, is een vervaarlijke dreiging van buiten en een gevaarlijke inzinking van binnen, zodat men zeggen zou: de kerk houdt het niet lang meer uit. Maar ik *geloof* een heilige, algemene, christelijke kerk, d.i. om met de belijdenis in artikel 27 te spreken: "En deze heilige kerk wordt van God bewaard, of staande gehouden, tegen het woeden der gehele wereld; hoewel zij somwijlen een tijdlang zeer klein en als tot niet schijnt gekomen te zijn in de ogen der mensen; gelijk Zich de Here gedurende de gevaarlijke tijd onder Achab zeventuizend mensen behouden heeft, die hun knieën voor Baal niet gebogen hadden". En dat *ik* van die gemeente een levend lidmaat ben, nu ja, maar dat *ik* het eeuwig zal blijven. . . . credo! Ik geloof!

Wat is de kerk nu eigenlijk?

We hebben nu wel verschillende eigenschappen van de kerk gehoord, en zijn daardoor al een en ander van haar gewaar geworden, maar daarmee hebben we toch nog geen antwoord op de vraag, wat de kerk nu eigenlijk is. Daar zal ons nu het eerste *antwoord* van Zondag 21 over inlichten. Dat antwoord bestaat uit één zin, en het is nogal een lange en ingewikkelde zin. Nemen we daar eerst de hoofdzak uit, dan staat er eenvoudig dit: "dat de Zone Gods Zich een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren, vergadert". Nu weet ik ook meteen, wat de kerk is: zij is de gemeente van uitverkorenen. Het gehele getal van uitverkorenen samen genomen, dat is nu de kerk. In art. 27 der Nederlandse Geloofsbelijdenis staat het zó: "Wij geloven en belijden een enige katholieke of algemene kerk, *dewelke is een heilige vergadering der ware Christgelovigen*". Dat komt dus op 't zelfde neer: De Catechismus beziet de kerkleden zoals ze bekend staan bij God: uitverkorenen: de belijdenis, zoals ze zich openbaren in de wereld, als "ware Christgelovigen". Zowel in de Nederlandse Geloofsbelijdenis als in de Catechismus valt ons op de ruimheid van blik, dat er niet gesproken wordt over een bepaalde kerkengroep, kerkformatie, instituut, maar dat in de kerk worden opgenomen, en als kerkleden worden beschouwd: alle ware Christgelovigen, alle uitverkorenen, die er natuurlijk in elke verschillende kerk kunnen zijn. God heeft niet gereformeerd, maar zondaren uitverkoren ten eeuwigen leven, en de uitverkorenen zijn dus overal verspreid. Er kunnen leden van een gereformeerde of hervormde kerk zijn, die *niet* uitverkoren zijn, en heilsoldaten en roomsen, die het wel zijn, dat maken *wij* in elk geval niet uit. Nu, als ik nu die uitverkorenen eens bij elkaar kon zien, dat ganse getal, niet alleen die nu leven, maar ook die reeds gestorven zijn (want deze kerk is geweest van den beginne der wereld af), èn die nog geboren moeten worden (want de kerk zal zijn tot het einde toe), dan kan ik zeggen: daar ziet ge nu de kerk. Dit is nu het lichaam van Christus! Dat is de kerk zonder vlek of rimpel; daar schuilt geen enkele geveinsde onder. Maar ik kan dit ganse getal niet bij elkaar zien. Een deel ervan is namelijk reeds gestorven. Zij hebben de goede strijd gestreden, en hun is gegeven de kroon der rechtvaardigheid. Dat deel van de kerk strijdt dus niet meer op de aarde, maar triumfeert in de hemel. We noemen die dan ook gewoonlijk: *triumferende kerk*. Dat is dus niet een andere kerk dan die op de aarde is, maar 't is een deel van de ene, heilige, algemene, christelijke kerk.

Een tweede afdeling van deze kerk leeft nog op de aarde. Ze hebben het einddoel nog niet

bereikt, maar hebben de strijd des geloofs nog te strijden, daarom noemen we dit deel der kerk de *strijdende kerk*. Maar die strijdende kerk op aarde is even onzichtbaar als de triumferende in de hemel. Immers, deze uitverkoren strijders of strijdende uitverkorenen zijn over heel de wereld en tal van landen en kerken verspreid. Kon ik uit de verschillende kerken de geveinsden er uithalen, het kaf scheiden van het koren, en kon ik *dan* voorts al de gelovigen der onderscheiden kerken in alle landen samenbrengen in één instituut, dan zou ik kunnen zeggen: dat is nu de strijdende kerk op aarde, de militia Christi. Dan was die voor aller oog zichtbaar. Maar dit kan ik niet, en daarom is de tweede afdeling der kerk: de strijdende kerk op aarde, voorlopig nog onzichtbaar.

Maar nu ben ik er nog niet. Er is nog een derde afdeling, en dat zijn die uitverkorenen, die òf nog geboren moeten worden, òf nog tot geloof en bekering moeten worden gebracht, dus die nu nog wegschuilin in de wereld of nog vastzitten in het heidendom of het Mohammedanisme.

Dat er nog zo'n derde afdeling *moet* zijn, dat de triumferende kerk in de hemel en de strijdende kerk op de aarde nog niet het *ganse* getal der uitverkorenen uitmaken, is duidelijk genoeg. Immers, als het getal der uitverkorenen nu reeds compleet was, dan zou er geen enkele reden zijn, waarom Christus nog wegbleef. Christus, de Zoon Gods, heeft op Zich genomen, zo zegt de Catechismus, om degenen, die tot het eeuwige leven verkoren zijn, te vergaderen, toe te brengen, te begiftigen met het geloof, ze weg te halen uit het ganse menselijke geslacht. Zodra dus de laatste uitverkorene des Vaders uit de duisternis gebracht is tot het licht, is het getal compleet, is Gods raad met Zijn kerk vervuld, en komt Christus weer, op de wolken des hemels. Dat Hij nog toeft te komen, is dus "om der uitverkorenen wil". Ze zijn er nog niet allemaal. En er mag geeneen achter blijven. Daar is dus het wachten op, op die laatste uitverkorenen! Die derde groep, die laatste afdeling, zou men dus de kerk der toekomst kunnen noemen. En, vanzelf, ook dat stuk van de kerk is nog onzichtbaar.

Zo is dus de zaak heel eenvoudig.

De kerk is het complete getal van alle uitverkorenen. Samen vormen zij het lichaam van Christus. Elke uitverkorene is een levend lidmaat van dat lichaam. En dat lichaam is vooralsnog onzichtbaar.... de onzichtbare kerk.

En deze kerk bestaat uit drie afdelingen: de kerk van het *verleden* (triumferende kerk), de kerk van het *heden* (strijdende kerk), en de kerk van de *toekomst* (die nog geboren of bekeerd moeten worden).

Zo zijn we dan met de hoofdzin van dit antwoord: dat de Zoon Gods Zich een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren, vergadert, zowat gereed, op het laatste woord na: *vergadert*. Daar ligt meer in, dan alleen dat Christus de uitverkorenen des Vaders tot het geloof brengt. Er ligt *ook* in, dat Hij die gelovigen bij elkander brengt, verzamelt, samenbindt tot een vergadering van gelovigen. Christus heeft niet gewild, dat de gelovigen als losse individuen naast elkaar zouden blijven voortleven, maar dat ze zich aaneen zouden sluiten, om zodoende elkaar te kunnen opbouwen in het geloof, en om door de ambtelijke dienst van Woord en sacrament te worden gesterkt. Daarom zegt de Nederlandse Geloofsbelijdenis in art. 28 "dat niemand, van wat staat of qualiteit hij zij, zich behoort op zichzelf te houden, of op zijn eigen persoon te staan, maar dat zij allen schuldig zijn, zichzelf daarbij te voegen en daarmede te verenigen; onderhoudende de enigheid der kerk, zich onderwerpende aan haar onderwijzing en tucht, de hals buigende onder het juk van Jezus Christus, en dienende de opbouwning der broederen naar de gaven, die hun God verleend heeft, als onderlinge lidmaten eenszelfden lichaams". In *deze vergadering* der gelovigen wordt de onzichtbare kerk *zichtbaar*. De gelovigen komen in hun onderlinge bijeenkomst samen, de kerken worden geïnstitueerd (het

instituut der kerk), de ambten worden ingesteld, Woord en sacrament bediend, enzovoort.

Dat is allemaal zo door Christus gewild en ingesteld. Men moet dus niet zeggen: als ik Christus maar toebehoor, dan heb ik met een bepaald kerkinstituut, met het ambt, met bediening van Woord en sacrament niets te maken. Zulk een onkerkelijkheid is ongehoorzaamheid aan het gebod van Christus. Hij heeft gewild, dat Zijn kerk op aarde gestalte zou krijgen in het instituut, in de *vergadering* der gelovigen. Maar het is en blijft dan ook een vergadering en geen vereniging. Een vereniging wordt door mensen opgericht, men treedt toe als lid of bedankt al naar men wil, en men werkt met reglementen, alles naar eigen goedvinden. De kerk is niet zo'n vereniging. Het staat niet aan onszelf, lid te worden, maar we worden daartoe *opgeroepen*, we kunnen er niet voor bedanken, maar kunnen hoogstens door de Here worden bedankt en afgedankt. We maken er geen reglementen voor, maar de enige regel, die er geldt, is het Woord des Heren. Er zou feitelijk maar één zo'n "vergadering der gelovigen" mogen zijn. Dat er meerdere zijn, tengevolge van de zonde, daar hebben we 't vroeger al over gehad.

Deze vergadering der gelovigen is geen andere kerk dan de onzichtbare kerk, het lichaam van Christus, maar is er alleen de zichtbare openbaring van. Zij is het kleed, waarin de bruid van Christus op aarde wandelt. Als ik door het geloof Christus toebehoor, dan zal ik vanzelf mijn geloof belijden in het midden van al Zijn volk; laat ik dat na, dan kan ik nog wel een kind Gods wezen, maar dan ben ik een ongehoorzaam kind.

Maar al is de vergadering der gelovigen de zichtbare zijde van de kerk, toch dekken de zichtbare en onzichtbare kerk elkaar niet volkomen. In het lichaam van Christus kunnen geen geveinsden zijn; allen, die Christus zijn ingelijfd, leden van Zijn lichaam zijn, behoren Hem toe. Maar in de zichtbare kerk kunnen wel geveinsden binnensluipen, gasten zonder bruiloftskleed. Een zichtbare kerk van enkel heiligen, krijgt men op aarde niet. Geen enkele kerkformatie kan roemen: allen, die hier in de boeken zijn ingeschreven, staan ook geschreven in de hemelen.

Tenslotte moet dit woord "vergaderen" ons niet al te rustig maken. Er zijn velen die van oordeel zijn, dat zij niets anders te doen hebben, dan tot de vergadering der gelovigen te behoren, die vergadering bij te wonen en daar te ontvangen de spijs voor hun ziel. Dat is alles wel noodzakelijk, maar is er maar één zijde van. De kerk, de vergadering der gelovigen, is ook de stad op de berg en het zout der aarde. Christus, Die nog niet klaar is met het vergaderen van alle uitverkorenen, wil de vergadering der gelovigen daarvoor gebruiken als instrument. De *vergadering is dus leger, leger des heils, getuige van Christus*. We moeten niet alleen zelf genieten, maar doorgeven. Als we ons nu te binnen brengen, dat het om de laatste uitverkorene te doen is, zal onze taak ons aanstonds duidelijk worden. Zolang de laatste uitverkorene nog niet is toegebracht, is het getal nog niet compleet. Ik kan ook zeggen: is het gezin Gods nog niet compleet. Nu, wat doen vader en moeder, en de andere leden van het gezin, als 's avonds laat één van de kleinen nog niet thuis is? Blijven ze rustig afwachten? Natuurlijk niet! Ze gaan er allemaal op uit. De spanning, dat er nog één ontbreekt, brengt ze allen in actie. Er moet over de kerk een heilige onrust komen, dat ze nog steeds niet compleet is. Dan zijn we er niet slechts op uit, om in de vergadering der gelovigen zelf te genieten, maar dan gaan we meer zoeken dat verloren is.

Nu we zo de hoofdzin van dit antwoord begrepen hebben, kunnen we nog even onze aandacht wijden aan enkele onderdelen. In de eerste plaats dan, dat Christus die kerk vergadert "uit het ganse menselijke geslacht". Dit accentueert de algemeenheid der kerk. Christus beperkt Zich niet tot één volk, maar roept de Zijnen uit alle geslachten en talen en volken en natiën. Vervolgens heet het, dat Hij de kerk vergadert "door Zijn Geest en Woord". De Geest maakt gebruik van de prediking van het Woord. In zending en evangelisatie om tot geloof te roepen.

In de ambtelijke bediening van het Woord in de kerk om in het geloof op te bouwen. Want de kerk, eenmaal vergaderd, moet ook *onderhouden*. Er wordt daarom van Christus gezegd, dat Hij behalve vergadert ook onderhoudt door Woord en sacrament. En beschermt tegen de vijanden.

Over de uitdrukkingen "in enigheid des waren geloofs" en "van den beginne der wereld tot aan het einde" spraken we reeds, zodat nu het slot nog overblijft: "en dat ik daarvan een levend lidmaat ben en eeuwig zal blijven".

Getrouw aan zijn opzet, loopt de belijdenis aangaande de kerk hier weer in een zeer persoonlijke belijdenis uit. Ik! De Catechismus is altijd maar bang om in 't algemene te blijven. Dat mag niet! Het is allemaal uitnemend en noodzakelijk, dat we een behoorlijk inzicht hebben in het stuk van de kerk, dat we niet ontbloomt zijn van kerkbesef, dat we ons wachten voor de gevaren van onkerkelijkheid en kerkisme, en tussen die beide klippen koers houden, maar vóór alle dingen is toch de vraag beslissend: ben *ik* van die kerk een levend lidmaat, ja dan nee. Dit brengt mij tenslotte tot een drietal vragen: ben ik lid van de kerk? Ben ik lid van de goede kerk? En ben ik een goed lid van de kerk?

Ben ik een lid van de kerk?

Zeker, ben ik dat! Toen ik gedoopt ben, werd ik reeds als lid ingeschreven, en toen ik belijdenis des geloofs deed, werd ik van onmondig een mondig lid der kerk. Dit is dus eigenlijk geen vraag meer. Ja, dat is het toch wel, want hier, in Zondag 21, is in 't geheel geen sprake van het lidmaatschap ener plaatselijke kerk. Want als beleden wordt: waarvan ik een levend lid ben en *eeuwig zal blijven*, kan onmogelijk die kerk bedoeld zijn, die mijn naam in haar registers schreef, omdat ik daar niet eeuwig lid van blijf. . . . dat lidmaatschap houdt met de dood op. Wie echter Christus door het geloof toebehoort, blijft dat wél eeuwig, en daarom is hier met de kerk bedoeld: het lichaam van Christus, die grote "onzichtbare" kerk, die alle gelovigen omvat in alle landen en van alle tijden. Ben ik daar lid van? Hoor ik daar bij? Ieder voelt wel, dat het lidmaatschap van de zichtbare, en van deze onzichtbare kerk nog niet samenvallen altijd. Het is mogelijk lid ener kerk te zijn, en toch Christus niet toe te behoren. Dit is wel een vreselijke mogelijkheid, maar toch een mogelijkheid, want buiten de kerk is geen zaligheid (art. 29) d.w.z. buiten Christus, buiten de "onzichtbare" kerk, de gemeente der uitverkorenen. Men behoort dan tot "het gezelschap der hypocrieten, welke in de kerk onder de goeden vermengd zijn, en intussen van de kerk *niet* zijn, hoewel zij naar het lichaam *in* haar zijn" (Art. 29). Daarom blijft er voor de vraag: ben ik lid van *de* kerk, plaats; behoort ik bij dat getal der uitverkorenen die samen *de* kerk van Christus uitmaken? We raken hier de "zelfbeproeving". Het is voor menig een misschien niet zo gemakkelijk om te zeggen: ik ben een uitverkorene. Dat lijkt zo hoog en zo ver. De Ned. Geloofsbelijdenis brengt het wel dichterbij naar ons toe. In art. 29 worden niet alleen de "merktekenen" van de ware kerk, maar ook die van de ware gelovigen genoemd. Dat spreken over "merktekenen" of kenmerken deugt eigenlijk niet, wordt er wel gezegd, maar onze eigen belijdenisschriften gaan er in voor, en daarom kan ik voorlopig dat pad nog wel veilig volgen. Daar staat dan: "En aangaande degenen, die van de Kerk zijn (Kerk met hoofdletter), die kan men kennen uit de merktekenen der christenen: te weten uit het geloof, en wanneer zij, aangenomen hebbende de enige Zaligmaker Jezus Christus, de zonde vlieden en de gerechtigheid najagen, de ware God en hun naaste liefhebben, niet afwijken, noch ter rechter- noch ter linkerhand, en hun vlees kruisigen met al zijn werken. Alzo nochtans niet, alsof er nog geen grote zwakheid in hen zij; maar zij strijden daartegen door de Geest alle de dagen huns levens, nemende gestadiglijk hun toevlucht tot het bloed, de dood, het lijden en de gehoorzaamheid des Heren Jezus, in Dewelke zij vergeving hunner zonden hebben, door het geloof in Hem".

Dit zijn de "merktekenen" der uitverkorenen.

Wie hier zijn handtekening onder plaatst, heeft antwoord op de vraag: ben ik lid van *de* kerk?

Ben ik lid van de goede kerk?

Trad nu het lichaam van Christus maar in één gestalte op, dan zou de vraag: ben ik lid van de goede kerk, geen zin hebben. En. . . er was dan ook maar één zichtbare kerk. Maar zo eenvoudig is het nú niet. De mensen hebben het door de zonde erg ingewikkeld gemaakt, en als we nu om ons heen zien, ontwaren we vele kerken. In elk dorp minstens twee en in de steden is het helemaal niet meer bij te houden.

Deze kerken kunnen natuurlijk niet alle evenveel bestaansrecht hebben, of als volkomen gelijkwaardig naast elkander staan. Er kan feitelijk maar één *ware* kerk zijn. Ik zeg niet: één volmaakte, want het volmaakte bestaat hier op aarde niet. Als ik de kerk waartoe ik behoor, zie als "de meest zuivere openbaring van het lichaam van Christus", dan moet ik heus niet denken, dat zij volmaakt is; we zullen integendeel "vele gebreken en ellendigheid in haar bevinden". Doch er kan maar één *ware* kerk zijn, en "ieder is schuldig zich daarbij te voegen". "De merktekenen, om de *ware* kerk te kennen, zijn deze: zo de kerk de reine predicatie des evangelies oefent; indien zij gebruikt de reine bediening der sacramenten, gelijk ze Christus ingesteld heeft; zo de kerkelijke tucht gebruikt wordt, om de zonden te straffen. Kortelijk, zo men zich aanstelt naar het zuivere Woord Gods, verwerpende alle dingen, die daartegen zijn, houdende Jezus Christus voor het enige Hoofd" (Art. 29 N.G.B.). Hetzelfde artikel spreekt ook van "valse kerk", die precies het *tegendeel* doet en "vervolgt degenen, die heiliglijk leven naar het Woord Gods". Men moet dus niet *te* spoedig van valse kerken spreken. Indien er *geen* der genoemde kenmerken meer gevonden wordt, en zij het tegendeel wordt van wat ze moest zijn — dan, maar eerder niet! Het wekt maar verwarring en verbittering, al te haastig met waar en vals te pareren. Als in enige kerk nog een der genoemde "merktekenen" aanwezig is, is ze nog niet "valse kerk", maar wel *gedeformeerd*. Nu, bij een gedeformeerde kerk mag ik natuurlijk evenmin behoren als bij een valse kerk.

Het is niet zo, dat ik uit een bonte staalkaart van kerken en kerkgenootschappen er een kan kiezen, die mij het best aanstaat. Ook niet zó, dat ik zeggen kan: och, zóveel verschil is er niet in, en als bijvoorbeeld een huwelijk het wenselijk maakt, kan ik van de ene kerk overstappen naar de andere. Dit wordt dan dikwijls gemotiveerd met de opmerking, dat ons niet gevraagd zal worden, tot welke kerk we behoord hebben. Nu, dat weet men dan blijkbaar precies, wat al of niet gevraagd zal worden. Ik weet dat zo precies niet, maar ik dacht zo, dat het de Heiland, Die de Koning der kerk is en in het kerkelijke natuurlijk *gehoorzaamheid* vraagt, toch wel de moeite waard zou zijn daarnaar te vragen. En zo komen we tot het fijne puntje: het lidmaatschap van de kerk (met een kleine k) is een kwestie van gehoorzaamheid en niet van menselijke willekeur. Christus is de Koning der kerk, en in het paleis hebben niet de dienaren, maar heeft de koning het alleen te zeggen. De inrichting en organisatie der kerk wordt niet aan ons believen overgelaten, maar we hebben daar goddelijke voorschriften voor, waaraan we ons strikt te houden hebben. Zij, die geboren en opgevoed zijn in een kerk, die zich (met veel gebrek) voor 's Heren ordinantiën wil buigen, hebben een groot voorrecht, want de kwestie van opvoeding spreekt in het kerkelijk leven een belangrijk woord mee. Toch is een *ieder* schuldig, zich bij de *ware* kerk te voegen. Dit wil zeggen: als hij ziet, dat er iets geduld wordt, dat met Gods Woord in strijd is, dan moet hij die kerk niet verlaten, maar haar krachtens het ambt der gelovigen trachten te reformeren. Eerst als dat onmogelijk blijkt, moet hij zich voegen bij die kerk, die Christus' koningschap wil eren. En voorts: *ecclesia reformata semper reformanda*, d.w.z. we moeten nooit denken, dat we er *zijn*. . . er valt telkens weer iets te reformeren. Ook bij een zuivere leer, een correcte tucht oefening en een

onfeilbare kerkenorde zijn we nog niet klaar. Dan kan nog de dood in de pot zijn. Ik moet lid zijn van de goede kerk, maar ik moet ook en vooral een goed lid zijn van de kerk. Zo komen we op de derde vraag:

Ben ik een goed lid van de kerk?

Er staat in de Catechismus: waarvan ik een *levend* lidmaat ben. Op dat "levend" moet alle nadruk vallen. In de eerste plaats, omdat mijn persoonlijk wel of wee daarvan afhangt. Christus spreekt ook van "dode ranken", die worden afgehouden en in het vuur geworpen. De levende ranken daarentegen, die de sappen opzuigen van de wijnstok, kan men daaraan kennen, dat zij veel vrucht dragen. Zonder beeldspraak wil dit zeggen, dat een levend christen geen zelfstandig bestaan voert, maar van ogenblik tot ogenblik in rapport staat met Christus, en uit Hem zijn krachten put. Maar dan is zijn leven ook een vruchtbaar leven. En die vruchten zijn: liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, goedertierenheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid, matigheid (Gal. 5:22). Zo is een "levend lidmaat"-zijn niet alleen voor ons zelf, maar ook voor anderen van groot belang. Vooral voor de kerk. Een kerk, die bestaat uit levende lidmaten, die ook uit hun geloof leven, is een kracht in de wereld. Het is in dit opzicht zo jammerlijk gesteld. Als men zegt: die man belééft zijn geloof, dan zegt men dat vaak als een bijzonderheid, terwijl het de grootste vanzelfsprekendheid moest wezen. Er zijn zoveel dode leden in de kerk. Ze zijn lid van de kerk, staan ingeschreven in het lidmatenboek, en daar is dan ook alles mee gezegd. Ge hebt er verder niets aan. Enige actie gaat er niet van hen uit. Ze geloven hun belijdenis, maar belijden hun geloof niet. Getuigen van Christus doen ze nimmer. Voor enige christelijke actie hebben ze geen "tijd", d.w.z. er is geen lust. Elk offer valt hun te zwaar. Ze gaan uit van de vraag: wat heb ik aan de kerk, terwijl de levende lidmaten, omgekeerd, vragen: wat heeft de kerk aan mij? Een kerk van levende lidmaten — ja, als het eens zó kon worden, dan tintelde het alles van leven, dan laaide hoog het liefdevuur, dan was het altaar nimmer ledig, dan brandde altijd de gebedsvlam, dan behaalde het geloof z'n triomf en dan werden bergen verzet in het hart der zee, ja, dan!

Wie zo een levend lidmaat is, zal het eeuwig blijven. Niet altijd bruist het leven even spontaan, niet steeds is het geloof even sterk. Maar ook het gekrookte riet wordt niet verbroken, de rokende vlaswiek wordt niet geblust. De kerk is de gemeente der uitverkorenen, en daar kan niemand van verloren gaan. Van degenen, die Gij Mij gegeven hebt, zegt Christus, heb Ik niemand verloren. Mensenwerk houdt geen stand, doch wordt afgebroken. Doch Gods werk en Gods kerk houden stand in eeuwigheid. Wij kunnen worden getuchtigd, maar niet gedood. Het wordt juist nog veel schoner. Zolang ik nog lid ben van de kerk op aarde, is het een vallen en opstaan. In de strijdende kerk vallen slagen, en doen de wonden zeer. Maar als ik overgegaan ben van de strijdende in de triumferende kerk, is alle leed vergeten. Dan kan het „leven" zich ten volle ontplooien; het zal openbloeien in ongeweten schoonheid.

Maar 't vrome volk, in U verheugd,

Zal huppelen van zielevreugd,

Daar zij hun wens verkrijgen.

Hun blijdschap zal dan onbepaald

Door 't licht, dat van Zijn aanzicht straalt,

Ten hoogste toppunt stijgen.

De gemeenschap der heiligen.

De heilige, algemene, christelijke kerk en de gemeenschap der heiligen vormen in de Apostolische Geloofsbelijdenis één artikel; ze worden slechts door een komma van elkaar gescheiden. Daar blijkt dus duidelijk uit, dat met de "gemeenschap der heiligen" geen nieuw onderwerp wordt aangesneden, maar dit wordt een vervolg op de kerk; het is van die kerk een nadere bepaling, een andere omschrijving: de kerk is een gemeenschap, niet een verzamelplaats van los naast elkaar staande individuen, maar zij is de gemeenschap der heiligen; men zou haast kunnen zeggen, dat door deze bijstelling ons de binnenzijde van de kerk getoond wordt, en ons een blik gegund wordt in het intieme leven der kerk; het leven der gelovigen met hun Heer, en het leven der gelovigen onder elkander.

Hiermee is tegelijk gezegd, dat we bij de gemeenschap der heiligen met beide voeten op de begane grond moeten blijven. Dat "heiligen" zou ons namelijk in de war kunnen brengen. Heiligen zoeken we nu eenmaal eerder in de hemel dan op de aarde, en zo kan men er toe komen, de gemeenschap der heiligen naar een verre toekomst te verschuiven, en haar verwerkelijkt te zien onder de hemelingen. En het kan niet ontkend: daar is die gemeenschap volmaakt. Al wordt op de aarde de gemeenschap tussen Christus en de Zijnen nooit geheel verbroken, ze wordt lang niet altijd sterk gevoeld en genoten. Maar in de hemel is dat anders. Zij zien altijd de Koning in Zijn schoonheid. In Zijn licht verheugen zij zich al den dag. In Zijn gemeenschap zijn ze ononderbroken zalig. Nooit behoeven ze te schreien: God des levens, ach wanneer zal ik naad'ren voor Uw ogen? want geen moment is. er, dat *zij* niet in Zijn huis Zijn naam verhogen.. En ook de onderlinge band tussen de heiligen is er volmaakt. Daar boven de sterren is de harmonie volkomen. Als er één begint de lof des Heren te zingen, vallen allen terstond in. Geen enkele wanklank wordt gehoord. Er wordt niet vals gezongen. Evenmin gezwegen. Maar hoe waar dit ook is, toch worden hier met de "heiligen" niet, althans niet in de eerste plaats, de hemelingen bedoeld. En evenmin moet men zich hier te dromen zetten over een gemeenschap tussen de heiligen, de zaligen in de hemel en de gelovigen op de aarde. Wij kunnen wel aan de zaligen denken, maar of zij aan ons denken, en met ons meeleven, daar weten we feitelijk veel te weinig van. We hebben bovendien onze handen vol genoeg met de "heiligen" die we om ons heen zien. Want daar gaat het hier over. Mensen van vlees en bloed, hier op deze zondige aarde. Waarvan psalm 16 zegt: de heiligen die op de aarde zijn, in hen is al mijn lust. Ik behoef daar nu niet veel meer van te zeggen; dat is al gedaan, toen we spraken over de "heilige" kerk. Het zijn geen zondeloze mensen, want die zijn hier op de aarde niet, maar het zijn zij, die geheiligd zijn in Christus, gewassen door Zijn bloed. De gelovigen dus. Voor de gemeenschap der heiligen zou ook te lezen zijn: de gemeenschap der gelovigen. Dan komt het een beetje dichterbij ons. Nu vraagt de Catechismus: wat verstaat gij door die gemeenschap der heiligen?

Het is heel goed, dat die vraag gesteld wordt, want ze wordt meestal misverstaan. Ik ben er vrij zeker van dat negen van de tien op de vraag: wat verstaat *gij* onder de gemeenschap der heiligen? zullen antwoorden: de onderlinge liefde, de samenleving der gelovigen onder elkaar. En als dat onderwerp ter tafel komt, raken de tongen los, en worden de hoofden geschud. Men kan er de sterkste staaltjes van vertellen, hoe droevig het daarmee gesteld is, en men weet te verhalen, hoe veel beter dat vroeger allemaal was, om nu maar te zwijgen van de heerlijke tijd der eerste christengemeente. De eindconclusie is, dat het met de gemeenschap der heiligen hopeloos is. Er zijn anderen, die nog een stapje verder gaan, en uit de gemeenschap der heiligen een zoet winstje zouden willen slaan. Ik herinner me nog heel goed, hoe ergens op huisbezoek een broeder me vroeg, of ik wel wist, hoe treurig het in de gemeente geschapen stond met de gemeenschap der heiligen. Nu, hoe of hij dat bedoelde! Wel, dat de mensen zo slecht bij hem kochten. Als hij van de broeders en zusters der gemeente moest bestaan, zou hij z'n zaak wel kunnen sluiten. Of ik het daarover niet eens in

m'n preek kon hebben. Koopt bij die en die! 'n Prachtreclame overigens, en kosteloos! U kunt wel begrijpen, dat ook mijn conclusie was, dat het met de gemeenschap der heiligen mis was.

Ik praat nu maar niet over het misverstand van deze broederkoopman, die "gemeenschap der heiligen" doodleuk wilde wijzigen in "gemeenschap der gereformeerden". Er zijn, geloof ik, meer heiligen dan gereformeerden, nog afgezien van de vraag of alle gereformeerden ook "heiligen" zijn. Het zal dus een hele toer worden om dit artikel uit te buiten voor de klandizie! Ook wil ik niet al te diep ingaan op het tweede misverstand, dat men denkt, dat er met de gemeenschap der heiligen iets te verdienen valt. De Catechismus zal ons straks wel duidelijk maken, dat de gemeenschap der heiligen niet betekent: wat is er van m'n mede-heiligen te halen, maar wat kan ik hun *geven*: dat elk zich moet schuldig weten zijn gaven ten nutte der anderen aan te wenden. Precies het omgekeerde dus. De gemeenschap der heiligen is gebaseerd op de *liefde*, en de liefde wil altijd offeren. Zij leeft niet van inkomsten, maar van uitgaven. Daarom zal de liefde wel altijd een onbegrepen vreemdeling blijven in deze egoïstische wereld!

Maar wat ik nu eigenlijk zeggen wilde is, dat ik het met de eindconclusie van die koopman van zoëven, en van dat hoofdschuddende gezelschap vrij goed eens ben, dat het met die gemeenschap der heiligen zo mis is. Maar ik zou ook graag willen zeggen waarom! Omdat men op de vraag: wat verstaat gij door de gemeenschap der heiligen? geen behoorlijk antwoord weet. Of liever: omdat men er maar 'n *half* antwoord op weet, en zegt: de gemeenschap der heiligen, wel, dat is de onderlinge liefde!

Daar ligt de oorzaak van heel de misère. Daarom is het met de gemeenschap der heiligen zo hopeloos vastgelopen. Want dat is het óók wel, onderlinge liefde, vast en zeker. En daar zal de Catechismus straks ook nog wel een paar hartige woorden over zeggen. Maar dat is het niet alleen, en dat is het zelfs niet in de eerste plaats. Dat volgt in het antwoord onder "ten andere". Daar gaat een "eerstelijk" aan vooraf. En als men nu maar rustig heenloopt over wat de gemeenschap der heiligen "eerstelijk", in de eerste en de voornaamste plaats is, nu dan spreekt het vanzelf, dat de trein wel *moet* derailleren. Doch ik tracht mij zo duidelijk mogelijk uit te drukken: als ik een bloem afpluk van de stengel, en die bloem ergens neerleg, dan kan ik stellig verwachten, dat ze gaat verdorren. Daar kan ik dan niet over gaan klagen, dat spreekt vanzelf! Nu, zo doen die klagers over het gebrek aan gemeenschap der heiligen. Ze maken die eerst los van de wortel en jammeren vervolgens dat alles zo dor is.

Wat de Catechismus ons nu onder "eerstelijk" noemt, dat is de wortel, het levensprincipe, de bron, en wat onder "ten andere" genoemd wordt, dat is de vrucht, het leven, de stroom. Als het levensprincipe wordt gedood, houdt het leven op; als de bron wordt gestopt, vloeit de stroom niet meer.

Ik schrijf het eerste deel van het antwoord nu eerst in z'n geheel af:

"Eerstelijk, dat de gelovigen, allen en een iegelijk, als lidmaten *aan de Here Christus* en al Zijn schatten en gaven *gemeenschap hebben*".

Op die schuin gedrukte woorden komt het aan: aan de Here Christus *gemeenschap hebben*. Dat is de *wortel*.

Nu volgt het tweede deel van het antwoord:

"Ten andere, dat elk zich moet schuldig weten, zijn gaven ten nutte en ter zaligheid der andere lidmaten gewilliglijk en met vreugde aan te wenden".

Dat is de *vrucht*.

Het eerste en voornaamste van de gemeenschap der heiligen is dus de *gemeenschap met*

Christus, het tweede, wat daaruit voortvloeit, is de *gemeenschap onder elkander*.

Ik kan het ook zo zeggen: de gemeenschap der heiligen is eerst een band, die de gelovigen met *Christus* verbindt, en vervolgens een band, die de gelovigen onderling verbindt. Het is een verticale lijn, gespannen van de hemel naar de aarde, en het is een horizontale lijn, die in de breedte alle gelovigen omspannt.

Het eerste is de liefde tot Christus, het tweede de liefde tot de broeders en zusters. Dat laatste kan er alleen zijn door het eerste. Is het met het eerste in orde, dan volgt het tweede vanzelf. Als ik in gemeenschap sta met Christus, dan moet de onderlinge liefdebond wel sterk trekken.

Maar als de gemeenschap met Christus wordt uitgeschakeld, overgeslagen, onder de voet gelopen, verwaarloosd, dan komt er van de onderlinge gemeenschap ook niets terecht. De beoefening van de gemeenschap der heiligen schreeuwt om de levende gemeenschap met Christus. Zonder Hem kan ik niets doen, zonder Hem kan ik vooral niet liefhebben.

Het is mijn stellige overtuiging, dat 't met het "ten andere" zo slecht gaat, omdat het "eerstelijk" wordt overgeslagen. De onderlinge gemeenschap wordt niet beoefend, omdat er geen gemeenschap wordt geoefend met Christus. Omdat "de mystieke unie" met Christus in onbruik raakt, verflauwt de zichtbare unie met de andere gelovigen. Er is een schreeuwend gebrek aan geloofspraktijk, omdat er een schreeuwend gebrek is aan geloofsmystiek. Als de onzichtbare band met de hemel wordt doorgesneden, kan de zichtbare band, die de heiligen op aarde moet samenbinden, het niet meer houden. Wij moeten dus bij het begin beginnen, dus ons herinneren dat wij gemeenschap moeten, gemeenschap mogen hebben met Christus. Wie klaagt over gebrek aan *onderlinge* liefde, moet eerst luisteren naar de vraag van de Heiland: Hebt gij *Mij* lief? Ieder beginne dus bij zichzelf: is het in orde met *mijn* gemeenschap met Christus?

De verticale lijn.

Als eerste deel van de gemeenschap der heiligen noemt de Catechismus: "dat de gelovigen allen en een iegelijk, als lidmaten aan de Hore Christus en al Zijn schatten en gaven gemeenschap hebben". Wij staan dus in gemeenschap met Christus, hebben contact met Hem, zoals het lichaam met het hoofd, en de ranken met de wijnstok. Men moet er goed op letten, dat niet gezegd wordt, dat de gelovigen aan Christus' schatten en gaven gemeenschap hebben, maar aan de Here Christus en al Zijn schatten en gaven. Er wordt dus onderscheid (geen scheiding) gemaakt tussen de Persoon van Christus en de weldaden die Hij schenkt. Er is geen sprake van het deelhebben aan Zijn goederen, als er niet eerst een band gelegd is met Hem Zelf, Zijn Persoon! Het moet ons allereerst om de Heiland te doen zijn, geheel afgezien van wat Hij geeft. We moeten Hem liefhebben om hetgeen Hij *is*. De gemeenschap met Christus is dus in de allereerste plaats een zielsgemeenschap. De liefde vraagt niet: wat geeft gij, maar: wie zijt gij? Wie Hem volgt om de broden, wordt reeds van te voren afgewezen. Zo'n volgen van Jezus om de schatten *moet* trouwens altijd van tijdelijke aard zijn. Velen gingen van Jezus weg, toen zij in hun verwachtingen omtrent Hem teleurgesteld werden. Er komen tijden, dat het met Christus door de diepte gaat, dat Hij schijnbaar niets anders te geven heeft dan lijden en kruis. Dan zal het blijken of wij Hem liefhebben om Zijns Zelfs wil! De band aan Zijn Persoon blijft eeuwig.

Deze gemeenschap van de gelovigen met Christus is de kracht van hunne kracht. Zoals de ranken leven van de wijnstok, leven zij van Hem. Hij houdt hen staande in elke strijd, in alle vertwijfelingen en verzoeking. Die gemeenschap met de levende Christus wordt in de Catechismus als een feit geconstateerd: zij *hebben* als lidmaten gemeenschap aan Christus. Maar die gemeenschap moet ook voortdurend worden onderhouden. Het gaat niet

automatisch. Wij behoeven ons hart niet voortdurend te dwingen om te kloppen, en onze ademhaling niet te reglementeren. Maar de gemeenschap met Christus moet *ge oefend*. We hebben telkens weer bewust dat contact te zoeken, want anders zullen de kanalen verzanden. We moeten ons die gemeenschapsoefening niet mysterieus voorstellen. Ze bestaat daarin, dat wij met Hem mogen omgaan, dat we met Hem mogen spreken in vraag en antwoord. De vraag is het gebed, het antwoord is Zijn Woord. En we mogen die gemeenschap zoeken, door met Hem te zitten aan één tafel, de tafel van het Avondmaal. Zo is er rapport. We zeggen Hem al onze zorgen en kleinmoedigheden. Hij troost ons met Zijn Woord, en stort Zijn levenskrachten in ons uit. Niet eens en voorgoed, maar voortdurend weer. Hij geeft niets in reserve. We moeten gevoelen dat we Hem elke nieuwe dag nodig hebben, en we zullen dan ervaren, dat Hij er elke nieuwe dag weer is. Of die dag boos is of goed, de Here is er elke dag weer, en Hij sterkt ons door Zijn gemeenschap.

Alles om mij heen zij nacht,

God, mijn God zal mij behoeden. . . .

Gij toch, Gij zijt hun roem, de kracht van hunne kracht. ...

Van deze gemeenschap wordt nu beleden, dat zij het voorrecht is van de gelovigen, *allen en een iegelijk*. Er wordt volstrekt niemand van Zijn gemeenschap uitgesloten. De geveinsden natuurlijk wel. Die lopen maar mee, doch kennen de verborgen omgang met de Here niet. Daarom zal de Here ook tot hen zeggen: Ik heb u nooit gekend; Ik heb u nimmer als boeteling en smekeling aan Mijn voeten gezien. Maar over die geveinsden gaat het hier nu niet. Het gaat over de gelovigen. En nu moge er onder de gelovigen veel onderscheid zijn, hierin zijn ze allen gelijk, en dat is de wonderlijke gemeenschap, dat ze allen en een iegelijk toegelaten zijn tot de gemeenschap met Christus. Kleine kinderen of grote mensen, armen of rijken, ze hebben toegang tot het paleis des Heren, en er is een plaats voor hen ingeruimd aan Zijn tafel. Het levensbloed stroomt door *alle* leden van het lichaam, ook die ons dunken de geringste te zijn. Zo stroomt het leven van Christus door alle gelovigen, 't zij ze zwak zijn of sterk. De vrouw, die Jezus' kleed slechts even durfde aanraken, behoort evengoed tot dat mystieke lichaam van Christus als Abraham, de vader der gelovigen. In die gemeenschap des Heren staan en delen evengoed chauffeurs en kantoormeisjes en wasvrouwen als dominees op de kansel.

Maar de gelovigen hebben niet alleen allen en een iegelijk gemeenschap aan de Here Christus, doch ook aan Zijn schatten en gaven. Dat volgt wel pas in de tweede plaats, maar ze zijn toch van Zijn Persoon niet te scheiden. De Here voert altijd een schat van weldaden achter Zich aan.

Met die "schatten" van Christus is niet hetzelfde bedoeld als met de "gaven". Dit zal ons terstond duidelijk worden, als we blijven denken aan het beeld van het lichaam, dat hier gebruikt wordt. Alle leden van het lichaam hebben wel deel aan hetzelfde *leven*, maar ze hebben ieder een eigen functie. De hand heeft een andere taak dan de voet, en de voet een andere dan het oog. Er zijn leden van het lichaam, die ons totaal nutteloos lijken, maar dat is toch niet zo.

Zo is er ook in het lichaam van Christus verscheidenheid van gaven. Er zijn gaven van hoofd, hart en hand. Onder de apostelen was de grootste verscheidenheid. Wij kunnen noch behoeven allen hetzelfde te doen. De een kan bidden, een tweede troosten, een derde spreken, een vierde organiseren. Dit zijn allemaal gaven van Christus, en geen natuurlijke gaven, hoewel Christus van de natuurlijke gaven gebruik maakt en ze heiligt in Zijn dienst. Niet alle gaven en krachten treden evenzeer op de voorgrond. Er is een nachtploeg en een dagploeg. Er waren levieten, die alleen maar voor de lampen te zorgen hadden. Sommigen werken aan de

zichtbare voorzijde, anderen aan de verborgen achterkant van het leven. Zij die voor de voedselvoorziening in het leger te zorgen hebben, bevechten geen overwinningen, maar ze werken door hun bescheiden taak wel degelijk aan de overwinning mee. Niemand is volstrekt van gaven ontbloot en niemand mag dan ook werkeloos blijven. We hebben altijd te luisteren naar de vermaning: verzuim de gave niet, die in u is.

Zo staat het dan met de gaven van Christus.

Iets anders is het gesteld met Zijn schatten.

In Zijn schatten delen alle gelovigen gelijk op.

We zeiden zoëven: alle leden van het lichaam hebben niet dezelfde functie, maar ze hebben wel allen deel aan hetzelfde leven. Zo is het in het lichaam van Christus. De grootste schat van Christus is het leven, het eeuwige leven; wie in Mij gelooft, die heeft het eeuwige leven. Daar hebben alle gelovigen deel aan, van de geringste tot de voornaamste. Allen en een iegelijk. En aan de vergeving der zonden ook. En zo zou ik maar kunnen doorgaan. Niemand kan de schatten van Christus tellen. Hij is met Zijn schatten dus Communaal Bezit. Zijn schatten zijn van allen gezamenlijk. Niemand zegt er van dat ze alleen van hem zijn. Maar anderzijds is Christus toch ook weer Privaatbezit. Allen en een iegelijk. Allen hebben deel aan Christus, maar een iegelijk bezit toch ook de volle Christus. Maar Christus is zo rijk, dat Hij Zich niet in één ten volle kan weggeven. Alle heiligen samen kunnen de hoogte en diepte niet omvatten. De gelovigen bezitten allen Christus en elk bezit de Heer alleen. En onder de schatten, die Christus uitdeelt, is vooral het lijden niet te vergeten. De apostelen waren verblijd, dat zij waardig geacht werden, om Zijns naams wil smaadheid te lijden!

Het wonder der gemeenschap.

De gemeenschap der heiligen is een wonder.

Niets in de wereld is met haar te vergelijken! Er zijn natuurlijk ook wel andere gemeenschappen. Een en hetzelfde belang kan de mensen samenbinden. Dit is dan een belangengemeenschap. Maar zodra het gemeenschappelijk doel is bereikt, wordt de gemeenschap ontbonden, of zij ontbindt zichzelf. Zij kan nooit blijven bestaan. Was de kerk van Christus enkel een belangengemeenschap, dan had ze het nooit tot op heden uitgehouden.

Het kan ook wezen, dat andere en hogere dingen de mensen bijeenbrengen. De zondige mens is van nature egoïst. Zij zoeken allen het hunne. Ieder zorgt voor zichzelf. Sterker nog: ik ben van nature geneigd, niet alleen God, maar ook mijn naaste te haten. Maar deze onderlinge haat kan tijdelijk worden overbrugd (niet weggenomen) door éénzelfde ideaal. Een gemeenschappelijk beginsel, éénzelfde ideologie kan mensen en volken samensnoeren tot een hechte eenheid. De gemeenschappelijke haat kan ook zo'n bindend cement zijn. Herodes en Pilatus, twee geheel verschillende figuren, en die ook tevens in vijandschap met elkaar leefden, werden vrienden, zodra het ging tegen Christus. Van de tien koningen die regeren onder het bewind van de antichrist, heet het in Openbaring 18, dat zij *enerlei mening* hebben.

Het kan gebeuren, dat alles, zelfs de gedachten en meningen dei-mensen, gelijkgeschakeld worden, en dat er een gemeenschap gevormd wordt, die een ontzaglijke kracht ontwikkelt. Dit is dan de gemeenschap der onheiligen. Het is soms benauwend en ten dele ook beschamend, te zien hoe hecht zulk een gemeenschap is, en hoe daar het eigenbelang wordt opgeofferd aan het gemeenschappelijk belang. We willen en mogen onze ogen daar niet voor sluiten. Maar met dit al is dit tegenbeeld van de gemeenschap der heiligen met de gemeenschap der heiligen niet te vergelijken. In de eerste plaats zal ook zulk een gemeenschap alleen maar bestaan, zolang de ideologie, die haar vormde, levenskracht en

levensvatbaarheid heeft. Dat kan hoogstens enkele tientallen van jaren het geval zijn. Zij wordt later weer door andere verdrongen. Een halve eeuw geleden wist men nog niet af van wat nu alle gedachten en zinnen in beslag neemt. Een halve eeuw later zal men het zich nauwelijks herinneren.

In de tweede plaats zal een gemeenschap van onheiligen nooit allen omspannen. Het zal nooit worden een gemeenschap der onheiligen, maar een gemeenschap van onheiligen. En in de derde plaats zullen velen er zich bij aansluiten onder dwang of vrees, en niet, zoals het van de gemeenschap der heiligen heet: gewillig en met vreugde. Dat laatste vindt men daar hoogstens bij enkele idealisten, doch niet bij de grote massa. Daarom is de gemeenschap van onheiligen een caricatuur, en dan nog een zeer slechte caricatuur, van de gemeenschap der heiligen.

In de gemeenschap der heiligen worden "allen en een iegelijk" niet gedreven door een gemeenschappelijk belang, niet gegrepen door éénzelfde ideaal, maar verbonden door één geloof. Nog dieper opgevat: zij worden bezielde door éénzelfde leven: het leven van Christus! Dat leven van Christus is in allen en in een iegelijk van hen. Het is nu niet een vereniging van een groep van gelijkgezinden, maar een gemeenschap van allen. Daarom is dit een wonder der genade. De natuurlijke haat wordt er niet overbrugd, en ook niet tijdelijk verdrongen, maar opgeheven en omgezet in gemeenschappelijke liefde. Alles wat de mensen van elkaar scheidt, wordt in de gemeenschap der heiligen weggenomen. De staketsels van rassen en nationaliteiten worden opgeheven, de verschillen van rang en stand weggewist. De kerk is het grootste wonder. Blanken en bruinen, zwarten en gelen worden broeders in de Here. Aan één Avondmaalstafel zit de geleerde professor naast een eenvoudig dienstmeisje. Zij leven uit dezelfde bron, zij hopen op dezelfde genade, zij zijn leden van één lichaam. Éénzelfde gevoelen is in hen, hetwelk ook in Christus Jezus was. Zij zijn niet vele meesters, maar bereid elkander te dienen. Zij achten de ander uitnemender dan zichzelf. Eén geloof, één Doop, één Here! In deze gemeenschap wilde koning David met de geringste dienstmaagden verheerlijkt worden, en een Michal kijkt spottend toe. Dit is natuurlijk een kwestie van geloof. Ik *geloof* de gemeenschap der heiligen. Ik zie er soms ontroerende dingen van, ik zie er soms ook niets van. Het kan zelfs gebeuren, dat leden van éénzelfde gemeenschap der heiligen elkander doden op het slagveld. Dit is vreselijk! En toch. ... ik geloof de gemeenschap der heiligen. Maar het geloof is ook een daad. Het geloof zonder de werken is dood. Daarom is de gemeenschap der heiligen ook een kwestie van geloofswerkzaamheid. En zo komen we dan op de tweede zijde, het ten andere: waartoe elk zich moet schuldig weten, en wat ik noemde: de horizontale lijn.

De horizontale lijn.

De gemeenschap der heiligen is niet alleen een verticale lijn, die de gelovigen met Christus, het lichaam met het Hoofd, de aarde met de hemel verbindt, maar ook een horizontale lijn, die over de lengte en de breedte der aarde gespannen wordt, en alle gelovigen onderling verbindt.

Dit spreekt de Catechismus uit met het "ten andere". "Ten andere, dat elk zich moet schuldig weten, zijn gaven ten nutte en ter zaligheid der andere lidmaten gewilliglijk en met vreugde aan te wenden."

Hier blijkt dus wel uit, dat de gemeenschap der heiligen behalve een privilege ook een opdracht is. Een gave, doch ook een gebod, een voorrecht, maar niet minder een taak. Wij hebben niet alleen rechten, doch ook plichten. Wat onder "ten eerste" gezegd is, is een kwestie van geloofsaanvaarding, *dit* is een kwestie van geloofswerkzaamheid en van geloofsgheoorzaamheid. Elk moet zich schuldig weten om iets voor de ander te zijn, zijn

leven en al zijn krachten voor hem in dienst te stellen, en aldus mede te werken tot opbouw der broederen. Zich schuldig weten! Daarin liggen al terstond twee dingen opgesloten. In de eerste plaats, dat deze taak der dienende en gevende liefde niet *vanzelf* gaat. Men zou dat wel zo zeggen. We denken maar weer aan het beeld van het lichaam. We dragen nauwkeurig zorg voor alle leden van ons lichaam. Als er een arm of een been ontstoken is, doen we alles om het weer beter te krijgen, en als we gevaar liepen een oog te verliezen, zouden we alles doen om het te behouden. Zo zouden we ook begaan moeten zijn met alle leden van het "lichaam van Christus". Het zou mooi wezen, als dat steeds spontaan geschiedde, maar de heiligen zijn ook nog zondaren. Ze zitten vaak nog boordevol egoïsme, en daarom wordt de zorg voor de andere lidmaten ons hier aangewezen als een schuldige plicht. Wat eenmaal op de nieuwe aarde helemaal vanzelfsprekend zal zijn, moet ons hier nog als roeping worden voorgehouden. We zouden ook zeggen, dat het *vanzelf* sprak, dat een man z'n eigen vrouw liefhad, maar toch moet Paulus het nog voorhouden als een gebod: gij mannen, hebt uw eigen vrouwen lief! Hoeveel te meer, nu de gemeenschap der heiligen niet alleen man en vrouw omvat, maar zich uitstrekt tot andere mensen, en dikwijls onsympathieke mensen!

In de tweede plaats ligt in dat: elk moet zich schuldig weten, opgesloten, dat ieder die het nalaat, zijn schuldige plicht verzuimt. In de regel wordt de zonde van verzuim, van nalatigheid, door ons niet zo ernstig als schuld gevoeld. Ons geweten klaagt ons wel aan over het feit, dat wij deden wat ons verboden was, maar minder over het feit, dat wij nalieten hetgeen ons geboden was. Toch is die laatste zonde niet minder ernstig als de eerste. Wij moeten in de Bijbel maar eens nalezen, hoe zwaar de Here juist de zonde van nalatigheid in de beoefening van de gemeenschap der heiligen opneemt:

"Dan zal Hij zeggen tot degenen, die ter linkerhand zijn: gaat weg van Mij, gij vervloekten, in het eeuwige vuur, hetwelk de duivel en zijn engelen bereid is; want Ik ben hongerig geweest, en gij hebt Mij niet te eten gegeven; Ik ben dorstig geweest, en gij hebt Mij niet te drinken gegeven; Ik was een vreemdeling, en gij hebt Mij niet geherbergd; naakt, en gij hebt Mij niet gekleed; krank en in de gevangenis, en gij hebt Mij niet bezocht. Dan zullen ook dezen Hem antwoorden, zeggende: Here, wanneer hebben wij U hongerig gezien of dorstig, of als een vreemdeling, of naakt of krank, of in de gevangenis, en hebben U niet gediend? Dan zal Hij hun antwoorden en zeggen: Voorwaar, zeg Ik u, voor zoveel gij dit één van deze minsten niet gedaan hebt, zo hebt gij het Mij ook niet gedaan. En deze zullen gaan in de eeuwige pijn, maar de rechtvaardigen in het eeuwige leven".

Het waren schijnbaar maar kleinigheden, die ze vergeten hadden, maar vergeten is niet een zaak van het verstand, maar van het hart: de liefde ontbrak. Daarom kunnen zij niet in de hemel zijn, waar enkel liefde is!

Laat ons dan nu aanhoren, waarin onze schuldige plicht bestaat.

Dat elk zich moet schuldig weten, zijn gaven ten nutte en ter zaligheid der andere lidmaten gewilliglijk en met vreugde aan te wenden.

Dat komt dus in 't kort hierop neer, dat wij moeten doorgeven, wat we ontvangen hebben. We hebben zoëven gehoord, wat die "gaven" van Christus waren. Nu, die mogen we niet alleen voor onszelf houden. Christus heeft ze ons gegeven niet opdat we er zelf alleen van genieten zouden, maar opdat de anderen er mee van kunnen genieten. We komen daar nog weer op terug, als we over die gaven zelf spreken. Maar men lette er al vast op, dat er nu niet van schatten en gaven gesproken wordt, zoals bij Christus. De meeste christenen hebben immers geen schatten, het zijn niet vele rijken en niet vele edelen.

Maar daarmee zijn we van de beoefening der gemeenschap der heiligen niet af. Niet ieder

heeft schatten uit te delen, maar wel ieder heeft gaven. De een meer, de ander minder, maar ook de allereenvoudigste, de allerarmste heeft gaven ontvangen waarmee hij de anderen kan dienen. Een arm vrouwtje, dat altijd op bed lag, zei eens tegen mij: ik kan voor de gemeente niets doen, maar toch ben ik niet nutteloos, ik kan voor haar bidden! Nu, dat is al *iets*, wat men ter nutte en ter zaligheid der andere lidmaten doen kan. Of iets? Het is misschien wel het meeste!

We willen er ook niet overheen lezen, dat *elk* zich moet schuldig weten. Er zijn altijd heel veel, die blijven uitgaan van de gedachte, dat *anderen* zich moeten schuldig weten om de gemeenschap der heiligen te beoefenen. En ze klagen er dan steen en been over, dat daar niet meer van wordt gezien. De Catechismus wil ons met dit "elk" leren, dat ieder nu maar bij zichzelf moet beginnen. Als we dat doen, dan klagen we niet meer, behalve dan dat we ons zelf gaan aanklagen, dat we nog zo heel ver van het ideaal af staan.

Als we nu vragen, welke die gaven zijn, waarmee we de anderen kunnen dienen, en *hoe* we dat moeten doen, dan geeft de Catechismus ons ook daarop een antwoord. Er wordt namelijk gesproken van een aanwenden "ten nutte en ter zaligheid" der anderen. Men behoeft nog niet eens tussen de woorden te lezen, om toe te geven, dat met "ten nutte" gedacht is aan de *stoffelijke* gaven, en met "ter zaligheid" aan de *geestelijke* gaven. Met de eerste kan ik zijn lichamelijk, en met de tweede zijn geestelijk welzijn dienen. Deze twee behoren bij elkaar, en mogen ook niet van elkaar gescheiden worden. De Here Jezus heeft de schare niet alleen met het brood des levens gevoed, maar Hij wilde hen ook niet nuchter van Zich laten gaan, en beval Zijn discipelen: geef gij hun te eten. Er zijn er, die alleen maar aan het stoffelijk welzijn denken, en daarvoor trachten te zorgen. Datgene dus, wat "ten nutte" kan komen. Brood en nog eens brood! Deze mensen worden in de regel wel beschouwd als de weldoeners der mensheid, maar in werkelijkheid onteren en beledigen zij de mens, door hem te behandelen als een dier, dat ook maar alleen eten en drinken nodig heeft. Er zijn er ook, die alleen maar denken aan het geestelijk welzijn. Dit is evenzeer een zondige eenzijdigheid. De kerk kan en mag er niet mee volstaan, alleen maar te preken en voorts te zeggen: ga heen en wordt warm. De kerk moet weten, dat de mensen een ziel en een lichaam hebben, die beide Godes zijn, en dat voor beiden moet worden gezorgd: ten nutte en ter zaligheid!

De stoffelijke zijde der gemeenschap komt met name uit in de verzorging der armen. Gelijk de prediking behoort tot de profetische, en de tucht tot de koninklijke roeping der kerk, zo is de armenverzorging haar priesterlijke bediening. Deze los te laten, of aan anderen over te dragen, zou even ernstig zijn, als wanneer de kerk naliet het evangelie te prediken, of de tucht te oefenen. In een tempel hoort het altaar, en zo behoort in elke eredienst de beoefening van de gemeenschap der heiligen, om te voorzien in de nooddrift der heiligen. Dit is geen last, maar een vreugde, en de eer der kerk. Indien de gelden daarvoor tenminste maar gegeven worden "gewilliglijk en met vreugde". Het steekt alles zo nauw. God wil niet alleen dat ik offer, maar ook, dat ik gewillig offer en met vreugde. Doe ik het al zuchtend, met een bezwaard hart, als een koude plicht, dan is mijn geld met mij ten verderve.

Deze armenverzorging is natuurlijk niet de *enige* manier, om stoffelijk de andere lidmaten te helpen. Ik ga hier niet zeggen, hoe het nog meer kan. Het leven biedt daarvoor dagelijks zijn kansen; men moet dat zelf maar uitmaken met zijn conscientie en met God.

En dan de *geestelijke* gaven, die ter zaligheid der anderen dienen te worden aangewend! Ik kan ze hier onmogelijk allemaal opsommen. De mogelijkheden zijn buitengewoon talrijk. Ik denk aan het bidden voor, het vermanen van elkander. Zie ik 'n broeder dwalen of een zuster, dan ga ik daar niet over praten, maar ik doe alles om hen te behouden. Ik herinnerde al aan dat oog, waar men alles voor doet om het te behouden. De beste manier is het gebed. Ik denk ook aan het bidden met elkander, vooral in deze bewogen tijden. Daardoor kunnen we elkaar

sterken en bouwen en troosten. We komen dikwijls bij elkander op visite. Het kan gebeuren, en het gebeurt inderdaad heel dikwijls, dat aan niets te bemerken geweest is, dat daar "heiligen" bij elkaar geweest zijn. Alles is misschien heel netjes toegegaan, en toch zo onheilig, omdat er niets van God in was. Waarom komen we toch niet bij elkaar om met elkander te bidden? Ik denk verder aan de schat van het evangelie, die we bezitten. De kerk is er niet om de woorden des levens alleen in te drinken, maar ook om ze door te geven. We mogen geen geestelijke hamsteraars zijn, die alles voor zichzelf houden en er niet mee werken ter zaligheid van anderen. Gij zult Mijn getuigen zijn! En dat alles ook weer: gewilliglijk en met vreugde!

Blijft ten slotte nog de vraag, *waar* die gemeenschap der heiligen kan en moet beoefend worden. Antwoord: allereerst in het gezin. Het christelijk huisgezin is een kerk in miniatuur. Daar moet het natuurlijk beginnen. Maar daar kan het niet beginnen, als het huwelijk verkeerd begon, als de huwelijksband niet is een gemeenschap van twee "heiligen". Het gemengde huwelijk is de vloek der kerk. Ik bedoel met het gemengde huwelijk niet een huwelijk tussen leden van twee verschillende kerken. Al acht ik dat niet erg wenselijk, het kan toch een huwelijk in de Here zijn. Het behoeft nog niet te strijden met het gebod: trek geen ander juk aan met een ongelovige. Gebeurt dat wel, dan is er geen geestelijke gemeenschap mogelijk, en het gezinsleven is in de bron vertroebeld. Maar was het huwelijk in de Here, dan kan het gezin de schoonste leerschool zijn voor de beoefening van de gemeenschap der heiligen. De omgang daar met elkander kan ons geduld en zelfverloochening leren. En dat komt ons dan te pas, als we van het gezin komen in het grotere huisgezin van de kerk. We moeten oppassen daar geen gemeenschap *van* heiligen van te maken, de gemeenschap met hen, die ik zelf uitkies, die mij aanstaan. We kunnen niet met *alle* heiligen gemeenschap oefenen, maar behoren dat te doen met hen, die God op onze weg plaatst. We hebben onze naasten lief te hebben om Christus' wil, ook al zijn dat soms onaangename of onsympathieke "heiligen". God plaatst de hoekige karakters op mijn weg, om mij bij te slijpen, om mij te oefenen in zachtmoedigheid; en Hij plaatst de armen op mijn weg, om mij te oefenen in weldadigheid. En zo kan op velerlei wijze, in het meeleven en in het meelijden met elkander, de gemeenschap der heiligen haar triumpfen vieren. Reeds vroeger werd gezegd, dat de gemeenschap der heiligen niet is de gemeenschap der gereformeerden. De kring der heiligen is veel groter. De oefening van de gemeenschap der heiligen is interkerkelijk. Zij behoort zich daarnaar uit te strekken, dat broeders van hetzelfde huis ook *samenwonen*. De gedeeldheid der kerken moeten we leren zien als schuld, waarvoor niet de anderen, maar wijzelf verantwoordelijk zijn. Het hogepriesterlijk gebed: dat zij allen één zijn, moet ons uit het hart gegrepen wezen. Er komt in de laatste tijd ritseling en beweging. De nood der tijden helpt daartoe ook mee. Ook daarin bewandelt de Koning der kerk wonderlijke *wegen*, en doet *Rij het* "kwade" medewerkers ten goede. Maar we zijn er nog lang niet. We zullen er in deze zondige wereld ook wel nooit helemaal komen. Maar het komt stellig. Op de nieuwe aarde wordt het ideaal werkelijkheid. De nood der wereld en de nood der kerk doen de bruidskerk bidden: Kom haastelijk, Here Jezus! Opdat zij allen één zijn!

De vergeving der zonden.

Er blijven nu nog drie artikelen ter bespreking over: de vergeving der zonden (art. 10), de wederopstanding des vleses (art. 11), en het eeuwige leven (art. 12). Ook deze vallen nog onder het hoofdstuk: van God de Heilige Geest en onze heiligmaking. Want het is de Heilige Geest, Die mij aan mijn zonde ontdekt, en de ogen er voor opent, dat er vergeving voor is. Het is de Heilige Geest, Die ook mijn lichaam vernieuwt en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig maakt in de wederopstanding des vleses; en het is tenslotte de Heilige Geest, Die door de wedergeboorte het nieuwe leven in mij wekt, dat in wezen hetzelfde leven

is als het eeuwige leven. Het is niet helemaal duidelijk, waarom de Catechismus deze drie artikelen van elkander scheidt, door de beide laatste samen te nemen in Zondag 22, en het eerste, dat van de vergeving der zonden, nog laat volgen, in Zondag 21, op de kerk. Misschien zijn de opstellers van de Catechismus wel van oordeel geweest, dat er inzake de "gemeenschap der heiligen" nog zó ontzettend veel gezondigd werd, dat ze er geen afscheid van konden nemen alvorens gebeden of beleden te hebben, dat God om het genoegdoen van Christus ook deze zonde der kerk nimmermeer wil gedenken.

De vergeving der zonden is het hart van het evangelie. Jezus Christus is in de wereld gekomen om zondaren zalig te maken, dat is om hun te geven vergeving der zonden. Het is altijd Zijn hoogste vreugde geweest, de zonden te vergeven, en dat is het nog. Wat men Hem verweet, was juist Zijn ere: Deze eet met tollenaren en zondaren. Wie twijfelt aan de vergeving der zonden, twijfelt wonderlijk genoeg juist aan datgene, wat de Here het allerlieft doet, want door goedheid aangedreven, in Hij *mild* in 't schuldvergeven. Het is ook het allerbeste en allermooiste, wat Hij weggeven kon, want welzalig hij, wiens zonden zijn vergeven, maar rampzalig hij, wie ze zijn gehouden. Ons eeuwig wel of wee hangt van de vergeving der zonden af. Daarom kwam Christus daar steeds het allereerst mee. Als er zieke mensen tot Hem gebracht werden, peilde Hij de veel diepere nood der zonde, en zeide: uw zonden zijn u vergeven. Toen Hij gekruisigd werd, werd deze schat Hem bijna uit de handen geslagen, omdat de meest gruwelijke zonde zich aan Hem voltrok. Maar Hij liet hem Zich niet ontnemen en riep in de hoogste nood: Vader, die arme mensen toch, vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen. De vergeving der zonden is de kern van de blijde boodschap, waarop het antwoord van de zondaren wordt verwacht:

Zoals ik ben, geen pleitgrond, neen, Dan Uw vergoten bloed alleen. En op Uw roepstem, anders geen, O Lam van God, ik kom!

Zolang ons schuldbesef nog ondiep is, en wij over de zonde eigenlijk nog maar wat heen lopen, verstaan we dit niet, en zijn er andere dingen, die ons veel belangrijker schijnen. Maar wij beamen het van harte, zodra de Heilige Geest ons laat zien, wat zonde is. De dichter van het "ex profundis", psalm 130, verkeerde in grote nood, maar de allerdiepste was hem de zonde, en de hoge jubel, waarmee hij eindigt, is dan ook niet: God zal Israël verlossen van al zijn vijanden of zijn gevangenschap, maar: God zal Israël verlossen van al zijn ongerechtigheden. Als we dit eenmaal goed gezien hebben, zullen we bereid zijn om te zeggen: laat mij *alles* verliezen, maar laat mij de vergeving der zonden behouden. Dan zullen we in de ergste druk en benauwdheid, in ziekte, vervolging en lijden ons verblijden, dat één ding ons althans niet ontnomen kan worden: de vergeving der zonden. Toen Paulus en Silas in de gevangenis zaten in Philippi, zongen zij Gode lofzangen. Ik weet het natuurlijk helemaal niet, maar ik zou er mij niet over verwonderen, als zij ook psalm 32 gezongen hadden, onberijmd natuurlijk: Welzalig hij, wiens zonden zijn vergeven, Die van de straf voor eeuwig is ontheven, Wiens wanbedrijf, waardoor hij was bevlekt, Voor 't heilig oog des Heren is bedekt.

En het antwoord op de vraag: wat gelooft gij van de vergeving der zonden, klinkt mij als een jubel in de oren. Het is een gedicht. Het is ook weer zo individueel, zo strak persoonlijk:

"Dat God, om des genoegdoens van Christus wil, al mijne zonden, ook mijn zondige aard, waarmee ik al mijn leven te strijden heb, nimmermeer wil gedenken, maar mij uit genade de gerechtigheid van Christus schenken, opdat ik nimmermeer in het gericht Gods kome".

Als ik deze woorden goed lees, zijn er vier dingen, die mij opvallen. In de eerste plaats wordt gezegd *wat God vergeeft*. Dit zijn niet alleen *al* mijn zonden, maar het is ook mijn zondige *aard*, die vergeving behoeft. In de tweede plaats horen wij *waarom God vergeeft*: als *grond*

der vergeving geeft de Catechismus namelijk op: het genoegdoen van Christus. In de derde plaats wordt beleden *hoe God vergeeft*: voor vergeven wordt de schone uitdrukking: nimmermeer gedenken, gebruikt. Terwijl er eindelijk in de vierde plaats aan toegevoegd wordt *waartoe God vergeeft*: de vergeving blijkt ook een *doel* te hebben: opdat ik nimmermeer in het gericht Gods kome. Dat is een doel, maar natuurlijk niet het *enige* doel: we komen daar later vanzelf op terug. Hier moet nog bijgezegd worden, dat volgens de Catechismus de vergeving der zonden niet alleen negatief is, een: niet meer aan denken, maar ook een positief geschenk: maar *mij* uit genade de gerechtigheid van Christus schenken. Men vergeve mij deze min of meer schematische ontleding van wat ik zoëven een lofdicht genoemd heb, maar het kan misschien dienen, om enige leiding aan onze gedachten te geven.

Wal God vergeeft.

God vergeeft "al mijne zonden", zegt de Catechismus.

Voor de Farizeeër betekent dat niets, want die heeft geen zonden; hij heeft enkel deugden. Maar voor de tollenaar betekent het ontzaglijk veel. Hij heeft de diepte gezien en opengelegd in zijn gebed: o God, wees mij, zondaar, genadig. Daarom weet hij ook iets van de hoogte, waartoe Gods barmhartigheid hem wil opheffen. Wij moeten hier wel terdege oppassen. De belijdenis, dat wij allen zondaren zijn, gaat ons zo vlot en vaardig af, dat de vraag gewettigd is, of wij wel menen wat we zeggen. Men krijgt niet de indruk, dat velen het zo benauwd hebben onder dat "al mijne zonden". Paulus wel. Toen hij er goed over nadacht, riep hij uit: ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van het lichaam dezes doods! En Luther ook, toen hij haast niet anders zeggen kon dan: mijn zonde, mijn zonde, mijn zonde!

Als we maar niet zo in 't vage en 't algemene blijven hangen, maar concreet op onze zonden ingaan, en ze onder ogen durven zien en bij de naam noemen, dan zullen we tot de ontdekking komen, dat we niet alleen veel slechter, veel zelfzuchtiger, veel hoogmoediger zijn dan de mensen van ons denken (voor hen kunnen we ze keurig camoufleren), maar ook dan wij zelf denken. Al mijne zonden. Dat zijn dus niet alleen de zonden van vandaag, maar van heel mijn leven, de zonden van alle jaren, van mijn jeugd tot nu toe. Het is best mogelijk, dat daar heel slechte dingen in waren, waar ik me nu nog over schaam, zo vaak ik er aan denk. 't Is ook mogelijk, dat dit *niet* het geval was en dat mijn leven netjes in de band bleef. Maar als ik er nu eens over nadenk, wat er echt voor God in mijn leven geweest is! Dat is de maatstaf die *Hij* aanlegt: mijn leven moet geheel voor Hem zijn! Ga nu zelf maar eens na! Hebben we eigenlijk niet geheel voor onszelf geleefd? En hebben we door onze zelfzucht anderen, wellicht onze eigen man of vrouw en kinderen, niet ontzaglijk veel leed en verdriet gedaan? Zelfs als ik zei, dat het ging om de ere Gods, ging het om mijn eigen eer. Hoe weinig heb ik liefgehad, hoe weinig ben ik voor anderen geweest. Als ik mijn hele leven de revue laat passeren, komt het mij een verknoeid leven voor, en is het mij onbegrijpelijk hoe God mij al die tijd heeft verdragen. En als ik dan hoor van de onvruchtbare vijgeboom, die *onnut* de aarde besloeg, en daarom uitgeroeid moet worden, krijg ik een doodsschrik, want dat slaat op mij! En daarmee heb ik nog lang niet *al* mijn zonden genoemd; ik ben er nog maar pas mee begonnen. Al mijn zonden, dat zijn de echt slechte dingen, maar ook mijn nalatigheden; het zijn de zonden, die ik deed, maar ook, die ik dacht. De zondige begeerte, waarvan niemand weet dan ik zelf en God. Het zijn mijn persoonlijke, huiselijke, kerkelijke en ambtelijke zonden. Mijn ontrouw, mijn sleurleven, mijn liefdeloosheid. Het zijn ook de "nette" zonden van kwaadspreken en achterklap in gezelschap — eigen werken des duivels zal de Catechismus later zeggen. En hoe staat het met mijn gebeden? Waren die niet zó stikvol zelfzucht, dat ik wel dagelijks bidden mag: vergeef mij mijn gebeden? En voor hoeveel preken en kerkbeurten moeten we vergeving vragen, als we er ernst mee maken dat ook onze heiligste verrichtingen met zonde bevlekt zijn? Er zijn zonden, die ik als zonde ken,

maar er zijn ook ongeweten zonden, waar ik heel lang in geleefd heb, totdat opeens mijn oog er voor geopend werd, en wellicht zijn er nog zonden genoeg in mijn leven, die ik niet eens zie, of misschien ook niet wil zien. Wie is de man, die op 't nauwkeurigst kan zijn dwalingen doorgronden? Dit is zeker: hoe ouder we worden, des te slechter we worden in eigen oog. We gaan langzamerhand al meer dingen als zonde zien, waar we vroeger zo niet bij stilstonden. Ik heb ergens een gedicht gelezen, waarin iemand als zonde belijdt, waar heel veel christenen nog nooit aan toe gekomen zijn of nog nooit aan gedacht hebben. Ik schrijf er enkele gedeelten van af:

Voor U, almachtig God, belijden wij onze allergrootste schuld: dat w' in de schijn voor U te strijden, meest van onszelfen zijn vervuld;

Dat wij Uw wil en welbehagen wel kennen, doch er niet naar doen, en nauwlijks naar Uw dienst nog vragen, dan voor de vorm en om 't fatsoen.

Dat wij te laf zijn op te komen voor de eer van Uw strijdende kerk en nog in valse schaamte schromen Christen te zijn in al ons werk.

Dat wij door onverschillig leven U wonden met een erger pijn dan die Uw dood hebben bedreven en openlijk Uw vijand zijn.

Dat ons de angst voor eigen noden zwaarder weegt dan Uw zorgzaamheid en wij bedriegen om den brode de broeder, die reeds honger lijdt.

Het kan ons goed doen, dat we zoiets eens horen: we kunnen er uit leren als zonde voor God te belijden, wat we tot nog toe Hem niet beleden hebben. Maar ook om een andere reden kan het goed zijn, eens een openlijke zondebelijdenis van een ander te vernemen. Er zijn zonden, waarvan we dachten, dat *wij* alleen maar zo slecht waren ze te bedrijven. Nu hoor ik plotseling, dat een ander daar ook mee worstelt. Dit kan mij voor wanhoop bewaren. Zo hebben we dan getracht iets te peilen van "al mijne zonden". Als we er goed inkomen, wordt het allemaal zo verschrikkelijk. Het doet zo ontzaglijk pijn. Het kan ook zo moedeloos maken, dat die dingen altijd en altijd maar weer terugkomen, of blijven zitten, kan ik misschien beter zeggen.

God wil, dat wij onze zonden zullen zien, dat we er niet omheen lopen. Hij leert ons Zelf de grootheid van ons kwaad zien. Niet om daar nu mee te blijven tobben, er in te blijven steken, er wanhopig onder te worden, maar opdat wij verbaasd zullen zijn, en het elke dag weer ontvangen als een nieuw wonder, dat God al mijne zonden nimmermeer wil gedenken. Dit is zo'n groot wonder, dat ik het niet geloven zou, als het niet in de Bijbel stond. Maar het staat in de Bijbel, en nu geloof ik het, maar begrijpen, doorgronden, dat doe ik 't niet. Dat God nu door al mijn zonden een streep haalt! Dat Hij mij al die schuld kwijtscheldt! Dat is duizelingwekkend! Dat is om te schreien en te lachen tegelijk. Al mijn zonden, van verleden en toekomst, heel mijn verzondigde en verknoeide leven verzoend.

God doet alles radicaal. Niets half. Hij vergeeft niet enkele zonden, maar alle! We zouden God beledigen, als we meenden, dat Hij alleen de minder grove zonden vergaf, maar dat andere.... dat is toch te erg! Nee, voor God is niets te erg. Het is Zijn glorie *al* mijn zonden te vergeven. Dit is evangelie! Hier is uitzicht voor alle booswichten en goddelozen. Dat wil dus zeggen: hier is uitzicht voor *mij*.

Jezus neemt de zondaars aan! Roept dit troostwoord toe aan allen Die van 's levens rechte baan Op een dwaalweg zijn vervallen!

De Catechismus laat het niet bij "al mijne zonden", maar gaat verder: "ook mijn zondige aard, waartegen ik mijn leven lang te strijden heb".

Er is meer dan één reden, waarom ik ingenomen ben met deze toevoeging.

In de eerste plaats, omdat er een wijdverbreid misverstand door uit de weg genomen wordt. Wij willen namelijk o zo graag die "zondige aard" gebruiken als een dekmantel voor de zonde. Het verontschuldigt ons min of meer. God kan het ons toch eigenlijk niet al te kwalijk nemen, dat we telkens weer struikelen, want onze aard is nu eenmaal zo, en aan die zondige aard kan ik niet veel veranderen. Ik heb m'n eigen karakter niet gemaakt, ik kan er niets aan doen, dat ik zo ben. Dat is zo onze redenering! Maar de Catechismus keert het precies om. Dat ik een zondige aard heb, maakt de zaak niet beter, maar minder. Ik heb, zegt de Catechismus, daar ook vergeving voor nodig. Ik mag niet zeggen: nu ja, ik ben nu eenmaal zo, maar dat ik zo ben, is des te erger. Dit alles maakt de zonde nog veel groter. Want nu moet ik tot God zeggen: Here, ik *heb* zonde, maar wat veel erger is: ik *ben* zonde! Ik heb allerlei slechte gedachten, begeerten en gewoonten, maar wat mij het meest verontrust, is: ik *ben* slecht! Ik ben tot in de wortel bedorven. Niet alleen dat mijn daden en woorden niet deugen, maar ik deug zelf niet. We hebben veel over de erfzonde horen spreken, en dat bleef dan vaak een theorie, die buiten ons omging, maar als we 't zo zien, wordt de erfzonde schrikkelijke realiteit. We leren daar dan schuld over gevoelen. Here, dat ik zo ben, dat ik zo slecht ben, dat ik zo door en door bedorven ben, dat ik voor me zelf schrik en van me zelf bang ben, dat mijn hart een afgrond is, waaruit de verschrikkelijkste dingen opkomen, dat is mijn schuld, *mijn* schuld alleen. Och, vergeef mij ook mijn zondige aard; vergeef mij, dat ik kwaad deed en vergeef mij, dat ik slecht ben. Zó heeft ook David als een boeteling gepleit:

't Is niet alleen dit kwaad, dat roept om straf, Neen, 'k ben in ongerechtigheid geboren, Mijn zonde maakt mij 't voorwerp van Uw toorn Reeds van het uur van mijn ontvang'nis af.

In de tweede plaats werpt dit: "ook mijn zondige aard, waarmee ik mijn leven lang te strijden heb", nog weer een nieuw licht op Gods vergevende liefde. Wat kan God toch ontzaglijk veel van mij verdragen! Hij wil met mij te doen hebben, hoewel ik tot op de bodem slecht ben. En dat niet alleen, maar dat tot mijn dood toe blijf, want terecht gewaagt de Catechismus van "mijn leven lang". Die zondige aard raak ik dus nooit kwijt. En die zondige aard doet elke dag opnieuw allerlei giftige dingen opkomen, gelijk een slechte akker onkruid voortbrengt. En toch verwerpt God mij niet, maar Hij sluit mij in Zijn armen, en zegt: Mijn kind, Ik vergeef je, Ik vergeef je alles, Ik vergeef je ook dat je zo slecht bent, en Mij hebt gehaat!

Maar in de derde plaats moeten we nu ook letten op dat "waarmee ik mijn leven lang te strijden heb". Zopas is gezegd: wij raken die zondige aard nooit kwijt in dit leven. En dat is ook zo. Maar die zondige aard blijft toch niet dezelfde. Sommigen zeggen: 'n mens blijft maar een mens. Dit is waar wat de natuurlijke mens betreft, maar het is een leugen ten aanzien van de wedergeboren mens. Die wordt een *nieuw* mens. Hij behoudt zijn zondige aard, maar die aard, dat karakter wordt geheilgd in de dienst des Heren. Boanerges, de zoon des donders, wordt door zijn langdurige omgang met de Heiland een apostel der liefde! Zij, die beweren, dat een mens altijd zichzelf blijft, kennen de *strijd* niet. Maar als ik tegen mijn zondige aard mijn leven lang, dus een heel mensenleven, gestreden heb, dan moet er toch ook een resultaat van die strijd te zien zijn. Anders is die strijd nutteloos; dan is het maar energie-verspilling! Als het een goede, een eerlijke strijd geweest is, zijn er ook overwinningen behaald op mijn zondige aard. Dan krijgt mijn "ik" hoe langer hoe minder te vertellen; die wordt niet geheel vernietigd, maar wel zeer in z'n bewegingen belemmerd.

Waarom God vergeeft.

God vergeeft onze zonden niet, omdat wij er berouw over hebben. Wij lopen telkens weer gevaar, Gods weldaden afhankelijk te maken van onze daden of gezindheden. De redenering is dan aldus: ik deed dit of dat, of de gesteldheid van mijn hart was van dien aard, dat God

daar wel rekening mee zal houden, en mij daarom zal zegenen. Dat is helemaal mis. Ik moet er altijd van uitgaan, dat elke daad die ik doe, welke de Here welgevallig is, en dat iedere gezindheid des harten, die Hem aangenaam is, niet van mij is, maar van Hem. Als we dat aan onszelf gaan toeschrijven, plegen we diefstal, en als we 't dan nog bij God in rekening willen brengen ook, begeren we zelfs nog een beloning op onze diefstal. Van die gedachte moeten we dus helemaal af. God neemt altijd redenen uit Zichzelf, zeiden de ouderwetse mensen, en dat is volkomen waar. Niets uit mij, maar al uit Hem, zo kom ik in Jeruzalem.

God vergeeft onze zonden dus óók niet, *omdat* wij ze Hem beleden hebben. Het is niet zo: God vergeeft, omdat ik beleed. Het omgekeerde is wel waar: de zonde, die ik niet beleed, vergeeft God niet. Onbeleden, onbestreden zonden zijn onvergeven zonden. We moeten er dus ernstig rekening mee houden, dat de zonden beleden moeten worden. We moeten die aan elkander belijden, dat is een apostolisch bevel: belijdt elkander uw misdaden. Natuurlijk in de eerste plaats tegenover hen, die wij iets misdaan hebben. Maar, daar behoeft het zich niet toe te beperken. Het kan een ontzaglijke verruiming geven, als we ons hart eens ontsluiten tegenover de ander, die we vertrouwen kunnen; we sluiten ons teveel op in onszelf, en we tobben eenzaam voort. Die ander kan dan ook eens zeggen: datzelfde, waar gij mee te worstelen hebt, ken ik ook. En zo kunnen we elkaar helpen. Dit is dus een soort protestantse biecht, die van ontzaglijk grote waarde kan zijn.

Maar vóór alles moeten we onze zonden aan God belijden. Doen we dat niet, lopen we met onbeleden zonden door, dan dreigt eerst het grote gevaar van geestelijke verdorring, en daarna het nog groter gevaar van geestelijke verharding. Het begint dan daarmee, dat er geen ongedwongen gemeenschap met de Here kan plaats hebben. Het gebedsleven verkwijnt, en omdat dit gebed de ademtocht der ziel is, moet ook het geloof wel gaan kwijnen. En ook de liefde. De verstoorde omgang met God verstoort ook de goede verhouding met onze naasten. De zonde blijft nooit alleen. Allerlei ellende en narigheid kan er voortkomen uit het niet-belijden van de zonde. David wist daar alles van. "Toen ik zweeg", zegt hij in psalm 32 (d.w.z. toen ik weigerde mijn schuld te belijden) "werden mijn beenderen verouderd in mijn brullen de ganse dag; want Uw hand was dag en nacht zwaar op mij, mijn sap werd veranderd in zomerdroogte". Maar zodra hij zeide: "ik zal belijdenis van mijn overtredingen doen voor de Here", werd het terstond anders: "en Gij vergaapt de ongerechtigheid mijner zonde".

Deze belijdenis van schuld mag maar niet in vage en algemene termen blijven. We moeten de zonde durven noemen, en gaan specialiseren, en tot God zeggen: dat was verkeerd in mijn leven, en daar liep het mis. Dit heb ik vandaag gedaan, en dat heb ik nagelaten te doen. Ik was weer zo ongeduldig, zo ongelovig, ik heb Uw eer niet gezocht, maar wel de mijne. Zeggen we alleen maar in 't algemeen dat we zondaren zijn, dan zijn dat vaak maar woorden zonder inhoud. Dat is een schuldbelijdenis, die geen schuldbelijdenis is. Als God tot ons spreekt, is Hij altijd zeer concreet, en zegt Hij precies waar het op staat. Hij wil, dat als wij tot Hem spreken, wij ook precies zullen zeggen, waar 't op staat. Wij belijden dan niet maar de zonde, maar we belijden onze *zonden*. Die belijdenis van zonden is dus noodzakelijk. Alleen maar, ze is niet de *grond* der schuldvergeving. Evenmin als ons berouw. Die grond moeten we ergens anders zoeken.

Die ligt niet in ons, maar buiten ons.

Op de vraag, waaróm God de zonden vergeeft, geeft de Catechismus het enig juiste antwoord: om des genoegdoens van Christus wil.

Als wij het kruis van Christus wegdenken of uitschakelen of weg-theologiseren, is de vergeving der zonden een absolute onmogelijkheid. Want God is Rechter. Reeds een rechter op aarde kan de misdadiger niet vergeven. Hij moet eenvoudig rechtspreken, en dat recht

moet zijn loop hebben. Stel al, dat de beklaagde bij de rechter inbraak gepleegd had, dan zou de rechter hem misschien als persoon zijn straf willen kwijtschelden, maar als rechter moet hij straffen. Zou dan de Rechter der ganse aarde geen recht doen? God *kan* niet vergeven, zonder het recht, *Zijn* recht, met voeten te treden. Als ik dan toch de vergeving der zonden geloof, dan is dat een wonder. Het wonder van het kruis! Het wonder van Christus! De Catechismus spreekt van het *genoegdoen* van Christus, nl. het voldoen aan Gods recht.

Zo lief had Hij zondaars, dat Hij voor hen stierf, Genade bij God door Zijn zoenbloed verwierf.

Christus heeft al mijn zonden op Zich genomen. Hij stond dus voor God als een zondaar. Sterker nog: Hij is *zonde* voor ons gemaakt. Hij had Zelf geen zonde, maar is zonde voor ons gemaakt. Zó heeft Hij Zich met ons vereenzelvigd, dat alle zonde als het ware op Hem werd overgedragen, door Hem werd ingezogen, en Hij voor God niets anders was dan een ontzettende warkluwen van zonde. Daarom is Hij gestraft met de eeuwige dood. Maar nu Hij de zonde heeft geboet, kan ze mij worden kwijtgescholden. Christus staat tussen God en mijn zonde in. Het kruis is mijn enige hoop:

'k Heb geloofd en daarom zing ik, Daarom zing ik van genâ, Van ontferming en verlossing, Door het bloed van Golgotha. Daarom zing ik U, Die stervend Alles, alles hebt volbracht. Lam Gods, dat de zonde wegneemt, Lam van God, voor ons geslacht.

Van dat Lam Gods heeft Johannes de Doper gezegd, dat het "de zonde der wereld wegneemt". Van die zonde der wereld zijn "al mijne zonden" maar een klein onderdeel. Maar zo moet ik het dan ook inderdaad *zien*: ik moet de zonde der wereld erkennen en aanvaarden als *mijn* zonde. Die ontzettende macht, die heel de wereld beheerst en in vlam zet, is mij niet vreemd, maar dat is de doorwerking in 't groot van wat in mijn eigen hart woelt en werkt. Maar als ik dat aanvaard, dan betekent dat ook verlossing. Want als de belofte zo ver reikt als de wereld, dan zijn *mijn* zonden daar ook in begrepen, en door het Lam Gods weggedragen.

God laat Zich de ere van de zonde te vergeven nooit ontnemen. Hoe zwaar, hoe menigmaal wij ook Zijn wetten schonden, Hij straft ons, maar naar onze zonden niet. Die straf is door Christus gedragen. Wij spreken dus niet meer van straf sinds we hoorden, dat Christus onze straf heeft gedragen. We spreken hoogstens van Vaderlijke kastijding. God vergeeft om Christus wil. Hij vergeeft zeventigmaal zeven maal. Hij wordt nooit moede van vergeven, zo vaak wij met en in de naam van Jezus Christus voor Hem als boetelingen verschijnen:

Maar werd een eed ook menigmaal geschonden, Wie zich tot God keerde in zijn angst en zonden, Schoon hij niet in Zijn ogen durfde schouwen, Al stamelend: mijn zonden, o, mijn zonden!

Heeft altijd weder Zijn gena gevonden. Hij toornt niet tegen zulken, maar op lauwen, En zalig worden die Hem blind vertrouwen, Omdat Hij door beloften is gebonden.

O zekerheid, die Hij ons Zelfen gaf!

Hij kan niet van de grootste zondaar af,

Die zich in 't Reine Bloed weer vlek'loos baadde.

Daar Hij Zijn wezen niet vernielen kan, Vervult Hij trouw de lege zielen van Verworpenen met zalige genade.

Hoe God vergeeft.

De vraag *hoe* God vergeeft, wordt door de Catechismus aldus opgelost, dat Hij al mijne zonden, ook mijn zondige aard, *nimmermeer wil gedenken*. God vergeeft royaal, God

vergeeft mild, God vergeeft radicaal. In de wijze van vergeven is Hij even radicaal als in datgene wat Hij vergeeft. Hij vergeeft al mijn zonden, onvoorwaardelijk en zonder uitzonderingen te maken, maar Hij vergeeft ze ook zó, dat het nu helemaal afgedaan is. Hij denkt er niet meer aan. Hij denkt er nimmermeer aan. Dat is geweest; het is af. Hij heeft het vergeven en ook vergeten. God komt er nu niet meer op terug. De Schrift put zich uit om dat "nimmermeer gedenken" op allerlei wijze te accentueren. Zover het oosten is van het westen, zó ver doet Hij onze overtredingen van ons. Dat is een hele afstand van west naar oost. Die is niet te overzien. Onze zonden zijn dus geheel uit het gezicht verdwenen. Zo hoog de hemel is boven de aarde, is Zijn goedertierenheid geweldig over degenen, die Hem vrezen. Hij delgt onze overtredingen uit als een nevel; Hij werpt ze achter Zijn rug in een zee van vergetelheid; al waren ze rood als scharlaken, Hij maakt ze als witte wol; Hij bedekt ze, doet ze weg uit Zijn boek, haalt de streep door de schuld, verscheurt alle schuldbekentenissen. Dit koninklijke vergeven Gods is verrassend, maar ook beschamend. Wij moeten van God het vergeven leren, want niemand doet en kan dat uit zichzelf. Maar we hebben het in die leerschool nog niet ver gebracht, en het is er nog ver vandaan, dat wij onze schuldenaren vergeven *gelijk* God ons onze schulden vergeeft. We hebben het wel vergeven, zeggen we tenminste, maar kunnen het niet vergeten. Daarvoor was de belediging te groot, de wond te diep. Of we vergeven onder allerlei voorbehoud. We komen er telkens op terug, en werpen het later onze schuldenaren weer voor de voeten: weet ge nog wel wat er toen gepasseerd is? Zo vergeven wij! Maar laten we nu goed bedenken, dat vergeven zonder vergeten geen vergeven is. Het is er een caricatuur van. Waarachtig, echt, royaal vergeven is: nimmermeer gedenken.

De keerzijde van dit "nimmermeer gedenken" is Zijn altijd in gedachten houden van de zonden dergenen die geen vergeving zochten bij het kruis. Zij zullen zelfs rekenschap moeten geven van alle ijdele woorden, die zij gesproken hebben, "die de wereld niet dan voor kinderspel en voor tijdverdrijf acht" (N.G.B. art. 37). Alsdan zullen de boeken (dat is consciëntiën) geopend worden. . . . het immer zwijgend geweten gaat dan spreken, en die gewetens zullen dan medegetuigen, dat Gods oordeel gans rechtvaardig is!

Intussen wil het feit, dat God onze zonden nimmermeer gedenkt, niet zeggen, dat de zonden voor ons generlei *gevolgen* meer zullen hebben. Nathan moest van Godswege David aanzeggen, dat zijn bedreven kwaad vergeven was, maar hij heeft zijn leven lang de ontzettende gevolgen van zijn zonde moeten dragen. Zo wat de mens zaait, zal hij ook maaien. . . . De zonde straft meestal zichzelf. Eén uur van onbedachtzaamheid kan maken dat men jaren schreit. Menigeen draagt de littekens van zijn vroegere zonden zijn hele leven mee. Soms vinden we tot onze schrik onze eigen zonden terug in onze kinderen! De zonde is zo erg. De zonde werkt zo verwoestend! Welzalig hij, wiens zonden zijn vergeven, ja, maar de gevolgen der zonden kunnen zo zeer doen! Het kwaad zelf kan niet meer ongedaan gemaakt worden, ook al smaken we al de zoetheid van de vergeving van het kwaad!

De Catechismus voegt hier nog aan toe: "maar mij uit genade de gerechtigheid van Christus schenken". Hierdoor wordt de daad der schuldvergiffenis nog verbazingwekkender. God neemt niet alleen iets weg (al mijn zonden) maar Hij schenkt ons ook iets (de gerechtigheid van Christus). De vader schenkt de verloren zoon niet alleen vergeving, maar geeft ook bevel een ring aan zijn vinger te doen, en het beste kleed hem aan te trekken — hij moet geheel in de staat van *zoon* worden hersteld! Dat is het nu ook, wat God doet. Hij geeft ons geen ring en geen kleed, maar de "gerechtigheid van Christus"; de bedoeling echter is dezelfde, namelijk herstel van het *kindschap*. Immers, straks in Zondag 23 zal de Catechismus ons verklaren, wat die "gerechtigheid" betekent: dit namelijk, dat God zo rekent, als had ik alle gehoorzaamheid volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft. Hij vergeeft mij niet alleen alle ongehoorzaamheid, maar Hij behandelt mij zo, alsof ik al mijn leven stipt gehoorzaam

geweest was, even gehoorzaam als Christus. Alsof elk uur van mijn leven dit mijn hartstocht geweest was: "zie ik kom, om Uw wil te doen", alsof geen andere spijs mij gesmaakt had, dan "de wil des Vaders te doen". God ziet mij aan, alsof ik Zijn lieve Zoon was.... herstel van het kindschap! Laat nu nog eens iemand zeggen, dat God in Zijn vergeving niet koninklijk is.

De schuld Uws volks hebt G' uit Uw boek gedaan, Ook ziet Gij geen van hunne zonden aan.

Waar toe God vergeeft.

Het *doel* der schuldvergeving wordt tenslotte door de Catechismus aangegeven met de woorden: "opdat ik nimmermeer in het gericht Gods kome"! Dit is de tweede maal, dat hier van "nimmermeer" gesproken wordt. Dit tweede is een gevolg van het eerste. Omdat God mijn zonden nimmermeer gedenkt, doet Hij het ook in het gericht niet.

Dan is het juist het critieke moment, als wij allen voor de rechterstoel van Christus moeten verschijnen. Maar dan zal Hij ook Zijn belofte vervullen, die Hij ons hier gedaan heeft. Wij zullen wel voor Zijn gericht moeten komen, maar wij zullen er niet in omkomen. Hij zal tot ons zeggen: komt in, in de vreugde uws Heren!

Dit is natuurlijk niet het *enige* doel der schuldvergeving. De Catechismus noemt het wel niet, maar we moeten het toch even aanstippen.

De schuldvergeving dient niet alleen om ons *veilig* te stellen voor de *toekomst*, maar ook om ons *heilig* te maken voor het *heden*. De satan zegt ons, dat wij rustig kunnen zondigen, omdat God de zonden immers toch vergeeft. Die vergeving is er, volgens hem, om het zondigen gemakkelijk te maken. Als we naar die stem luisteren, en de zonde gedaan hebben, dan komt de satan weer terug, en zegt ons, dat onze zonde veel te groot is om vergeven te worden. Wanneer heeft de duivel nu gelogen, de eerste maal of de laatste maal? Beide keren! Want de duivel liegt *altijd*! Het is dus ook een leugen, dat de vergeving dient om ons het zondigen gemakkelijker te maken. Wie de worsteling om vergeving van schuld echt doorgemaakt heeft, komt er niet zo gemakkelijk toe om weer te zondigen. Vooral niet als hij bedenkt, wat het Christus gekost heeft, om "genade bij God door Zijn zoenbloed" te verwerven. Wie veel vergeven is, heeft ook veel lief. En wie maar zondigt op Gods vergevende liefde, toont daarmee, dat hij nog nooit heeft verstaan, noch wat zonde, noch wat vergeving was.

Zo geloof ik dan de vergeving der zonden.

Ik hoop niet maar, dat ze vergeven zullen *worden*, maar ik *geloof*, dat ze vergeven *zijn*. En aangezien het geloof is een vast vertrouwen en een zeker weten, kan ik ook zeggen: ik weet, dat mijn zonden vergeven zijn. Ik weet dat, omdat de Here het gezegd heeft: ga heen in vrede, uw zonden zijn u vergeven. Dat heeft de Here maar niet tegen een of ander gelukkig mens gezegd, die toevallig bij Hem in de buurt kwam, maar dat heeft de Here ook tot mij gezegd in Zijn Woord, en tot allen, die zich bij de zondaren willen scharen, en uit de diepte hebben leren roepen tot Hem.

Men zou kunnen vragen, waarom dan nog het dagelijks gebed nodig is: "vergeef ons onze schulden". Als ze toch vergeven *zijn*, dan behoeven we er toch niet meer om te bidden. Maar dat is nu precies dezelfde kwestie als met ons dagelijks brood. Iemand die onervaren is in de geestelijke dingen, zegt: het brood, dat voor je op tafel ligt, daar hoef je toch niet meer voor te bidden. Maar de Catechismus verklaart, dat het *wel* moet: opdat wij daardoor erkennen, dat Gij de enige Oorsprong alles goeds zijt. God wil door ons geëerd zijn. Hij wil, dat wij Hem dagelijks als onze Vader en de Gever van ons dagelijks brood erkennen. Daarom is dat gebed nodig, ook al *is* het brood er al. En daarom is ook dagelijks het gebed nodig: vergeef ons onze schulden. Dat gebed strijdt niet met mijn geloof, dat ik de vergeving mijner zonden al bezit.

Elke dag zondig ik opnieuw, en elke dag eer ik Hem als de Gever, en de Oorsprong alles goeds, ook van het wonderlijke goed van de vergeving der zonden.

Daarom dus, om de ere Gods! Maar laten wij God dan niet weer *onteren* door ons van het tweede deel van dit dagelijks gebed niets aan te trekken: gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren. Als ik om honderd penningen mijn broeder naar de keel vlieg, terwijl *mij* tienduizend talenten zijn kwijtgescholden, wat is dan mijn gebed om, en mijn geloof aan de vergeving der zonden waard? Niets!

ZONDAG 22

Vraag 57.

Wat troost geeft u de opstanding des vleses?

Antwoord:

Dat niet alleen mijn ziel na dit leven van stonden aan tot Christus, haar Hoofd, zal opgenomen worden^a, maar dat ook dit mijn vlees, door de kracht van Christus opgewekt zijnde, wederom met mijn ziel verenigd en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden^b.

^a Lu 16:22; Lu 23:43; Php 1:21,23,

^b Job 19:25,26; 1Jo 3:2; Php 3:21.

Vraag 58.

Wat troost scheidt u uit het artikel van het eeuwige leven?

Antwoord:

Dat, nademaal ik nu het beginsel der eeuwige vreugde in mijn hart gevoel^a, ik na dit leven volkomen zaligheid bezitten zal, die geen oog gezien, geen oor gehoord heeft, en in geens menschen hart opgeklimmen is, en dat, om God daarin eeuwiglijk te prijzen^b.

^a 2Co 5:2,3,

^b 1Co 2:9.

De enige troost.

In Zondag 22 worden de beide laatste artikelen, 11 en 12, besproken: ik geloof de wederopstanding des vleses, en een eeuwig leven. Evenals het artikel over de wederkomst van Christus, worden ook deze beide bekeken vanuit het gezichtspunt van de troost: "wat troost geeft u de opstanding des vleses", en: "wat troost scheidt u uit het artikel van het eeuwige leven". In een boekje, dat begint met de vraag: welke is uw enige troost, beide in leven en sterven, was ook nauwelijks anders te verwachten; het moest eerder verwonderen, dat de bespreking van de andere artikelen ook niet meer in deze toon is gezet. Maar dat was allicht te eentonig geworden; we moeten niet vergeten, dat de Catechismus behalve troostboek, ook leerboek is voor kinderen van 8 tot 80 jaar, en dan moet er voor gewaakt dat het niet te vervelend wordt. Men moet er dan ook eens op letten, hoe ook in de vraagstelling voor de grootst mogelijke afwisseling wordt gezorgd. Ten aanzien van de beide laatste artikelen lag het wel zeer voor de hand, de troostrijke zijde ervan op te zoeken. Troost onderstelt verdriet. Nu, wat verdriet er al niet veroorzaakt is, en nog dagelijks veroorzaakt wordt, door de dood, is immers niet te zeggen.

Elke grafsteen is een monument van de smart. Wat een snikken er liggen achter één doodsadvertentie gaat de meeste krantenlezers voorbij. Nauwelijks zijn in het éne huis de tranen gedroogd, of een nieuwe bron van verdriet ontspringt in het andere. En al deze dingen maken, omdat er geen einde aan komt, zo moede.

Er worden dan wel troostbrieven geschreven en troostwoorden gesproken. Goedbedoeld

vaak, maar hol en nietszeggend. Het enige wat in het aangezicht van de dood, bij de bitterheid van de scheiding, werkelijk troosten kan, is. . . ik geloof de wederopstanding des vleses. *Wat troost geeft de opstanding des vleses?* Antwoord: "Dat niet alleen mijn ziel (en de ziel van mijn gestorven dierbaren) na dit leven van stonden aan tot Christus, haar Hoofd, zal opgenomen worden, maar dat ook dit mijn vlees, door de kracht van Christus opgewekt zijnde, weder met mijne ziel verenigd, en aan het lichaam van Christus gelijkvormig zal worden". In die troost wordt de stroom der tranen gedroogd, daar klemmen zich de anders wanhopig wringende handen aan vast. Wie deze troost mist, mist alles. Dit is nog te zwak en te negatief uitgedrukt. Over die komt wat precies het tegendeel is van troost: de vloek! En wat er dan met de ziel en het vlees gebeurt, we weten het allen zeer wel!

Mijn ziel en mijn vlees.

Op de vraag: "Wat troost geeft u de opstanding des vleses", wordt geantwoord: "Dat niet alleen mijn ziel na dit leven van stonden aan tot Christus, haar Hoofd, zal opgenomen worden, maar dat ook dit mijn vlees, door de kracht van Christus opgewekt zijnde, wederom met mijn ziel verenigd, en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden".

Zo op het eerste horen, schijnt de Catechismus hier wel een beetje buiten zijn boekje te gaan. Immers, er werd een verklaring gevraagd van het artikel over de wederopstanding *des vleses*. Daar komt dus van de *ziel* niets in voor, enkel van het lichaam; niettemin *begint* het antwoord met een uiteenzetting te geven van wat er met de ziel gebeuren zal na dit leven, om pas daarna zijn aandacht te wijden aan wat er met de lichamen gebeuren zal op de jongste dag. Strikt genomen, is alleen het laatste aan de orde, en is alles wat van de ziel gezegd wordt, *hier* althans overbodig, zou men zo zeggen. Wat doet dan dat aanloopje over de ziel erbij? Zouden de opstellers misschien van oordeel geweest zijn, dat alléén over de opstanding van het vlees te praten, wat al te vleselijk, te stoffelijk en te weinig "geestelijk" was, en dat ze 't daarom wat "stichtelijker" moesten maken door ook wat van de ziel te zeggen?

Nee, het is precies andersom! De Catechismus keert zich juist *tegen* hen, die in overgeestelijkheid alléén aan de "ziel" denken. Tegenover allen, die van oordeel zijn, dat Christus alleen maar geboren is om zielen zalig te maken, zegt de Catechismus: stop! Zo is het niet! Christus heeft ook betekenis voor het *lichaam*. Hij is gekomen om de *mens* te behouden, en een mens bestaat uit ziel èn lichaam. Gij moet dus, zo protesteert de Catechismus, het verlossingswerk van Christus niet verengen of beperken, zó, dat alleen mijn *ziel* na het leven tot Christus zal opgenomen worden, maar Zijn verlossing raakt ook mijn lichaam; ook "dit mijn vlees" zal opgewekt en aan Zijn heerlijk lichaam gelijkvormig worden!

De Catechismus kiest hiermede positie tegen de "zielevroomheid", een vroomheid, die in de regel goed bedoeld is, maar die voor de gezonde vroomheid zeer bedenkelijke en zelfs noodlottige gevolgen kan hebben. Zij die haar bedrijven, gaan uit van de gedachte, dat Christus alleen gekomen is om de ziel te zaligen. Om de onsterfelijke ziel draait alles. Voor het lichaam, en in wijder zin: voor het stoffelijke leven, heeft Hij zo goed als geen betekenis. Voor het koningschap van Christus op *elk* terrein van het leven, voelen zij niet veel, en voor de christelijke actie op sociaal en politiek terrein zijn ze niet warm te krijgen. Hun "geestelijk" leven is een heel apart vakje, volstrekt afgescheiden van het "gewone" leven, en ligt geïsoleerd als een eilandje in de oceaan.

Ik las ergens van een dokter in een rooms ziekenhuis, die over de nonnetjes daar zo oordeelde, dat ze beter met de rozenkrans dan met 'n nagelborstel, en beter met wijkwater dan met lysol om konden gaan. Zulke protestantse nonnen en monniken zijn er ook, helemaal niet van het slag van Paulus, die midden in de storm zei: mannen, nu niet bidden, maar eten, en

dan de handen uit de mouwen!

Zij hebben er geen besef van, dat de rechtvaardige uit het geloof *leeft*, gelijk een bloem uit de wortel, dat in huis en op straat, bij de voeding en de opvoeding, in de kerk en op 't kantoor, altijd en overal de christen door 't geloof gedragen wordt, en dat hij zelfs eet en drinkt ter ere Gods. Dat er *geen apart geloofsleven is voor de ziel*, en er geen aparte geloofskwestie is, omdat het *hele leven* een geloofskwestie is. Het jammerlijke is daarbij, dat bij deze overgeestelijke mensen het "gewone" leven in een wereldse bedding vloeit, en dat men op Maandagmorgen de kerkmens van gisteren nauwelijks herkent. Zo gaat het als men "alleen" op de ziel de nadruk legt, en het protest van de Catechismus is dus wel op z'n plaats: nee, nee, *niet* alleen mijn ziel, maar ook "dit mijn vlees". Er is natuurlijk ook een andere eenzijdigheid mogelijk, nl" dat alleen "dit mijn vlees" een rol speelt. Vaak wordt zelfs de zielevroomheid van zoëven geraffineerd gehanteerd, om aan het "vlees" alle ruimte te geven: achter die "vroomheid" verbergt zich soms een grof materialisme. We vinden dit materialisme niet alleen in de wereld, die allang vergeten schijnt, dat de mens ook een ziel heeft, en onder de leus: laat ons eten en drinken, want morgen sterven wij, z'n vleselijke lusten botviert, maar ook onder "kerkelijke" mensen. Er is niet alleen een vleselijke "wereld", maar ook een vleselijk *Israël*. "Dit mijn vlees" heeft dan altijd het hoogste woord. Men spreekt over niets anders dan voedsel en kleding, en klaagt over niets anders dan over dure tijden en hoge belastingen. Van de geestelijke nood in de wereld en in de kerk heeft men geen flauw besef: er is alleen stoffelijke nood! Maar ook al is iemand de grootste asceet, dan kan hij nog "vleselijk" zijn. Van de Corinthiërs, die elkaar verteerden in ruzies en partijenschappen, zei Paulus gewoon, dat ze nog "vleselijk" waren. Overal waar het geloof zwijgt, is "dit mijn vlees" aan het woord.

Deze beide klippen, die van de "zielevroomheid" en van de "vleselijkheid" worden door de Catechismus vermeden. Ziel en lichaam worden gezien in harmonie met elkaar. Natuurlijk is van die twee de ziel het voornaamste. Gelijk het lichaam meer is dan de spijs, is de ziel op haar beurt meer dan het lichaam. Christus heeft zelfs gezegd, dat de ziel meer waard is dan de hele wereld: wat baat het de mens, zo hij de gehele wereld gewon, en lijdt schade aan zijn ziel? Mijn ziel is mijn "ik", met z'n gevoelens en begeerten, z'n denken en streven.

Die bij een lieve dode staat, zegt: "hij" is het niet meer! Nee, inderdaad niet. Z'n ziel, z'n "hij" is verhuisd. Als in de Bijbel staat: *gij hebt mijn ziel* gered van de dood, kan ik in de meeste gevallen óók lezen: *gij hebt mij* gered van de dood. De ziel is het eigenlijkste van de mens. Als mijn ziel van mijn lichaam gescheiden is, dan heb "ik" mijn rol uitgespeeld!

Maar al is de ziel het voornaamste, daarom is het lichaam niet minderwaardig. Men heeft het lichaam genoemd een kerker van de ziel, een omhulsel. Franciscus van Assisi sprak van "broeder ezel", anderen van ballast. De Schrift noemt het lichaam een tempel: elke zonde met of tegen het lichaam bedreven, is heiligschennis! Naar lichaam en ziel is de mens Gods beeld. Zó alleen is hij compleet. De ziel kan het lichaam niet missen, zomin als de schilder z'n penseel, de beeldhouwer z'n beitel, de schrijver z'n pen. Al deze beelden zijn nog veel te zwak, en zeggen lang niet voldoende hoe innig en organisch de band tussen lichaam en ziel is. Ze zijn echter voldoende om aan te tonen, dat de ziel haar *organen* nodig heeft om zich te uiten, zich uit te leven, en tot volle ontplooiing te komen. We zeggen terecht, dat iemand z'n ziel in z'n werk legt; de ziel spreekt met de ogen, de handen en de voeten. Dat is het, wat de zielen der gezaligden moeten missen, al genieten zij de zaligheid van het nabij God te zijn; maar ze krijgen het in ongekende schoonheid terug als de ziel "wederom met het lichaam verenigd en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden". Zo moet er dus zijn, en is er ook inderdaad, een toekomst voor het lichaam. Reeds in Zondag 1 is beleden, dat ik met lichaam en ziel het eigendom van Christus ben, en Christus zorgt voor dat

eigendom geheel: niet alleen voor de ziel, maar ook voor het lichaam. Niets van Gods schepping gaat verloren, dus tenminste niet dat schone kunstproduct van Zijn handen: het menselijk lichaam. Het stoffelijke wordt niet vernietigd, maar vernieuwd. Het zou een oneer voor God en een overwinning voor satan betekenen, als "dit mijn vlees" teniet ging, en alleen de ziel behouden bleef. Christus is gekomen om de *mens* te redden, en die mens bestaat uit ziel en lichaam! Gods heiligen zullen dan ook geen verderving zien, ook al gaat dit lichaam tot ontbinding over, want. ... ik geloof de wederopstanding des vleses. De gelovigen van het Oude Testament hebben deze hoge betekenis van het lichaam heel goed gevoeld, als ze terughuiverden voor het graf; het nederdalen in de kuil was hun een onbegrijpelijke smaad en ontluistering.

Daar in het graf zou hij immers God niet meer kunnen loven.... zal Uw goedertierenheid in het graf verteld worden, Uw getrouwheid in het verderf? Zullen Uw wonderen bekend worden in de duisternis, en Uw gerechtigheid in het land der vergetelheid? Men heeft wel eens gezegd, dat zij, die zulke uitspraken deden, het volle licht nog misten, en nog niet over het graf heen konden zien. Ik geloof, dat zij ons een stap vooruit geweest zijn, en meer geworsteld hebben met het artikel van de wederopstanding des vleses dan wij vermoeden. Wij moeten trouwens ook niet *over* het graf heen zien, want dan slaan we een hoofdstuk in Christus' verlossingswerk over: de verlossing en de wederopstanding des vleses! We moeten *in* het graf durven zien; elke begrafenis werpt nog een schaduw over het werk van Christus, en elke gang naar de dodenakker moet een gebed zijn om de wederkomst van Christus, omdat dan de graven geopend zullen worden, en het verlossingswerk van Christus in volle glorie zal gezien worden. De lichamen wederom met de zielen verenigd, en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig!

De ziel na dit leven.

De Catechismus begint de verklaring van het artikel over de wederopstanding des vleses met de woorden: "dat niet alleen mijn ziel na dit leven van stonden aan tot Christus haar Hoofd zal opgenomen worden". We hebben nu al vernomen, waartegen dit zinnetje eigenlijk een zijdelings protest was, maar niettemin schuilt in deze opmerking tussen haakjes, als ik het zo eens mag noemen, een schone waarheid, die we even onder ogen moeten zien. Met enkele forse trekken wordt hier de toestand der zielen na dit leven getekend. We weten daar lang niet alles van. Het is een onbekend gebied. Vele vragen moeten onbeantwoord blijven. Maar wat de Schrift er ons van openbaart, en wat we dus tot onze troost noodzakelijk weten moeten, wordt hier in enige hoofdtrekken geschetst.

Dat is in de eerste plaats, dat mijn ziel na dit leven *van stonde aan* tot Christus wordt opgenomen.

Geen vagevuur dus, waar de zielen eerst gelouterd moeten worden. De roomse kerk vond de overgang van deze zondige aarde naar Gods heilige hemel te groot, en daarin ligt een ware en diepe gedachte, maar fout was, om daarvoor een louteringsvuur uit te denken, waarvan de Schrift niets weet. Evenmin is er een onrustig omzwerven op de aarde van de zielen der afgestorvenen, noch een slaap van bewusteloosheid, waarin zij tot de opstanding verzonken zijn. Ook is de toestand, waarin de zielen der afgestorvenen zich bevinden, niet een verkeren in een rijk van bleke schimmen, zoiets tussen hemel en hel in, zodat noch de gelovigen de zaligheid van de hemel, noch de ongelovigen de rampzaligheid der hel smaken. Er zijn nog wel meer fantasieën over, maar ik laat die rusten. De Catechismus zegt: mijn ziel wordt na dit leven *van stonden aan*, dus ogenblikkelijk en regelrecht, tot Christus, haar Hoofd, opgenomen. Zodra ik mijn ogen voor altijd sluit, en mijn ziel afscheid neemt van het lichaam, gaat zij naar de hemel. Terwijl de achtergeblevenen nog schreien, is eeuwige vreugde haar deel.

"Opgenomen", zegt de Catechismus zo mooi; men ziet daar engelen achter, die haar meenemen en dragen naar de zalen van het eeuwig licht. Jezus zegt dat ook zo, als Hij van de bedelaar zegt, dat hij stierf, en van de engelen gedragen werd in Abrahams schoot. Er is geen moment tussen Lazarus' sterven en zijn gedragen worden in Abrahams schoot. Zelfs de begrafenis wordt niet genoemd. Dat was zijn schone begrafenis: engelen als begrafenisdienaren, want de begrafenis is hemelvaart. Van de rijke man zegt de Heiland, dat hij stierf en begraven werd; men ziet de pompeuze begrafenis met de vele volgwagens en sprekers bij het graf. Maar hij hief zijn ogen op in de hel, dat was de onzichtbare achterkant, en er was ook geen moment tussen zijn dood en de hel. Daar was hij al, toen de sprekers bij het graf zijn lof bazuinden. Het is zowel bij Lazarus als bij de rijke man: van stonden aan!

En als iemand mocht tegenwerpen: dat is maar een *gelijkenis*, en daaruit mag men niet teveel gevolgtrekkingen maken, dan wordt deze voorstelling in de gelijkenis toch volkomen bevestigd door de Heiland aan het kruis, wanneer Hij tot de moordenaar zegt: voorwaar zeg Ik u, *heden* zult gij met Mij in het paradijs zijn. Met Mij, dat is een tweede trek van het leven der gezaligde zielen na hun sterven. Ze gaan niet maar naar de hemel. Zó zeggen wij het gewoonlijk. De Catechismus zegt het mooier en juister: ze gaan naar Christus. Dat is het, wat de hemel tot hemel maakt, wat Paulus noemt: dan zullen wij altijd bij de Here wezen. Het zijn niet de gouden straten, noch de paarlen poorten, maar het is de nabijheid van Christus. Wie daarnaar niet verlangt, kan ook niet naar de hemel verlangen, al zegt hij honderd maal van wel. Elke hemel zonder Christus is een ingebeelde hemel. Een man, wiens vrouw reeds gestorven is, moet ook niet zeggen, dat hij straks naar zijn vrouw gaat, of een vrouw, dat ze naar haar man gaat. Want de huwelijksband bestaat niet meer in de hemel, heeft Christus ons geleerd, 't Zal zeer de vraag zijn, of we elkaar herkennen, en de Bijbel weet daar weinig van. Is er in 't algemeen herinnering in de hemel? Axel Munthe vertelt in zijn boek: De geschiedenis van St. Michele, dat hij in een droom in de hemel is, en daar een oude bekende ontmoet. Deze herkent hem niet. Op zijn vraag: "maar hoe komt het dan dat ik me alles kan herinneren", krijgt hij ten antwoord: "misschien ben je niet dood. misschien droom je alleen maar dat je dood bent". Vervolgens vraagt hij: "maar vertel me eens, Arcangelo Fusco, herinnert niemand zich hier iets van zijn leven op aarde?", waarop Fusco antwoordt: "Ze zeggen van niet. ze zeggen, dat alleen zij die naar de hel gaan, zich hun aards leven herinneren: daarom wordt het juist de hel genoemd".

Ik geloof, dat daar een diepe gedachte in ligt: de herinnering zou de vreugde van de hemel wel eens kunnen bederven!

Omdat mijn ziel van stonden aan tot Christus, haar Hoofd, wordt opgenomen, is zij ook terstond zalig. Voor de bewuste beleving van die zaligheid is het lichaam niet nodig. Maar dat lichaam is wèl nodig voor de verheerlijking Gods. De hemel gaat niet op in zaligheidsgenieting, maar in Godsverheerlijking. Daarom moet de ziel weer over al haar organen kunnen beschikken. Dit zal geschieden als de ziel weer met het lichaam wordt *verenigd*, zegt de Catechismus. De scheiding van lichaam en ziel is dus slechts tijdelijk. En van deze scheiding kan ook gezegd worden:

Godlof, wij zijn niet lang gescheiden. Eén heuvel ligt maar tussen beiden, De groene heuvel van het graf.

Dit mijn vlees.

Van de opstanding des vleses verklaart de Catechismus: "dat ook dit mijn vlees, door de kracht van Christus opgewekt zijnde, wederom met mijn ziel verenigd en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden".

Door zo nadrukkelijk te spreken van "dit mijn vlees", wil de Catechismus klaarblijkelijk te kennen geven, dat ditzelfde lichaam zal opstaan. We krijgen geen andere lichamen, geen hemellichamen, maar we krijgen ditzelfde lichaam terug. Jezus was na Zijn opstanding lichamelijk Dezelfde als vóór Zijn opstanding, zelfs de kruiswonden waren er nog in te zien. Het is of de Catechismus zich erover verbaast, en het is ook inderdaad verbazingwekkend. Er is van dit vlees niet zoveel goeds te zeggen. Het lichaam is door de zonde onttakeld en ontadeld. Het wordt door de dood zelfs geheel onteerd. Toch gaat het de heerlijkheid tegemoet. Als de laatste bazuin zal slaan, zullen alle doden opgewekt worden. Ze mogen dan begraven zijn en tot stof vergaan, of verbrand tot as, verminkt op het slagveld of uit elkaar gereten door een bom, ze zullen allen opgewekt worden door het wonder Gods. Hij zal ze terughalen uit de diepten der zee, en uit de verste hoeken der wereld. Men moet daar niet om lachen. Het wonder van de geboorte, dat we elk ogenblik kunnen zien, is even groot als het wonder der opstanding: de wedergeboorte der lichamen! We weten van de hoedanigheid der opstandingslichamen niet zo héél veel. 't Zijn dezelfde lichamen, maar toch anders, verheerlijkt, zoals de vrucht anders is dan de graankorrel. Dezelfde lichamen, maar zonder enig gebrek. Er zijn in die nieuwe wereld geen mismaakten of kreupelen of gebrekkigen meer. Dezelfde lichamen zijn het, maar ze zijn toch anders, want de voornaamste functies van het aardse lichaam worden dan niet meer uitgeoefend: er is geen huwelijk, en zij behoeven geen spijs of drank. De Catechismus vat het zó samen: aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig!

Er zullen bij de wederkomst van Christus natuurlijk ook nog mensen zijn die léven. Die zullen dus niet behoeven op te staan, maar toch ondergaan ook hun lichamen dezelfde verandering. Voor zover ze gelovig waren, worden ze "in een punt des tijds" veranderd, verheerlijkt, en Christus gelijkvormig. Voor de ongelovigen is er ook een verandering, en de lichamen van hen die zonder Christus gestorven zijn, zullen ook opstaan. Maar zij ontvangen een lichaam "tot eeuwig afgrijzen", zegt de Schrift. Een gedrochtelijk lichaam, dat afschuw inboezemt. Men kan hier soms al zien, hoe de zonde zich in een lichaam demonstreert. Er zijn mensen met een ongunstig uiterlijk. De zonde degenereert ook het lichaam. Van de beroemde schilder van "Het laatste Avondmaal" wordt verhaald, dat hij lang moest zoeken naar een model voor zijn Judasfiguur. Eindelijk vond hij iemand met een zeer ongunstig verradersgezicht. Het bleek dezelfde man te zijn, die destijds geposeerd had. ... als Christusfiguur — hij was geheel aan lager wal geraakt.

Het eeuwige leven.

De Apostolische Geloofsbelijdenis eindigt in de hemel: ik geloof een eeuwig leven! De Catechismus geeft daar de volgende verklaring van: "Dat, nademaal ik nu het beginsel der eeuwige vreugde in mijn hart gevoel, ik na dit leven volkomen zaligheid bezitten zal, die geen oog gezien, geen oor gehoord heeft, en in geens mensen hart opgeklommen is, en dat, om God daarin eeuwiglijk te prijzen".

Wat ons in deze omschrijving wel het allermeeft moet opvallen, is het verband dat er gelegd wordt tussen dit leven en het hiernamaals. Er zijn heel veel mensen, en helaas ook nog heel veel christenen, die daar helemaal geen verband tussen zien. Zij gaan uit van de stelregel: een mens blijft maar een mens, óók zelfs dan wanneer hij een christen geworden is. Er is dan geen enkele verandering tot stand gekomen, dan dat hij nu gelooft na dit leven in de hemel te zullen komen. Dan eerst zal de grote verandering plaatsgrijpen, maar ook niet eerder. Hier blijft hij tot aan zijn dood toe dezelfde zondaar, maar dan wordt hij plotseling een heilige. Heel deze opvatting is een leugen. Men versta mij goed. Het is geen leugen, dat een mens tot aan zijn dood toe zondaar blijft — dat geldt zelfs voor de allerheiligste —, maar het is *wel* een leugen, dat een christen *dezelfde* zondaar blijft. Een mens blijft niet maar een mens, maar

de christen wordt een *ander* mens. Principieel door de wedergeboorte en praktisch door de dagelijkse bekering. Hij begint hier een ander leven te leiden, een leven uit het geloof, en dat leven is in *wezen* precies hetzelfde als het eeuwige leven. Met het eeuwige leven maken we dus niet pas kennis *na* dit leven, maar reeds *in* dit leven. Wie in Mij gelooft, zegt Jezus, zal niet het eeuwige leven *krijgen*, maar *heeft* het eeuwige leven. Het hemelleven is niet een geheel ander leven, maar het is hetzelfde leven dat de gelovige hier leidt, en dat wij gewoonlijk het *nieuwe* leven noemen. Het verschil tussen het hier en het hiernamaals is alleen, dat daar *volkomen* is, wat hier nog maar in beginsel aanwezig was, een verschil dus als tussen de knop en de bloem. Maar waar geen knop was, kan ook geen bloem bloeien, en waar het beginsel van het nieuwe leven, al was het nog zo stumperig, niet gevonden werd, kan ook geen "hope des eeuwigen levens" gekoesterd worden. Zij, die van het nieuwe leven en de nieuwe gehoorzaamheid nooit iets hebben verstaan, en altijd *dezelfde* mensen gebleven zijn, mogen hopen op een eeuwig leven, maar die hoop is ijdel. Het eeuwige leven is reeds nu, in dit leven, de stuwende kracht der gelovigen. Zó nu zegt het de Catechismus precies: dat, nademaal ik *nu, in dit leven* dus, het *beginsel* der eeuwige vreugde in mijn hart gevoel, ik *na dit leven* de volkomen zaligheid bezitten zal. Zó ligt dus het verband: in dit leven het beginsel, na dit leven de rijpe vrucht.

De stroom van het eeuwige leven ontspringt dus in de wedergeboorte, vindt zijn bedding in het leven der dagelijkse bekering, mondt tenslotte uit in de hemel. Het eeuwige leven, zo wil de Catechismus waarschuwen, mogen we niet verschuiven naar het hiernamaals, maar is een kracht, die zich reeds hier gelden doet.

De wijze, waarop dit eeuwige leven zich reeds aan deze zijde van het graf doet gelden, noemt nu de Catechismus: een gevoelen van het beginsel der eeuwige vreugde in mijn hart. Dit is mooi uitgedrukt, maar het *kan* aanleiding geven tot misverstand. Men *zou* het kunnen opvatten als een *gevoelskwestie* zonder meer, zoiets als Petrus ervoer op de Tabor-hoogte: laat ons hier blijven, ver van de rumoerige wereld! Zoals wij dat ook wel kennen in tijden van geestelijke hoogspanning. Toch is dat, naar ik meen, de bedoeling van de Catechismus niet. Ik zou het gevoelen van het beginsel der eeuwige vreugde willen omschrijven als: nieuwe gehoorzaamheid. Want waarin bestaat de eeuwige vreugde, de vreugde der engelen en gezaligden? Bestaat ze niet daarin, dat zij Gods wil mogen doen? Wat de hemel maakt tot een plaats der vreugde, is, dat er geen *zonde* meer is, en alle eigenwilligheid en egoïsme radicaal zijn verdwenen. En wat op aarde alles zo somber en vreugdeloos maakt, is dat wij altijd weer onze eigen wil doen, inplaats van Gods wil. De wereld heeft daar plezier in, maar de gelovige heeft er verdriet van. Hij smaakt het hoogst genot, als zijn wil wordt omgebogen naar Gods wil. Dat is zijn vreugde; dat is het *beginsel der eeuwige vreugde*. Daarom beaamt hij: Uw geboden zijn mijn vermaken; zij zijn mij gezangen in het land der vreemdelingschap. Nu, dat is heel nuchter en praktisch: het beginsel der eeuwige vreugde. Het is dus niet enkel een zaak van 't gevoel, maar ook van de wil, van mijn hand en mijn voet. Wat op de nieuwe aarde mijn altijddurende vreugde zal zijn: te willen wat God wil, dat is hier het beginsel van die vreugde. Ja, nog maar een heel klein beginsel, want Gods wil wordt steeds weer doorkruist door mijn zondige wil, maar *toch* — in beginsel! En zo verstaan we ook de vraag: wat *troost* schept ge uit het artikel van het eeuwige leven. Troost onderstelt verdriet. Het is het grote verdriet van Gods kinderen, dat ze voortdurend weer tot de smartelijke ontdekking komen, hoe *klein* het beginsel hunner gehoorzaamheid nog maar is. Hoe weinig ze daarin opschieten. Ook: hoe weinig vreugde ze nog hebben *in* die vreugde. Ze doen dan Gods geboden misschien nog wel, maar het gaat lang niet altijd van harte! Als ze zingen, dat Gods geboden hun gezangen zijn, moeten ze dikwijls blozen! En dan is de *troost* van het *eeuwige leven* zo ontzettend groot en rijk, dat ze dan ononderbroken, eeuwig, die vreugde zullen kennen, zonder haperen, zonder tussenpozen, volkomen!

Van die volkomen zaligheid geeft de Catechismus nu ook nog een nadere omschrijving, namelijk: die geen oog gezien, geen oor gehoord heeft, en in geens mensen hart is opgeklommen. De bedoeling van die omschrijving is natuurlijk, te zeggen, dat de heerlijkheid van wat ons na dit leven wacht, onze bevassing te boven gaat. De Catechismus doet dit met een aanhaling uit 1 Cor. 2:9. De eerlijkheid gebiedt op te merken, dat Paulus het daar helemaal niet over het hemelleven heeft, maar over het evangelie. En van dat evangelie, de wijsheid Gods, zegt hij, niet dat het boven ons denken uitgaat, maar dat het daar *vlak tegen in gaat*. Het evangelie gaat in tegen wat het oog ziet, het oor hoort, en in 's mensen hart opklimt, en daarom kunnen vlees en bloed het koninkrijk Gods niet beërven. Men kan ook zeggen: de wijsheid Gods staat vierkant tegenover de wetenschap van de mensen; de exacte wetenschappen: wat het oog ziet, constateert, waarneemt; de geschiedkundige wetenschap, de wetenschap der filosofie: wat in het hart des mensen is opgeklommen en overdacht. Ik ga daar nu niet nader op in, want de exegese van 1 Cor. 2:9 in verband met Jesaja 64 (waar Paulus het op zijn beurt weer uit aanhaalt) is hier niet aan de orde. In elk geval past de Catechismus deze woorden anders toe, dan Paulus ze bedoeld heeft. Ik zeg niet, dat dit ongeoorloofd is. Ook Paulus zelf heeft wel eens woorden uit het Oude Testament aangehaald, anders dan ze oorspronkelijk bedoeld waren⁵.

De beschrijving van de volkomen zaligheid is ook hier, zoals te verwachten was, *negatief*: wat het oog *niet* heeft gezien, het oor *niet* heeft gehoord, in *geen* mensenhart is opgeklommen. Verder kunnen wij ook niet gaan. Als de Bijbel van het hemelleven spreekt, gebeurt dat of in beeldspraak, of in visioenen of in een beschrijving wat het *niet* is. Petrus zegt ook, dat het is een onverwelkelijke, onbevleekelijke en onverderfelijke erfenis. Wat het *wel* is, is met geen menselijke woorden uit te spreken. De heerlijkheid is in letterlijke en figuurlijke zin: onuitsprekelijk.

Alleen één *positief* element is er in, wat de Catechismus dan ook met klare woorden uitspreekt: en dat om God daarin eeuwiglijk te prijzen. De zaligheid is er dus niet om daarvan zelf maar te genieten, maar om God te loven. Dat was het doel der schepping. Dat is de bestemming van ons leven. Dit doel Gods wordt bereikt op de nieuwe aarde onder de nieuwe hemel. Wie door het ideaal van de ere Gods nooit gegrepen werd, kan zich in de hemel niet thuisvoelen, waar niet alleen voortdurend engelen Zijn lof zingen, maar ook de mensen. En het loven van God bestaat waarlijk niet alleen in zingen. We zullen daar met onze nieuwe lichamen ook een taak hebben. De hemel is geen eeuwigdurend niets doen. Ieder heeft er zijn arbeid, ik weet niet precies welke. Ik stel mij de nieuwe wereld zo ongeveer voor als deze, maar dan zonder zonde. Het zingen van Zijn lof is dus het lied van de arbeid. Vooral de nieuwe gehoorzaamheid. En omdat niet de eer van de mens, maar de eer van God daar voor iedereen het allerhoogste is, is de hemel de plaats der volkomen harmonie. Geen wanklank wordt daar ooit gehoord. Ook in de hel is er eeuwig leven, dat feitelijk een eeuwig sterven is. Alles botst er tegen elkaar in. De haat en het egoïsme vieren er de hoogste triumpfen. Vreselijk, daar altijd tussen te moeten verkeren, er uit weg te willen, maar dood te willen zijn, en toch er eeuwig door gepijnigd te worden, eeuwig! Tegenover dit helleduister glanst het licht van de hemel. Eeuwig leven, eeuwig leven!

God des levens, ach wanneer Zal ik naad'ren voor Uw ogen, In Uw huis Uw naam verhogen.

⁵ Ik bedoel het citaat uit Hosea 13:14 in 1 Cor. 15:55. Men zie daarover o.a. mijn: "De Zoon van Beëri".